

Incipit liber Secundus de reru creatione et formatione corporaliu et spualiū: et alijs pluribus ad ea p̄tinētibus.

Que ad mysteriū diuine unitatis atq; trinitatis licet ex pte cognoscendū p̄tinere noscunt: q̄tū valūimus diligēter executi sumus. Nūc ad p̄siderationes creaturaz trāseamus.

Unum esse rerum principiū ostēdit non plura: vt quidam putauerunt. **C**apitulum I

Creationē rerum

in scriptura deū esse creatorē/ in itūq; tēp̄is/ atq; omniū visibiliū vel inuisibiliū creaturaz/ in p̄mordio sui ostendit dicens: In principio creauit deus celum et terram.

Distinctio I et habet. 4. c. cū cor. 5. De creatioe hūane nature q̄tū ad p̄ncipiū efficiens in generali. Sē. i. a. Addi. ben. rici de vuri maria.

Plato dixit tria p̄ncipia esse. Ex q̄ rōne p̄tūe de creator: q̄d sit creare: et q̄d facere.

Summe bonitatis triplex est effluuiō. s. p̄ generationem/ p̄ spirationem/ et p̄ creationem. Dicto igitur in primo libro de primis duabus dicendum est de tertia.

His etē verbis Moyses spū dei afflatus in vno p̄ncipio a deo creatore mundus factū refert: elidens errorē quorundā/ plura sine p̄ncipio fuisse p̄ncipia opinantiū. Plato nāq; tria initia estimauit: deum. s. extemp̄lar et materiam: et ipsa increata sine p̄ncipio: et deum quasi artificem non creatorem. Creator em̄ est qui de nihilo aliquid facit. Et creare proprie est de nihilo aliquid facere. Facere vero non modo de nihilo aliquid operari/ sed etiam de materia. Unde et homo et angelus dicitur aliqua facere/ sed non creare: vocaturq; factor siue artifex/ sed non creator. Hoc em̄ nomen soli deo proprie cōgruit: qui et de nihilo quedam/ et de aliquo aliqua facit. Ipse est ergo creator et opifex et factor: sed creationis nomen sibi proprie retinuit: alia vero etiam creaturis cōmunicauit. In scriptura tamen sepe creator accipit tanq; factor: et creare tanq; facere sine distinctione significationis.

Hec verba scilicet agere et facere et huiusmodi non dicuntur de deo secundū eam rationē qua dicuntur de creaturis. **C**ap. II

Utrum amē sciendum est: hęc verba/ scilicet creare/ facere/ agere et alia huiusmodi de deo non posse dici s̄m eam rationem qua dicuntur de creaturis. Quippe cum dicimus eum aliquid facere: non aliquem in operando mo-

tum illi inesse intelligimus: vel aliquam in laborando passionem/ sicut nobis solet accidere: sed eius sempiternę voluntatis nouū aliquem significamus effectum: id est eterna eius voluntate aliquid nouiter existere. Cum ergo aliquid dicitur facere/ tale est ac si dicatur: iuxta eius voluntatem vel per eius voluntatem aliquid nouiter contingere/ vlt esse: vt in ipso nihil noui contingat: sed nouum aliquid sicut in eius eterna voluntate fuerat/ fiat sine aliqua motione vel sui mutatione. Nos vero operādo mutari dicimur/ quia mouemur. Non em̄ sine motu aliquid facimus. Deus ergo aliquid agere vel facere dicitur: quia causa est rerum nouiter existentium: dum eius voluntate res nouę incipiūt que ante nō erant/ absq; ipsius agitatione: vt actus pp̄rie dici nō queat: cū videlicet actus ois in motu p̄sistat: in deo autē motus nullus est. Sicut ergo ex calore solis aliq; fieri p̄tingit: nulla tñ in ipso vel in eius calore facta motioe vel mutatioe. Ita ex dei voluntate noua habēt esse sine mutatioe auctoris/ q̄ est vnū et solū et omniū p̄ncipiū. Aristoteles v̄o duo posuit p̄ncipia. s. materiā et speciē: et tertiū operatoriū dictum: mūdū q̄ semp esse et fuisse.

Ex quo sensu dicit deus aliquid facere.

Per simile ostendit

Aristoteles dicit sine seōi de generatione.

Quod catholicū est docet.

Hoz ergo et similiū errorem spū sanctus euacuans/ veritatisq; disciplinam tradens: deum in principio temporū mūdum creasse/ et ante tempa eternaliter existisse significat: ipsius eternitatem et omnipotentiā cōmendās. Cui voluisse facere est: quia vt p̄diximus/ ex eius voluntate et bonitate res nouę existūt. Credamus ergo rerū creaturaz celestiu/ terrestriu/ visibilium vel inuisibilium causam nō esse nisi bonitatem creatoris: q̄ est deus vnus et verus. Cuius tāta est bonitas: vt summe bonus beatitudinis sue q̄ eternaliter beatus ē/ alios velit esse p̄ticipes: quā videt et cōmunicari posse/ et minui oino nō posse. Illud ergo bonum q̄ ipse erat/ et quo beatus erat: sola bonitate/ nō necessitate alijs cōmunicari voluit: qz summe boni erat p̄desse velle: et omnipotentissimi nocere nō posse.

Aug' in ench.

Beda.

Quare rationalis creatura facta sit. **C**ap. III

Quia nō valet eius beatitudinis p̄iceps existere aliq; nisi p̄ intelligentiā: q̄ q̄to magis intelligit/ tāto plenius habet. Fecit de' rōnalem creaturā q̄ sumū bonū intelligeret: et intelligēdo amaret: et amādo possideret: ac possidendo frueret. Eāq; hoc modo distinguit: vt p̄-

Libert II

Capitulum III

in sui puritate permaneret: nec corpori uniret/
 scilicet angeli pars corpori ungeret. *f. aie. Distin-*
 Quod distincta sit, rationalis creatura, corporea: et incorporea quid est angelus? corpo-
 rea vero homo vocatur ex anima rationali et carne substi-
 stens. Condicio ergo rationalis creature pri-
 ma causa habuit dei bonitatem.

Quare creatus sit homo vel angelus? e

Ideoque si queratur quare cre-
 atus sit homo vel angelus. Breui sermone responde-
 ri potest: propter bonitatem eius. *Ubi Augustinus in li. de*
doct. christiana. Quia bonus est deus sumus: et
in quantum sumus boni sumus. Et non essentialiter et finaliter

Ad quid creata sit rationalis cre-
 atura. f

Et si queratur: ad quid creata sit
 rationalis creatura. Respondetur: ad laudandum deum:
 ad seruendum ei: ad fruendum eo: in quibus profi-
 cit ipsa: non deus. Deus enim perfectus et summa
 bonitate plenus: nec augeri potest: nec minui.
 Ergo rationalis creatura facta est a deo:
 referendum est ad creatoris bonitatem: et ad cre-
 ature utilitatem.

Breuiissima responsio cum queri-
 tur quare vel ad quid facta sit ratio-
 nalis creatura. g

Ubi ergo queratur quare reuel ad quid
 facta sit rationalis creatura? Breuissime responde-
 ri potest: propter dei bonitatem et suam utilitatem. *Ubi*
le nepe ipsi est seruire deo et frui eo. Factus est
angelus siue homo propter deum dicitur esse: non quia
creator deus et summe beatus: alterutrius in-
dignerit officio: quod bonorum nostrorum non eget:
sed ut seruiret ei ac fruere eo cui seruire re-
gnare est. In hoc ergo proficit seruens: non
ille cui seruit.

Sicut factus est homo ut serui-
 ret deo: sic mundus ut seruiret ho-
 mini. b

Et sicut factus est homo propter
 deum. id est. ut ei seruiret: ita mundus factus est pro-
 pter hominem. id est. ut ei seruiret. Positus est ergo
 homo in medio: ut et ei seruiret: et ipse serui-
 ret: ut acciperet utrumque: et resunder totum ad bo-
 num hominis: et quod accepit obsequium: et quod impedi-
 dit. Ita enim voluit deus sibi ab homine serui-
 ri: ut ea seruitute non deus: sed homo seruens
 iuuaret: et voluit ut mundus seruiret homi-
 ni: et exinde similiter iuuaret homo. Totum
 ergo bonum hominis erat: et quod factum est propter ip-
 sum: et propter quod factus est ipse. *Dia enim (ut*
ait apostolus) nostra sunt. id est. superiora et equalia et in-
feriora. Superiora quidem nostra sunt ad fruendum:
ut deus trinitas. Equalia ad conuenien-

1. Cor. 3. d
 Quod omnia no-
 stra sunt.

dum. id est. angeli. Qui et si nobis modo superiores
 sunt: in futuro erunt equalis: quod et modo nostri sunt:
 quod ad usum nobis sunt. Sicut res dominorum di-
 cunt esse famulorum: non dominorum: sed quod sunt ad usum
 eorum. Ipsique angeli in quibusdam scripture locis
 nobis seruire dicunt: dum propter nos in mi-
 nisterium mittuntur.

Quod dicitur aliquando in scriptu-
 ra: homo factus est propter repatio-
 nem angelici casus. i

De homine quoque in scriptura in-
 terdum reperitur: quod factus sit propter repationem an-
 gelice ruine: quod non ita est intelligendum: quia
 si non fuisset homo factus si non peccasset an-
 gelus: sed quod inter alias causas. id est. precipuas: hec
 etiam nonnulla causa extitit. Nostra quoque sunt su-
 periora et equalia. Nostra etiam sunt inferiora:
 quod ad seruendum nobis facta.

Quare ita sit homo institutus ut ani-
 ma sit unita corpori. Ca. III. k

Solet etiam queri: cum ma-
 ioris dignitatis videtur esse anima si absque
 corpore permanisset: cur unita sit corpori?

Ad quod primo dici potest: quod deus voluit: et volu-
 tatis eius causa querenda non est. Secundo autem potest
 dici: quod ideo deus voluit eam corpori uniri: ut
 in humana ostenderet conditionem noui exempli
 beate unionis: quod est inter deum et spiritum: in quo di-
 liguntur ex toto corde: et videtur faciem ad faciem.
 Putaret enim creatura se non posse uniri crea-
 tori suo tanta propinquitate: ut eum tota mente di-
 ligeret et cognosceret: nisi videret spiritum qui est
 excellentissima creatura: tam infime: id est. car-
 ni que de terra est in tanta delectatione uniri/
 ut non valeat artari ad hoc ut velit eam relin-
 quere: sicut ostendit apostolus dicens. *Nolumus*
corpore expoliari: sed supuestiri. Per quod ostendit
spiritum creatum spiritui increato ineffabili amo-
re uniri. Pro exemplo ergo future societatis
que inter deum et spiritum rationalem in glorificatione
eiusdem proficienda erat: animam corporeis indu-
mentis et terrenis mansionibus copulauit: luteam
que materia fecit ad vite sensum vegetare: ut
sciret homo: quod si potuit deus tanta disparitate natura
corpore et anime in federatione unam et in am-
icitiam tanta coniungere: nequaquam ei impossibile
futura rationalis creature humilitate: licet lon-
ge inferiori ad sue glorie participationem subli-
mare. Quia ergo pro exemplo rationalis spiritus in
parte usque ad sortium terreni corpore humili-
tus est: ne forte in hoc nimis depressus videretur:
addidit dei prouidentia ut postmodum cum eodem
corpore glorificato ad sortium illorum qui in sua p-
manerunt puritate sublimaretur: ut quod minus ex-
dispensatione creatoris sui accepit conditum:
 postmodum per gratiam eiusdem acciperet glo-

1. Cor. 15. d

1. Cor. 15. d

rificatus. Sic g̃ p̃ditor noster deus rōnales spūs varia sorte p̃ arbitrio voluntatis sue disponēs: illis quos in sua puritate reliq̃rat sursum in celo mātionē: illis x̃o q̃s corpib⁹ terrenis sociauerat/ deorsum in terra habitationē p̃stituit: vtriq̃ regulam imponēs obediētig: q̃tenus et illi ab eo vbi erāt non caderēt: et isti ab eo vbi erāt ad id vbi non erāt ascenderēt. Fecit itaq̃ deus hominē ex duplici substātia: corpus de terra cōponēs: animā x̃o de nihilo faciēs. Ideo etiā vnite sunt anime corpibus/ vt in eis deo famulātes maiorē mereant coronam.

Post sacramētū trinitatis de creatura triptita agēdū ē: et p̃r de digniori: id est angelica.

Ex p̃missis apparet rōnalem creaturā in angelicā et hūanā fuisse distinctā: q̃z altera ē tota spūalis. i. angelica: altera ex pte spūalis et ex pte corpalis. i. hūana. Cū itaq̃ de his tractandū sit. s. de spiritali et corpali creatura: de rōnali et de nō rōnali: p̃mo de rōnali et spiritali. i. de angelis agendū videt: vt a cōtuitu creatoris ad cōgnitionē creature dignioris rō nostra intendat: deinde ad p̃siderationē corporee tā illius q̃ est rōnalis/ q̃ illius q̃ non est rōnalis descendat: vt trinitatis in creatē sacramētū triptite creature ei⁹ cōcretoꝝ atq̃ cōtingentiū sequat̃ documentum.

Hic incipit secundus liber sentētiar. In q̃ post q̃ magister egit de rebus fruibilibus. i. diuinis p̃sonis: agit de rebus vrbilib⁹. s. creaturis. Et duo facit. Nā p̃mo agit de creatione vniuersi in generali. Secūdo de p̃tib⁹ eius in speciali. P̃mū facit in p̃ma distinctionē. Scdm̃ incipit facere in p̃ncipio secūde distinctionis ibi. De angelica itaq̃ creatura. In p̃ma ergo distinctionē tria facit. Nā p̃mo agit de extitū creaturaz a suo p̃ncipio. Secūdo de ordine ear̃ ad finē. Tertio incidētali⁹ dēminat quare aie hūano componi sunt vnite. P̃mū vsq̃ ibi: Credam⁹ ergo. Scdm̃ vsq̃ ibi: Solet etiā q̃ri. Tertiu⁹ vsq̃ ad finē distinctionis. Et t̃m in generali. In speciali inīa magistri stat in trib⁹ p̃ p̃sitiōibus: quaz p̃ma est hec. De in p̃ncipio t̃pis creauit celū et terrā p̃ter sui mutationē. Nec p̃positio insinuat deū esse p̃ncipiū creatiuū tā visibiliū q̃ inuisibiliū creaturaz. Et p̃bat eā magister p̃ illud Gen. In p̃ncipio creauit deus celū et terrā. Ex q̃ infert sanctū Moyse/ Platonis et Aristotelis intermisisse errores. Nam Plato tria p̃ncipia posuit: fuisse ab eterno et increata: seu sine p̃ncipio. s. deū/ exēplar/ et materiā p̃mā: et p̃ p̃sequēs nō posuit deū esse creatorē mūdi/ sed opificē seu fautorē: qd̃ patet ex hoc/ q̃ nō p̃duxisset mūdū ex nihilo. Nā creare/ est aliqd̃ ex nihilo facere. Facere autē est aliqd̃ ex p̃iacētī materia p̃ducere. Nā ne aliq̃s creationē mūdi credat in deo tempalē ponere mutationē: ideo dicit q̃ verba tempalia de deo dicta/ cuiusmodi sunt creare/ facere/ et agere/ et gubernare: nullā significant seu ponūt in deo nonitatē seu mutationē/ sed solū nouū effectū cōnotāt circa creaturā: q̃re etiā opatio dei nō p̃prie debet dici actus: eo q̃ agēs p̃ eā nō agit at̃ seu mouet. Immo sicut ex calore solis aliq̃ noua sūt nulla facta mutationē in ipso calore: ita ex dei volūtate creature esse incipiūt sine ipsi⁹ dei mutationē. Et subdit Aristotelē etiā posuisse plura p̃ncipia. s. materiā/ formā/ et p̃ncipiū efficiēs

et t̃m posuit mūdū fuisse ab eterno. Nos oēs errores dicit mag̃ p̃ p̃dictā auctoritatē Gen. fore elisos. Secūda p̃positio est hec. Deus nō p̃ sui/ sed p̃ ipsaz utilitate fecit specialit̃ rōnales creaturas/ ad p̃cipiandū sue diuinitatis fruitionē. Nāc p̃bās dicit: q̃ causa creatōis rerū est sola bonitas creatoris/ cōdicare potēs et volens/ et minui nō potēs. Tertia p̃positio ē hec. Deus hūanā animā corpi vniri voluit: nō solū vt p̃ talē vnionē beatificā fruitionē sibi possibilē crederet/ sed etiā vt glorificationē sibi acq̃reret p̃ anime in corpe exercitationem. Nāc p̃positionē p̃bat p̃ hoc q̃ assignat triplicē rōnem quare aīa rōnalis corpi vniri. Prima est: q̃ sic deo placuit fieri. Secūda est: q̃ hoc fieri conuenit in signū future beatitudinis: vnio autē spūs cū carne representat et ostendit esse possibilē quandā vnionē. s. deū vniri cū aīa hūana. Tertia rō: q̃ anima corpi mortali vnita pot̃ p̃ficere ad maius meritū q̃ si sepata māsisset. His p̃missis concludit magister: q̃ circa triplex gen⁹ nature in isto secundo libro sua intētio versat. s. circa creaturā spūalē corpi nō vnitā cuiusmodi ē angelica: et circa spūalē corpori vnitā cuiusmodi est anima rōnalis: et circa corporeā naturam t̃m. Et hec ē sentētia in speciali.

Quę cōsiderāda sunt de āgelica natura. Caplm I a

De angelica ita

q̃ natura hec p̃mo cōsiderāda sunt: q̃n̄ creata fuerit/ et vbi: et qualis facta sit dū primū cōsideret. Deinde qualis effecta auersione q̃rundā et cōuersione quorundā. De excellentia quoq̃ et ordinibus et donoz differētia: et de officijs ac nominibus: alijsq̃ pluribus aliqua dicenda sunt.

Quādo facti sunt angeli p̃ dicit in quo videntur sibi obuiare auctoritates:

Quedā auctoritates videtur innuere q̃ ante oēs creaturā creati sunt angeli. Nā illud: P̃mo omniū creata ē sapientia: qd̃ intelligit de āgelica natura/ q̃ in scriptura sepe vita/ et sapia/ et lux dicit. Nā sapia illa q̃ deus est/ creata non est. Fili⁹ em̄ sapia patris ē genita/ nō facta nec creata: et tota trinitas vna sapia est: q̃ non facta nec creata est/ nec genita vel p̃cedēs. De angelica g̃ vita illud accipiendū est de qua dicit scriptura q̃n̄ facta est. s. p̃mo omniū. Sed rursum alia scriptura dicit: In p̃ncipio creauit deus celū et terrā. Et in p̃pheta. Initio tu dñe terrā fundasti: et opa manuum tuarū sunt celī. Et videt cōtrarietas quedam oriri ex assertionibus istis. Nam si p̃mo omniū creata est sapientia/ omnia post ipsam facta vident: et ita post ipsam facta videntur celum et terra: et ipsa facta ante celum et terram. Item si in p̃ncipio creauit deus celum et terrā: nihil factū est ante celū et terrā: nec ipsa sapia facta est ante celū et terrā. Cū ergo hec cōtraria videant: nec in diuina scriptura fas sit sentire aliqd̃ esse cōtrarietatis: req̃ramus intelligentiā veritatis.

Distinctio. Nā et habet. 4. ca. cum eorum. 6. Agit in specula li de additione spūalis creaturę. s. āgelice q̃lis facta sit.

Eccl. 1. 2. 6

Gen. 1. 1. 9 Ps. 101. 8

Quid tenēdū sit docet p̄missas auctoritates def̄minādo.

Videt̄ itaqz hoc esse tenēdū: q̄ simul creata est sp̄ialis creatura. i. angelica et corp̄alis: s̄m qd̄ p̄t accipit illd̄ Salomonis. Qui viuit in eternū/creauit oīa simul. i. sp̄iale et corp̄ale naturā: et ita nō pus tpe creati sunt angeli q̄ illa corp̄alis materia q̄tuor elem̄toꝝ: et tñ p̄mo oīm creata ē sapia: qz c̄t̄i nō tpe p̄cedit tñ dignitate. **Q** autē simul creata fuerit corp̄alis sp̄ialisqz creatura. Aug⁹ sup̄ Gen. apte of̄dit dicēs: p̄ celū et terrā sp̄iale corp̄aleqz naturā intelligi: et hęc creata sunt in p̄ncipio. s. t̄pis: v̄l in p̄ncipio/qz p̄mo facta sunt.

Q nihil factū est ante celū et terrā: nec etiā tēpus: cū tpe enim creata sunt: sed nō ex tempe.

An̄te ea em̄ nihil factū est nec etiā tēpus factū est ante sp̄iale. s. angeli cā naturā: et ante corp̄ale. s. materiā illā q̄tuor elem̄toꝝ p̄fusam. Illa em̄ cū tpe creata sunt/nec ex tpe/nec in tpe. Sic nec tēpus in tpe creatū ē: qz nō fuit tēpus anteqz esset celū et terra. **U**n̄ Aug⁹ in li. d̄ tri. dicit: q̄ de⁹ fuit dñs anteqz t̄ps esset: et nō in tpe cepit eē dñs: qz fuit dñs t̄pis qñ cepit esse tēpus: nec vtiqz tēpus cepit esse in tpe: qz nō erat tempus anteqz incipet tempus.

Q simul cū tpe et cū mūdo cepit corp̄alis et sp̄ialis creatura.

Simul ergo cū tempe facta est corp̄alis et sp̄ialis creatura et simul cū mūdo: nec fuit ante angelica creatura q̄ mūdos: qz vt ait Aug⁹. Nulla creatura creata est ante secula: sed a seculis cū q̄bus cēpit. **H**iero. tñ sup̄ eplam ad Titū aliud videtur sentire dicēs. Sex milia necdū nostri tēporis implent̄ annoꝝ: et quātas prius eternitates/quāta tempa/quātas seculoz̄ origines fuisse arbitrandum est: in q̄bus angeli/throni/dominatiōes ceteriqz ordines seruerūt deo absqz tēpoꝝ vicibus atqz mēsuris: et deo iubēte substituerūt. **H**is verbis quidā adherētes dixerūt cū mūdo cepisse tēpus seculare: sed ante mundum extitisse tempus eternum sine mutabilitate: et in eo immutabiliter et in temporaliter astruunt angelos deo iubēte substituisse/eiqz seruisse. **N**os autem quod prius dictum est p̄ captu intelligentiē nostrē magis approbamus: salua tamen reuerētia secretoz̄: in q̄bus nihil temere asserendum est. **E**t illud **H**iero. dixisse nō ita sentiendo/sed alioꝝ opinionem referendo arbitramur.

Eccl. 18. a

Augustinus

Hiero. d̄dicere videt̄ q̄si angeli fuerint ante tempus

Ubi angeli mox creati fuerint in empyreo. s. quod statim factū repletum ē angelis. **Ca. II**

An̄ ē ostēsum qñ creata fuerit angelica natura: nūc autē attēdendū est vbi facta fuerit. **T**esti monijs quarūdā auctoritatū euidenter monstrat̄ angelos ante casum fuisse in celo et inde corruisse: quosdā p̄pter sup̄biā: alios dō qui nō peccauerūt illic p̄stitisse. **U**n̄ dñs in euāgelio ait. **V**idebā sathā tanq̄ fulgur de celo cadentē. **N**ec appellat̄ hoc celū firmamentū qd̄ sc̄da die factū est: s̄ celū splēdidū qd̄ dicit̄ empyreū. i. igneū a splēdore nō a calore qd̄ statim factū angelis ē repletū: qd̄ ē supra firmamentū. **E**t illud empyreū qd̄ expositoz̄ sacre scripture noie celi intelligi uolūt vbi scriptura dicit. **I**n principio creauit deus celū et terrā. **C**elū inq̄t **S**trabus nō visibile firmamentū hic appellat̄ s̄ empyreū. i. igneū vel intellectuale: qd̄ nō ab ardore/s̄ a splēdore dicit̄: qd̄ statim factū repletū est angelis. **U**n̄ **J**ob. **U**bi eras cum me laudabāt astra matutina etc. **D**e hoc q̄ **B**eda ita ait. **H**oc sup̄ius celū qd̄ a volubilitate mundi secretū est: mox vt creatū est/sanctis angelis impletū est: quos in p̄ncipio cū celo et terra p̄ditos testat̄ dñs dicēs: vbi eras cum me laudabant astra matutina et iubilarent omnes filij dei: **A**stra matutina et filios dei eosdē āgelos dei vocat. **C**elū em̄ in quo posita sunt luminaria: nō in p̄ncipio/s̄ secūda die factum est. **E**x his liquet: q̄ in empyreo oēs angeli fuerūt ante quorundā ruinā: s̄ mulqz creati sunt angeli cum celo empyreo et cū informi materia omniū corp̄alium.

Q simul creata est visibiliū rerū materia et inuisibiliū natura: et vtraqz informis secūdam aliquid: et formata secundum aliquid.

Capitulum III

Simul ergo visibiliū et inuisibiliū natura condita ē: et vtraqz informis fuit s̄m aliquid/et formata s̄m aliquid. **S**icut em̄ corporalium materia confusa et permixta (que s̄m grecos dicta est chaos) in illo exordio conditionis primariē et formam confusio nis habuit: et non habuit formam distinctiōis et discretiōis/donec postea format̄: atqz distinctas reciperet species: ita spiritualis et angelica natura in sua conditione s̄m nature habitum formata fuit: et tamen illam quam postea per amorem et conuersionem a creatore suo acceptura erat/formam non habuit: sed erat infor-

Luce. 10. a

Strabus

Job. 38. a

Beda

mis sine illa. Unde Augustinus multipli-
citer exponens premiffa verba Gen. per ce-
lum dicit intelligi informem naturam vite
spūalis/sicut in se potest existere non cōuer-
sa ad creatorem in quo format: p terrā cor-
poralem materiam sine omni qualitate que
apparet in materia formata.

Quō dicat lucifer secū dū Esaiā:
Ascēdā in celū et siliis ero altissimo
cū esset in celo. **Ca. III** h

Hic q̄ri solet si in celo
Empyreo fuerunt angeli q̄ statim
vbi facti sūt quō (vt legit in Esa.)
dicit Lucifer: Ascēdā in celum et exaltabo
solum meum et ero similis altissimo: sed ibi
celum vocat dei celsitudinem: cui parifica-
ri volebat: et est tale. Ascendam in celum: id
est ad equalitatem dei.

Hic incipit sc̄da distinctio huius secūdi libri: in q̄
magister post q̄ egit de creatiōe vniuersi in cō-
muni: incipit agere de p̄tib⁹ ei⁹ in speciali. Et p̄mo de cre-
atura spūali corp̄i nō vnita. s. angelo. Vbi in p̄ti tria cir-
ca hoc facit. Pr̄mo dat de ordine in p̄ti materiā. p̄ce-
dēdi: insinuās angelos esse creatos. Secūdo tractat de lo-
co creatiōis eorū: asserēs eos in loco empyreo esse crea-
tos et collocatos. Tertio agit de q̄litate eorū affirmans
eos informes. p̄ductos. Pr̄mū istoz facit a p̄ncipio di-
stinctiōis vsq̄ ibi: **I**a ostendit q̄. Secūdo abinde vsq̄ ibi:
Simul ergo visibilia. Tertio ab inde vsq̄ ad finē disti-
ctiōis. Et t̄m in generali. **I**n speciali s̄na magister
stat in trib⁹ p̄pōnibus: q̄z p̄ma ē hec. Angelica natura
nō t̄p̄s dignitate nature ante oīa corp̄alia est p̄ducta.
Q̄d aut angeli sint p̄mo p̄ducti: patet ex illo Eccl̄. 1.
Omnīū p̄mo creata ē sapia. i. angelica natura: q̄ illud
nō p̄t intelligi de sapia c̄na vel increata: cuiusmodi ē
filii in diuinis vt dicitur in Esa. Dulius oppositū maḡ
arguit p̄ illud Gen. 1. In p̄ncipio creauit de⁹ celū et ter-
rā. Per hāc et illes auctoritates videt p̄bare: q̄ celū et
terra sunt p̄us creata q̄ angelica natura. Hāc cōtrouer-
sā maḡ soluit dices: q̄ angelica natura et oīa corp̄alia
simul sunt creata: q̄d p̄bat p̄ illud Eccl̄. cap. xvij. Qui
vixit in c̄nū creauit oīa simul. Et idē p̄firmat auctori-
tate beati Aug. q̄ habet in tertio. Et postea inducit ali-
as auctoritates q̄bus p̄bat angelicā naturā celū empy-
reū t̄p̄us et materiā q̄tuor elemētōz p̄fusam simul fo-
re creata t̄p̄e: et vñū alteri t̄p̄is duratiōe non p̄cessisse: li-
cet angelica natura p̄us b̄i dicat creata dignitate natu-
re. **S**c̄da p̄positio ē hec. Q̄z tā visibilia. i. corp̄alis/
q̄ inuisibilia. i. spūalis creatura fuit quodāmodo infor-
mis p̄ducta. Q̄d patet: q̄ visibilia materia et inuisibi-
lia natura fuerūt simul p̄dita: et vtrāq̄ informis: sed t̄m
aliā et aliā. Hāc corp̄aliū rex materia dicit informis crea-
ta ideo: q̄ habuit formā p̄fusā p̄us q̄ fuisset forma:
et distincta p̄ sp̄s: vt infra distinctiōe. xij. clari⁹ pate-
bit. Spūalis ideo dicit informis p̄ducta: q̄ licet fuerit
formata in sua p̄ditiōe s̄m habitū nature: fuit t̄m infor-
mis s̄m habitū gratie: q̄ habuit p̄fici et informari.
Postea maḡ q̄rit. Si oēs angeli fuerunt in celo creati
vt p̄dictū est: q̄d et q̄le fuit t̄m celū in q̄d lucifer ascēde-
re volēs peccauit: dicens illud Esaiē. xij. Ascēdā in ce-
lū et siliis ero altissimo. Q̄d solūēs maḡ dicit: q̄ p̄ celū
nō debet intelligi q̄d cūq̄ corp̄ale: sed diuina celsitudo:
vt sensus auctoritatis sit. Ascēdā in celū. i. ad equali-
tatem dei. Et t̄m in speciali.

Quales facti fuerūt angeli: et q̄
q̄tuor eis attributa sunt in ipso ini-
tio sue cōditiōis. **Ca. I** a

Ecce ostēsum ē
vbi angeli fuerint mox vt crea-
ti sunt. Hūc p̄sequēs est inue-
stigare: q̄les facti fuerint in ip-
so p̄mordio sue p̄ditiōis: et q̄tuor q̄dē an-
gelis vident esse attributa in initio subsistē-
tię sue. s. essentia simplex. i. indiuisibilis et ini-
materialis: et discretio p̄sonalis: et p̄ rōnē na-
turaliter insitā/intelligētia/memoria et vo-
lūtas siue dilectio: libet q̄ arbitriū. i. libera
inclināde voluntatis/siue ad bonū siue ad
malum facultas. Poterant em̄ p̄ libet arbi-
trium sine violentia et coactione ad vtrūli-
bet p̄pria voluntate deflecti.

Distinctio. III.
et habet. 6. ca.
cum eorum. 6.
Quales crea-
ti sunt angeli.

An oēs angeli fuerint eāles in tri-
butis. s. in sapiētia: in eēntia: in liber-
tate arbitrii. **Ca. II** b

Hic considerandū est:
vtrū in sua substātia spūali/et sapia
rōnali/et libertate arbitrii q̄ oib⁹ in-
erant/oēs eāles fuerint: vt sit p̄ma p̄sidera-
tio de substātia: sc̄da de forma: tertia de po-
testate. Persona q̄ppe substātia ē: sapia for-
ma: arbitriū p̄tās. Et ad substātiā q̄dē p̄ti-
net nature subtilitas: ad formā vō intelligē-
tię p̄spicacitas: et ad p̄tātē rōnalis volunta-
tis habitus. Ille q̄ essentię rōnalis q̄ p̄so-
ne erant/et spiritus erāt naturaq̄ simplices
et vita immortales: differentem essentię te-
nuitatem/et differentem sapientię p̄spicaci-
tatem/atq̄ differentem arbitriū libertatem.
et habitatem recte habuisse intelligunt: si
cut in corporibus nōnulla differentia ē s̄m
essentiam ac formam et pondus. Quedam
em̄ alijs meliorem ac digniorem essentiam
et formā habent: et alia alijs leuioza atq̄ agi-
liora sunt. Ad hūc ergo modum credendū
est illas spūales naturas conuenientes sue
puritati et excellentię/ et in essentia/et in for-
ma/et in facultate differentias accepisse in ex-
ordio sue conditionis: quibus aliq̄ inferio-
res/aliq̄ superiores dei sapia p̄stituerent: alijs
maiora/alijs minora dona p̄stantis: vt qui
tunc p̄ naturalia bona alijs excellēbat: ipsi
etiam post per munera gratie eisdem p̄es-
sent. Qui em̄ natura magis subtiles et sapi-
entia amplius perspicientes creati sunt: hi eti-
am maioribus gratie mūeribus p̄diti sunt:
et dignitate excellentiores alijs constituti.
Qui vō natura minus subtiles/et sapientia
minus p̄spicaces p̄diti sunt: minora gratie
dona habuerūt/inferioresq̄ p̄stituti sunt sa-
pientia dei equo moderamine cuncta ordi-
natis. In ipsa facultate arbitrii differentia
animaduertēda ē s̄m differentē nature vir-
tutem/et differentē cognitiōis et intelligētię

Hic dicit q̄ dif-
ferentes erant
in illis.

Per similitudi-
nē corporū ita
esse ostendit.

Liber II Capitululum III et IIII

vim. Et sic differēs vigor et subtilitas nature infirmitatē non adducit: minorq; cognitio sapie ignoratiā nō igerit: sic libertas inferior nullā arbitrio necessitatē volūtatē imponit.

Que cōmunia et eqlia habuerūt angeli.

Et sicut in p̄dictis angeli differēbāt: ita et q̄dā cōia et eqlia habebāt: q̄ spūs erāt/ q̄ indissolubiles et immortales erāt cōe oibus et egle erat. In subtilitate v̄o essentie/ et intelligētia sapie/ et libertate volūtatē differētes erāt. Has distinctiōes intelligibiles iuisibilū naturay: ille solus comp̄ hēdere potuit et p̄derare/ qui cūcta fecit in pondere/ numero/ et mensura.

Sap. 11.0

An boni vel mali: iusti vel iniusti creati sint angeli: et an aliqua mora fuerit inter creationem et lapsum.

Capitululum III

Illud q̄z inuestigatiōe dignū videt/ q̄d etiā a plurib⁹ q̄ri solet: vtz boni vel mali/ iusti vel iniusti creati sint angeli: et an aliq̄ mora fuerit in creationē et lapsum/ v̄l sine mora in ipso creationis exordio ceciderunt.

Opinio quorundā dicentiū angelos in malicia creatos: et sine omni mora ruisse.

Putauerūt em̄ qdā angelos q̄ ceciderūt/ creatos esse malos: et nō libero arbitrio in maliciā declinasse/ s̄ etiā in malicia a deo factos esse: nec aliquaz fuisse morā inter creationem et lapsum: s̄ ab initio apostatasse: alios vero creatos fuisse plene beatos. Qui opinionē suā muniūt auctoritate Aug. sup. Gen. ita dicētis. Nō frustra putari p̄t ab initio t̄pis diabolū cecidisse: nec cū sanctis āgelis pacatū aliq̄n vixisse et beatū: s̄ mox apostatasse. Cū dñs ait. Ille homicida erat ab initio: et in veritate nō stetit: vt intelligam⁹ qz in veritate nō stetit: ex quo creat⁹ ē: q̄ staret/ si stare voluisset. Idez in eodē. Nō frustra inq̄t putandū ē ab ipso initio t̄pis vel p̄ditōis sue diabolū cecidisse/ et nunq̄ in veritate stetit. Unde qdā in hac maliciā libero arbitrio nō esse inflexū/ s̄ in hac q̄uis a deo putāt esse creatū: s̄m illō beati Job. Hoc ē inq̄t initiū figmēti dei: q̄d fecit de⁹ vt illudat ab angelis ei⁹. Et pp̄heta ait. Draco iste quē formasti ad illudēdū ei: tāq̄ p̄mo factus sit malus inuidus et diabolus/ nec voluntate depuatus. His alijsq; testimonijs vtunē q̄ dicūt angelos q̄ ceciderūt/ creatos fuisse malos et sine mora corruisse. Eos v̄o q̄ p̄stiterūt p̄fectos et beatos fore

Jo. 8. f

Augustinus

Ps. 103. d.

creatos: astruunt auctoritate Aug. q̄ super Gen. dicit: p̄ celum significari creaturā spiritualem q̄ ab exordio quo facta est et p̄fecta et beata est semper.

Aliorū sententia probabilis qui dicūt: oēs angelos creatos esse bonos: et aliquam morulā fuisse inter creationem et lapsum.

Alijs autē videt oēs angelos creatos esse bonos: et in ipso creationis initio bonos extitisse. i. sine vitio: iustosq; fuisse. Innocētes: s̄ nō iustos. i. virtutū exercitiū habētes. Nōdū em̄ p̄diti erāt vtutibus q̄ stantibus apposite fuerūt in p̄firmatione p̄ gratiā. Alijs v̄o p̄ libere arbitriū supbiētib⁹/ et ideo cadētibus: aliq̄a etiā fuisse morulā autē in creationē et lapsum et p̄firmationē: et in illa breuitate t̄pis oēs boni erāt nō qdē p̄ vsum liberi arbitrii/ s̄ p̄ creatiōis b̄ficiū: et tales erāt q̄ stare poterāt. i. nō cadere p̄ bona creatiōis: et cadere p̄ libere arbitriū. Poterāt em̄ peccare et nō peccare/ s̄ nō poterāt p̄ficere ad meritū vite/ nisi gratia supadderet: q̄ addita est q̄busdā in p̄firmatione. Et ad hoc p̄firmandū vtunē testimonio Aug. qui sup. Gen. dicit angelicā naturā p̄mo in formiter creatā et celū dictā: postea formatā et lucē appellatā/ q̄n ad creatorē est p̄uersa p̄fecta dilectione ei inherēs. Cū pus dictum est. In p̄ncipio creauit deus celū et terrā: et postea subditū dixit deus: fiat lux/ et facta ē lux: qz in p̄mo agit de creatione spūalis nature informis: postea de formatione eiusdē.

Aug. auctoritate illa cōfirmant bonos esse.

Ratio q̄ obuiat illis q̄ dicūt angelos creatos fuisse malos. Nō em̄ potuit creator optimus auctor mali esse: et ideo totū bonum erat quod ex ipso illis erat: et totum bonum erat: qm̄ ex ipso totū erat. Hoc modo p̄batur q̄ boni erant omnes angeli quādo p̄mo facti sunt/ sed ea bonitate/ quaz natura incipiens acceperat.

Bone idem astruit.

Credit q̄ in secūda die ceciderūt angeli: q̄d videt ecclesie reuelatum esse que canrat secūda die de angelis: ad honore angeloz stantū q̄ p̄firmati sunt/ qm̄ mali angeli ceciderūt.

Ad di. bōi de vniu maria.

Probationē Aug. cōtra illos inducit qui dicūt angelos factos malos: verba etiam Job determinant que illi pro se inducebāt. La. III g

Deoz Aug. extermians opinionē eoz qui angelos creatos fuisse malos putant: auctoritate et ratione: p̄bat bonos fuisse creatos: et verba p̄missa beati Job/ que illi p̄ se inducebant/ quomodo sint intelligenda aperit: dicens super Gen. Omnia inquit fecit deus valde bona. Naturam ergo angeloz

Sch. 10

Bonā fecit. Et qz iniustū est vt nullo merito hoc in aliq qd creauit/deus dānet: nō natu rā/sed voluntatē malā puniendā esse credē/ dū est: nec eius naturā significatā esse/cū di cit: hoc est initiū signēti dei rē. sed corpus aereū qd tali volūtatē aptauit de: vt ipam ordinationē dei/in q eū initiū etiā fecit vt/ lē bonis/vel ipsius angeli facturā. Quia et si psciret deus voluntate malū futurū: fecit tñ eū puidens qnta de illo sua bonitate eēt facturū. Signētū g dei dr: qz cū sciret eū deus volūtatē malū futurū vt bonis noce/ ret: creauit tñ illū vt de illo bonis pdesset. Hoc aut fecit vt illudat ei. Illudif eni ei cū scitis pficit tentatio eius. Sicut et mali ho/ mines qd deus malos futuros puidēs crea uit: tñ ad sanctorū utilitatē illudunt/cū pre/ stat sanctis eoz tētatione pfect. Sed ipse est initium: qz pcedit antiqitate z pncipatu malicie. Hec aut illuſio fit angelis malis/et hominibus malis p angelos sanctos: quia subdit eis angelos malos z homies malos vt nō quantū nitunt/ sed quantū sinuntur possunt nocere. Ecce aperte ostendit quali/ ter predicta verba iob intelligenda sint: et angelicā naturā bonā creatā esse asseruit.

Quomodo intelligenda sint verba pmissa domini differit euidenter tradēs angelos eē creatos bonos: et post creationē cecidisse.

Deinde qliter verba dñi q supra posuit accipienda sint/Aug. aperit. Ubi etiā sua q pdixit vba determinat/ eui/ denter docēs angelos bonos fuisse creatos z post creationē interposita aliq morula ce cidisse/ita inqens: Qz putat diabolus nun qz in veritate stetit: nunqz beatā vitam du xisse/sed ab initio cecidisse: nō sic accipiēdū est/vt malus a bono deo creatus esse putē quasi ab initio nō cecidisse diceret. Nō em̄ cecidit si talis. s. malus factus est. A q enim caderet: factus g prius statim a veritate se auertit p pua ptate delectatus: beateqz vi/ te dulcedinē nō gustauit: quā acceptā non fastidiuit: sed nolendo accipe amisit. Sui g casus pscius esse nō potuit: qz sapientia fru/ ctus est pietatis. Cōtinuo aut vt factus est/ cecidit: nō ab eo qd accepit/sed ab eo qd ac ciperet si deo subdi voluisset. Ecce hic aper te declarat angelos bonos creatos fuisse: et post creationē cecidisse: z fuit ibi aliq moru la/ licet breuissima. Qd Digenes cōfirmat sup Ezech. dicēs. Serpēs hostis cōtrari⁹ ve ritati: nō tñ a pncipio nec statim sup pecc⁹ z ventrē suū ambulauit: sicut adā et eua nō statim peccauerūt: ita z serpens aliquando fuit non serpens/cū in paradiso deliciarum

moraret: deus em̄ maliciā nō fecit. Ecce ap te dicit post creationē interposita morula ce/ cidisse. Ideoqz illa vba sic accipienda vidē tur: homicida erat ab initio vel mendax. i. statim post initiū qñ sibi equalitatē dei pro misit/z seipm occidit: qd hō dr in euangelio: Nec in xitate stetit: qz in ea nō fuit: sed ab initio tpis. i. statim post initiū tpis aposta tauit. Potest etiā z sic accipi illud: ab ini tio homicida fuit/vel mēdax. i. ex q hō fuit conditus: quē p inuidiā in mortem pcpita uit z fallaciter seduxit. Ex pdictis g liquet: angelos bonos oēs esse creatos: z post crea tionē quosdam cecidisse a bono: qd habuif sent si perstitissent.

Jos. 8. f.

Triplex fuit sapientia in ange/ lis ante casum vel confirmatiōem.

Capitulum V

Inquiri solet quā sapientiā habuerūt ante casum vel confirmationē: Erat in eis triplex na turalis cognitio qua sciebant q facti erant z quo facti erāt: z cū quo facti erant: z habe bāt aliquā boni z mali noticiā: intelligētes quid appetendū vel respuen dū illis foret.

Insuper scierunt q peccare potuerunt: z q pec catū vitandi potestātē habuerunt.

Addi. henri ci de vims

An aliquā dei habuerint dilecti/ onē vel suūnuicē. Ca. VI k

Solet etiā queri: vtruz aliquā dei vel sui dilectionē inuicēz habuerint: Ad qd dici pōt: q natu rale dilectionē habebāt: vt memoriā/ intel lectum z ingeniū: qua deū z se aliquatenus diligebant: p quā tamē non merebant.

Ista est disti. iij. bul⁹ scēti libri: in qua magister post qz egit de creatione angelozū q ad cōditiones extrinsecas/ incipit agere de eodē quo ad cō ditiones eoz intrinsecas. Et circa hoc tria facit. Nā pri mo ostendit cōditiones eoz in naturalibus. Secdo ostē dit cōditionē eoz in gratuitis. Tertio facit hoc idem in qbusdā meritoris. Primū facit a principio distincio/ nis vsqz ibi: Illud qz. Secdm abinde vsqz ibi: Hic inq ri. Tertiu vsqz ad finē distinctionis. Et tñ in generali. In speciali sentētia magistri stat in tribus ppositiōi bus: quaz pma est hec. Angeli in pncipio sue creatiōis differēter acceperūt essentie simplicitatē: distinctā subst stendi psonalitatē: intelligēdi pspicacitatē: z arbitriū li bertatē. Ista ppositiōne magister pbans pponit/ qz qe tuoz sunt circa creationē angeloz cōsideranda: q in pncipio sue creationis acceperūt. Quoz duo prima perti nēt ad eoz substantiā: cuiusmodi sunt essentie eoz ima terialis simplicitas: z distinctionis eoz psonalis diuer sitas. Tertiu No spectat ad eoz formā. s. intelligēdi per spicacitas. Quartū No spectat ad eoz potestātē. s. volē di libertas. Hec quattuor oēs angeli in sua creatiōe ac ceperunt: nō tñ equaliter/ sed dispares in his creati fue runt. Unde infert/ qz sicut differentē naturā in angelis sequit differens cognitio: ita etiā differens gratie colla tio: z differēs arbitriū libertas. Scda ppositiō hec qz angeli malicia cuiuscūqz culpe in sua creatiōe fuerūt deprauati. Hanc ppositiōnez magister pbans querit

Aug. li. 1. de ci. 8. c. 1.

Orige. sup Ezech.

Liber II Capitulum I et II

utrum angeli creati sunt boni vel mali: et utrum aliqui mori-
la inter eorum creationem et lapsum existerit. Ad quod questio-
nes simul respondens recitat opinionem quorundam dicen-
tium angelos fuisse creatos malos: nec fuisse moram inter
eorum creationem et lapsum. Quod confirmat auctoritate euan-
gelij Joannis: ubi christus dicit diabolum homicidam fuisse:
se: et in veritate non stetit. Et auctoritate Job: ubi dicitur
quod diabolus est initium signum dei ad illudendum ei. Con-
firmat illud auctoritate beati Augustini. qua etiam probat ange-
los qui perstiterunt fuisse creatos et perfectos et beatos. Pro-
stea recitat aliam opinionem et prime contrariam: quod dicit omnes
angelos fuisse creatos bonos et iustos: quantum ad caren-
tiam mali et iniusticie: sed non quantum ad gratiam consumma-
tam: et dicit etiam moram fuisse inter creationem et lapsum.
Quam opinionem confirmat auctoritate beati Augustini. et probat
eam ratione que stat in hoc: Quod cum deus sit optimus: non potest
mala creatura per ipsum produci: imo si angelum malum crea-
set: nequaquam malum ipsum puniret. Deinde soluit auctori-
tates per aliam opinionem allegatas dicens: quod diabolus dicitur
initium signum dei: eo quod deus prout quod ipsum fecit contra
ta bona de eius malicia pervenirent: cum ad eius tentatio-
nem sancti proficerent. Similiter dicit ipsum in veritate non stetit:
se: quod a veritate cecidit: a qua non cecidisset: si in veritate
creatus non fuisset. Dicit etiam ipsum fuisse homicidam ab ini-
tione: quod statim post initium temporis apostatavit: et seipsum occi-
dit. Vel dicitur homicida ab initio conditionis hominis: que per
fallaciam seducendo occidit. Tertia propositio est hec:
quod spiritus angelici creati mox naturali cognitione sui et cre-
atoris: licet non meritoze erant decorati. Hanc magister pro-
batur deum a se et ceteras creaturas. Unde intellexerunt
quod appetendum: et quod respondendum foret: et tamen boni quam mali
noticia habuerunt. Similiter deum et se naturali dilectione quod
dam: sed non meritoze dilexerunt: quod radix meriti. scilicet gra-
tia eis adhuc non fuit addita. Et tamen in speciali.

¶ An perfectos et beatos creavit
deus angelos: an miseros et imperfe-
ctos. **Capitulum I**

Distinct. III.
habet. 2. cap.
cum eorum. 5.
De habitibus
beatitudinis et
miserie ange-
lorum.

Dist hec videtur
dum est: utrum perfectos et beatos cre-
avit deus angelos: an miseros et
imperfectos. Ad quod dici potest

quod nec in beatitudine nec in miseria creati sunt.
Miseri enim ante peccatum esse non potuerunt: quod
ex peccato miseria est. Nam si non fuisset peccatum:
nulla esset miseria. Beati quod nunquam fuerunt
illi qui ceciderunt: quod sui eventus ignari fuerunt
in peccato et supplicij futuri. Si enim lapsus suum
sciverunt: aut vitare voluerunt: sed non potue-
runt: et ita erant miseri. Aut potuerunt: sed non
luerunt: et ita erant stulti et maligni. Ideoque
dicimus: quod non erant prescienti eventus sui: nec
eis data est cognitio eorum que futura erant su-
per eos. Boni vero et qui perstiterunt forte sue be-
atitudinis prescienti fuerunt. Unde Augustinus. sup. Gen.
Quod (inquit) beatus inter angelos fuit: quod fu-
turi peccati atque supplicij prescienti non fuit. Que-
rit autem cur non fuerit. Forte hoc deus revelare
diabolo noluit: quid facturus vel passurus
esset: ceteris vero revelare voluit quod in verita-
te mansuri essent. His verbis videtur Augustinus. si-
gnificare: quod angeli qui corruerunt: non fuerunt pre-
scienti sui casus: ideoque beati non fuerunt. Et quod an-
geli qui perstiterunt: beatitudine sibi affutura prescienti

Aug. sup. Ge-
nes. li. 10. c. 4.

uerunt: atque de ea certi in spe extiterunt: unde
quodammodo iam beati erant. Et reuera si ita fuis-
set: posset illos dici aliquo modo fuisse beatos
alios vero non: quod nescierunt eventum suum.

¶ Opinando Augustinus hoc dixerit:
non asserendo. scilicet quod angeli qui perstite-
runt prescienti fuerunt futuri boni. **b**

Sed hoc magis opinando
et credo dicit Augustinus. quod asserendo. Unde et huic
opinionem opponens sequenter subdit: Sed qui
re discernebant illi a ceteris. Ut deus istis
qui ad ipsos pertineret non revelaret: alijs vero re-
velaret. Cum non plus sit ipse ultor: quam aliquis pec-
cator: non enim danat ipse innocentes. Hic videtur
innuere: quod nec peccatoris futurum malum: nec
peccatoris futurum bonum revelaverit. Ideoque
nec illi qui ceciderunt unquam: nec illi qui perstite-
runt usque ad consummationem beati fuerunt: quod
beati non poterant esse si de beatitudine certi non
erant: vel si danationis incerti erant. Unde
Augustinus in eodem. Dicere (inquit) de angelis: quod in
suo genere beati essent: possunt danationis
vel salutis incerti: quibus nec spes esset quod mu-
tandi essent in melius: nimia presumptio est.
Quomodo enim beati esse possunt: quibus est
incerta sua beatitudo.

Aug. super
Gen. li. 10. c. 4.

¶ Summam colligit predictorum con-
firmans omnes angelos ante confirmati-
onem vel lapsum non fuisse beatos: nisi
si per beatitudinem quis accipiat illius
statum innocentie: in quo fuerunt
ante casum. **c**

Ex predictis consequitur: quod
angeli qui corruerunt: nunquam beati fuerunt: nisi be-
atitudine aliquis accipiat illum statum innocen-
tie in quo fuerunt ante peccatum. Illi vero qui perstite-
runt: aut suam beatitudinem futuram deo revelan-
te presciverunt: et ita spei certitudine aliquo modo
beati fuerunt vel incerti extiterunt sue beati-
tudinis: et ita aliter beati non fuerunt quam reliqui
qui ceciderunt. Adhuc autem quod postea dicitur
est: probabilius videtur.

¶ Responsio ad id quod quereba-
tur: an angeli essent creati perfecti
aut imperfecti: et dicitur quod perfecti
fuerunt: secundum aliquid: et imper-
fecti secundum aliquid. **¶** Ca. II

¶ hoc autem quod quere-
bat: utrum perfecti vel imperfecti fuerit
creati: dici potest: quod quodammodo perfecti fu-
erunt: et quodammodo imperfecti. Non enim uno
modo aliquid dicitur perfectum: sed pluribus.

¶ Quod tribus modis dicitur perfectum
secundum tempus: secundum naturam:
et univ ersaliter perfectum. **e**

Dicitur naqz pfectum tri- bus modis. Est em pfectu fm tepus: r per- fecti fm natura: r est vniuersali pfectum. Scdm tepus pfectu est qd habet qcquid te- pus requirit: r uenit fm tepus haberi: r hoc mo angeli erat pfecti ante cofirmatione vel lapsu. Scdm natura pfectu est qd habet qcquid debitum est: vel expedit nature sue ad glorificatione: r hoc mo pfecti fuerit an- geli post pfirmitatione: r erunt sancti post re- surrectione. Vniuersali r sume pfectum est cui nihil vnqz deest: r a q vniuersa pueniut bona: qd est solius dei. Prima g pfectio est nature pdite: secunda nature glorificatq: ter- tia nature increate.

De dicta breuiter tagit: trades quales fuerunt angeli in couersioe et auersioe.

Quales fuerunt angeli in creatione/ostesum est: boni scz r no mali: iu- sti. i. innocentes r pfecti qdamodo: alio xo mo impfecti. Beati xo no fuerit vsq ad co- firmatione: nisi beatitudo accipiat (vt ia di- ctum est) ille status innocentie r bonitatis in quo conditi sunt.

Ista est dist. iiii. hui? scilicet libri: in q magr post- statu inchoationis agit de conditionib? eoz q ad statu co- tinuationis. Et tria facit fm tres questioes qz mouet. Primo em inqrit: an angeli fuerit creati beati vel mi- seri. Secdo an angeli mali sui lapsus fuerit pfecti. Tercio an oes fuerit pfecti creati. Primu facit a pncipio distinctionis vsq ibi: Querit aut cur. Secundu abin- de vsq ibi. Ad hoc aut. Terciu xo abinde vsq ad fine distinctionis. Et tm in generali. In speciali aut sen- tentia magistri stat in trib? ppositionib?: quaz pma est hec. Angeli proprie nec beati nec miseri fuerit creati. Hanc pponem magr inuestigat. pponit pmo: Etru an- geli sunt creati beati vel miseri: pfecti vel impfecti. Et rñdet ad pmiu istoz dicens: q nulli angeli sunt creati miseri vel beati. Q no miseri/patet: qz dato q sic b vi- det maxime vey esse de angelis malis: sed illi non fue- runt miseri creati: qz no fuerit creati in pcto: qd quidez pctu solu miseria cosequit. Q etia ipsi demones no fu- erit creati bti/patet ex b: q no habuerit certitudinem sui status: nec suu casum pscuerunt. Q etia beati ange- li no fuerit creati bti/prz ex b: q ante lapsu nulla fuit distinctio bonoz angeloz a malis: r ta boni q mali fu- erit incerti sui status. Licet dicat Aug. bonos suu sta- tu pscuisse: r no malos: qd tm magr dicit beatu Augu- plus dixisse inquirido q asseredo. Ex pdictis infe- ro sedam. pponem iq est: q angeli videlicet mali suu ca- sum r boni suu pfirmitatione no pscuerunt. Patz ista. p- positio ex pdictis. Tercia ppositio est hec: q ange- li ta boni qz mali ante cofirmatione bonoz r lapsu ma- loz oem pfectione. p illo tpe eis cogruente habuerunt. Hanc ppositione. pbat rñdendo ad questione tal: scz vtru angeli sunt creati pfecti vel impfecti. Pro cui? eu- detia magr ponit triplicem pfectione: quaz prima atten- dit fm tepus: scda fm natura: tertia fm vniuersalem oim bonoz abundantia. Primu habuerit oes angeli mox creati: qz nihil pfectionis coueniebat eis. p illo te- pore qd no habuerit. Scdam: que includit oem illud cu- ius natura capax est: no habuerit mox creati sed stan- tes in gra acceperit illa pfectione in gratia confirmati. Tercia xo nemo habet nec habere pot pter solu deum.

Ex qua distinctioe magister cōcludit angelos qdamo- do fuisse pfecte creatos. s. quo ad pfectionē tēpis illius: r qdamodo nō pfectos. s. q ad pfectionē nature: sed nul- lo mō pfectos quo ad tertiā pfectionē vniuersalē: q in- cludit oim bonoz abundantia. Et tm in speciali.

De conuersione et cofirmatioe stantiu: et auersioe et lapsu caden- tium. Capitulu I a

Post hec consi- deratio adducit inqre/ qles effecti sint du diuiderent auer- sione r couersioe. Post creati onē naqz mox qda pueri sunt ad creatozes suu/qda auersi. Couerti ad deu fuit ei chari- tate adherere: auerti odio habere vel inui- dere. Inuidie naqz mater est supbia: q volu- erit se pacificare deo. In pueris qsi in spe- culo relucere cepit dei sapiētia/ q illumina- ti sunt: auersi xo excecati sunt. Et illi qdem pueri sunt r illuminati a deo gra apposita. Isti xo sunt excecati no imissione malicie/ sed desertione gra: q deserti sunt: no itayt prius dedita subtraheret: sed qz nunqz e ap- posita vt puererent. Hec est g conuersio et auersio qua diuisi sunt q natura boni erant vt sint alij supra illud bonu p iusticia boni: alij illo corrupto p culpa mali. Couersio iu- stos fecit r auersio iniustos. Utraqz fuit vo- luntatis r volutas vtriusqz libertatis.

De libero arbitrio breuiter tan- git/docens quid sit.

Habebant em oes liberu arbitriu/qd est libera ptas: r habilitas volu- tatis ronalis. Poterat em voluntate elige- re qdlibet: r rone iudicare. i. discernere in q- bus costat libez arbitriu. Nec creati sut vo- lentes anerti vl couerti: sed habiles ad vo- lendu hoc vel illud. Et post creatione spon- te a volutate alij elegerit malu/ alij bonu: r ita discreuit deus luce a tenebris: sicut di- cit scriptura. i. bonos angelos a malis: r lu- ce appellauit die: nocte xo tenebras: qz bo- nos angelos gratia sua illuminauit: malos xo excecavit.

Post creatione aliquid datu est stantibus per quod couerterentur nec merito aliquo/ s3 gratia coope- rante. Capitulum II c

Sicut queritur: vtruz post creatione couersis aliqd colla- tu sit/p quod puererent. i. diligeret deu: Dicim? qz est eis collata gra coopans sine q no pot pfcere rationalis creatura ad meritū vite. Cadere em potest per se: sed p- ficere non potest sine gratia adiuuante.

Distinctio. V. habet. 4. cap. cu eoz. 5.

Quales facti sut angeli auer- sione r conuer- sioe cadentiu.

Deu q dixt snt ad Cain... Distinctio. V. habet. 4. cap. cu eoz. 5. Quales facti sut angeli auer- sione r conuer- sioe cadentiu.

Optio data i iudij an... Optio data i iudij an... Optio data i iudij an...

Optio data i iudij an... Optio data i iudij an... Optio data i iudij an...

Optio data i iudij an... Optio data i iudij an... Optio data i iudij an...

Handwritten marginal notes in a smaller script, likely a commentary or gloss on the main text. The notes are dense and cover the bottom of the page.

Liber II Capitulū III et IIII

Qua gratia indigebat angel⁹ et qua non.

Que sit gra operans et q cooperans.

Nō indigebat angel⁹ gratia p quā iustificaret: qz malus nō erat: s; q ad diligendū deū pfecte et obediendū adiuuaret. Operas qdē gra dicit q iustificat impius. i. de impio fit pius: de malo bon⁹. Cōoperas xō gratia q iuuat ad bñ volēdum efficaciter: et deū p̄ oibus diligendū et operandū bonū: et ad p̄seuerandū in bono et huiusmodi: de qbus postea plenius dicemus. Data est ḡ angelis q p̄stiterunt cooperans gra p quā cōuersi sunt vt deū p̄fecte diligerent. Cōuersi ḡ sunt a bono qd habebāt nō perditō ad maius bonū qd nō habebant: et facta est ista cōuersio p gratiā cooperantem libero arbitrio: que gratia alijs q ceciderūt apposita non fuit.

An sit imputandū illis qui auersi sunt. **Capitulū III**

De oq; a quibusdam dici solet nō esse imputandū illis qui auersi sūt et nō p̄uersi: quia sine gratia cōuerti nō poterāt: sed illa nō est eis data: nec culpa illoz fuit q nō est data: quia i eis nulla culpa adhuc p̄cesserat. Ad qd dici potest: quoniam qbus apposita est ipa gratia nō fuit ex meritis eoz: alioqn iā nō esset gratia si ex merito qd esset ante gratiā daret.

Qua culpa gratia non est eis data eis qui ceciderunt.

Qd vero alijs nō est data culpa eoz fuit: qz cū stare possēt/noluerūt: quousq; gratia aponeret: sicut alij perstiterunt donec illis cadentibus p sup̄biam eis gratia apposita est. Aperte ḡ cadentū culpa in hoc dephendi potest: qz licet sine gra nequirent p̄ficere: quā nondū acceperant: per id tñ qd eis collatū erat in creatione/ poterant nō cadere. i. stare: qz nihil erat qd ad casum eos cōpelleret/ sed sua spontanea voluntate declinauerūt: qd si nō fecissent qd datū est alijs vtiq; daret et istis.

Quod angeli in ipsa cōfirmatiōe beati fuerunt: sed vtrū eaz meruerint p gratiam tūc sibi datam ambigū est: de hoc enim diuersi diuersa sentiunt. **Capitulū IIII**

Ic queri solet: vtrū in ipsa cōfirmatione bti fuerint angeli: et an ipsam b̄titudinē aliq modo meruerint. **Q**uod in ipsa cōfirmatione beati fuerint plures contestant auctoritates: et

ideo p cōstanti habendū est. Vtrūq; xō per gratiā tunc sibi datā ipsam beatitudinē meruerint/ ambigū est. Quibusdā em̄ placet q eam meruerint p gratiā quā in cōfirmatione perceperunt: simulq; in eis meritū et p̄miū fuisse dicunt: nec meritū p̄cessisse p̄miū tēpore/ sed causa. Alijs autē videt q beatitudinē quā receperūt in p̄firmatione p gratiā tunc apposita nō meruerint: dicentes tunc nō fuisse eis collatam gratiā ad merendū/ sed ad beate viuendū: nec tūc eis datū esse bonū quo mererent/ sed quo feliciter fruerentur. **Q**uod autem tunc in p̄mium accederūt/ per obsequia nobis exhibita ex dei obediētia et reuerentia mereri dicunt: et ita p̄mium p̄cessit merita: et hoc mihi magis placere fateor.

Ista est *distin. v. huius secūdi libri: in qua magister postq; egit de angeloz cōmuni creatione/ incipit modo agere de eoz cōuersione et auersione. Et tria facit. Nam p̄mo agit de modo cōuersionis et auersionis. Sc̄de de gratia sup̄addita ad actū cōuersionis. Tertio de vsu gratie. s. de merito cōfirmationis. Primū facit a principio distinctionis vsq; ibi: Si autē querit. Secundū abinde vsq; ibi: Sic queri solet. Tertium abinde vsq; ad finē distinctionis. Et tñ in generali. In speciali/ sentētia magistri stat in tribus positionibus: quaz prima est hec. Sicut aliqui angeli p sup̄biam auersione effecti sunt mali et excecati: ita alij p charitatiuā cōuersionē facti sunt boni et illuminati. Hęc positionē magister probans dicit: q qdā angeloz post eoz creationē ad deū cōuersi/ et sibi p charitatē adherentes illuminati sunt p gratiā. Alij xō auersi et deū odio habentes excecati fuerunt: nō quidē ex malicie infirmitate sed gratie subtractione: que quidē cōuersio iustos fecit et auersio iniustos. Et subdit: q tam causa cōuersionis q auersionis fuit libertas arbitrij: p quā quidā ipsorū bonū/ aliq xō malū elegerunt. **Secunda** positio est hec: q boni angeli sua cōuersione gratiā nō operantem sed cooperantē meruerunt. Hanc magister probans querit: vtrū angelis bonis ad hoc vt cōuenterent/ apposita fuit gratia: et respondet q eis fuit apposita gratia cooperans/ sed nō operans: quia gratia operante que ē idē qd iustificatio impij/ nō indigebant: eo q mali nō erant. Sed indiguerunt gratia cooperante seu p̄mouente eos ad cōuertendū se ad deum: et hec gratia iuuat ad bonū perficiendū: et subinfert q quis ipa gratia cooperans in potestate cadentū angeloz non fuit: tamen imputat ipsis ad culpā: quia ipsam non recipientes auersi sunt: eo q ipam habere poterant: et apposita eis fuisset/ si p̄stissent. **Tertia** positio est hec. Angeli p cooperantē gratiā eis in cōuersione apposita non antecedenter sed cōsequenter beatitudinē meruerūt. Hęc magister probans querit: vtrū angeli boni in ipa sua cōfirmatione beati fuerunt: et vtrū in ipsa rex cōuersione beatitudinē meruerūt. Primū istorū questioz magister simpliciter cōcedit: et circa secundū recitat opiniones: dicens quosdam dicere angelos suā beatitudinē in ipsa eoz cōuersione ad deū meruisse: ita q meritū et p̄miū simul et semel in eis fuerunt. Alios autē dicit opinantes fuisse/ q beatitudinē quam in ipsa cōuersione acceperunt/ p obsequia que hominibus prestiterunt et p̄stant/ meruerūt et merentur: ita q p̄miū non p̄cessit meritum. Et istā opinionem videtur magister fouere. Et tñ in speciali.*

Quod de maioribus et minoribus quidam ceciderūt: inter quos vn⁹ fuit celsior: scilicet Lucifer.

Capitulū I

Distin. VI. habet. 4. c. cū cor. 9. De ruina q̄ cōsecuta est malozū an/ geloꝝ auer/ sionem

Job. 40. c. Ezech. 28. c.

Grego. 25. moral.

Ezech. 28. c.

Grego. 7. bo/ mel. 24.

Esa. 14. c.

Isid. de su. bo. li. 1. c. 25

Esa. 14. d.

Addi. henri/ ci de vrima

Addi. henri/ ci de vrima

Apo. 12. a

Deterea sciri oportet: qm̄ sicut de maiorib⁹ z minoribus qdā p̄stiterūt: ita de vtroq; gradu qdam corruerunt. Inter quos vnus fuit oib⁹ alijs cadētib⁹ excellentior: nec inter stantes aliquis eo fuit dignior: sicut testimonijs auctoritatū monstrať. Aut em̄ Job: Ipse p̄ncipiū via rum dei. Et in Ezechiele legiť: Tu signacu lū similitudinis plenus sciētia z p̄fectione: de/ corus in delicijs paradisi dei fuisti. Quō Gre gorius exponens ait. Quāto in eo subtilior est natura: eo magis in illo imago dei simi/ litudinis insinuat impressa. Itē in Ezechie le legiť: Ois lapis p̄ciosus opimētum ei⁹. i. omnis angelus q̄si operimētū ei⁹ erat: qz vt dicit Grego. In alioꝝ cōparatione ceteris clarior fuit. Unde vocatus est lucifer: sicut testat̄ Esa. Quō (in q̄t) cecidisti lucifer/ qui mane oriebaris zc. q̄ nō vnus ordo/ s̄ vnus sp̄s accipiēd⁹ est. Qui (teste Isidoro) post q̄ creatus est/ eminetiā nature z p̄fundita/ tē sciētiē suē p̄pendens: in suū creatozē sup/ biuit/ intantū q̄ etiaz deo se equare voluit: vt in Esa. dicit̄. In celū ascendā: super astra celi exaltabo solium meū: z ero similis altis simo. Similis q̄dem deo esse voluit: nō per imitationē/ sed p̄ equalitatē potentie.

Est em̄ quadruplex similitudo. s. nature/ gratie/ glo rie/ z equiparantie. Hanc lucifer appetit: nō q̄ ipse esset deus (sciuit em̄ q̄ hoc esse nō posset) sed vt sub dios haberet vt deus: z ipse nulli esset subditus.

Unde et quo deiectus fuerit me rito suē superbie. Caplm̄ II b

Et tante supbie meri to de celo: id est de empyreo in quo cū alijs fuerat/ deiectus est in istum caliginosum aerem cum omnibus suē pra/ uitatis consortibus.

Duplex enim fuit casus angeloꝝ. s. spiritualis z localis. Spiritualis: qz ceciderunt de scientia in ignorantia: de dilectione in odiū: de felici tate in miseria. Licet em̄ synderesis sit in diabolo extin cta/ tamē est quo ad aliqd. Unde nota q̄ sunt duo esse/ ctus synderesis p̄ncipales. s. instructio boni/ z displicē tia mali. Et instinctus boni duplex. s. boni simpliciter/ vel in cōparatione glorie vel gratie. Similiter displicentia mali duplex: absolute/ vel in cōparatiōe ad penā. Est er/ go synderesis in diabolo extincta quo ad instinctū bo/ ni vtroq; mō: z quo ad displicentiā mali in cōparatione ad penam. In dānatis hō extincta est quo ad instinctū boni vtroq; mō: sed remanet quo ad displicentiā ma/ li vtroq; modo. In desperatis tñ extincta est tñ quo ad instinctū boni cōparati ad gloriā vel gratiam: tñ rema net quo ad instinctū boni simpliciter: z quo ad displicē tiā mali vtroq; modo. Diabolus etiā potius vult eē se vt pugnet cōtra dñm/ q̄ nō esse: sed damnari vellēt nō esse propter penas.

Mā vt Joānes ait in Apocal. Draco de celo cadens/ secū traxit tertiā partē stellaz: quia lucifer ille alijs maior: nō solus cecidit

sed cum eo alij multi q̄ ei in malicia cōfense runt: eosq; cadentes huius caliginosi aeris habitaculū recepit. Et hoc ad nostrā p̄bati onē factū est: vt sit nobis exercitatiois cau/ sa. vñ apl's. Colluctatio est nobis aduersus p̄ncipes z ptātes mūdi hui⁹: z aduersus re/ ctiores tenebrax: cōtra spiritalia neq̄tiē i ce lestibus: qz demones q̄ sunt sp̄uales et neq̄ in hoc turbulento aere nobis p̄p̄inquo (q̄d celū appellat̄) habitāt. Unde z diabol⁹ p̄v ceps aeris dicitur.

Ep̄. 6. b.

Non est concessum eis habita re in celo vel in terra.

Nō enī est eis cōcessuz ha bitare in celo: qz clarus locus est z amenus nec in terra nobiscū. ne hoies nimis infesta rēt. Sed iuxta apli Petri doctrinā in episto la canonica traditā/ in aere isto caliginoso: q̄ eis q̄si carcer vsq; ad tēpus iudicij depu/ tatus est: tunc aut̄ detrudent̄ in baratrū in/ ferni: fm̄ illud: Ite maledicti in ignē eternū q̄ paratus est diabolo z angelis eius.

Matt. 25. d.

Demones alij alijs p̄sunt: et habent etiam alias p̄elationes.

Capitulum III

Et sicut inter bonos angelos alij alijs p̄sunt: ita et inter malos alij alijs p̄lati sūt: et alij alijs subiecti: q̄ diu durat mūdus/ angeli angel/ demones demonib⁹/ hoies homib⁹ p̄sunt. Sed in futuro ois euacuabit̄ p̄latio: vt do/ cet apl's. habēt q̄ fm̄ modū sciētiē maio/ ris vel minoris/ plationes alias maiores vt minores. Quidā em̄ vni p̄uincie/ alij vni homi/ aliq̄ em̄ vni vitio p̄sunt. Vñ dicit̄ spi ritus supbie/ sp̄s luxurie z h̄mōi: qz de illo vitio maxime pōt homies tentare a q̄ deno minat̄. Inde etiā est/ q̄ noie demonis diui/ tie vocant̄. s. māmona. Est em̄ māmon no/ mē demonis: q̄ noie vocant̄ diuitie fm̄ syrā linguā. Hoc aut̄ nō ideo est/ q̄ diabolus in p̄tate habeat dare vt auferre diuitias cui ve lit: sed qz eis vtiť ad hominū tentationem z deceptionem.

An omnes demones sint in hoc aere caliginoso: an aliqui sint in in/ ferno. Capitulū III e

Solet autē queri: vtrū omnes in isto aere caliginoso sint: an aliq̄ iā sint in inferno: qz i infer/ nū quotidie descēdāt aliq̄ demonū/ verifi/ mile est: qz aias illuc cruciādas deducunt. Et q̄ illic aliq̄ semp̄ sint alternatis forte vi/ cibus nō p̄cul est a vero: q̄ illic aias detinēt atq; cruciāt. q̄ aut̄ aie malozum illic descē dāt atq; illic puniant̄/ ex eo p̄stat: q̄ ch̄ist⁹

ad inferos descēdit: vt iustos q̄ ibi teneban/ tur educeret. Si em̄ iusti illuc descendebāt multo magis iniusti: z sicut tradit auctori/ tas: cū iustos eduxit/ iniq̄s ibi reliq̄t. Ho/ mordit em̄ infernū/ non absorbit.

Sec. 13. d.

¶ Quidā putant luciferū esse in in/ ferno religatū: ex quo tentauit chri/ stū et victus fuit: quē dicunt primū hominē tentasse et vicisse.

¶ De lucifero antē qdā opi/ nant/ q̄ ibi religatus sit: z ad nos tērandos nūc accessum nō habeat: qz in Apocalypsi legit. Cū cōsummati fuerint mille anni/ soluet sathanas de carcere suo: z eriet et sedu/ cet gentes: qd̄ erit nouissimo tpe anti christi qū erit tanta tribulatio: vt etiam si fieri pōt moueant electi. Quē ibi religatū dicūt ab eo tpe quo tētauit christū in deserto vel in passione: z victus fuit ab eo. Ipsum putant primū hoīem tentasse z vicisse: z scdo deū: s̄ ab eo victū esse: z ideo in inferno religatuz. Alij autē dicūt: ex quo cecidit p̄ peccati sui magnitudine illuc fuisse dimersum.

Apo. 20. c.

Mat. 24. b.

¶ Lucifer nō habet p̄tatem quā habebit in tempore anti christi.

¶ Sed siue i infernū dimer/ sus sit/ siue nō: credibile est eū nō habere po/ testatē accedēdi ad nos quā habebit in tpe anti christi: in q̄ fraudulēter ac violēter opa/ bit. Et id forte d̄ tūc solued̄: qz tūc dabit̄ ei p̄tās a deo tērandi hoīes quā mō non h̄z.

Addi. henrici de vima

¶ Nota potestas diaboli impedit̄ ab effectu: q̄s qz p̄ terminū sue p̄tati impositū a deo. Aliq̄s cū a bonis spiritib̄ ei resistit. Aliq̄s p̄ arbutū homis nō cōsentientis. Aliq̄s p̄pter cautelā suū ipsius. s. vt pei/ faciat. Si non verat mō excoīcatos/ vt excoīcatio min/ timeat. Aliq̄s p̄pter pei/ abominationē: sicut qdā pro/ pter sui nobilitatē in q̄ creati sunt abominant̄ tērandi de sodomia. Aliq̄s p̄pter pei/ recentia. Si abominantur accedere ad hoīem q̄ recēter fornicatus est/ vel aliud vi/ le pei/ cōmissit: maxime p̄ma vel scda die. Ezech. 16. c. Qui erubescunt in via tua scelerata zc.

¶ Demōes semel victi a sanctis nō accedunt amplius ad alios.

¶ Alijs quoqz q̄ a sc̄tis iuste z pudice viuētib̄ vincunt/ p̄tās alios tēra/ di videt̄ adimi: vñ Origenes. Puto inquit sane qz sc̄ti repugnātes aduersus istos incē/ tores z vincētes/ muniāt exercitū demonū: vel vt q̄ plurimos eoz interimāt: nec vltra fas sit illi spiritui q̄ ab aliq̄ sc̄to caste z pudī ce viuēdo victus est impugnare itez alium hoīem. Hoc autē putāt qdā intelligendū tm̄ de illo vitio in q̄ supatus est: vt si de supbia aliq̄ vitū sc̄tū tētat z vincit: vltērī nō li/ ceat illi illū vel aliū de supbia tentare.

Addi. henri ci d vima

¶ Potest autē dici q̄ verbū Origenis est opinio. Et dicit̄ melius vt cōter d̄: qz illum

a q̄ vict̄ est/ i eodē vitio apl̄ nō pōt tētare: s̄ alios p̄be

¶ Ista est dist. vj. huius sc̄di libri: in q̄ magister post q̄ tractauit de auersione z conuer/ sione bonoz z maloz angelo: incipit agere de cōsequē tibus auersionē maloz quantū ad causam localem. Et tria facit. P̄mo determinat de p̄iectione ipsorum in hunc aerē caliginosum. Scdo de descensū eoz ad infer nū. Tertio de cōfusione ipsorū cū vincunt in tērationi/ bus hoīm. Primuz facit a principio distinctionis vsqz ibi: Et sicut inter. Scdm̄ abiude vsqz ibi: Alijs quoqz. Tertiu ho vsqz ad finē distinctionis. Et tm̄ in generalē ¶ In speciali autē sc̄ia magistri stat in tribus p̄positio/ nibus: quaz p̄ma est hec. Lucifer sup̄mus angelus/ r̄ ff bi de singulis ordinibus assentiētes/ sup̄be dei equalita tē appetēdo corruerūt: z in isto caliginoso aere sunt in/ carcerati. Hanc p̄positiōnē magister insinuat p̄ponit q̄ angeli peccantes de singulis ordinibus ceciderunt: inter quos prim̄ peccās z maioris dignitatis creditur fuisse lucifer: q̄ cōsiderās eminentiā sue dignitatis/ in su perbiā elatus est. Et istā sc̄iam p̄bat maḡ p̄ b̄m̄ Gre/ gorij. Et subdit: q̄ merito p̄ tati pei/ malicia in hūc ca liginosum aerē cū socijs suis est detrusus. Hā locus ce/ lestis p̄pter sui claritatē eis nō cōpetebat. Nec terra: ne nos nimis infestaret: sed sunt in aere caliginoso i signū tenebrarū pei/ qd̄ est i eis: z ob exercitiū nostrū vt nos tēret. Post diē ho iudicij simpliciter detruent̄ in in/ fernū. ¶ Scda p̄positio est hec. In malis angelis z bo nis vsqz ad finē mūdi sunt p̄manētia officia p̄latiōis et subiectionis. Hanc maḡ ponēs dicit: q̄ int̄ angelos tē bonos q̄ malos vsqz in diē iudicij est ordo p̄latiōis: qz q̄ maioris sunt sc̄itētie/ int̄ eos maiorē h̄st p̄latiōis: et a tali p̄latiōe q̄s denominant̄: vt q̄ p̄st vni p̄uincie dicit̄ p̄nceps p̄uincie: q̄ ho p̄st vni hominū/ dicit̄ ange lus homis illius: q̄ ho vni vitio: vt pote qz de illo mari me tētare p̄mittit/ ab illo denominant̄: vt alijs dicim̄ spūs sup̄bie: alios ho spūs lurie. Postea q̄rit: vtruz aliq̄ demones sint iā in inferno: s̄m̄ illud Apo. Cū cō/ summati fuerint mille anni/ soluetur sathanas de carcere suo: z eriet z seducet gētes. H̄ dicit aliquos fuisse opi/ natos/ qz lucifer tentauit z vicit primos parentes. Sed post q̄ christū in deserto z i passioe tērans extitit vict̄/ z in infernū religatus fuit: tpe ho anti christi itez extitit rus. Alij autē dicūt: qz statim cū peccauit/ p̄pter pei/ sui magnitudinē in infernū detrusus fuit: z tpe anti christi dicit̄ solued̄: qz tunc dabit̄ ei p̄tās tērandi quā mō nō habet. ¶ Tertia p̄positio est hec. Demones amittūt tē tandi facultatē in his vitijs in q̄bus a sc̄tis hoībus pu/ dice viuētib̄ semel fuerint p̄fecte supati. Hāc p̄positio/ nē maḡ ponēs/ dicit̄ cā fore intelligendā de eodē vitio z non simpliciter saltē s̄m̄ opinioē aliquoz: vt videlicet diabolus victus ab eo quē tentabat de luxuria/ nunq̄ postea suū victorē de luxuria tētabit. Et tm̄ de sententia huius distinctionis in speciali.

¶ Boni angeli a deo sunt confir/ mati p̄ gratiā vt peccare nō possint et mali ita obdurati in malo/ vt be/ ne viuere nequeāt. ¶ Caplm I a

¶ Supra dictū ¶ Est/ q̄ angeli qui perstiterūt p̄ gratiā p̄firmati sunt: z qui ceci/ derūt a ḡra dei deserti sunt. Et boni quidē intantū p̄firmati sunt p̄ gratiā/ qz peccare nequnt. Malio p̄ maliciā a deo sunt obstinati/ qz bonā volūtātē habere siue bñ velle nō valēt: z si bonū sit qd̄ aliquādo volūt. Volunt em̄ aliq̄ aliq̄ fieri qd̄ deus vult fieri: z vtiqz illud bonū est z iustum fie ri: nec tñ bona voluntate illud volunt.

Distin. VII. habet. s. ca. cū eoz. Quales s̄ cti s̄t angeli p̄firmati one z obliu natione.

Quod utriusque liberum arbitrium habent: nec tamen ad utrumque flecti possunt.

Sed cum nec boni peccare possint nec mali boni velle vel boni operari: videtur quod iam non habeant liberum arbitrium: quia in utraque parte flecti non possunt: cum liberum arbitrium ad utrumque se habeat. **U**niversi in tractatu de predestinatione filio dicit: Solus deus est in quem potest cadere non potest: cetera cum sint liberi arbitrii in utraque parte flecti possunt. Hic videtur dicere quod omnis creatura in libero arbitrio constituta flecti potest ad bonum et ad malum. Quod si est: et boni angeli et mali ad utrumque flecti possunt: et boni possunt fieri mali et mali boni. Ad quod dicimus: quod boni tantam gratiam confirmati sunt ut nequeant fieri mali: et mali in malicia adeo obdurati sunt ut non valeant fieri boni: et tamen utriusque habent liberum arbitrium: quia et boni non aliam cogente necessitate sed propria ac spontanea voluntate per gratiam quod ad adiuti bonum eligunt et malum respuunt: et mali sine spontanea voluntate a gratia destituti: bonum vitant et malum sequuntur: et mali habent liberum arbitrium: sed depresso atque corruptum quod surgeat ad bonum non valent.

Quod boni post confirmationem liberi arbitrium habent et ante.

Boni vero arbitrium habent multo liberi post confirmationem quam ante. Ut enim Augustinus tradidit in Enchiridion. Non ideo caret libero arbitrio: quia male velle non possunt: multo quippe liberius est arbitrium quod non potest seruire peccato. Neque culpanda est voluntas: aut voluntas non est: aut libera dicenda non est: quia beati esse sic volunt ut esse miseri non solum nolint sed nec plus velle possunt. Non possunt itaque boni angeli velle malum vel velle esse miseri: neque habent ex natura sed ex gratie beneficio. Ante gratiam namque confirmationem potuerunt peccare angeli: et quod etiam peccaverunt et demones facti sunt.

Ubi Augustinus in libro de Maximianis. Creaturarum natura celestium mori potuit: quia peccare potuit. Nam angeli peccaverunt et demones facti sunt: quia diabolus est princeps: et qui non peccaverunt peccare potuerunt: et cuiusque creature rationali prestat ut peccare non possit: non est hoc nature proprie sed dei gratie. Ideoque solus deus est qui non gratia cuiusque sed natura sua non potuit: nec potest nec poterit peccare. Ecce hic insinuat quod angeli ante confirmationem peccare potuerunt: sed post confirmationem non possunt: et potuerunt fuit eis ex libero arbitrio: quod est eis naturale. Quod modo non possunt peccare: non est eis ex natura. I. libero arbitrio sed ex gratia: ex qua gratia etiam est ut ipsum liberum arbitrium iam non possit peccato seruire.

Quod post confirmationem angeli non possunt ex natura peccare sicut ante: non quod debilitatum sit eorum liberum arbitrium sed confirmatum.

Non ergo post confirmationem angeli de natura sic ante peccare potuerunt non quod liberum arbitrium eorum debilitatum sit per gratiam: sed ita potius confirmatum ut iam per illud non possit bonus angelus peccare: quod utriusque non est ex libero arbitrio sed ex gratia dei. Quod et Hieronymus ait. Cetera cum sint liberi arbitrii possunt flecti in utraque partem: accipi oportet secundum statum in quo creati sunt. Talis enim et homo et angelus creatus est: qui ad utrumque flecti poterat: sed postea boni angeli ita per gratiam sunt confirmati ut peccare non possint: et mali ita in vitio obdurati ut boni vivere nequeant. Sic etiam illud Isidori intelligendum est. Angeli mutabiles sunt natura / immutabiles sunt gratia: quia ex natura in preordio sue conditionis mutari potuerunt ad bonum sive ad malum: sed post per gratiam ita bono addicti sunt ut inde mutari nequeant. Ad hoc enim repugnat gratia non natura.

Quod angeli mali vivacem sensum non perdidit: et quibus modis sciant.

Licet mali angeli ita

per malitiam sint obdurati: vivacitatem tamen sensu non sunt penitus privati. Itaque ut tradit Isidorus triplici acumine scire viget demones. scilicet subtilitate nature: experientia temporum: revelatione supernorum spirituum.

Quia subito afferunt illa que etiam si homo sciret non posset facere in multo tempore: quod illi faciunt subito. Preterea per coniecturam et sciam illoz astroz presciunt quedam futura.

De hoc etiam Augustinus ait. Spiritus mali quidam vera de temporalibus rebus noscere permittunt: primum subtilitate sensus: primum experientia temporum callidiores: propter tantam magnam longitudo vite: primum sanctis angelis quod ipsi ab omnipotenti deo discunt iussu eius sibi revelati bus. Aliqui autem iidem nefandi spiritus et qui facturi sunt velut diuinando predicant.

Quod magice artes virtute et scientia diaboli valent: que virtus et scientia est ei data a deo: vel ad fallendum malos: vel ad monendum vel exercendum bonos.

Quorum scia atque virtute etiam magice artes exercent: quibus tamen tantum scia que preterita a deo data est: vel ad fallendum fallaces: vel ad monendum fideles: vel ad exercendam perbandam iustorum patientiam. Unde Augustinus in libro de trinitate. Uideo inquit infirme cogitationi quid possit occurrere:

De boni angeli post confirmationem non possunt peccare: est ex gratia non natura

Apert quod predicta verba Hieronymus. sint intelligenda.

Isido. de summo bono li. i.

Addi. henricus de vulturaria.

Aug. sup. heresim.

Aug. 3. de tri.

LibeR II Capitulu III et V

Exo. 8. e. cur scz ista miracula etiā magicis artibus fi ant. Nam z magi pharaonis serpentes fece runt z alia: sed illud est amplius admirādū quō magoz potentia q̄ serpentes facere po tuit vbi ad muscas minutissimas. s. cynifes ventū ē oino defecit: qua tertia plaga egyptus cedebat. Ibi certe defecerūt magi di centes: **D**igitus dei est hic. **U**n̄ intelligi da tur: nec ipsos qdē transgressores angelos z aereas p̄tates in imā istā caliginē tāq̄ i sui generis carcerē ab illi° sublimis ethereę pu ritatis habitatiōe detrusos: p̄ quos magicę artes possunt q̄cqd̄ p̄t: non aut aliqd̄ vale re possunt / nisi data desup̄ p̄tate. Dat̄ autez vel ad fallendū fallaces / sicut in egyptios z in ipsos etiā magos data est: vt in eoz spiri tuū opatione viderent̄ admirādi a quibus fiebāt dānandi: vel ad monendū fideles / ne tale aliqd̄ facere p̄ magno desiderēt: p̄pter qd̄ etiā nobis in scriptura sunt prodita: vel ad exercendā / probandā manifestādāq̄ iu stoꝝ patientiam.

Q transgressoribus angelis nō seruit ad nutū materia rerum visi bilium. **C**apitulum III

Nec putādum est istis transgressoribus angelis ad nutuz seruire hanc visibiliū rez naturaz: sed deo poti° a quo hec potestas dat̄ quan tum incommutabilis iudicat.

Q nō sunt creatores: licet p̄ eos magi ranas et alia fecerint: sed sol° deus.

Nec sane creatores illi ma li angeli dicēdi sūt: qz p̄ illos magi ranas et serpētes fecerūt: nō em̄ ipsi eas creauerunt.

De seminibus oim corporū q̄ rū creator ipse sol° creator est

Dia q̄ppe rez q̄ corporalis visibiliterq̄ nascū tur / occulta quedā semina in corpis mundi huius elementis latent: q̄ deus originaliter eis indidit. Ipse ergo creator est omniū rez q̄ creator est inuisibiliū seminū: qz quecūq̄ nascendo ad oculos nostros exeunt / ex oc cultis seminibus accipiunt / p̄grediendi hic p̄mordia z incrementa debite magnitudinis distinctionesq̄ formaz ab originalibus vt ita dicā: regulis sumunt.

Sicut parētes nō dicuntur crea tores filioꝝ / nec agricolę frugum: ita nec boni angeli nec mali: et si p̄ eozū ministeriū fiant creature.

Sicut ergo nec parentes dicim° creatores hoim: nec agricolas crea tores frugū: q̄uis eoz extrinsecus adhibet motib° ista creanda dei virtus interi° opes: ita nō solū malos / s̄ nec bonos angelos fas est putare creatores. Sed p̄ subtilitate sui

sensus corpis semina istaz rez nob̄ occultio / ra nouerūt: z ea p̄ congruas tēpationes elemen toꝝ latēter spargūt: atq̄ ita z gignēdaz re rū z accelerādaz incrementoz p̄bēt occasio nes. Sed nec boni hec / nisi q̄ntū deus iubet nec mali hec iniuste faciūt / nisi q̄ntum iuste ipse pmittit. **N**ā iniq̄ malicia volūtate suaz hnt̄ iniustā: p̄tātē aut nō nisi iuste accipit si ue ad suam penam / siue ad alioꝝ: vel penaz maloꝝ / vel ad laudem bonoꝝ.

Iniqui hnt̄ se volūtati mala a deo vero p̄tāz iuste accipi

Sicut iustificationem mētis: ita creationē rerū solus de° opatur: li cet creatura extrinsecus seruiat.

Sicut ergo mentē nostrā iustificādo formare nō pōt / nisi de°: p̄dicare aut extrinsec° euāgeliiū etiā hoies p̄t: non solū boni p̄ x̄itatē / s̄ etiā mali p̄ occasionē: ita creationē rez visibiliū de° interi° opa.

Exteriores aut opationes atq̄ p̄tēplatiōes si ue occasiōes ab angel̄ tā bonis q̄ malis vel etiā ab hoib° adhibent̄. **S**z hec ab hoib° tāto difficili° adhibent̄ / q̄ntū eis desunt sen suū subtilitates: z corpoꝝ mobilitates i mē bus terrenis z pigris. **U**n̄ q̄libuscūq̄ angel̄ vicinas causas ab elemēt̄ / here q̄to facili° est / tāto mirabiliores i hmoi opib° eozū exi stūt celeritates: s̄ nō ē creator / nisi q̄ p̄cipa liter ista format: nec q̄s̄ h̄ pōt / nisi vn° crea tor de°. **A**liud ē em̄ ex intimo ac sūmo cau saz cardine cōdere ac mistrare creaturā: qd̄ fac sol° creator de°. **A**liud aut p̄ distributis ab illo virib° ac facultatib° aliquā opatio nē forinsec° ad mouere: vt tūc vel tūc / sic vl sic: exeat qd̄ creat̄. **I**sta q̄ppe originali in q̄ dā textura elemētōꝝ cūcta iā creata sunt: s̄ acceptis oportunitatib° postea p̄deunt.

Q angeli mali mlta possūt p̄ na ture vigoꝝ: que nō possunt prop̄ bonoꝝ ageloꝝ et dei prohibitionē id est qz nō pmittūtur.

Quid q̄ sciēdū est q̄ an geli mali qdā p̄t p̄ nature subtilitate: q̄ tñ nō p̄t p̄t̄ dei vl bonoꝝ angeloꝝ prohibitionē. i. qz nō pmittunt̄ illa facē a deo vel ab angel̄ bonis. **P**ossent itaq̄ fecisse cy nifes q̄ ranas serpētesq̄ fecerūt. **Q**uedā vō nō p̄t facē / etiā si pmittant̄ ab angel̄ supio rib°: qz nō pmittit de°. **V**n̄ Aug° .i. li. iij. d̄ tri. **E**x ineffabili potētatu dei fit: vt qd̄ possent mali angeli si pmitterent̄ / iō nō p̄t: qz nō p̄ mittūt. **N**ec em̄ occurrit alia rō cur nō po terāt facere cynifes q̄ ranas serpētesq̄ fece rūt / nisi qz maior aderat dñatio p̄hibēt̄ dei p̄ sp̄m̄ sc̄m̄: qd̄ etiā magi p̄fessi sūt / dicētes: **D**igitus dei est hic. **Q**uid aut per naturam possint / nec possunt p̄pter prohibitionem:

Aug° .ca.

Quare nō potuerūt p̄ ducere cy nifes q̄ ranas z serpētes fecerunt. Exo. 8. e.

z qd p ipsius nature sue pditione facere no sinant homini explorare difficile e imo im- possibile. Nouim' homine posse abulare: z neq hoc posse si no pmittat: volare aut no posse: etia si pmittat. Sic et illi angeli que- dam possunt facere si permittant ab ange- lis potentioribus ex imperio dei. Quedam x'o no possunt/ etiam si ab eis pmittant: qz ille no pmittit a quo e illis talis nature mo- dus: q etia p angelos suos illa plerumq no p mittit/ q cessit vt possint.

Ista est distinctio. vij. hui' secūdi libri: in q ma- gister postq egit de p'ncipib' ad casuz angeloz locale: agit de p'ncipib' ad eoz casum spūale. Et tria facit. Pr'mo ostēdit q'libet arbitriū etiā post lapsum retinuerūt. Secūdo q'libet intellect' viuacitatē post casum nō amiserūt. Tertio q'libet oīa q' p'nt: ideo qz de' nō pmittit implere nō potuerūt. Pr'mū facit a p'ncipio distinctiōis vsq' t'bi. Et licet mal' angel' secūdo vsq' t'bi illud qz sciendū ē. Tertio vsq' ad finē distinctiōis. Et t'm in generali. ¶ In speciali s'nia mag'ri stat in tribus p'pōnibus: qz p'ma ē hec. Q' licet angeli boni in gratia p'firmati nō p'nt peccare: z mali in malicia obstinati nō p'nt b'nficere: hoc t'm minime aufert alicui arbitriū liber- tate. Hanc mag'ri insinuas dicit: qz nec mali angeli post p'ctm p'nt b'nficere: nec boni post eoz p'firmationē p'nt peccare. Cōtra qd dicit' obijctēs dicit: qz si boni angeli nō p'nt peccare: ergo si b'nt arbitriū libertatē. Tenet p'e- quētia p' dicit' beati Hiero. dicitis: qz oīs creatura b'ns libez arbitriū est vertibilis in bonū z malū. Cui obie- ctioni r'ndet z dicit: qz quib' boni angeli peccare nō p'nt nō t'm p'pter ea sunt minus liberi: qz nō coacte/ s'z libere z spōtance immutabil' bonū eligūt: z hoc ex grā/ non a natura. P' qd soluit dicit' beati Hiero. dicitis ipsūm loq' de libero arbitrio grā nō confirmato/ s'z p'cise in sua natura p'siderato. Et oppositū arguit z soluit de demo- nibus. ¶ Secūda p'positio ē hec. Quis angeli mali in q' bus ē naturalis cognitiōis p'p'icacitas/ aliq' faciūt mirabilia: p' hoc nō p'bat eis inesse creati facultas. Hanc magister p'bat dicit' demones habere triplicē sciām. s. vna ex subtilitate nature: alia ex tēpis diurnitatē: ter- tia ex bonoz angeloz reuelatiōe. Et hoc p'bat auctori- tate Hiero. z beati Aug'. Et subdit: qz demonū sciētia z arte s'nt artes magicę: deo t'm talia p'mittere volente/ ad fallendū fallaces z monendū fideles: seu ad exerci- tandū iustos z probos. In q'bus qdē artibus magicis materia rez visibilū nō seruit demonibus ad nutū/ sed solū intantū q' t'm deus p'mittit. Et infert: qz quib' demo- nes q'ncq' aliq' noua z mirabilia deo p'mittēte opant' seu faciūt: nō t'm p'pter hoc dicēdi sunt creatores: qz illa no- ua q' p'ducūt nō nisi ex rez virtutibus a deo eis indit'is quasi ex q'busdā seminibus educūt: eo qz ad taliū p'du- ctionē nisi instrumētaliter quodāmodo se habent: sicut agricole ad p'ductionē fructuū: z p'dicatores ad illumi- nationē mentiū. ¶ Tertia p'positio est hec. Demones multo maiora mala z plura possent facere q' faciūt: ni- si deus z angeli boni eos facere talia prohiberēt. Hanc magister p'bat p' hoc qz magi pharaonis ita bene po- tuissent ministerio demonū fecisse cynifes sicut fecerunt ranas si deus talia operari non prohibuisset. Et t'm de sententia in speciali.

Utrum angeli oēs corporei sint quod quibusdā visum est: quibus Augustinus cōsentire videtur: dicit' angelos oēs ante casum habuisse corpora tenuia et spiritualia: s'z in casu mutata in deterius malo- rum corpora: vt in eis possent pati.

Capitulum I

Solet etiam in q'stione versari apud doctos: vtz angeli oēs/boni. s. ac mali corporei sint. i. corpa habeāt si-

bi vnita. Qd aliqui putāt/ inuitētes verbis Aug'. q' dicere videt' q' angeli oēs ante cō- firmationē vel lapsum corpa aerea habue- rint de puriori ac supiore aeris pte formata ad faciēdū habilia nō ad patiēdū. Et ange- lis bonis q' p'stiterunt talia sunt obseruata corpa: vt in eis possint facere/ z nō pati: q' tā- te sunt tenuitatis vt a mortalib' videri non valeāt: nisi supuestita aliq' grossiori forma qua assumpta vident' depositaq' videri de- sinūt. Angelis x'o malis mutata sunt in ca- lu corpa in deteriore q'litatē spissioris aer'. Sic em' a loco digniori in inferiores locū. i. in caliginosum aerē delecti sunt: ita illa cor- pora tenuia mutata sunt z trāsformata i de- teriora corpa z spissiora: in qb' pati possent in supiori elemēto. i. ab igne. Et hoc Aug' sensisse videt' sup' Gen. ita dicit'. Demones dicunt' aerea aialia q' corpoz aereoz natu- ra vigēt/ nec p' mortē dissoluunt': qz p'ualet in eis elemētū aptius ad faciēdū q' ad pa- tiendū. Ad patiendū em' humor z humus: ad faciendū/ aer z ignis aptitudinē p'bent. Trāsgressores x'o angeli/ cū p'ncipe suo nūc diabolo tūc archāgelo/ nō mix' si post p'ctm in hāc caliginē detrusi sunt. Neq' etiā h' mi- rū est/ si p'uersi sunt ex pena in aereā q'litatē qua p'nt ab igne pati. Caliginosa t'm aeris te- nere t'm p'missi sūt: q' eis quasi carcer fit vsq' ad t'ps iudicij. Ecce his verbis videt' Aug' ita tradere qd qdā opinant' de corpibus an- geloz. Hoc aut' eū aliq' dixisse astruūt nō ita sentiēdo: sed opinionē alioz referendo/ qd ex ipsius verbis diiudicare volūt/ q'bus ait: Demones dicunt' aerea aialia/ nō ait sunt: ita em' qdā dicebāt. De habitatiōe x'o cali- ginosi aeris in quē detrusi sunt: nō opinādo s'z rei veritatē asserēdo eū tradidisse dicit': qd ipsius locutiōis distinctio ostēdit. Dicit' quoq' plurimos catholicos tractatores in hoc cōuenisse/ atq' id p'corditer docuisse: q' angeli incorporei sint: nec corpa habēt sibi vnita. Assumūt aut' aliq' corpora deo p'pa- rante ad impletionē ministerij sui sibi a deo iniūcti: eademq' post expletionē deponūt: in quibus corpibus hominibus apparue- rūt atq' locuti sunt. Et aliq' quidem locu- ti sunt ex p'sona dei sine distinctione alicu- ius p'sonę: aliq' ex p'sona patris vel filij si- ue spiritus sancti.

Deus in corp'alibus illis anti- quis formis apparet. Ca. II b

Distin. VIII z haber. 4. ca. cum eorum. De p'tate de- monū quā ha- bēt sup' corpa silia hūanis.

Aug' in. 2. li. retrac. qdā lo- co dicit' demo- nes aliq' ho- minū dispositi ones nō soluz voce prolataz: verū etiā cogi- tatōe p'ceptas cū signa q'daz ex aīo exp'mūt in corpe tota facultate p'di- scere. Tūc rem- dixi ait/ occul- tissimā audaci- ori assertiōe q' debui. Nā per- uenire ista ad noticiā demo- nū p' nōnulla exp'mēta cōp- tū ē: s'z verū q' dā signa dent' ex corpe cogi- tantū illi sensu- bilia nos auer- tentia: an alia vt spūalia ista cognoscāt: aut difficillime ab hoib' aut nul- latenus pōt in- ueniri.

Quibusdā vt def Aug'. nō ita sentiēdo di- xisse: s'z opinio- nem alioz reci- tando.

Liber II Capitulum II III et IIII

Nec dubitandum est deum in corporalibus formis apparuisse hominibus: sicut Augustinus in .iiij. libro de trinitate ostendit: conferens diuersa scripturae testimonia: ex quibus deum in corporeis figuris hominibus apparuisse probatur: et aliqui ex persona dei sine distinctione: aliqui sub distinctione personarum sermonem eis factum esse.

Deplexa questione quae ponit Augustinus: queres an ad exhibendum has corporales apparitiones/creatura noua sit formata: an angeli qui ante erant missi/et si ipsi missi sunt: utrum seruata sui spiritualis corporis qualitate aliqua specie corporalem de corpulentiori materia assumpserint: an proprium corpus suum mutauerint in specie actioni suae aptam.

Sed ubi deum hominibus in corporalibus imaginibus apparuisse asserit/plexam questionem proponit: quam nec absoluit/querens: utrum in illis corporalibus apparitionibus creatura aliqua crearetur ad illud opus tantum in quo deus hominibus appareret. An angeli qui ante erant ita mitterentur/ut manentes in suis spiritualibus corporibus assumerent ex corpulenta inferiorum elementorum materia aliqua specie corporalem: quam coaptata quasi aliqua veste mutarent in quolibet specie corporales/veras quidem. An corpus suum proprium verterent in species aptas actionibus suis per virtutem sibi a deo datam. **A**it enim ita Augustinus in .iiij. libro de trinitate. Querendum est in illis antiquis corporalibus formis et visis: utrum ad hoc opus tantum creatura formata sit/ in quo deus sicut tunc oportuisse indicauit humanis ostenderet aspectibus: an angeli qui iam erant ita mittebantur/ut ex persona dei loquerentur: assumptes corporalem speciem de creatura corporea in usum ministerij sui: aut ipsius corporis sui cui non subdunt/ sed subdita regunt: mutantes atque vertentes in species quas vellet accommodatas atque aptas actionibus suis secundum attributa a creatore sibi potentia. Sed fateor excedere vires intentionis meae: utrum angeli manente spirituali sui corporis qualitate per hanc oculi operantes/assumant ex inferioribus elementis corpulentioribus corpus quod sibi coaptatum quasi aliqua veste mutant et vertant in quolibet species corporales et ipsas veras: sicut aqua vera in vinum verum conuersa est a domino. An ipsa propria corpora et sua transformet in id quod voluit accommodatum ad id quod agunt. Sed quod horum sit (quoniam homo sum) nullo experimento comprehendere valeo/ sicut angeli qui hoc agunt. Attende lector: quia questionem propositam non soluit/ sed in discussam reliquit: utrum ange-

li qui mittebantur seruatis suis propriis spiritualibus corporibus/ supuestirent aliqua corpulentiori specie in qua possent videri: an ipsum corpus mutarent et transformerent in quacumque vellet spiritum in qua possent cerni. In quibus verbis videtur Augustinus attestari angelos esse corporeos: ac propria et spiritualia habere corpora.

Quod deus in specie qua est deus/ nunquam mortalibus apparuit. **C**ap. III. d.

Quod iterum hec velut nimis profunda atque obscura relinquere/ illud indubitater teneamus/ quod deus in specie essentiae suae nunquam mortalibus apparuit: sicut famulo suo moysi dicit: **N**on videbit me homo et viuet. Et in euangelio Iohannis legitur: Deum nemo vidit vnquam. **V**isibile enim quicquam non est quod non sit mutabile. **I**deo substantia siue essentia dei: quoniam nullo modo mutabilis est: nullo modo per seipsam visibilis est. Proinde illa omnia quae patribus visa sunt cum deus illis presentaretur/ per creaturam facta esse manifestum est. Et si nos latet quomodo ea ministris angelis fecerit deus/ per angelos tantum facta esse dicimus. Audeo ergo fiducialiter dicere: nec deum patrem/ nec verbum eius/ nec spiritum eius quod est vnus deus/ per id quod est: atque id ipsum esse villo modo esse mutabile: ac per hoc multo minus esse visibilem.

Utrum demones intrent corpora hominum substantialiter: an illabatur mentibus hominum. **C**ap. III. e.

Fludetiam consideratio ne dignissimum videtur: utrum demones siue corporei siue incorporei sint/ hominum substantialiter intrent corpora: eorumque aliam illabantur: an ideo intrare dicantur: quia maliciae suae ibi effectum exercet/ dei permissione opprimendo atque vexando eas: vel in partem per voluntate sua trahendo. **Q**ui in homines introeant atque ab eis expulsi exeant/ euangelium aperte declarat: commemorans demonia in quibusdam ingressa/ et per christum eiecta: sed utrum secundum substantiam fuerint ingressa: an propter mali effectum dicantur ingressa/ non a deo perspicuum est. **D**e his autem Sennadius in definitionibus ecclesiasticorum dogmatum ait. Demones per energiam operationem non credimus substantialiter illabari/ sed applicatione et oppressione vniri. Illi autem menti illi soli possibile est quod creauit: quod natura subsistens incorporeus/ capabilis est suae facturae. Ecce hic videtur insinuari quod substantialiter non illabantur demones vnintroeant corda hominum. **B**eda quae super illum locum Actuum apostolorum/ ubi Petrus ait Ananie: Cur tetauit sathanas cor tuum? dicit: **N**otandum quod mentem

Questio. 2.

Questio. 3.

Aug. de tri. li. 3. ca. 1.

Excedendum est angelos mitti: sed relictum expediri non sufficit

Ioh. 2. b

Exo. 33. b

Ioh. 1. b

Matth. 17. b

Matth. 17. b

Beda

Act. 9. b

hois iuxta substantia nihil implere possit/ nisi creatrix trinitas: qz tm modo fm opati/ one r volutatis instinctu aia de his q sunt/ creata/implet. Implet xpo sathanas cor ali/ cuius: non qdem ingrediens in eu in sensum/ eius: neqz introies aditu cordis (siquidem/ ptas hec solius dei est) s callida r fraudule/ ta deceptione anima in affectu malicie tra/ hens p cogitationes r incetiua vitioz qui/ bus plenus e. Impleuit s sathanas cor ana/ nie no intrado/ s malicie sue virus inferen/ do. Idem. Spis immudus flama virtutu de/ cordibus fidelium expulsus/ doctoribus veri/ tatis venenu psecutionis infundit. His au/ ctoritatis ostendit: q demones no sub/ stantialiter inrant corda hominu: sed ppter/ malicie effectum a quibus pelli dicunt/ cuz/ nocere non sinuntur.

Dist predicta **D**ispest cognoscere de ordinib/ angeloꝝ qd scriptura tradat. Que in plurib/ locis noue esse/ ordines angeloꝝ pmulgat. s. agelos/archa/ gelos/ pncipatus/ptates/virtutes/ dnatio/ nes/thronos/cherubin/z seraphin. Et inue/ niunt in ist/ ordinibus tria terna esse. Et in/ singulis tres ordines: vt trinitatis similiru/ do in eis insnuet impssa. Un Diony. tres/ ordines angeloꝝ esse tradit: ternos in singu/ lis ponens. Sunt em tres superiores: tres infe/ riores: tres medij. Superiores/seraphin/che/ rubin/throni. Medij/dominaciones/pnci/ patus/potestates. Inferiores/ virtutes/ar/ changeli/angeli.

Distinctio. IX
et habet. 6. ca.
cum eorum. s.
De psequenti/
bus affirmati/
one angeloꝝ
bonoz qstum
ad ordinu di/
stinctionem

Diony. li. I. de
celesti hierar.

Add. hen/
rici de vuri/
maria

Nota q triplex est status mali angeli. s. innocen/
tie/culpe/pene. Sicut etia triplex boni ange/
li. s. innocentie/gratie/glorie. Quadruplex aut hois: in/
nocentie/gratie/culpe/pene.

Triplex est hierarchia. s. subcelestis/celestis/
subcelestis. Prima e diuina: r confi/
sit in trib/ psonis. Secda angelica: r consistit in trib/ an/
geloꝝ choꝝis. Tertia huana: r consistit in sanctis iungu/
tis r pntibus r platis. Celestis subdiuidit in superiores/
medias r inferiores: r qlibet pntet tres ordines angeloꝝ.
Dicunt aut hierarchia a hierar/ qd est sacru: r archia/ qd e/
pncipatus: quasi sacer pncipatus.

Add. henric/
de vuri maria.

Quid appellatur ordo: et que sit
ro nominis cuiusqz. **Ca. II b**

Nic considerandū ē qd
appellat ordo. Deinde vtz ab ipsa
creatione fuerit distinctio illoꝝ or/
dinum. Ordo aut dicit multitudo celestiu
spirituum/ qui inter se in aliquo munere gra/
tie simulant: sicut et in naturalium datoru
munere conueniunt. Ut verbi gratia. Sera/
phin dicunt qui pze alijs ardent charitate.
Seraphin em interpretat ardens vel succedens.
Cherubin qui pze alijs in scientia emi/
nent. Cherubin em interpretat plenitudo
scientie. Thronus dicit sedes. Throni au/
tem vocant (vt beatus Gregorius ait) qui
rata diuinitatis gratia replent/ vt in eis se/
deat deus: et per eos iudicia decernat atqz
informet. Dominaciones vocant/ qui pnci/
patus et potestates transcendunt. Princi/
patus dicunt q sibi subiectis que sunt age/
da disponunt: eisqz ad explenda diuina my/
steria pncipant. Potestates nominantur
hi qui hoc ceteris potentius in suo ordine
acceperunt: vt virtutes aduersus eis subiecte
eoz refrenent potestate: ne homines tantu
tentare valeant qstum desiderant. Virtu/
tes vocant illi/ p quos signa r miracula fre/
quenter fiunt. Archangeli/ qui maiora nun/
ciant. Angeli/ qui minora.

Gregorius.

De hec nomina no propf se sed
propf nos eis data sunt que sum/
pta sunt a donis gratie que no ha/
bent singulariter sed excellenter et
a precipuis nominantur.

Ista est distinctio. viij. bul/ secudi libri: in qua
magister post q egit de agelis quo ad
eor casum locale r spuale/ agit de eis quo ad corpora al/
sumptione. Et tria circa hoc facit. Na pmo inqrit an an/
geli habeat corpora sibi vnita. Secdo ostendit qualiter eis
habent/ fiat angeli apparitio. Tertio ostendit/ qualiter
opant circa aias r corpora nostra. Primum facit a princ/
pio distinctiois vsqz ibi: Nec dubitandū est. Secundū
vsqz ibi: Illud etia consideratioe. Tertiu xpo vsqz ad fine
distinctiois. Et tm in general. In speciali snta ma/
gister stat in trib/ pntibus: quax pma est hec. Angeli
no sunt corporales/ qz corpora sibi assumunt aerea: p ex/
pledo circa nos aliquo ope ministeriali. Hac ppositio/
ne magister pbas qrit: Vtz angeli sibi habeant corpora
naturalia vnita. Et ruder: q qda opinati sunt eos habe
re corpora aerea: q in demonib/ ante petri fuerit subillio
ra r puriora r impassibilia: post petri aut facta grossiora
etia ab igne corporali passibilia. Et hoc pfirmat auctori/
tate beati Aug. Alij xpo dicunt eos naturalit fore incor/
poreos: r beati Aug. allegatu in pntu asserunt magis
fuisse locutu inqstione q determinatiue. Et subdit: q li/
cet angeli incorporei assumat qsqz corpora: qsqz visibilia
aliqd opant circa nos: r post opis copletionē illa depo/
nunt. Un in talib/ corpib/ hoib/ plures apparuerunt r lo/
cuti sut aliqñ i psona pntis: aliqñ i psona filij: aliqñ in p/
sona spūs sancti. Secda ppositio e hec. Q deus aliqñ
in formis corporalib/ apparuit. Hac pbat magister aucto/
ritate beati Aug. Un mouet qstione circa hec. s. vtrum
de corporalib/ appareret/ de quo semp creauit illud corpus
in quo apparuit. Et vtru angeli corporalib/ appareret/ da/
to q sint corporei/ tm in suis corpib/ appareant: vel alia
corpora assumat magis grossa ex visibiliu rez materia: r
an illa ad placitu in qualibet transsumat dispositionem.
Ista magister relinqt insoluta. Et postea dicit: q diuina
essentia nunq potuit: nec pot videri vt est: qz oē visibi/
le mutabile est. Un ergo essentia dei sit imutabilis/ quid
aliud sup est q sit etia inuisibilis. Tertia ppositio
est hec. Spūs maligni p quenda effectū pnt qsqz illabi/
hoibus: no illapsu essentiali. Hac magister pbas qrit:
Vtz demones siue sint corporei siue incorporei intrent
substantialiter corpora hominu: vel solu dominant in ma/
licie effectū. Et ruder dicit: q solus de meti huane illa/
bit: r q diabolus ingredi dicit corpora: hoc e solu p effe/
ctu malicie: qz pbat auctoritatib/ Grego. r Bede/ q pa/
tent in textu. Et tm in speciali.

De ordinum distinctione qui et
quot sunt. **Capitulum I**

Dereny abbas r collator sua sic ait **Si** spūs malignus rari admittit in idolo dno. q no ipa
spūs sit spūs malig/ omni posse no rēz ut ipaz dnoz hoib/ qz snt fur mē ddat rapan. qd
soli pntati vū posse q sic omni se itelluatis natu: effrit pntitatz ut no solu rāplati vū
atqz abū s; q illabi vū r vclut rōporeu rōpzi possit r fidi. Sicut vū pntinem/ no nllay vffi.
spiritualis nās ut se dgti. archab/ nēz r dntes. ipa r dno nēd. tū rōporeu nllatim/ v/
tūmāde st. hnt vū s; rōp qz substat hnt mltu rmming q nēd rōpa s; r apti smaz
ita dntē. vū rōpa nēstha r rōpa rōpōstha rōbz manifeste colligit nihil rōporeu vū n solu
dnt. r vū rōpī rōpō nō posse pntitabiles vū dnt spūales atqz dntelluatis stab. vū q rōpī
r rōpī q vūbz r rōpī. r ita ut rōpō rōpō hōim r rōpō rōpō atqz ab dnta mōz vū nllay r luffat

LibeR II CapituluM III IIII et V

Hec noia illis non ppter se/sed ppter nos eis data sunt. Qui em̄ sibi noti sunt cōtēplatione/nobis innotescūt cōgnominatiōe. Et nominant̄ singuli ordies a donis gratiaz: q̄ non singulariter/ s̄ excellenter data sunt in participatiōe. In illa em̄ celesti curia vbi plenitudo boni est: licet q̄ dā data sint excellenter/nihil tñ possidetur singulariter. Oia em̄ in omnib⁹ sunt/nō q̄dem egliter: qz alij alijs sublimius possidēt q̄ tñ oēs habēt. Lūqz oia dona gratiarū superiores ordines sublimius z pfectius pceperint: tñ ex p̄cipuis sortiti sunt vocabula: inferiorib⁹ cetera relinquētes ordinibus ad cōgnominatiōē: vt seraphin/q̄ ordo excellentissimus estimat̄: tā dilectionē q̄ cōgnitiōē diuinitatis/z cetera virtutū dona ceteris omnib⁹ sublimius z pfectius pcepit: z tñ ab excellentiori dono. i. a charitate nomē accepit ille supior ordo. Maius em̄ donuz est ipsa charitas q̄ sciētia. Itē maius est scire q̄ iudicare: sciētia nāqz informat iudiciū. Ideoqz secūdu ordo a secūdo dono. i. cōgnitiōe veritatis appellat⁹ est. s̄ cherubin/ ita de alijs intelligendū est. Assignat̄ ergo excellentia ordinū fm̄ excellentiā donorū. Et tñ (sicut Grego. ait) illa dona oibus sūt cōmunia. Oēs em̄ ardent charitate: z sciētia pleni sunt: sic z de alijs. Sed superiores alijs excellentius (vt iā dictū est) ipsa acceperunt/a qb⁹ z nominat̄. Unde Grego. In illa summa ciuitate q̄sqz ordo eius rei cense tur noie/quā plenius accepit in munere.

Ad di. henri
ci de v̄ma

Sicut aliquis denominat̄ cantor ab officio/ qui forte minus scit de cantū q̄ alius.

Questio ex verbis Gregorij orta
Capitulum III

Sed oritur hic questio
stalis. Si quis ordo ab illo dono nominat̄ qd̄ plenius possidet/ tunc cherubin in sciētia p̄minet omnib⁹: qz a sciētia nominat̄. Sed q̄ magis diligit/ plus cōgnoscit. Tātū em̄ (vt tradit auctoritas) cōgnoscit ibi q̄sqz/ quantū diligit. Itaqz seraphin non solum in charitate/ sed etiā in sciētia p̄minet. Ideoqz auctoritas illa sic videtur intelligenda: vt cōparatio nō referat̄ ad oēs ordines/ sed ad quosdā. s̄ inferiores. Ille em̄ ordo nō plenius seraphin accepit sciētiā in munere/ sed plenius alijs ordinibus q̄ sunt inferiores. Nec nominat̄ q̄sqz ordo ab omni re/ quā plenius alijs accepit: s̄ ab aliqua re/ quas accepit. Vel potest cōparatio referri nō ad ipsos ordines/ sed ad alia dona: nec ad omnia alia dona/ sed ad quedā. Sicut em̄ homines cū plura habeāt dona/

Explauatio illi
auctoritatē.

Alia determinatio
eiusdem

q̄dam alijs excellentius possident: ita forte z angeli quibusdā munerib⁹ magis pollent z alijs quibusdam minus.

Utrū ordines ab initio creatio nis ita distincti fuerint. Ca. III e

Annuncinquirere

Fstat: vtz z isti ordines a creatiōis initio ita fuerint distincti. Quia ita fuerint distincti a primordio suę cōditionis/ videt̄ testimonio auctoritatis insinuari: q̄ tradit de singulis ordinib⁹ alijs cecidisse. De or ne nāqz supiori lucifer ille fuit: q̄ nullus dignior cōditus fuit. Ap̄ls etiā p̄ncipat⁹ z potestates tenebrarū nominat̄/ ostendēs de ordinib⁹ illis cecidisse: q̄ cū in malis ministerium exerceant/ non tñ penitus nominibus ordinū suorū p̄iuati sunt. Sed nō videt̄ illud posse stare: Non em̄ tūc charitate ardebant: nec sapiētia pollebant: neqz in eis de sedebat. Si em̄ hoc habuissent/ non cecidissent. Non q̄ tūc erāt cherubin vel seraphin vel throni. Ad qd̄ dicimus: qz ante casum q̄ rundā nō erant isti ordines: qz nondū habebāt dona in quorū p̄ticipatiōib⁹ cōueniūt. Sed quibusdā cadentibus alijs apposita sūt eis q̄ ceciderunt collata fuissent eadē dona si p̄stitissent. Ideoqz scriptura dicit d̄ singulis ordinibus aliquos cecidisse: nō qz fuissent in ordinibus z postea corruerint: s̄ qz si p̄stitissent/ eorū aliq̄ in singulis fuissent ordinibus: qui z in nature tenuitate: z in forme p̄spicacitate differentes grad⁹ habebāt/ sicut illi q̄ p̄stiterunt. Alij em̄ (vt p̄dixim⁹) superiores/ alij inferiores conditi sunt. Superiores q̄ natura magis subtiles/ z sapientia magis p̄spicaces: inferiores q̄ natura minus subtiles/ z intelligentia minus p̄spicaces facti sūt. Has aut̄ inuisibiles differētiās inuisibilū solus ille ponderare potuit/ q̄ oia in numero z mensura z pondere disposuit. i. in seipso q̄ est mēsurā/ omni rei modū p̄figens z numerus omni rei speciē p̄bens: z pondus omnē rē ad stabilitatē trahens et terminās z formans z ordinans omnia.

Utrū oēs angeli eiusdē ordinis sint equales. CapituluM V f

Reterea considera

Pri oportet: vtrū oēs angeli eiusdē ordinis equales sint. Ita esse q̄busdam placuit: sed nō est hoc p̄babile nec assertione dignū: qz lucifer q̄ fuit de collegio superiorū/ ipsis etiā dignior extitit: qui alijs excellentiores creati fuerāt. Ex quo p̄cipit qz si p̄stiteret/ in ordie supiori fuisset: z alijs eiusdē ordinis dignior extitisset. Sicut em̄

Ecce b. 3. 2.

Ep. 6. 6.

Responso

De

De

Per ille obli

dir nō oēs

eiusdē ordie

parēs sūt

vnus est ordo aploz / alter martyz: tñ in aplis alij alijs sunt digniores: sñr et in martyribus alij alijs sunt supiores: ita et in ordinibus angeloz recte credit esse.

Quò dicit scriptura decimū ordinē ex hominib⁹ cōpleri: cū nō sint nisi nouē ordines **Ca. VI**

Notandū etiā q̄ decimus ordo legit de hoib⁹ restaurandus. Sed cū nō sint nisi nouē ordines nec plures fuissent / etiam si illi q̄ ceciderūt / pstitissent: mouent lectores quò sc̄ptura dicat decimū ordinē cōpleri ex hoibus.

Grego. nāq̄ ait hoies assumēdos in ordine angeloz: quoz alij assumunt i ordine supiorū: q̄. s. magis ardēt charitate: alij i ordine inferiorū: qui. s. minus pfecti sunt. Et q̄ apparet nō esse de hoibus formādū decimū ordinē: tanq̄ nouē sint angeloz / et decim⁹ hominū: s̄ hoies p̄ q̄litate meritorū statuēdos in ordinib⁹ angeloz. **Q**uò legit decimus ordo cōplēdus de hoibus: ex tali sensu dictū fore accipi pōt: qz de hoibus restaurabit qd̄ in angelis lapsū est: de q̄bus tot corruerunt vt posset fieri decimus ordo. Prop̄ quod

Ap̄ls dicit restaurari omnia in christo: q̄ in celis / et q̄ etiā in terris sunt: qz per christū redemptū est genus humanū: de quo fit reparatio ruine angelice: tamē nō minus saluaretur homo / si angelus nō cecidisset.

Notādū etiā q̄ nō decē ordines fuerūt vel fuerūt cōtinent rerū: si null⁹ angel⁹ cecidisset.

Homines assumuntur iuxta numerū stantiū / nō lapsorum.

Nō em̄ iuxta numerū eorum q̄ ceciderunt / sed eozū qui pmanferunt hoies ad beatitudinē admittunt. **U**bi Grego. Supna illa ciuitas ex angelis et hominibus cōstat: ad quā credimus tantos humani generis ascendere / quātos illic cōgigit angelos remansisse: sicut scriptū est in canticō Deuteronomij. Statuit terminos populorum / iuxta numerū angeloz dei.

Quidā dicūt secūdū nūerū lapsorū angelozū homines repandos.

A quibusdā tñ putatur: qz hoies reparent iuxta numerū angeloz q̄ ceciderūt: vt illa celestis ciuitas nec suozū ciuiū nūero priuet: nec maiori copia regnet.

Aug⁹ in Ench. sentire videt: nō asserēs de hoib⁹ plus saluari q̄ corruit de angel: s̄ nō min⁹ ita dicēs. Supna hierlīm m̄ nra ciuitas dei / nulla ciuiū suoz nūerositate fraudabit: aut vberiore etiam copia fortasse regnabit. Neq̄ em̄ / nūerū aut sc̄toz hominū

aut imūdoz demonū nouimus: in q̄rū locū succedēs filij catholice m̄tis q̄ sterit̄ apparebat in terris in ea pace de q̄ illi ceciderūt sine vllō t̄pis termino pmanebūt. **S**z illorū ciuiū numerus siue q̄ est / siue q̄ fuit / siue qui futurus est: in contēplatiōe eius artificis ē: q̄ vocat ea que nō sunt tanq̄ ea q̄ sunt. **E**cce aperte dicit nō minus de hoibus saluari q̄ corruit de angelis: sed plus nō asserit.

Quidā tñ vtrāq̄ opinionē saluare volentes: dicūt tot hoies saluādos q̄ angeli fuerūt creati: ita qz post iudiciū generale vn⁹ erit paries ex angelis et hoibus / angeloz lapsorū numerū supplētib⁹. **E**t alius erit paries ex solis hominib⁹ numero equalib⁹ angelis et hominib⁹ alterius partetis. **Q**uidā vō dicunt: qz in locū lapsorū soli homines virgines succedēt: qd̄ tñ nō inuenit̄ in auctoritatibus exp̄ssum.

Ista est distinctio. ix. hui⁹ sc̄di libri: in q̄ magister postq̄ egit de cōmuni angeloz creatiōe / et bonoz et maloz distinctiōe: incipit tractare specialiter de bonoz dignitate et cōpatiōe. **E**t tria circa hoc facit. **P**rimo agit de numero ordinū et noiatiōe. **S**ecundo tractat de eoz distinctiōe. **T**ertio tractat de eoz ex hoibus repatione. **P**rimū facit a p̄ncipio distinctiōnis vsq̄ ibi: **I**n inquirere restat. **S**ecm̄ abinde vsq̄ ibi: **N**otādū etiā qz decim⁹. **T**ertū vō vsq̄ ad finē distinctiōis.

In speciali sentētia magistri stat in tribus p̄positionibus: quarū prima est hec. **N**ouē sunt chozi seu ordines angeloz in tribus hierarchijs s̄m dona noiatiū distinctoz. **H**ac magister insinās dicit nouē esse ordines angeloz tribus ternarijs quos hierarchias vocamus distinctos: ita qz quilibet ternarius seu hierarchia tres cōtineat ordines: quoz ordinū tres sunt superiores. s. seraphin / cherubin et throni: tres sūt medijs. s. dhationes / p̄ncipatus et ptates: tres autē sunt inferiores: vtpote v̄tutes / archangeli et angeli. **P**ostea declarat quid sit ordo. **E**t dicit qz ordo sit multitudo spir̄itū celestū qui inter se in aliquo gratie munere assimilant: sicut qui in donozū naturalū participatiōe cōueniunt. **S**icut exempli gratia. **S**eraphin conueniunt in charitatis ardore: cherubin in scientie plenitudine: et sic omnes q̄ sūt eiusdem ordinis / conueniūt in illo quod illi ordini est propriū. **Q**uod autē cui⁹ ordini sit propriū: ostendit auctor in littera. **E**t subdit: qz angelis conueniūt nomina / non ppter eos / sed ppter nos: vt sc̄z p̄ h̄mōi nomina nobis innotescāt. **I**n singuli ordines nominant a donis gratiaz / i quibus supiores inferiores precellunt: quod sic intelligendū est: nō qz ordinē gratie a quo supior de nominat inferior nō habeat / sed qz tā excellenter ipsam nō habeat. **I**n superiorē ordinē seraphin a dono charitatis / qd̄ est sup̄mū inter dona noiāmus: nō ideo qz ille ordo solus illud donū habeat: sed qz ceteris excellentius illud habeat: et ipsū donū charitatis inter dona gr̄e p̄mū locū tenet: ordinē autē sequentiū. s. cherubin / a plenitudine scientie dicimus: qz donū scientie donū charitatis immediate sequit̄ in ordine donoz. **C**ōtra istā sentētiā magister obijciens: dicit ex ipsa sequi cherubin esse maioris scientie q̄ seraphin: eo qz cherubin a dono scientie nominat. **E**t respondet qz nō sequit̄. **N**am seraphin nō nominat a scientia: nō obstante qz sit p̄fectioris scientie q̄ cherubin: eo qz digniori seu p̄fectiori dono pollet q̄ sit scientia. s. dono charitatis: et ergo denominari debet ab ipso dono. s. charitatis: et sic de alijs angelis. **N**ā quilibet ordo debet denominari ab illo dono quod i eo p̄ alijs donis fulget. **S**ecūda p̄positio est hec. **A**ngeli ab initio sue creationis nō erant vt nūc sunt in nouē ordines distincti seu ordinati: qui ordines ordinant̄ s̄m dona gratuita. **L**icet tamē habuerūt tunc donoz uariū ut nūc inegalitatē. **H**ac magister probās querit: **U**trū ordines angeloz ab initio creationis eozū fuerūt distincti. **E**t arguit primo qz sic: p̄ hoc qz angelus prim⁹ qui cecidit dicit̄ superior fuisse. **E**t p̄ hoc qz ap̄ls dicit illi quos de potestatibus et principatib⁹ demones effectos

Rom. 4. c.

Addi. Hercul de Aurina.

Greg. 11. de mel. 2. 4.

Eph. 2. c.

Addi. Hercul de Aurina maria

Deut. 32. a

Aug⁹ in ench.

Distinctio XI Capi. I et II Fol. 74

medij imis: atq; hi hoibus pceptu dei nuci ent: merito oes angeli noari debet. Et ob id forte apus ait: Oes spūs administrato res esse filij/et mitti in ministeriu. Vel p oes nō singulos ordines/ s; de inferiorib; ordini bus singulos angelos cōplexus ē. Illud de quod Esaias ait/ p verba Dionysij determi nat/ dicetes: Hi spiritus qui mittunt: perci piunt hoz vocabulū quoz gerunt officiu. Quā dicunt illū angelū q missus ē ad Esaiā vt mundaret et incēderet labia pphete: fu isse de ordine inferior. Sed ideo dictus est fore de Seraphin: qz veniebat incendere et consumere delicta Esaię.

Ista est distinctio. r. hui; secūdi libri: i qua ma gister postq; egit de cōpatione angeloꝝ ad seimicē: tractat de cōpatione eoz ad deū. Et tria fa cit. Prā pmo dicit de qbus ordinib; sunt angeli q mittū tur. Secūdo quō diuersa noia ex pphetarib; foriunt. Ter tio qualiter missi a diuina cōtemplatiōe nō excludunt. Primū facit a principio distinctionis vsq; ibi: Dic orū questio. Secūdo abinde vsq; ibi: Qui aut omnes. Tertiu; abinde vsq; ad finē distinctionis. Et tantū i genera li. In speciali sentētia magistri stat in trib; ppositio nibus: quarū pma est hec. Angeli de singulis ordinib; ad extra ad nostrū ministeriū mittunt. Hęc ppositiōe magister probās querit pmo: An oēs angeli de singu lis ordinib; ad exteriora nūciāda mittantur. Et respōde do recitat opiniones circa hoc. Quarū pma dicit: q nō oēs mittuntur: qz superiores semp deo assistūt. Et il la opinio cōfirmat auctoritate beati Diony. et Daniel: quibus dicit: q supra illa agmina ab intimis nunq; discedūt. Secūda opinio dicit: q oēs mittantur: qd pro bat p hoc: q seraphin legit missus fuisse ad Esaiā. Cū ergo de seraphin q sunt supremi ordinis mittantur: vide tur etiā q de singulis ordinib; mittantur. Et cōfirmatur p hoc q illi dei qui ē supior: omni angelo/ fuit missus. Se cūdo p auctoritatē apli q dicit: q oēs sunt administra toꝝ spūs missi i ministeriū. Deinde obiicit oia istā opi nione dicēs: Si oēs mittantur: quare tūc nō oēs dicunt angeli. i. nūci: s; vn; ordo h; nomē solū sortit. Et rēdēs ad h; dicit: q illi q sūt de inferiori ordine/ angeli p pte di cunt: qz ex ppro eozū officio sepi; mittunt. Nihilomin; tūc r alij etiā qnq; mittunt: r tūc angeloꝝ nomē suscipi unt: s; illud p s. Qui facit angelos suos spūs: quia qui naturalit; spūs sunt: qnq; angeli. i. nūci; sūt. Et sub dit incidētaliter ad hui; secūde opinionis cōfirmationē q ista noia Michael/ gabriel/ raphael sunt. p pta nomia quoz dā spiritū a supiori ordine missos: quis tamen alij dicit q sint nomina officioꝝ. Quā quia Raphael in terpretat medicina dei: quilibet angelus qui ad medi candū mittit/ raphael dici potest. Et similiter dicēdum est de alijs. Et cōfirmat p simile in demonib;: quib; que dā nomina sunt cōmunia: sicut diabolus/ sathan et be lial/ et similia: quozum interpretatiōe ponit in littera. Hęc tamē noia quādoq; singularibus demonib; ascri bunt specialiter. Postea soluit auctoritatē beati Dio ny. qua pma opinio probat: dicit q supremi angeli di cūtur assistere: quib; raro mittantur: tamē qui mittuntur/ a dei pntia nō recedunt: sed eius cōtemplatiōe eque bñ assistūt: quod etiā illi faciūt qui quotidie seu frequē ter mittuntur. Ex pdictis simul sumptis infero pmo/ q angeli missi diuersa nomina s; m varias officioꝝ p ptaates sortūtur: que est ppositio secūda. Infero secūdo/ q angeli missi tēpore missionis ab intimis diu ine cōtemplatiōis nō excludūtur: que est ppositio tertia. Postea magister ponit tertiam opinionē que dicit: q superiores angeli nunq; mittantur. i. tres supremi cho ri semp assistant: sed q infimi tres choꝝ semp mittantur: medij autē choꝝ dicūtur assistere et mitti: in q̄tum mit ti accipiunt prout medij nūciant inferioribus: id est illu mināt inferiores. Et quia vt sic superiores medij nūci

ant/ r medij infimis: ideo superiores dicūtur mitti: r ad illū sensum locutus est apus: dicēs omnes missos ad mi nistrationē. Ad auctoritatē Esaię respōdendo dicit: q angelus ad Esaiam missus nō fuit. p pte de ordine sera phin: sed sic denominat ab effectu ad quem venerat: qz venerat ad inflammandū cor incendio amoris dei. Et tantum in speciali.

Quoq; anima h; angelum bo num ad sui custodia delegatum: et malum ad exercitium. **Ca. I a**

Illud quoq; sciē dū est: q angeli boni deputati sunt ad custodia hominū: ita vt qsq; ele ctos habeat angelū ad sui pfectum atq; custodia specialiter delegatū. Unde i euāgelio veritas a pusilloꝝ scandalo phi bens ait. Angeli eozum semp vidēt faciem patris. Angelos dicit eozū esse quib; ad cu stodiā deputati sunt. Sup quē lo cū Hiero. tradit vnamquāq; animā ab exordio nati uitatis habere angelum ad sui custodia de putatū: inquit ita. Magna dignitas aiāz est/ vt vnaqueq; habeat ab ortu natiuitatē in custodia sui angelū delegatū. Greg. quo qz dicit: q quisq; bonū angelum sibi ad cu stodiā deputatum: r vnum malum ad exer citium habet. Cū em oēs angeli boni no strum bonū velint: cōmuniterq; saluti oim studeant: ille tñ qui deputatus est alicui ad custodia: cū specialiter hortat ad bonū: si cut legit de angelo Tobie: r de angelo Pe tri in Actibus aploꝝ. Sili; et mali angeli cū desiderent malū hoim: magis tñ hoimem ad malū incitat: et ad nocendū forti; instat ille qui ad exercitiū eius deputatus est.

Utrum singulis hominibus sin guli angeli: an plurib; deputatus sit vnus. **Capitulum II b**

Solet etiā queri vtrū singuli angeli singulis hominibus an vnus plurib; ad custodia vel ex ercitiū deputatus sit: Sed cū electi tot sint quot r boni angeli sūt: plures pstat esse oēs simul bonos et malos homines/ q; boni an geli sūt. Et cū tot sint electi quot angeli bo ni: et angeli boni plures sint q; mali: plures q; sint hoies mali q; boni: nō est ambigen dū plures esse bonos hoies q; sint mali an geli: et plures esse malos hoies/ q; sint mali angeli vel boni angeli.

Cōfirmat vnum angelū plurib; hominib; deputari: siue simul/ siue tēporibus diuersis. **c**

Ideoq; dici oportet vnū eundēq; angelū bonū vel malū plurib; ho minib; deputari ad custodia vel exercitiū:

Di. XI. habet 4. ca. cum co rum. 6. De angeloz misterio r mis sione p cōpati onē ad hoimē cui ministrat.

Mat. 18. b.

Hieronimus

Gregorius

to b. 5. 6. 7. 8. 9 Act. 12. b.

Arguit q nō.

Libere II Capitulum III et IIII

sive eodē tpe/sive diuersis tpeib⁹. Ideo autē dicimus eodē tpe vel diuersis tpeibus: qz videt quibusdā/qz oēs homines q̄ sunt simul in aliquo tpe: singuli singulos angelos habere possunt bonos vel malos: qz licet maior sit numer⁹ hoīm: cōputatis in vnū omnibus q̄ fuerūt et sunt et futuri sunt q̄ angeloz tñ qz hoīes decedētib⁹ hoīb⁹ succedunt: et ideo nūq̄ simul sunt in hac vita: Angeli vō nunq̄ decedūt/sed simul oēs sunt: ideo esse pōt/vt singuli hoīm dū in hac vita sunt/ singulos habeāt angelos bonos vl̄ malos ad sui custodiā vel exercitiū destinatos. Leterrū sive ita sit sive nō: nō est dubitandū vnū quēq̄ habere āgelū sibi deputatū: sive pluribus simul destinatus sit/sive vni singulariter. Nec est mirādū vnū angelū pluribus hominibus ad custodiā deputari: cum vni homini plurimū custodia deputet: ita vt eorū quisq̄ suū dicat habere dominū/vel episcopū vel abbatem.

Utrū āgeli proficiāt in merito vl̄ in premio vsq̄ ad iudiciū. *Ca. III d*

Reterea illud cōsiderari oportet: vtrū angeli boni in premio vl̄ in merito pficiāt vsq̄ ad iudiciū. *Et in meritis pficiant/atq̄ quotidie magis ac magis mereant: quibusdā videt ex eo: qz quotidie hoīm vtilitatibus inferunt: eorūq̄ pfectib⁹ studēt. Quib⁹ etiā nihilominus videt qz in p̄mio pficiāt. s. in cognitione et dilectione dei. Licet em̄ (vt aiūt) in p̄firmatione beatitudinē acceperint eternā atq̄ pfectā: augeat tñ quotidie eoz beatitudo: qz magis ac magis diligūt atq̄ cognoscunt: et est eoz charitas (qua deū et nos diūgunt) et meritū et premiū. Meritū: quia per eā et obsequia ex ea nobis impensa merent: et in beatitudine pficiunt. Et ipsa eadē est premiū: qz ea beati sunt.*

Auctoritatibus confirmāt quod dicunt.

Et qz angeli pficiāt in cognitione/ac p hoc i beatitudine: testimonijs sc̄toz p̄firmāt. Dicit em̄ *Isaias* ex p̄sona angeloz christi ascendētis magnificētā admirantiū. *Quis ē iste q̄ venit de edom tinctis vestibibus de bosra? Et in Ps̄. Quis est iste rex glorie. Ex quibus apparet qz mysteriū d̄bi incarnati plen⁹ cognouerūt angeli post impletionē q̄ añ. Et sicut in cognitiōe hui⁹ mysterij p̄fecerūt: ita dicunt eos in deitatis cognitiōe pficere. Et autē in h̄mōi mysterij cognitiōe p̄fecerint/euidēter docet ap̄ls dicens. *Quē sit disp̄satio sacramēti absconditi a secul⁹ in deo: vt innotescat multiformis sa**

*Isa. 63. a
Ps̄. 23. b.*

Ep̄s. 3. b.

pietia dei p ecclesiā p̄ncipib⁹ et p̄tātib⁹ in celestib⁹. *Sup* quē locū dicit *Hiero.* āgelicas dignitates p̄fatū mysteriū ad puz nō intellexisse/donec cōpleta ē passio christi: et ap̄lo rū p̄dicatio per gentes dilatata.

In hac sentētia videtur *Aug⁹* aduersari *Hieronymo.*

His autē videt contradicere *Aug⁹* sup eundē locū ep̄le dicens. *Nō* latuit angelos mysteriū regni celoz/qz oportuno tpe reuelatū est p salute n̄ra. *Illis* q̄ a secul⁹ innotuit supra memoratū mysteriū: qz oīs creatura nō añ secula/sa secul⁹ est. *Attē* de lector: qz vident dissentire in hac sententia illustres doctores. *Ideo* vt oīs repugnātia de medio tollat: p̄dicta verba *Haymonē* sequētes ita determinem⁹: vt illis angelis q̄ maioris dignitatis sunt: et p̄ q̄rū mysteriū illa nunciata sunt/ex pte cognita a seculis fuisse: vtpote familiarib⁹ et nuncijs. *Illis* vō q̄ minoris dignitatis sunt/incognita extitisse dicamus: vsq̄quo impleta sunt et p ecclesiā p̄dicata: et tūc ab omnibus angelis p̄fecte fuerunt cognita.

Sic cōcordat *maḡ Hiero.* dicentē angelicas dignitates p̄fatū mysteriū ad puz nō intellexisse: donec cōpleta ē passio christi/et ap̄loz p̄dicatio p gentes dilatata. *Et Aug⁹.* q̄ dicit: *Nō* latuit angelos mysteriū regni celoz: qz oportuno tpe reuelatū ē p salute n̄ra. *Et cū* autē q̄dā: qz angeli nō ignorauerūt incarnationē suā *Sed* ppter qz ignorauerūt q̄dā: et hoc q̄rū em̄ ad altissimas causas diuinas: angeli cognoscūt res in verbo/marutina: p̄pria natura/cognitiōe vespertina: p̄mo mō melius cognoscūt q̄ secūdo: qz illo mō melius cognoscūt res in summa causa et in summa luce: isto autē mō quasi in tenebris. *Sicut* etiā littera torrosa melius videtur per vitrum q̄ sine vitro.

Cōstat itaqz oēs angelos i cognitiōe diuinoz mysterioz p̄m p̄cessum tpeis p̄fecisse. *Uñ* nō incōgruēter ipsi idē dicūt/angeloz sc̄iaz ac beatitudinē augeri vsq̄ ad futurā cōsumationē: qñ i sc̄ia ac beatitudine ita p̄fectissimi erūt: vt nec augeat ampl⁹ nec minuat.

Aliorum opinio qui dicūt angelos in quibusdā predictorum nō profecisse. *Capitulum IIII*

Alii autē dicunt angelos in p̄firmatiōe tāta deitatis dilectiōe atqz noticia fuisse p̄ditos: vt in his vltim⁹ nō p̄fecerint nec p̄fecturi sint. *Profecerūt* tñ i sc̄ia rex exterior: sic i cognitiōe sac̄ri incarnatiōis et h̄mōi: s̄ nō i p̄teplatiōe deitatis: qz trinitatē in vnitatem atqz vnitatē in trinitate nō plen⁹ intelligūt sive intellecturi sūt/qz ab ipsa p̄firmatiōe p̄ceperunt. *Ita* etiā dicunt eos in charitate nō p̄fecisse post confirmationē: qz eoz charitas postea nō est aucta: et sic dicūt eos nō p̄fecisse i meritibus: sed hoc q̄rū ad vñ merēdi/sed nō q̄rū

Hieronymo

*Aug⁹ origē
naliter sup
Sc̄i. lib. 1.
ca. 19.*

*Determina
tio p̄dicat⁹
auctoritati*

*Haymō su
per Ep̄lam
Pauli: ad
Ep̄s. 3.*

*Addi. de
ria de vni
maria.*

*Sc̄i
ria*

tū ad numerū meritoꝝ. Plura em̄ bona fe-
cerūt postea q̄ tunc nō fecerāt: s̄ eoꝝ chari-
tas ex q̄ illa p̄cesserūt nō est aucta: ex q̄ tātū
meruerūt anteq̄ ista adderent̄ q̄ntū postea
his adiectis. Illud v̄o quod alij superi⁹ di-
cunt/ pbabili⁹ videt̄. s̄ q̄ angeli vsq̄ ad iū-
diciū in scientia et alijs proficiant.

Ad sit pro
babilis.

Ad d. Hen-
ri. d. v. rima-
ria.

Nota q̄ angelus deputat⁹ ad custodiā hoīs/du-
odecim bona facit ei. Prīmū exercit a som-
no p̄ci. Act. xij. b. Percussioꝝ latere petri/ excitat eū
Secūdo icitat pigrū ad bonū operādū. Reg. de Helia.
Tertio arceat dias p̄tates: q̄ sepe hoīem suffocaret cū ē
in pctō/ si p̄mitterent. An d. Tob. 8. a. q̄ Raphael liga-
uit demoniū. Quarto docet qd̄ facere debet. Qui
to cōsolat. Lu. 2. 2. e. Accessit angel⁹/ confortas eū. Serto
representat elemosynas et orōnes nostras deo: vt habet i
Tobia. Septimo adiuvat s̄ hostes visibiles. An Deli-
as vidit castra angeloz. Octauo increpat eū q̄ diu fuit
in mortali pctō: reducēs ei ad memoriā pctā sua et hūsi-
cia dei. Iudith. 2. a. Dixit angel⁹ p̄plo isrl: Cur hoc feci-
stis. Nono remouet occasiōes peccādi et impedimēta
boni. Ero. 33. a. Mittā angelū p̄cursoꝝ q̄ eijciat hiebu-
seū. Decimo ostēdit viā: vñ Raphael duxit Tobia. An
decimo ardore cupiscētariū mitigat: sicut ecōtrario di-
abolus accēdit. Dan. 2. e. Angelus descēdit et fecit
mediū fornacis quasi vētū rois flantē. Duodecimo orat
pro nobis. Dan. 1. d. Nemo est adiutor meus ad orādū
p̄o nobis/ nisi Michael.

Quedā auctoritates vidētur ob-
uiare probabiliori sentētiē.

Quib⁹ tñ vidētur obuiare

Ad d. de sū.
bono.

quorūdā auctoritatū verba: Aut em̄ Iſido.
desūmo bono. Angeli i verbo dei oīa sciūt
anteq̄ fiāt: sed nec oēs: nec oīa p̄fecte an-
gelos scire dixit: et ideo eos in sciētia p̄ficere
nō remouit. Greg. in li. dial. ait. Quid ē qd̄
ibi nesciāt vbi scientē oīa sciunt. Vbi videt̄
dicere q̄ oīa sciāt angeli: et nihil sit qd̄ ne-
sciāt. Sed accipiēdū ē hoc de his quoz cog-
nitio beatū facit cognitorē: vt sunt ea q̄ ad
mysteriū trinitatis et vnitatis pertinet.

Ad d. dial. 4

Ad d. de
rici de vuri-
maria.

Pro sciūt q̄ fm̄ hoc nō imerito fm̄ essentia: s̄ in
numero meritoꝝ sic meremur accidētales ha-
bendū. s̄ substantiales tñ habitū/ sicut miles feudū.

Ista est distinctio. xj. hui⁹ scđi libri: qua ma-
gister postq̄ egit de cōparatiōe angeloz
ad deū: tractat de cōparatiōe angeloz ad hoīes. Et tria
facit. Hā p̄mo inquit: an hoīes angelozū custodiā ha-
beāt. Secūdo/ an vnus angelus plures hoīes custodi-
at. Tertia: an boni angeli etiā meritoꝝ p̄ficiant. Prī-
mū facit a principio distinctiōis vsq̄ ibi: Solet etiā q̄-
ri. Scđm̄ abinde vsq̄ ibi: P̄terea illud. Tertiu⁹ vero
vsq̄ ad finē distinctiōis. Et tantū i generali. In spe-
ciali sentētia magistri stat in tribus p̄positionibus: qua-
rum p̄ma est hec. Quilibet homo ab initio sue natiui-
tatis habet angelū malū ad suum exercitiū deputatū: et
bonū ad sui custodiā. Hāc p̄positionē magister p̄bat
auctoritatib⁹ beati Hieronymi et Gregoz. Et subdit. Li-
cet oēs boni angeli bonū nostrū velint et salutē: ille tñ
qui hominī specialiter deputatus est: specialiter ad bo-
nū p̄e alijs exhortat. Similiter licet omnes mali ange-
li hominē ad malū exercēant et incitēt: magis tamē su-
us exercitator ad malū ipsum instigat. Secūda p̄po-
sitiō est hec. Stat vnū angelū pluribus hoībus p̄esse
simul vel successiue. Hāc magister probās querit. Vñ
quilibet hō habet suum p̄p̄riū angelū custodē: aut vnus
angelus plures custodiat. Et respondēs dicit: Q̄ sicut
vni hōi cōmittit̄ custodia multoz: sicut ep̄is/ abbatib⁹

et priorib⁹: ita pluriū hoīm custodia vel exercitiū cōmit-
tit vni bonoz vel malozū angeloz. Quā magister sua-
det sic: q̄ cū tot sūt electi q̄ angeli boni sūt: et angeli bo-
ni sūt plures q̄ mali: et plures sūt hoīes mali q̄ boni:
nō ē ambigēdū plures esse hoīes bonos q̄ angeli mali
sunt: et plures esse hoīes malos q̄ sūt mali angeli vel
boni angeli. Patet ergo quēlibet malū hoīem nō pos-
se singulariter habere vnū bonū angelū: et p̄ cōsequens
singuli hoīes tam boni q̄ mali nō habēt singulares an-
gelos bonos ad eozū custodiā: vel malos ad exercitiū
specialiter deputatos: sed vnus bon⁹ angelus custodit
plures: et vnus malus exercitat plures: qd̄ oportet ad
minus esse verū fm̄ successiōē t̄pis: in quo hoīes hoī-
bus succedūt: quis cū hoc stet q̄ singuli hoīes actuali-
ter existētēs singulares habeāt angelos p̄ suo exercitio
vel custodia. Tertia p̄positiō est hec. Q̄ angeli bo-
ni in sua beatitudine meritoꝝ p̄ficiūt vsq̄ ad mūdī cō-
sumationē. Hāc probās querit. Vñ boni angeli i me-
rito vel p̄mio p̄ficiūt. Et respondēs p̄ponit p̄mo op̄in-
onē quorūdā dicentū: q̄ nō solū p̄ficiūt in merito/ sed
etiā in p̄mio. s̄ in cognitiōe et dilectiōe dei: ita q̄ magis
et magis ip̄m cognoscūt et diligūt. Q̄ autē in cognitiōe
proficiūt: p̄bat p̄ hoc q̄ nō plene cognouerūt mysteriū
incarnatiōis christi an̄ passionē et post aploꝝ p̄dicatio-
nē. Ad videt̄ beatus Hiero. sensisse licet beatus Aug⁹
videt̄ cōtrariū dicere. Quorū doctorū magister contro-
uersiā discutēs dicit: q̄ angeli maiores sciuerūt incar-
nationē christi: etiā anteq̄ fieret: licet tñ nō perfecte. Et
minores nō cognouerūt eā/ nisi postq̄ facta est. Et quo
cōcludit q̄ tā maiores q̄ minores in cognitiōe profice-
rūt et p̄ficiūt in die iudicij. Postea subdit op̄inonē ali-
quozū: q̄ dicit q̄ in cognitiōe et dilectiōe dei nō p̄ficiūt:
sed solū in quarundā rerū exterior cognitiōe: sicut ē in
carnatio christi/ et similia. Prīmā autē op̄inonē magi-
ster approbās: soluit auctoritates quas dā Iſid. et beati
Grego. qui videt̄ dicere angelos i sciētia post eoz cō-
firmationē nō p̄ficisse: affirmātes eos oīa scire. Et dicit
q̄ licet sciāt oīa: nō tñ p̄fecte: vel dicunt̄ scire oīa ad eoz
rū beatitudinē p̄tinētia. Et tantū in speciali.

Post cōsiderationē de angel⁹ ha-
bita: agitur de aliarū rerū creatiōe:
et p̄cipue de operū sex dierum di-
stinctione. Capitulum I

Ec de angeli

N ce nature p̄ditione dicta suffi-
ciāt: nūc sup̄est de aliarū q̄ re-
rū creatiōe/ ac p̄cipue de operū
sex dieꝝ distinctiōe nōnulla i mediū p̄ferre.
Cū de⁹ in sapiētia sua angelicos p̄didit spi-
rit⁹/ alia etiā creauit: sicut ostēdit sup̄radicta
sc̄ptura Gen. q̄ dicit: In p̄ncipio deū creas-
se celū. i. angelos: et terrā. s̄ materiā q̄ttuor
elemētōꝝ adhuc cōfusā/ informē: q̄ a grecis
dicta est chaos: et hec fuit an̄ omnē diē. De-
inde elementa distinxit deus: et spēs p̄p̄rias
atq̄ distinctas singulis rebus fm̄ gen⁹ suū
dedit: q̄ nō simul (vt quibusdā sanctorū pa-
trū placuit) sed p̄ interualla tēporū ac sex vo-
lumina dierū (vt alijs visū est) formauit.

Q̄ facti tractatores vidētur sup̄
hoc q̄si aduersa tradidisse: alijs di-
centib⁹ omnia sil̄ facta in materia et
forma: alijs p̄ interualla tēporū. c
Quidā nāq̄ sctōꝝ patrū:

Di. XII habet
tria ca. cū eo-
rum. s̄
De corpāl cre-
ature cōditōe
q̄ntū ad princi-
piū materiale
et hec p̄ductio
dicit creatio.

Gen. 1. a

August. super
Gen. II. 1. ca. 4

qui verba dei atq; arcana excellēter scruta-
ti sunt: sup b qsi aduersa scōpisse vidēt. Alij
qdē tradiderūt omnia simul in materia z for-
ma fuisse creata: qd Aug^o scōpisse vidēt. Alij
hoc magis pbauerūt ac asseruerūt: vt p
mū materia rudis atq; informis q̄tuor ele-
mētoꝝ cōmixtionē atq; cōfusionē tenēs cre-
ata sit. Postmodū vō p interualla sex dierū
ex illa materia rerū corpaliū genera sint for-
mata fm spēs pprias. Quā sniaz Greg. hiero.
z Beda aliq; plures cōmēdāt ac pferūt.
Que etiā sc̄pturē geneleos (vñ p̄ma huius
rei ad nos manauit cognitio) magis con-
gruere videtur.

Quō p interualla t̄pis res corpo-
rales condite sint.

Scdm hāc itaq; traditio-
nē/ordinē atq; modū creatiōis formatiōis
q; rez inspiciam^o/ sic supra memoratū ē: In
p̄ncipio creauit de^o celū. i. angelicā naturā:
p̄ adhuc informē/ vt q̄busdā placet. Et ter-
rā. i. illā cōfusā materiā q̄tuor elementorū:
quaz noie. terre (vt Aug^o ait p̄ manicheos)
ideo appellauit Moyses: qz terra inf oia ele-
mēta min^o ē speciosa: z illa inanis erat z in-
cōposita ppter oim elementorū cōmixtionē.

Augustinus.

Quare illa cō-
fusa materies
vocef terra/ et
abyssus aqua

Eadē etiā vocat abyssū dicens: Et tenebrę
erāt sup faciē abyssi zc. qz confusa erat z cō-
mixta specie distincta carēs. Eadē etiā ma-
teria informis dicta est aqua: sup quā fere-
bat spūs dñi: sicut supfert fabricādis rebus
voluntas artificis: qz subiacebat bonę vo-
luntati creatoris/ quod formādū pficiendū
qz inchoauerat: qui sicut dñs z cōditor p̄er-
erat fluitanti z cōfufe materie: vt distingue-
ret p species varias qñ vellet/ z sicut vellet.
Hec ideo dicta ē aqua: qz oia q̄ i terra na-
scunt/ siue aialia siue arbores vel herbe z si-
milia/ ab humore incipiunt formari atq; nu-
triri. His om̄ibus vocabulis vocata est illa
informis materia: vt res ignota notis voca-
bulis insinuaref imperitiōibus/ z non vno
tm̄. Nā si vno tm̄ significaref vocabulo: b
esse putaref quod cōsueuerant hoies in illo
vocabulo intelligere. Sub hīs ̄ noib^o signi-
ficata est materia illa confusa z informis: q̄
nulla specie cerni ac tractari poterat. i. oib^o
visibiliū rerū q̄ inde future erāt. ppter infir-
mitatē paruuloꝝ/ q̄ minus idonei sunt inui-
sibilia cōprehēdere: z tunc erāt tenebrę. i. lu-
cis absentia. Nō em̄ tenebrę aliquid sunt/ s̄
ipsa lucis absentia: sicut silentiū nō aliq̄ res
est/ sed vbi sonus nō est silentiū dicit: et nu-
ditas nō aliq̄ res est: sed in corpe vbi tegu-
mentū nō ē/ nuditas dicit: sicut et inanitas
nō est aliq̄d: sed inanis dicit loc^o esse vbi nō
est corpus/ z inanitas absentia corporis.

Quo sensu tenebrę dicantur nō
esse aliquid: et quomodo dicantur
esse aliquid. Capitulum II

Trēde: qz hic Aug^o

tenebras dic nō esse aliqd: cū alibi
tenebrę inf creaturas ponant q̄ bñ
dicunt dñm. Vñ d̄. Bñdicite lux z tenebrę
dño. Ideoq; sciēdū ē/ tenebras diuersis mo-
dis accipi. s. vel p lucis absentia: q̄lit sup ac-
cepit Aug^o: iuxta quā acceptionē nō sūt ali-
qd. Vel p aere obscurato siue aer/ obscura
q̄litate: et fm hoc aliq̄ res creata sunt. Tō ̄
dicit tenebras tūc fuisse sup faciē abyssi: qz
nōdū erat lux: q̄ si esset/ z supesset et supfun-
deret: s̄ nōdū lucis grā op^o suū de^o venusta
uerat: q̄ postea in p̄mo die formata est.

Duo hic cōsideranda sunt: q̄re il-
la materia cōfusa sit dicta informis
et vbi ad esse prodijt/ quātūq; in al-
titudine ascenderit.

De q̄re p̄ri^o qz tractemus

duo nobis discutiēdā occurrūt. Primū q̄re
illa materia cōfusa informis dicat: an qz oi
forma caruerit/ an ppter aliud. Secūdo vbi
ad esse pdierit/ z q̄tū in altū ascenderit. Ad
illud ̄ qd p̄mo positū ē/ breuiter r̄ndētes di-
cim^o: illā p̄mā materiā nō ideo dictā fore in-
formē/ q̄ nullā om̄ino formā habuerit: quia
nō aliqd corporeū tale existere pōt qd nul-
lā habeat formā: s̄ ideo non absurde infor-
mē appellari posse dicimus: qz in cōfusionē z
p̄mixtiōe qdā subsistēs: nōdū pulchrā aprā
qz z distinctā receperat formā q̄lē mō cerni
mus. Facta ē ergo illa materia in forma cō-
fusionis an̄ formā dispositiōis. In forma cō-
fusionis p̄us om̄ia corpalia materialit̄ siml
z semel sunt creata: postmodū in forma dis-
positiōis sex dieb^o sunt ordinata. Ecce ab-
solutū est qd p̄mo in discussione p̄positū fu-
it. s. quare illa materia dicat informis.

Dic ad id quod secūdo quereba-
tur/ respondet.

Nūc supef qd scdo p̄po-
nebat explicare: vbi. s. illa materia subste-
rit: z q̄ntū in altitudine porrigebat. Ad qd
nihil temere asserētes dicim^o/ q̄ illa p̄ma re-
rū oim moles qñ creata est/ ibidē adesse vi-
det. pdijisse/ vbi nūc formata subsistit. Erat
qz terreū hoc elementū in vno loco eodēq;
medio subsistēs ceteris tribus in vna cōfusi-
one p̄mixt: eis dēq; circūq; in mō cuiusdā
nebule opp̄sis/ ita obuolutū erat vt apare-
re nō posset qd fuit. Illa vō tria in vna p̄mi-
xtiōe cōfusa circūquaq; suspēsa/ eousq; i al-
tū porrigebat/ quōq; nūc sūmitas cor: porre-

Qualis fuerit lux illa: corpalis/ an spiritualis.

Si querit̄ q̄lis illa lux fu- erit: corpalis. s. an spūalis. Id r̄idem q̄d a sanctis legimus traditū. Dicit em̄ Aug: qz lux illa corpalis vel spūalis intelligi p̄t. Si

De spūali luce

spūalis accipit̄ / angelica natura intelligit̄: q̄ prius informis fuit / s̄ postea formata ē: cuz ad creatorē uersa ei charitate adhesit: cuius informitatis creatio super̄ significata ē vbi dictū ē: In p̄ncipio creauit deus celū et terrā. Hic x̄o eiusdē formatio ostēdit̄ cū ait: Fiat lux / et facta ē lux. Hec ḡ angelica natu- ra p̄us tenebre / et postea lux fuit: qz p̄us ha- buit informitatē et impfectionē: deinde for- matiōis p̄fectionē: et ita diuisit̄ de lucē a te- nebris. Nā vt ait Aug: sup̄ Gen. huius crea- ture informitas et impfectio fuit anteq̄ for- mare in amore p̄ditoris. Formata x̄o ē q̄n uersa ē ad incōmutabile lumē x̄bi. Si x̄o corpalis fuit lux illa / q̄d vtiq̄ p̄babile ē: cor- pus lucidū fuisse intelligit̄ velut lucida nu- bes: q̄d nō d̄ nihilo / s̄ de p̄iacētī materia for- malit̄ factū ē vt lux esset / et vim lucēdi habe- ret: cū q̄ dies p̄ma exorta ē: qz ante lucē nec dies fuit / nec lux: licet tēpus fuerit.

August. super Gen. li. i. ca. 6.

Hic de corpo- rali luce

De lux illa facta est vbi sol appa- ret que in aquis lucere poterat.

Capitulum II

Aut̄ q̄rit̄ vbi ē facta lux illa: cū abyssus oēs terre altitu- dinē tegetet. Dicit̄ p̄t̄ in illis p̄tib⁹ facta q̄s nūc illustrat solis diurna lux. Nec mixt̄ lucē in aq̄s posse lucere: cū etiā nauar̄ opatiōe sepius illustrent̄ q̄ in p̄fundū mersi misso ex ore oleo aq̄s sibi illustrat̄: q̄ multo rariores fuerunt in principio q̄ mō sunt: qz nōdū cōgregatē fuerāt in vno loco. Facta ḡ lux illa / vicē et locū sol tenebat: q̄ motu suo circūagitata noctē diēq̄ discernebat. Ibi ḡ p̄mū lucē apparuisse verisimile ē / vbi sol q̄ti- diano cursu circūuect̄ apparet: vt eodē tra- mite lux circūcurrēs: ac primo ad occasum descēdēs vespērā faceret: deinde reuocata ad ortū / aurozā. i. mane illustraret: et ita diui- sit deus lucem et tenebras: et appellauit lucē diem / et tenebras noctem.

De dies diuersis modis accipi- tur.

Hic notādū est q̄ dies di- uersis modis accipit̄ in scriptura. Dicit̄ em̄ dies lux illa q̄ illo triduo tenebras illumi- nabat: et dicit̄ dies illuminatio ipsa aer. Di- cit̄ etiā dies spaciū vigintiḡttuor horarū: q̄- lit̄ accipit̄ cū dicit̄. factū ē vespere et mane di-

Augustinus super Gen.

es vn⁹. Sed ita distinguēdū ē: factū ē vespere p̄us / et postea mane: et ita fuit dies vn⁹ exple- tus vigintiḡttuor horarū. Dies. s. natural: q̄ habuit vespērā / s̄ nō mane. Mane em̄ dicit̄ finis p̄cedētis et initiū sequētis diei: q̄d ē au- roza: q̄ nec plenā lucē: nec oino tenebras ha- bet. Mane ḡ p̄m⁹ dies nō habuit: qz nec di- es p̄cesserat q̄ sequēt̄ diei initio terminaret̄: ex eo p̄cipue: qz luce apparēte mox sup̄ terrā plen⁹ atq̄ p̄clarus dies extitit: q̄ nō ab auro- ra s̄ a plena luce inchoauit: et mane sequētis diei p̄sumatus ē. Un̄ Beda sup̄ Gen. Dece- bat vt dies a luce inciperet / et in mane sequētis diei tēderet: vt opera dei a luce inchoasse / et in lucē cōpleta esse significarent. Reliq̄ aut̄ dies mane habuerūt et vespērā: quoz quisq̄ a suo mane incipiens / vsq̄ ad alterius diei mane tendebatur.

De naturali ordine cōputatiōis dierum: et de illo qui pro myste- rio introductus ē. Ca. III e

Et ē naturalis ordo

distinctionis diez vt distiguanē atq̄ cōputent̄ dies a mae vsq̄ ad mae. Ad designādū q̄ hō cecidit a statu grē in statu cul- pe. S; mō nox p̄cedit diem: qz redit̄ hō a statu culpe ad statū grē. S; fin hoc q̄rit̄: cur ieiunamus / quā re abstinem⁹ die p̄cedere et nocte sequēte cū ecōuerio fa- cere debem⁹? Solutio: cū ieiunam⁹ representam⁹ statū v̄- terē: qz ieiunū est statutū. p̄t̄ p̄ctm̄ q̄d cōtraimus ab adā: p̄t̄ hoc dies p̄cedit noctem. Sicut ecōtrario iudei in veteri testamēto representabāt statū gratie in solēntia- tib⁹ suis. Habebāt em̄ solennē noctē p̄cedentē et diē se- quentē: sicut nos mō habemus. Iste aut̄ ordo mutat⁹ ē in Ambro. in nocte cenē. Un̄ illa nox cōmunis fuit di- ei p̄cedētī et sequētī. Et ita christus synecdochice fuit in sepulchro tribus diebus et tribus noctibus. Diebus di- co tribus naturalibus. Scdm̄ aut̄ Aug. Nox pasche cōmunis fuit: et tunc fuit ordo mutatus.

Postea x̄o in mysterio factū est / vt dies cōputent̄ a vespere in vespērā: et adiungat̄ dies p̄cedētī in nocte in cōputatiōe: cū iux- ta naturalē ordinē p̄cedens dies sequētī no- cti adiungi debeat: qz homo a luce p̄ pecca- tum corruit in tenebras ignoratiē et p̄ctōz: deinde p̄ christuz a tenebris ad lucē redit̄.

Un̄ apls. Eramus aliqui tenebre / nunc autē lux in dño. Primus itaq̄ dies nō ab auroza s; a plena luce incipiēs: et post vespērā pau- latim occidente luce excipiens mane sequē- tis diei expletus ē. Un̄ Beda. Occidēte lu- ce paulatim post spaciū diurne lōgitudinis inferiores p̄tes subeūte / factuz ē vespere: sic nūc v̄sitato cursu solis fieri solet. Factuz est autē mane eadē super terrā redeūte / et aliuz diē inchoante: et dies expletus est vn⁹ vigin- tiquattuor horarū. Fuitq̄ nox illo triduo omnino tenebrosa q̄ post creata sidera ali- qua luce claruit.

Cur sol factus est si lux illa suffi- ciebat.

Qualit̄ di- stingui de- beat illud: et factuz est vespere et ma- ne dies vn⁹

Beda.

Ad d. ben- rici de viri- maria.

Aug. de ci- uitate dei

Apb. s. b.

Beda s. b. super Gen.

Solet aut qri qre factus

est sol: si lux illa faciedu die sufficebat. Ad qd dici pot: qm lux illa forte superiores ptes illustrabat: et ad illuminatione inferioru sole fieri optebat. Ut poro idem: qz factu sole diei fulgor auct' e. Ampliori em mltro luce radi aut dies postea qz ante. Si autem qrit qd de luce illa factu sit cu mo non appareat: pot dici aut de ea corp' solis formatu: aut in ea pte celi esse in qua sol e: no q ipsa sit sol/ sed sic ei vnita vt discerni no valeat.

Quo accipiendum sit illud: dicit deus: an sonoyocis id deus dixerit analiter. Caplm III

Reterea inuestigan du e quo accipiendu sit qd ait: dicit de: vtz tpalit vel sonoyocis illud dixerit: an alio mo. Aug' sup Gen. tradit: nec tpalit/ nec sono vocis deu locutu fuisse: qz si tpalit' z mutabilis. Et si corpali' dicat sonuisse vox dei: nec lingua erat q loqret: nec erat que oporteret audire z intelligere. Vn q vox dei ad natura vbi p qd oia facta sunt referit. Dicit q de' fiat zc. no tpalit' no sono vocis: s in vbo sibi coeterno. i. verbu genuit intepalit in quo erat: z disposuit ab etno vt fieret in tpe/ z in eo factum est.

Quo accipiendu sit q dicitur pater opari in filio vel p filium: vel in spiritu sancto.

Hic qri solet quo accipiendu sit qd dicitur pater opari in filio/ vel p filiu/ vel in spu sco. Hec em scriptura frequenter nobis pponit: vt Dia in sapia fecisti dne. i. in filio. Et In principio. i. in filio creatu deus celu z terra. Et illud. Per que fecit et secula. Sup illud qz psalmi locu. Verbo dni celu firmati sunt zc. Dicit Aug' q pater operat' p verbu suu z spm scm. Quo q hoc accipiendu est: Putauerit qda heretici q pater velut auctor z artifex filio et spu sco in re operatioe qsi instru vteret. Ex pdict' vbis eradi occasione sumetes. Qd velut blasphemiu atqz sane doctrine aduersum abicit pia fides. No e itaqz intelligendu: ideo scriptura frequeter comozare patre opari in filio/ vel p filiu/ taqz filius no posset facere si ei no porrerisset pater dexteram/ vel taqz aliqd instrumentu fuerit patris operatis: sed potius illis verbis patre itelligi voluit cu filio z spu sco opari/ z sine eis nihil facere.

Contra hanc expositionem surgit hereticus.

Sz dicit heretic' hac rati

one hoc posse dixisse/ filium operari per patrem vel in patre: z spm scm cum vtroqz vt per vtroqz: quia filius cu patre z spu sancto cum vtroqz operat. Cui breuiter respodet: Ideo illud dictum esse z no istud: vt in patre monstraret auctoritas. No em pater a filio/ sed filius a patre operat: et spu sanctus ab vtroqz. Ideoqz etiā filius p spm scm legit' operari: qz cum spu sancto operat hoc ipsuz a filio habenti vt operet.

Alia predictoꝝu expositio.

Pot z alie illud accipi: vt dicat pater in filio vel p filiu opari: qz eu genuit omniu opificē: sicut dicit pater p eu iudicare: qz genuit iudicē. Ita z p spm scm dicitur operari siue pater siue filius: qz ab vtroqz pcedit spu sanctus factor omniu. Unde Joannes Chryp. in expositione epistole ad hebreos sic ait. No vt hereticus inanit' suspicat tanqz aliqd instrm patris extiterit filius: neqz p eu pater dicit' fecisse tanqz ipse facere no posset: sed sicut dicit' pater iudicare p filium: qz iudicē genuit: sic etiā dicit' operari per filiu: qz eu pstat opificē genuisse. Si em causa eius pater est fm q pater: multo ampli' eoz causa est q p filiu facta sunt. Hec d operare pime diei dicta sunt.

Ista est distinctio. rth. hui' scdi libri: in q mag' post q egit de ope creatiois qd factu e ante oes die: agit de ope distinctiois qd factu e in pmo die. s. de lucis pductioe. Et tria facit. Na pmo agit de lucis actuali pductioe. Secdo de pductioe locutioe. Tertio de cuiusda' ppositiois expositioe. Pmū facit a principio distinctiois vsqz ibi: Reterea inuestigadu. Scdm abinde vsqz ibi: Hic qri solet. Tertiu vsqz ad fine distinctiois. In speciali snia magri stat in trib' pponib: q rru pma e bec. De pma die fecit lucē/ distinguēdo tps in die z nocte. Hac mag' pbas pponit: q pma a q omniu reru pncipiū incepit lux fuit: z b cogruet: qz lux cetera habet manifestare. Circa qd vlteri' mouet tres qstiones: qru pma e bec: Vtru lux illa pma die distincta vel pducta fuerit corpalis vel spūalis. Et rñdet q vtroqz mo accipi pot. Si aut accipiat' pro luce spūali: tunc significat formationē agelice nature p gratia gratū facientes que vt supra dictu e/ qdamō sub nose celi fuit producta. Si aut pro luce corpali accipiat': tunc supponit pro aliq nubecula lucida s' p'aceti materia formata z producta. Tunc scda qstio est: Vbi facta fuerit lux illa. Et rñdet q vbi vbi sol tā mouet: imo lux illa vicē solis in trib' p'ntis dieb' tenēs motu suo die z noctē faciebat: nec ab aquis impediebat ne luceret/ p' raritate aquaru tūc. Vn nūc qn p olei imissionē aq rarificat qdamō illustrat: quare naute in profundo maris se immergētēs/ mittunt ex ore suo oleū ad cētrū/ seu profundum maris: z sic aq clariores fiūt. Et subdit ibidē: q dies pot accipi diuersimode scz vel pro ipsa luce q in illo triduo tenebras illuminabat: vel pro ipsa illuminatione aeris: vel pro spacio vigin tiq' tuoz horaru. Tertia qstio e: Quare sol fact' est q'ro die/ si lux illa pma die producta sufficebat ad dies faciedu. Et rñdet: q lux illa tm superiores ptes illuminabat/ z tm no ita clare sicut nūc sol: ideo cogruet solē fieri ad lucis clariois diffusionē. Et subdit: q corpus solare formatu e de illa luce: vel inseparabilē habet eā sibi iunctā. Scda ppositio e bec. De' no tpalit' vocis sono/ s' verbo/ sic ab etno dixit oia efficiēdo. Hac mag' probas qrit: qualis de' dixit/ fiat lux. s. an hoc tpalit' sono protulerit: vel ab aliq alio mo. Et rñdes dicit fm Aug. q non

Aug' super Gen. ad lit. seram. li. 1. ca. 15.

Aug' super Genesim

Ps. 103. c. Gen. 1. a. Heb. 1. a. Ps. 32. b.

Hic apit ex q sensu dicitur p' opa ri in filio vt per filium

Responso

corporalis: qz dato q sic: tuc de' fuffet locut' mutabilis/ nec etiã sono vocis corporalif: cū de' carcat in ftris na/ turalib' q' talis fon' babeat caufari. S; in verbo sono fibi coetno dicit fiat lux. i. verbū genuit intepozabiliter in q erat difpofitū ab etno vt fieret lux in tpe: r iã in eo factū est. Tertia p'pofitio e' bec. Quãuis fm fcriptu rã de' opar' fit p' filiū: nō tñ vt miniftrū/ f; p' illū quē ge nuit fibi coequalē omnīū opificē. Hāc p'pofitionē magr probās qrit: quō pater dicit opari p' filiū/ vel in filio fi cut p' miniftrū. Et qz hoc e' erroneū: ideo dat duplicē in tellectū catholicū hui' p'pofitōis. Primus e': qz qñ pa ter dicit opari p' filiū feu etiã p' ipm' fctm/ fignificat in te parabilis opatio p'fonaz cū auctoritate: r exinde proue nit qz pater dicit opari p' filiū/ f; nō ecōtra: qz fili' nō ha beret refpectu patris auctoritatē pncipiū/ ficut pater re/ fpectu filiū. Secundus e': qz pater dicit opari p' filiū: qz filiū genuit opificē. Et tñ in fpeciali.

De ope fecūde diei q factū est fir mamētum. Caplm I a

Distin. XIII et habet. 4. ca. cum corum. De pductioe simpliciū r in/ fensibiliū con/ finentium,

Dixit quoqz de us: fiat firmamētū in medio aqz/ r diuidat aqs ab aqf. Di uisitqz aqs q erāt sub firmamē to ab his q erāt sup firmamētū. Sciēdū e' q illi' celi describit hic creatio: sic ait Beda sup Gen. in q fixa sunt sidera: cui fupposite sunt aq in aere r in terra: r fupposite alię: de qb' dicit. Qui regis aqs fupiora ei'. In me dio q firmamētū e' i. fidereū celū qd d' aqf fa ctū esse credi pōt. Crifallynus em lapis cui magna e' firmitas r pfpicuitas de aqs fact' est. Si quē dō mouet: quō aq nature fluide r in ima labiles/ fup celū poffint p'fiftere: de deo fcp'tū eē memierit. Qui ligat aqs in nu bib' fuis. Qui em ifra celū ligat aqs ad tps vaporibus nubiū retentas: pōt etiã fup celi fpherā nō vaporali tenuitate/ f; glaciali foli ditate aqs fufpēdere ne labāf. Quales aut r ad qd p'dite fnt/ ipe nouit q p'didit. Ecce oñsum e' his v'bis: qz celū factū fit. f. illud in q sunt fixa sidera. i. qd excedit aerē: r de qua materia. f. de aqs: r qles fnt aq q fup illud celū fnt. f. vt glacies foliditate.

Ps. 113. a.

Quo aq pnt esse fup celū: et quales fnt il le aque Job. 2. 6. c.

Alii putāt celū illud esse ignee na ture: quib' cōfentit Auguſtin'. Quidā vero celū qd exce dit aeris fpatia/ ignee nature dicunt: afferē tes fup aerē puz ignē esse q dicit esse celū: de quo igne sidera r luminaria facta esse cō iectāt. Quibus Auguſtin' cōfentire videt. **I**sti dicūt qz ignis ille voluit vt in clybano: et sic facit firmamētū: nec tñ diffoluit aquas fup/ r p'gelatas: ficut cryftallus in igne nō diffoluit. **U**tr' dō noie firmamēti celū qd excedit aerē/ an ipse aer h' intelligat: idē Aug' qrit: nec foluit. Magis tñ approbare videt/ ce lū illud h' accipi qd fpatia aer' excedit. Aqs aut q fup illud celū fnt dicit vaporali' tra hi r leuiffimis fufpēdi guttis. Sicut aer ifte nubilofus exalatiōe terre aqs vaporali' ter

Aug' fup He ne. ii. 2. cap. 6. Addi. henrici de vuri maria.

trahit/ r p' fbtiles minutias fufpēdit/ et post corpulētius p'globatas pluuiali' refundit. Si q pōt aq sic videmus ad tātas minuti as puenire/ vt ferat vaporali' fup aerem aquis naturaliter leuioz: cur nō credamus etiã fup illud leuius celū minutiozib' gutt' r leuiozibus emanare vaporibus: fed quōq modo ibi fnt/ ibi esse nō dubitamus.

Sciēdū q qdā dicūt naturā firmamēti ef fe fubtilē/ vel fumū. Alii dō aqz fnt in medio aqz genitū. Alij ex qtuoz elementis. Alij dō de quinta effentia: r aliud e' corpus pter qtuoz. Vult vltime opinōi videt Arifto. p'fentire in li. de celo r mū do. Prime due opiniones fnt falfe: qz ignis cū fubtilioz fit qz fumus: r leuioz qz aqua: fne firmamētū fit aquofum/ fne fit fumus: deberet esse fub fphera ignis. Tertia fimiliter falfa e': quia fic fubiaceret firmamen tum generationi r corruptioni.

Que fit figura firmamenti. Capiculum II c

Veri etiã folet cuius figure fit celū: S; fup' fctūs qzuis auctozes nrī fciuerint/ p eos dicere noluit: nifi qd p'fit faluti. Querit etiã fi fter an moueat celū. Si mouet inquit/ quō est firmamentum. Si fctat/ quō in ea fixa sidera circūeūt: Sed firmamētū dici pōt nō p'p' fctationē/ fed p'pter firmitatē vel terminum aquaz intrāf gressibile. Si aut fctat/ nihil im pedit moueri r circūire sidera.

Strum fte an moueat celum

Quare v' catur firma mentum.

Quare tacuit fcriptura de ope fe cūde diei quod in alijs dicit. **P**ost hoc qri folet qre hic nō e' dictū sic in alijs diez opibus. Vidit de' qz e' bonū facm aliqd hic cōmendat. Ideo em fortassis nō e' dictū qd tñ ficut in alijs factū e' qz binarius pncipiū alterita tis e' r fignū diuifionis.

De ope tertie diei quando aque congregate fnt in vnum locum. Capiculum III e

Sequit: Dixit de' dō Sgregent aq in locū vniū/ r appareat Beda. **S**arida. Terte diei opus e' cōgrega tio aqz in vniū locū. Cōgregate fnt em oēs aq celo inferiores in vna matricē: vt lux q p' terito biduo aqs clara luce luftrauerat/ in puro aere clarioz fulgeat: et appareat terra que coopta latebat: r q aqs limofa erat/ fie ret arida r germinibus apra. Eodem enim die p'tulit terra herbā virentem lignūqz fa ciens fructum. Si autē queraf vbi cōgrega te fnt aque q totum tererāt fpatiū v'f; ad celum. Potuit fieri vt terra fubfidens cōca uas ptes pberet vbi fluctuātes aquas reci peret. Pōt etiã credi primarias aquas rari ozes fuiffe/ que ficut nebula teget' terras: fed cōgregatione esse fpiſſatas: et ideo faci

Beda.

Abi d' g' gate fuit aque.

Quo oēs le in vñū, posse redigi locū. Cūq; mltā p̄stet esse maria & flumina: in vñū tñ locū dic̄ aq̄s cōgregatas/ p̄pter p̄nuationē v̄l cōgrega- tionē omnū aquarū q̄ in terris sunt: qz cun- cta flumina & maria magno mari iungunt. Ideoq; cū dixerit aquas p̄gregatas in vñū locū: deinde dicit pluraliter: p̄gregationes aquarū/ p̄p̄t mlt̄ifidos sinus earū: q̄bus om- nibus ex magno mari p̄ncipiū est.

De ope quartę diei quādo facta sunt luminaria. Cap. III

Sequit̄: Dixit de⁹: Si-
ant luminaria in firmamēto celi: et
diuidāt diē ac noctē. In p̄cedēti tri-
duo disposita ē vniuersitat̄ hui⁹ mūdi ma-
china et p̄tib⁹ suis distributa. Formata em̄
luce p̄ma die/ q̄ vniuersa illustraret: duo se-
quētes dies attributi sunt sup̄me & inf̄me p̄-
ti mūdi firmamēto. s. aeri/ terre/ & aq̄. Hā se-
cūda die firmamētū desup̄ exp̄sum ē. Ter-
tia hō aq̄z molib⁹ intra receptacula sua col-
lectis/ terra est reuelata atq; aer serenatus.
Quattuor ḡ mūdi elementa illis dieb⁹ suis
locis distincta sunt & ordinata. Trib⁹ aut̄ se-
quētib⁹ dieb⁹ ornata sunt illa q̄ttuor elemē-
ta. Quarta em̄ die ornātū ē firmamētū sole
& luna & stellis. Quinta/ aer in volatilib⁹ et
aq̄ in piscibus ornāmēta acceperūt. Sexta
acceperit terra iumenta et reptilia et bestias:
post q̄ oia factus est hō de terra et in terra:
non tamen ad terram nec p̄pter terram/ sed
ad celum & p̄pter celum.

Ante alia de ornatu celi agitur si-
cut prius factum est.

Quia ergo celum ceteris
elemētis sp̄z p̄stat/ p̄usq; alijs factū ē: ideo
ante alia ornāt in q̄rto die q̄ sunt sidera: q̄
ideo facta sunt vt p̄ ea illustret̄ inferior ps
ne esset habitātib⁹ tenebrosa. Infirmittatq;
hominū p̄uisum ē: vt circūcūte sole potirēt
hoies diei noctisq; vicissitudine/ p̄pter dor-
miēdi vigilādiq; necessitatē. Et ideo etiaz
ne nox indecora remaneret/ s; luna ac sideri-
bus p̄solarent̄: hoies q̄bus in nocte operā-
di necessitas incūberet: & qz q̄dā aialia sunt
que lucē ferre nō p̄nt. Qd̄ autē subditur. Et
sunt in signa & tempa & dies & ānos/ quō ac-
cipiendū sit/ q̄ri solet. Ita em̄ dictū videt̄ q̄
si q̄rto die cēpissent tpa/ cū prius tridūū si-
ne tpe nō fuerit. Ideoq; tpa q̄ sūt p̄ sidera:
nō spacia moraz/ sed vicissitudinē aerē q̄li-
tatis debemus accipere: qz talia motibus si-
dez sūt: sicut dies & anni q̄s v̄lstate noui-
mus. Sūt em̄ in signa serenitatis & tēpesta-
tis: & in tpa: qz p̄ ea distinguimus q̄ttuor tē-
pora anni. s. ver/ estatē/ autumnū/ hyemem.

U sunt in signa & tempora: id est in distin-
ctionem horarū: quia priusq; fierēt ordo tē-
porū nullis notabatur indicijs vel meridia-
na hora vel qualibet hora. Hęc quarta die
facta sunt.

Ita est distinctio. p̄t̄ij. hui⁹ secundi libri: in q̄
maḡ postq; egit de ope p̄mi diei. s. de
p̄ductione lucis/ incipit agere de opibus subsequentiū
diez. s. de productione corpis firmamēti & elemētōz. Et
tria facit. Hā p̄mo agit de firmamēti p̄ductiōe. Secūdo
de aquarū sup̄celestiū p̄gregatiōe. Tertio de solis et lu-
ne & allaz stellaz collocatiōe. P̄mū facit a p̄ncipio
distinctionis vsq; ibi: Sequit̄: Dixit deus: Cōgregent̄.
Secūm abinde vsq; ibi: Sequit̄: Dixit deus: Fiat. Ter-
tiū hō vsq; ad finē distinctiōis. Et tñ ī generali. In
speciali aut̄ finia maḡistri stat in tribus p̄p̄nibus/ qua-
rum p̄ma ē hec. Deus secūdo die fecit firmamētū. i.
celū sidereū in medio sup̄celestiū & subcelestiū aquarū.
Hāc em̄ p̄positionē maḡister p̄bās dicit: qz deus secun-
do die fecit firmamētū: qd̄ s̄m Bedā celū sidereū di-
cit: habēs aquas supra se & infra se. Qd̄ nō est mirū di-
uina virtute esse factū: cū videmus aquas vaporabilib⁹
eleuari in celū. Et sup̄ firmamētū glaciē soliditate
aque suspēdunt̄ ne labant̄. Postea querit tres q̄st̄iōes/
quaz p̄ma & vltima om̄ssis/ secundā ponit. s. v̄z celū
ster vel moueat. Qd̄ nō mouet/ arguit sic: qz si sic/ tūc nō
esset firmamētū. Si aut̄ semp̄ stat/ tūc nō mouent̄ s̄de-
ra fixa in eo: qd̄ est falsum. Ad qd̄ r̄s̄dens/ neut̄ā par-
tē determinate ponit: sed soluit argumentū dicens: qz si
moueret/ adhuc posset dici firmamētū: p̄pter sui firmi-
tatē in substantia: & nō p̄pter stabilitatē in situ. Si autē
stat/ possibile est sidera moueri in eo ipso st̄ate. Se-
cūda p̄positiō ē hec. Deus tertia die p̄ aquarū sup̄celestiū
adunationē serenauit aerē/ & secūdauit terrā ad produ-
ctiōnē arborū & herbarū. Hāc em̄ p̄positionē maḡi p̄o-
bādo dicit: qz opus tertię diei sit cōgregatiō aquarū in
vñū locū/ q̄ sub celo sunt: ex qua cōgregatiōe terra & aer
clariora apparuerūt. Et in eodē die herbe viroz/ et
ligna fructū fecerūt. Si autē querat̄/ vbi sunt cōgrega-
te aque q̄ totū tēxerunt spacū vsq; ad celū. Dicit qz illa
cōgregatiō fieri potuit. Vel qz aque concantitates terre
subintrauerūt. Vel qz aque que prius erāt rariores/ ter-
rā p̄ modū nebule tangētes insp̄sate fuerūt. Et dicunt̄
cōgregate in vñū locū/ nō obst̄ate qz sunt in multis lo-
cis: & hoc p̄pter v̄t̄iguitatē earū ad inuicē: qz oia flumī-
na & oia maria mari magno ad minus occultis meatū-
bus iungunt̄. Tertia p̄positiō ē hec. Deus quarto
die sole & luna & stellis ornauit firmamētū/ vt essent in
signa horarū & temporū. Hāc em̄ p̄positionē maḡi p̄o-
bās assumit: qz in tribus diebus disposita est vniuersa/
lis mūdi machina/ & p̄tib⁹ suis distributa. Quare eti-
am p̄mo die facta est lux que vniuersa illustrat. Secūda
vero die firmamētū seu celū sidereū. Tertia hō die fa-
cta est distinctio sup̄ioris p̄tis mūdi. s. natura elementa-
lis. Unde tres dies que sequunt̄/ spectāt ad ornātū co-
rum que in tribus p̄mis diebus sunt distincta: qz quar-
tus dies spectat ad ornātū celi. i. firmamēti. Quintus
ad ornāmētū aeris & aque. Sextus ad ornāmētū ter-
re. Celū autē ante alia quarto die ornāt: eo qz dignius ē
oibus elemētis. Imponūt̄ur qz sibi ad ornāmētū sol &
luna & sidera ad inferioris p̄tis mūdi illuminationē: &
etiā ad animalū seu hominū v̄tilitatē: & noctis et diei
decorē. Et subdit etiā qz sunt facta in signa & ī tpa. In si-
gna quidē: eo qz aeris qualitātē vel aerē q̄l̄itatis vicis-
situdinē/ sicut serenitatē aut tēpestatē significāt. In tē-
pora hō: qz p̄tes tempis distinguūt: videlicet ver/ esta-
tis/ autumnū/ hyemis: que sunt q̄ttuor anni tempa. Vel
sunt in signa & tempa. i. in distinctiōnē horarū & tempo-
rum: quia ante motū ipsorū ordo tempis nullis notifi-
cabat̄ indicijs. Et tñ in speciali.

De ope quintę diei quando cre-
auit deus et aquis volatilia et nata-
tilia. Capitulū I

De triduo p̄cedēti fa-
cta ē dispo-
sitiō & disti-
ctiō q̄ttuor
elemētōz: &
triduo seq̄n-
ti ornātus ē
mūdu.

Qua v̄tili-
tate facta
sunt ei lumi-
naria.

Quo acci-
piendū sit
quod ait vt
sunt ī signa
& tempora.

Liber II Di. XV Ca. I II III et IIII

Distictio. XV
7 habet. 4. ca.
cum eorum. 5.
De pductioe
rez mirraz et
sensibilium

Dixit etiã deus
Producat aq reptile aie viuē-
tis z volatile sup terrã zc. Op^o
qntē diei ē formatio piscium z
auū: qbus duo elementa ornant: et de ea-
dem materia: id est de aquis/pisces et aues
creauit: volatilia leuās in aera/et natatilia
remittens gurgiti.

De opere septe diei quando cre-
ata sunt animalia et reptilia terre.
Capitulum II

Sequitur: Dixit deus
Producat terra aiaz viuētē: iumē-
ta z reptilia z bestias terre: fm spēs
suas zc. Septe diei opus describit cū terra
suis aialibus ornari dicif.

Utrū post peccatū venenosa ani-
malia noxia facta fuerint: an prop^o
peccatuz nocere cepint prius facta
innoria.

Queri solet de venenosis
et pntiosis animātib^o: vtz post pctm hoīs
ad vindictã creata sint: an potius creata in
noxia pctōribus nocere ceperint. Sane dici
pōt q creata nihil hoī no cuissent/si nō pec-
casset. Puniendoz nãq vitioz z terredoz/
vel pbade vel pficiēde vtutis causa nocere
ceperūt. Fuerūt q creata innoria: sed ppter
pctm facta sunt noxia.

Aug^o sup Be-
nesim.

Addi. henrici
de vrimaria.

Nota q qdã data sunt homini quasi iuuamēta:
vel ad esum vt ouis: vel ad opus/vt asin^o:
vel ad vtrūq/vt bos. Sed bestia ad exercitium: serpes
ad nocumentum.

Utrum minuta animalia tūc cre-
ata fuerint.

De qbusdã etiaz minutis
animātibus qstio est: vtz in primis cōditio-
nib^o creata sint: an ex reb^o corruptis postea
orta sint? Pleraqz em̄ de humidoz corpoz
vitijs vel exalationibus terre siue de cada-
ueribus gignunt. Quedam etiam de corru-
ptione lignoz z herbarum et fructuū: z de^o
auctor omniū est. Pōt aut dici: q ea que de
corpibus animalium maxime mortuoz na-
scunt: cū animalibus creata nō fuerint nisi
potentialiter z materialiter. Ea xō q ex ter-
ra vel ex aquis nascunt: vel ex eis que terra
germinatē orta sunt: tunc creata fuisse non
incongrue dici potest.

Addi. henrici
de vrimaria.

Quedam sūt p modum generationis. Deta-
libus dicif q cum animalibus cre-
ata sunt in pncipio. Quedã sūt p viam putrefactionis
z corruptionis: que post generata sunt.

Quare post omnia factus est ho-
mo. **Capitulum III**

Omnia aut creatis
atqz dispositis nouissime fact^o ē hō
tãqz dñs z possessor: q z oib^o pferē-
dus erat. Un̄ sequit. Vidit de^o q eēt bonū/
z ait: Faciam^o hominē ad imaginē zc. Sed
anteqz de hoīs creatioe tractemus: qd sup
breuif tetigimus pleni^o versantes/clari^o fa-
ciamus. In hac em̄ rez distinctioe catholi-
ci tractatores dissentire (vt sup dixim^o) in-
ueniunt. Alijs dicētib^o res creatas atqz di-
stinctas fm spēs suas p interualla sex diez.
Quoz snie qz lra Sen. magis inseruire vi-
det: atqz catholica ecclesia mag^o approbat:
ideo hactenus studiose docuimus: quō ex
illa cōmuni materia pus informiter facta/
postea corpaliū rez genera p sex diez volu-
mina distinctim sint formata. Alijs autē vi-
det q nō interualla tēpoz facta sint/ sed si-
mul ita formata ad esse pdierūt. Qd Aug^o
sup Sen. pluribus modis nitif ostēdere: di-
cens elemēta qttuor ita formata sicut mo-
do apparēt ab initio extitisse: z celi sideri-
bus ornatū fuisse. Quedã xō nō formalit^o s
materialiter tūc facta fuisse: q post p tps ac-
cessum formalit^o distincta sunt: vt herbe/ar-
bores z forte aialia. Oia q in ipō tps initio
facta eēt dicūt: s qdã formalit^o z fm spēs qz
habere cernimus/ vt maiores mūdi pres: q
dã xō materialiter tm̄. Sed (vt dicūt) moy-
ses loquēs rudi z carnali ppo/ locutiois mo-
dū tēperauit de deo loquēs a fili hoīs qui
p moras tēpoz opa sua pficit: cū ipse simul
sua opa fecerit. Un̄ Aug^o. Ideo (inqt moy-
ses) diuisim refert deū illa opa fecisse: qz nō
potuit simul ab hoie dici qd a deo simul po-
tuit fieri. Itē potuit diuidere scriptura lo-
quēdi tpbibus/ qd de opandi tpbibus nō diui-
sit. Illi q his auctoritatibus z alijs hmōi in-
herēt: dicūt qttuor elemēta atqz celi lumi-
naria ita formata simul esse z habuisse illos
sex dies/ qz scriptura cōmēorat sex rez gene-
ra. i. distinctioes appellāt q simul facte sūt:
partim formaliter/ partim causaliter.

Aug^o sup
Sen. li. 4.

Hic ptequē-
tur opinio
nē illorū q
simul oia fa-
cta contem-
dunt.
Aug^o li. 1.
ca. 18.

Quomodo intelligendum sit de
um requieuisse ab omni opere suo.

Capitulum IIII

Tam de septime diei
Requie aliqd nos elo q oportet. Scri-
ptū est: qz cōpleuit deus die septime
op^o suū: et requieuit die septime ab vniuerso
ope qd patrarat. Requieuisse dicif de^o die se-
ptimo: nō qsi opando lassus/ s ab vniuerso
ope requieuit: qz nouā creaturā facere cessa-
uit. Requiescere em̄ cessare dicif. Un̄ in Apo-
calypsi dicif. Nō habebāt requiē dicentia:
Sāctus/ sanctus/ sanctus. i. dicere nō cessa-

Sen. li. 1.

Apoct.

bant. Requieuisse & deus dicit: quia cessavit a faciendis generibus creature: quia ultra non condidit. Usque nunc tamen (ut veritas in euangelio ait) operatur pater cum filio. scilicet administratione eorumdem generum que tunc instituta sunt. Creatoris enim virtus causa subsistendi est omni creature. Quod ergo dicit: Pater meus usque modo operatur et ego operor: illud uniuersae creature continuam administrationem ostendit. Die ergo septimo requieuit: ut nouam creaturam ulterius non faceret: cuius materia vel similitudo non precesserit: sed usque nunc operatur: ut quod condidit: continere et gubernare non cesset.

Qualiter accipiendum sit quod dicitur deus consummasset opus suum septimo die: cum tunc requieuit ab omni opere suo.

Sed queritur quomodo septimo die dicatur deus consummasset opus suum: cum ab omni opere illo die requieuerit: nec aliquid generum nouum reppererit. Alia translatio habet. Consummavit deus die sexto opera sua: quia nihil questionis affert: quia manifesta sunt quae in eo facta sunt: et omnium consummatio eo die perfecta est: sicut scriptura ostendit: cum ait: Vidit deus cuncta quae fecerat: et erant valde bona. Quia quidem naturaliter bona erant: nihilque in sui natura vitium habebat. Et sunt bona quae condidit deus etiam singula. Simul vero uniuersa valde bona: quia ex omnibus consistit uniuersitatis admirabilis pulchritudo: in qua etiam illud quod malum dicitur bene ordinatum et loco suo positum eminentius commendat bona: ut magis placeant et laudabiliora sint dum comparantur malis. Sexto ergo die facta est operum consummatio. Ideo promissa ostendit questio: quomodo dicatur deus die septimo opus suum consummasset: quod hebraica veritas habet: in quo tamen nihil nouum creasse dicitur. Nisi forte dicatur die septimo consumpluisse opus suum: quia ipsum benedixit et sanctificauit: sicut subiicit scriptura: Benedixit diei septimo et sanctificauit illum. Opus enim est benedictio et sanctificatio: sicut Salomō aliquid operis fecit cum templum dedicauit.

Que sit benedictio et sanctificatio septime diei. Illud autem diem sanctificasse et benedixisse dicitur: quia mystica per ceteris benedictione et sanctificatione eum donauit. Quia in lege dicitur: Memoro sanctificare diem sabbati. Et ideo quod numerando dies usque ad septimum procedimus: et dicimus septem esse dies: quorum repetitione ostendit tempus agere: non quia alius sit ab illis dies octauus et nonus: et sic de ceteris. Sed quia in sex diebus rebus genera distincta sunt: et in septimo licet non fuerit nouum genus rebus institutum: fuit tamen in eo quasi quidam nouus status sanctificationis operum et refectionis operum. Potest

etiam sic exponi illud: Consumpluit deus die septimo opus suum. id est consumpluit et consummatum vidit.

Ista est distinctio. xv. huius secundi libri: in qua dicitur de distinctione magister postquam egit de ornatu firmamenti: agit hic consequenter de ornatu aeris et aque. Et tria facit. Primum facit de ornatu aeris: et si militer de ornatu aque: seu etiam de opere quinte diei. Secundum agit de ornatu terre: seu etiam de opere sexte diei. Tertium de septime diei requie. Primum facit a principio distinctionis usque ibi: Sequitur: Dixit deus: Producat. Secundum abinde usque ibi: Ita de septime diei requie. Tertium usque ad finem distinctionis. Et tamen in generali. In speciali autem sententia magistri stat in tribus propositionibus: quarum prima est hec. Deus quinto die volatilibus et natatilibus de aqua factis aerem et aquam adornauit. Hanc magister insinuans dicit: quod opus ante diem est ornatio duorum elementorum. scilicet aque et aeris per volatilia et natatilia que de aqua tanquam ex materia sui sunt creata: ex quibus aues seu volatilia eleuauit deus in aerem: pisces aquas ad ornatum relinquens. Secunda propositio est hec. Deus sexto die iumentis reptilibus et bestiis terre de terra formatis terram decorauit. Hanc magister insinuans dicit: quod opere sexte diei ornata fuit terra iumentis reptilibus et bestiis: et alijs condidit. Postea mouet duas questiones: quarum prima est. An nocua animalia aut venenosa etiam tunc a deo facta fuerint. Et respondens dicit: quod illa animalia creata fuerunt innoxia: sed de homine peccate facta sunt nocua: ut per ea vitia punirentur: et ut virtus probaretur. Secunda questio est. An minuta animalia que ex putrefactione nascuntur: etiam tunc producta fuerunt. Et respondens dicit: quod illa que putrefactione nascuntur: cum alijs animalibus producta non sunt: nisi materialiter. Et subdit quod nouissimum omnium animalium fuit homo: tanquam omnium dominator. Addens quod circa rebus creationem duo solenes opinioniones fuerunt: quarum prima dicit. Per sex dies interualla omnia esse formata: et per spiritum sanctum esse distincta. Alia dicit omnia simul esse condita et distincta. Tertia propositio est hec. Deus septimo die requieuit: et opus suum consumpluit: quia ultimus nouam creaturam non condidit: que in se materialiter vel in suo simili non fuerit: licet tamen res productas benedixit et sanctificauit. Hanc probans dicit: Cur deus dicatur consumpluisse opus per requie die septimo: cum tamen consumpluerit ipsum die sexto. Ad quod respondens dicit deum opus suum consumpluisse et sexto die et septimo. Sexto quidem: quia tunc omnia perfecit: septimo autem: quia ultimum opus sanctificationem. scilicet adhibuit. Quia et septimus dies mystica quadam ratione sanctificatus consumpluit appellari. Et tamen in speciali.

De hominis creatione: vbi considerandum est quare creatus sit homo: et qualiter sit institutus: que duo supra tractata sunt: et quibus factus: et qualiter lapsus: postremo quomodo sit reparatus: que discutenda sunt. Ca. I. a

In excursis de hominis creatione promissum: effectui mancipare: atque ordine explanare nunc suscipimus. Vbi hec consideranda videntur. scilicet quare creatus sit homo: et qualiter institutus: et qualis et quomodo factus: deinde qualiter sit lapsus: postremo qualiter et per quem sit reparatus. Horum autem primo et secundo posita. id est causam creationis humane et modum institutionis superius per modum nostre facultatis tractauimus. Ideoque superius ut qualis vel quomodo factus sit discutiamus. In Genesi legitur: Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram etc. In eo quod dicitur: faciamus: vna operatio trium personarum ostenditur: in hoc vero quod dicitur: ad imaginem et similitudinem nostram.

Distinctio XVI. habet. 3. capla cum eo. 5. De production creature coposite ex spuali et corpali: scilicet de homine in comparatione ad principium effectiuum

Gen. 1. e Beda. Quomodo intelligendum est: faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram.

Jo. 5. c.

Die redit ad questionem positam. scilicet quomodo verum sit deum septimo die consumpluisse opus suum.

3. Reg. 8. b.

Exo. 20. b.

Libert II Capitulum II et III

nem et similitudinē nostrā: vna et eālis sub-
stātia triū personarū mōstrat. Ex psona em̄
patris hoc dicitur ad filiū et spiritū sanctū: nō
(vt quidā putant) angelis: qz dei et angelorū
non est vna eadem imago vel similitudo.

¶ Imago et similitudo hic a di-
uersis accipitur varie: a quibusdam
in creata: et ab alijs creata et increa-
ta: vel essentia trinitatis: vel fili⁹ et
spiritū sanctus.

¶ Imago autē et similitudo
in hoc loco vel increata intelligit. i. trinita-
tis essentia ad quā factus est hō: vel creata
in qua factus est hō: et ip̄a homi concreatā.
In creata em̄ imaginē q̄ deus est/ intellexit/
se videt. Beda cū dicit: non esse vnā imagi-
nē dei et angelorū/ sed triū psonarū: et ideo p/
sonis/ non angelis fit ibi sermo. Improprie
tū imago dicitur: quia imago relatiue ad ali-
ud dicitur cuius similitudinē gerit: et ad qd̄ rep-
sentandū facta est: sicut imago cesaris que
ipsius similitudinē p̄ferbat: ipsumqz qdā/
modo representabat. Proprie autē imago dicitur
id ad qd̄ aliud fit: sicut exemplū pprie dicitur
qd̄ sumit ex aliquo: et exemplar ex quo su-
mit aliquid. Ponit tū et aliqñ abusiue alte-
rū p altero: ita et minus pprie accipit ima-
go essentia trinitatis: si tū ea nomine imagi-
nis in hoc loco intelligitur.

Beda sup gen.

¶ Opinio eorum qui putauerūt fi-
lium per imaginē et similitudinē
hic accipi. Capitulum II c

¶ Fili⁹ vero pprie ima-
go patris dicitur: sicut supra i tracta-
tu de trinitate diximus. Tū fuerūt
nōnulli qui ita distinxerūt/ vt imaginē in h
loco intelligerent filiū: hominē vō non ima-
ginē/ sed ad imaginē factū dicerēt: quos re-
fellit ap̄ls dicens: Vir qd̄ est imago et gl̄ia
dei. hęc nāqz imago. i. hō/ cū dicitur fieri ad ima-
ginē: nō quasi ad filiū dicitur fieri/ alio qñ non di-
ceretur ad imaginē nostrā. Quō em̄ nostrā
diceret/ cū filius solus patris imago sit: fu-
erūt autē et alij p̄spicacius hęc tractātes: qui
p imaginē filiū/ et p similitudinē sp̄m̄ sc̄m̄ intel-
ligerēt: q̄ similitudo est patris et filij. Et iō plu-
ralit̄ putauerūt dici nostrā/ id referentes ad
similitudinē tū: ad imaginē vō subintelligen-
dū esse/ meā. hominē vō et imaginem esse et
ad imaginē et similitudinē factū esse tradide-
runt: et imaginē imaginis esse et similitudis.

Aug. in. 7.
li. de trini.

1. Cor. 11. b

Aliorū opinio

¶ Nec horum scientiā approbat: s̄
imaginē et similitudinē dei in ho-
mine querendā et considerandam
docet: vt imago et similitudo crea-
ta intelligatur.

¶ Verūtamē hec distinctio
licet reprobabilis penitus non videat: quia
de medio montiū. i. auctoritatibus sancto-
rū manat: cōgruentius in ipso homine ima-
go et similitudo querenda est et consideran-
da. Factus est ergo hō ad imaginē dei et si-
militudinē fm̄ mentē: in qua irrōnabilibus
antecellit. Sed ad imaginē fm̄ memoriā/
intelligentiā et dilectionē. Ad similitudinē
fm̄ innocentia et iusticia: que in mente rati-
onali naturaliter sunt. Vel imago cōsidera-
tur in cognitione veritatis/ similitudo in amo-
re virtutis. Vel imago in alijs omnibus/ si-
militudo in essentia: qz et immortalis et indi-
uisibilis est. Unde Aug. in li. de quāritate aie
Anima facta est similis deo: quia immortalē
et indissolubilē fecit eam deus. Imago q̄ p-
tinet ad formā/ similitudo ad naturā. Fact⁹
est ergo hō fm̄ animā ad imaginē et simili-
tudinē nō patris vel filij vel sp̄s̄ sancti/ s̄ to-
tius trinitatis: ita et fm̄ animā dicitur hō esse
imago dei: quia imago dei in eo est. Sicut
imago dicitur et tabula et pictura que in ea ē:
sed propter picturā que in ea est simul et ta-
bula et imago appellatur: ita propter imagi-
nē trinitatis etiā illud in quo est imago no-
mine imaginis vocatur.

In qd̄ cō-
derat imagi-
et similitudo

Aug. libro
15. de trini.

¶ Hō dicitur imago et ad imagi-
nem: filius vero imago non ad ima-
ginem. Capitulum III e

¶ Vocatur hō et imago
dicitur et ad imaginē: filius autem
imago non ad imaginē: quia nat⁹/
non creat⁹: equalis et in nullo dissimilis: ho-
mo creatus est a deo non genitus: nō parili-
tate equalis: sed quadā similitudine acce-
dēs ei. Unde Aug. in li. viij. de tri. In Gen̄.
legitur: Faciamus hominē ad imaginē et si-
militudinē nostrā. Faciamus et nostrā/ plu-
ralit̄ dicitur: et nisi ex relatiuis accipi nō oportet:
vt facere intelligantur pater et fili⁹ et spi-
ritū sanctus: vt subsisteret homo imago dei. Sed
quia non oīno equalis fiebat illa imago tā-
qz non ab illo nata/ sed ab eo creata: ideo ita
imago dicitur qz et ad imaginē: quia nō eq̄/
tur parilitate/ sed accedit quadā similitudi-
ne. Fili⁹ autē est imago/ s̄ nō ad imaginē: qz
eālis patri. Dicit⁹ est qz hō ad imaginē/ pro-
pter imparē similitudinē. Et iō nostrā/ vt ima-
go trinitatis esse hō intelligat: nō trinitati
equalis/ sicut filius patri. Ecce ostēsūm est
fm̄ qd̄ sit hō filius deo. s. fm̄ aīam. S̄ et i cor.
pore quadā pprietatem habet/ q̄ hoc indi-
cat: qz est erecta statura: fm̄ quā corpus aīe
rōnali cōgruit: qz in cēlum erectum est.

Augustin⁹

De et fm̄
pus p̄t̄
fac⁹ ad
tudine d̄

Ista est distinctio xvij. huius secundi libri: in qua magister postquam egit de creatura pure spiritali. scilicet angelis et de creatura pure corporali: incipit agere de composita ex spiritali et corporali. scilicet de homine. Et circa hoc in hac distinctione agit de productione hominis in communi. Et tria facit. Primum ostendit qualiter homo sit factus. Secundum ad cuius imaginem sit productus. Tertium quod non sit imago quod omnino adequat dei filio. Primum facit a principio distinctionis usque ibi: Filius quoque. Secundum abinde usque ibi: Quocirca. Tertium vero usque ad finem distinctionis. Et tunc in generali. In speciali sententia magister stat in tribus propositionibus: quarum prima est hec. Deus pater cum dixit: Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram loquebatur filio et spiritu sancto: et non spirituibus quibuslibet creatis. Hanc magister probat querit: qualis et quomodo factus sit homo. Et respondens dicit: quod per verbum dei imaginem et similitudinem dei sit productus: secundum illud secundum. Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram: in quibus verbis ostendit unitas essentie et trinitas personarum: et sunt verba patris ad filium et spiritum sanctum: et non ad angelos: ut quidam dixerunt: quod angelorum non est una eadem imago sed bene similitudo. Secunda propositio est hec. Homo secundum animam factus est ad imaginem: non simpliciter unius diuine personae sed totius trinitatis. Hanc propositio probat: recitat duas opiniones circa intellectum predictorum verborum secundum. Quarum prima dicit in illo tertio bene. per imaginem debere solum filium intelligi et non hominem: quod homo non est imago dei: sed ad imaginem dei factus. Sed quod huius opinionis contrarietas illud apostoli: ubi dicit quod vir sit imago dei et gloria dei: quapropter magister videt eam reprobare. Alia opinio dicit: quod filius dei sit proprie imago: et spiritus sanctus similitudo: et quod homo sit factus ad imaginem filii et similitudinem spiritus sancti. Hanc opinionem magister non approbat: eo quod sanctorum auctoritatibus minime sit fulcita. Post hoc dicit magister hominem esse factum ad imaginem non cuiuscumque singularis persone diuine: sed totius trinitatis: et hoc secundum naturalia. scilicet secundum animam ad similitudinem dei factus est homo quantum ad superaddita anime: cuiusmodi sunt virtutes. scilicet innocentia et iusticia: que naturaliter in mente rationali existunt. Tertia propositio est hec. Homo qui est imago dei ad imaginem dei creatus: nequit adequari dei filio: qui non est ad imaginem: sed solum imago est patris ratione eterne natiuitatis. Hanc magister probat dicit: quod filius dei et homo dei imago sunt: sed filius solus imago et non ad imaginem: quod non creatus: sed natus equalis patri et in nullo dissimilis: homo autem est imago et ad imaginem: quod creatus: non genitus: non equalis: sed quadam similitudine accedit. Et hanc magister confirmat auctoritate beati Augustini. Et sicut prius dictum est: quod nulla imago trinitatis creata est sine magna dissimilitudine imaginis in create representatiua: propter reale differentiam que inter illas imagines consideratur: ita etiam nec homo ad imaginem dei creatus potest adequari filio in diuinitis qui est patris imago: propter diuersitatis distantiam inter dei filium et hominem. Et tunc in speciali.

De creatione anime: vtrum de aliquo facta sit vel non: et quando facta: et quam gratiam habuerit in creatione

Capitulum I

Hic de origine anime plura queri solent. scilicet unde creata fuerit et quando: et quam gratiam habuerit in creatione. Si autem hominis formatio secundum corpus describitur: cum dicitur: Formauit deus hominem de limo terre ita eiusdem secundum animam factura describitur: cum subditur: Et inspirauit in faciem eius spiraculum vite. Corpus enim de limo terre formauit deus: cui animam inspirauit. Vel secundum aliam litteram:

flauit vel insufflauit: non quod faucibus sufflauerit: vel manibus corporeis corpus formauerit. Spiritus enim deus est: nec lineamentis membrorum compositus. Non ergo carnaliter putem deum corpus manibus formasse corpus: vel faucibus inspirasse animam: sed potius hominem de limo terre secundum corpus formauit iubendo / volendo. id est voluit et verbo suo iussit ut ita fieret: et inspirauit in faciem eius spiraculum vite. id est substantiam anime in qua viveret creauit: non de materia aliqua corporali vel spiritali: sed de nihilo.

Opinio quorundam hereticorum qui putauerunt animam esse de substantia dei. Capitulum II

Obstauerunt enim quidam heretici deum de sua substantia animam creasse: verbis scripture principaliter inherentes / quibus dicitur: inspirauit vel insufflauit etc. Cum flat inquit vel spirat / homo de se flatum emittit. Sic ergo cum dicitur deus flasse vel spirasse spiraculum in faciem hominis / ex se spiritum hominis emisisse intelligitur. id est de sua substantia. Qui hoc dicunt / non capiunt tropica locutione dictum esse: sufflauit vel flauit. id est flatus hominis. animam fecit. Flare enim est flatum facere: et flatum facere est animam facere. Unde dominus per Esaiam: Quem flatum ego feci. Non sunt ergo audiendi qui putant animam esse partem dei. Si enim hoc esset / nec a se / nec ab alio decipi posset: nec ad malum faciendum vel patiendum compelli: nec in melius vel deterius mutari. Flatus ergo quo hominem animauit / factus est a deo: non de deo nec de aliqua materia / sed de nihilo.

Quando facta sit anima: an ante corpus aut in corpore. Cap. III

Sed vtrum in corpore vel extra corpus etiam inter doctos scripturata questionata est. Augustinus enim super Genesim tradit animam cum angelis sine corpore fuisse creatam: postea vero ad corpus accessisse: neque compulsa est incorporari / sed naturali illud voluit. id est sic creata fuit ut vellet: sic naturale nobis est velle vivere. Male autem velle vivere: non nature / sed voluntatis est puerse. Alii vero dicunt animam primum hominis in corpore fuisse creatam: ita exponentes verba illa: Inspirauit in faciem eius spiraculum vite. id est animam in corpore creauit / quod totum corpus animaret: faciem tamen specialiter expressit: quod hec pars sensibus ornata est ad intuenda superiora. Sed quicquid de anima primum hominis estimef: de alijs certissime sentendum est: quod in corpore creentur. Creando enim infundit eas deus: et infundendo creat. Dicendum est etiam animam illam non sic esse creatam: ut presciant esset operis futuri iusti vel iniusti.

Dist. XVII habet. 6. c. sine pagina / phoz distinctio. De productioe hominis quatuor ad principia constituta. scilicet corpus et animam et primo viri. Secunda. b. Beda. De non corporeis instrumentis formasse vel sufflaue de d.

Responso

Isa. 57. d

Op. Aug. II. 7. ca. 21.

Alioq. infra

De anima illa non est presciant operis futuri

Libert II Capitulum III V et VI

In qua etate deus hominem fecerit. Capitulum III

Solet etiam queri utrum deus hominem repete in virili etate fecerit: an proficiendo et etates augendo sicut nunc format in matris utero. Aug. sup Gen. dicit: quod adam in virili etate continuo factus est: et si superioribus non inferioribus causis. id est secundum voluntatem et potentiam dei quam natura generibus non alligavit: quod licet a moysi conuersa est in draconem. Nec talia sunt natura sunt nisi nobis quibus aliter nature cursus innotuit: deo autem natura est quod facit. Non ergo per dispositionem suam illud fecit deus. Erat enim in prima creaturarum (alibi causarum) conditio sic hominem posse fieri: sed non ibi erat necesse ut sic fieret: hoc enim non erat in conditione creature: sed in beneplacito creatoris: cuius voluntas necessitas est: hoc enim necessario futurum est quod vult et proficit. Multa vero sunt inferioribus causas futura sunt: sed in prescientia dei futura non sunt. Si autem ibi aliter futura sunt: potius futura sunt sicut ibi sunt: ubi proficit ille qui non potest falli. Sic ergo factus est adam non secundum inferioribus causas: quia non erat in rebus causis seminalibus ut ita fieret: sed secundum superiores non contra naturam operantes: quia in rebus causis naturalibus erat ut ita posset fieri.

Quod homo extra paradysum creatus in paradiso sit positus: et quare ita factum sit. Capitulum V

Hominem autem ita formatum tulit deus: ut scriptura docet: et posuit in paradiso voluptatum quem plantauerat a principio. His verbis apte moyses insinuat: quod homo extra paradysum creatus postmodum in paradiso sit positus. Quod idem factum dicitur: quod non erat in eo permansurus: vel ut non nature: sed gratie hoc assignaret. Intellegitur autem paradysus localis et corporalis in quo homo locatus est. Tres enim generales de paradiso sententiae sunt. Una eorum quod corporaliter intelligi voluit terminum. Alia eorum quod spiritualiter terminum. Tertia eorum quod utroque modo paradysum accipiunt. Tertia mihi placere fateor: ut homo in corporali paradiso sit positus: quod ab illo principio plantatus accipi potest: quo terram omnem remotis aquis et herbis et lignis producere iussit. Qui etsi presentis ecclesie vel future typum tenet: ad litteram terminum intelligendum est esse locum amenissimum fructuosum arboribus magnis: et magno fonte secundum. Quod dicimus a principio Antiqua translatio dicit ad orientem. Unde volunt in orientali parte esse paradysum logo in teriacente spacio vel maris vel terre a regionibus quibus incolunt homines secretum et in alto situ versus ad lunarem circulum pertingentem. Unde

Aug. sup Gen. nef. li. 6. ca. 19

Exo. 7. b

Gen. 2. b

Tres sententiae de paradiso sunt et quae sunt

Ad quod principio sit plantatus

Qualis sit locus paradisi et ubi

de nec aquae diluuij illuc puenerunt.

Quod autem dicit magister hystoriarum quod aquae diluuij tantum ascenderint: quantum corruptio peccati potest tueri ascendere. Dicit quod ibi loquitur magister terminum de peccatis commissis post eiectionem ad eum de paradiso. Preterea peccatum ad eum spirituale fuit: nec infecit aerem: ut vitia carnalia. Unde paradysus non indiguit purgatione.

De lignis paradisi in quibus erant lignum vite et lignum scientie boni et mali. Capitulum VI

In hoc autem paradiso erant ligna diuersi generis: in quibus unum erat quod vocatum est lignum vite: alterum vero lignum scientie boni et mali. Lignum autem vite dictum est: sicut docet Beda et Strabo: quod diuinitus accepit hanc vim: ut quod ex eius fructu comederet: corpus eius stabili sanitate et perpetua soliditate firmaret: nec vlla infirmitate vel etatis imbecillitate in deterius vel in occasum laberet. Lignum autem scientie boni et mali non a natura sed nomen accepit: sed ab occasione rei postea secute. Arbor enim illa non erat mala: sed scientie boni et mali ideo dicta est: quod post prohibitionem erat in illa transgressio futura: quod homo experiendo disceret quid esset inter obedientie bonum et inobedientie malum. Non ergo de fructu qui nasceretur inde positum est illud nomen: sed de transgressione secuta. Cognouit enim homo postquam tangeret hoc lignum bonum et malum: sed bonum per prudentiam et experientiam: malum vero per prudentiam terminum. Quod etiam per experientiam non vitium usurpato ligno vitio: quod per experientiam mali didicit quid sit inter bonum obedientie et malum inobedientie. Si vero primi parentes obedientes essent: nec per preceptum peccassent: non ideo terminum diceretur lignum scientie boni et mali: quod si ex eo tactu accideret si usurparet. A ligno ergo homo prohibetur est: quod malum non erat: ut ipsa precepti seruatio bonum illi esset: transgressio malum. Nec melius considerat quantum malum sit inobedientia quam homo: cum scilicet ideo reus factus esse homo intelligitur: quod prohibitus re tetigit: quam si non prohibitus tetigisset: nec peccasset: nec penam sensisset. Si enim venenosam herbam prohibetur tetigeris: pena sequitur: et si nemo prohibuisset: sibi sequeretur. Sic etiam prohibetur res tangi quam non tangenti terminum: sed prohibetur obest: sicut aliena pecunia: ideo prohibetur est peccatum: quod prohibetur est danosum. Cum ergo tangitur: quod nec tangenti obest si non prohibetur: nec cui libet: si tangat: ideo prohibetur: ut per se bonum obedientie et malum inobedientie monstrat. Sicut primum homo a re bona prohibitus penam incurrit: ut non ex re mala: sed ex inobedientia pena esse monstrat: sicut ex obedientia palma.

Ista est dist. xvij. habet scilicet libri: in qua magister ostendit de productione hominum in generali: agit de productione viri in speciali. Et tria facit. Primum agit de productione aie quod ipsum viuificauit. Secundo de paradiso in quo

Add. bene de vitiis

Beda super Genesim

Quod si primi parentes non peccassent non ideo terminum diceretur lignum scientie boni et mali lignum diceretur

Dist. xvij. habet scilicet libri: in qua magister ostendit de productione hominum in generali: agit de productione viri in speciali. Et tria facit. Primum agit de productione aie quod ipsum viuificauit. Secundo de paradiso in quo

Distinctio XVIII Ca. I II et III Fol. 81

ipm collocavit. Tertio de ligno scie q eundē nō vti sibi picipēs limitavit. Prīmū facit a principio distinctiōis vsqz ibi: Solet etiam queri. Scdm vsqz ibi: In hoc aut paradiso. Tertiu No vsqz ad finē distinctiōis. Et tm in generali. ¶ In speciali snia magri stat in trib' ppositi onibus: qru pma est bec. Deus ade aiam non de diuina substātia/nec de aliq materia creauit: sed ipam ex nihilo creādo eidē inspirauit. Hāc em pponem magister p bāns dicit: q ante hoīs creatio expmif in Gen. vbi dicit: Inspirauit in faciē eius spiraculū vite. Quā quidez inspirauit r fecit nō fauib' corporeis: nec de sua substātia ipam a se efflauit/ vt qdā heretici opinant: sed dicit in spirasse/ quādo aiam ad modū status de nihilo spūalit' creauit. Sed circa h tunc mouet vnā qstionē: Trum. s. ania creata sit in corpe vel extra corpus. Et respōdet q aliqui opinati sunt: q sit creata in corpe. Alij No opina ti sunt: q sit creata extra corpe. Sed magr de ania pūm hoīs q ad hoc nihil determinat: sed de alijs aiab' certissimē sciendū esse dicit: q in corpe creat. ¶ Scda ppositio est bec. Deus q adā in virili etate plasmauit/ eūdem ab extra in paradisu collocavit. Hāc em ppositionem magr pbās qrit: Trū pūm hō creat' fuit in virili etate. Et rñdet q sic sed nō virtute causay inferior' s' diuina virtute: qz multa sunt possibilia fm causas superiores q fieri causat' non pnt fm causas inferiores: r sic virga moysi vertebat in draconē virtute diuina: nec talia sūt cōtra naturā/ nisi tñmodo nobis quib' cursus nature aliter nō inouit. Et subdit magr: q hoīem vt pūmif/ in virili etate formatū deus posuit in paradisu. Quod idē dicit magr fuisse factū: qz nō erat i eo māsur': vel vt cognosceret q nō esset nature ei' vt in illo loco esset/ s' grē. De q sunt tres opinionēs. Prīma dicit paradisu esse locū corpālē pūse. Scda dicit ipm esse locū spūalē. Tertia q magr placet/ ponit vtrūqz: affirmās q spūaliter gerat typū ecclie pūse/ vel future: r cū h ad lram sit lo cus corpālīs longe a terra habitabil' p hoīes p interpo sitionē maris vel lōgo terre spacio separat' / r sit sit' al titudine vsqz ad lunare circulū ptingēs. ¶ Tertia pro positio est bec. Adā in paradiso de fructu ligni scie boni r mali nō a natura sed ab euentu futuro sic dicti gustā do peccauit. Hāc em pponem magr pbās/ pponit q in paradiso erāt diuersa ligna: int' q vnū dicebat lignū vite: r hōmō virtutē diuinitus acceperat: vt de suo fructu co medētes ab infirmitate r morte pseruare poterat. Alij aut dicebat lignū scie boni r mali: non a natura/ nec ab aliq virtute sibi a deo indita: sed ab euentu: qz post eius gustū hō expmētaliter cognouit differentiā int' bonus obediētie r malū inobediētie. Et subdit: q eius illius li gnū illicit' fuit de se sed fuit hōmō interdict' : r ad osten den dū quantū malū sit inobediētia: etiā si fiat in his que de se sunt licita. Et tm in speciali.

De formatiōe mulieris Ca. I a

Dist. XVIII
habet. 5. ca.
cū cor. 5.
De formati
one mulier
de viro

De eodem quoqz

Paradiso mulierē formauit deus de substātia viri: sicut post plantatū pa radisu hominēqz in eo positum/ et post vniuersa anialia ad eū ducta/ suisqz no minib' designata/ subnectit scriptura: Im misit de' soporē in adā. Cūqz obdormisset/ tulit vnā de costis eius: r formauit eam in mulierem.

Quare virū pri': et postea de vi ro mulierē creauit: nō sil' vtrūqz. b Hic attendendū est qre nō creauit simul virū r mulierē sicut angelos: sed pū virū/ deinde mulierē de viro. Ideo scz vt vnū esset generis hūani pncipiū: qte

nus in h r supbia diaboli pfunderet: r hoīs hūilitas dei similitudine sublimaret. Diabol' qpe aliud a deo pncipiū esse pcupierat. Id qz vt ei' supbia retūderet: hoc hō in mune re accepit qd diabol' puerse rapevoluit/ sed obtinere non potuit. Et p hoc imago dei in hoīe apparuit: qz sicut deus omnibus rebus existit pncipiū creationis: ita hō oibus hoī bus pncipiū generatiōis. Ideo etiā ex vno homie oēs eē voluit deus: vt dū cognosce rēt se ab vno esse oēs/ se qst vnū amarent.

Alia rō qre ex vno hoīe oēs homines

Quare de latere viri non de alia corpis pte formata sit. Ca. II c

Quom autē de his cau sis facta sit mulier de viro: nō de ali bet pte corpis viri/ s' de latere ei' for mata est: vt ostēderet qz in psortiū creabaf dilectiōis: ne forte si fuisset de capite facta/ viro ad dñationē videret pferēda: aut si de pedib' / ad seruitutē subijcienda. Quia igif viro nec dñā/ nec ancilla parabat' / s' socia: nec de capite/ nec de pedib' / sed de latere fu erat pducēda: vt iuxta se ponendā cogno/ sceret: quā de suo latere sumptā didicisset.

Dugo li. i. pte 6. ca. 24.

Quare ergo dormiēti et nō vigi lanti costa subtracta est.

Nō sine causa dormiēti qz viro potius q vigiātū detracta est costa: de q mulier in adiutoriu generationis viro est formata: s' vt nullā in eo sensisse penā mon/ straret diuine sil' potētie op' mirabile osten det: q hoīs dormiētis latus apuit/ nec eum tñ a quiete soporis excitauit. In q etiā ope factm christi r ecclie figuratū est: qz sic mu/ lier de latere viri dormiētis formata est: ita ecclia ex factis q de latere christi i cruce dor miētis pfluērit. s. sanguine r aq' qbus redi mimur a penis/ atqz abluimur a culpis

De sacro hui' opis

Ideo aut dicit aquam baptismi auisse de latere christi: qz in efficacā suaz plenarie accepit baptismus duos effectus: qz sordes pcti abluir: r lanuā paradisi aperit. Prīmū tñ habuit ante passionē: post passionem ambos.

Adi. henri cl' s' vrima ria

De illa costa sine extrinsecō additamēto facta fuit p dei potētiā: sicut quinqz panes in se multiplica ti sunt. Capitulū III e

Solet etiā queri: vtruz de illa costa sine adiectiōe rei extrin sece facta sit mulier: qd qbusdā non placuit. Retex si ad pficiendū corpe mulier' de extrinsecū augmentū addidisset: maius illud esset q ipsa costa. Ideo qz poti' de illo addito q de ipsa costa mulier facta deberet dici/ de q plures accepisset subē partes. Re stat q vt de sola ipi' costē subā sine oi' extri/

Dugo vbi. s

Liber II Capitulū III et V

feco additamēto p̄ diuinā potētā in semet ipsa multiplicata mulieris corpus factū dicitur: eo sane miraculo q̄ postea de quibus panibus iesu celesti b̄ndictione multiplicatis quinq̄ milia hoīm satiata sunt. Illud etiaz sciri oportet: q̄ cū angeloz ministerio facta sit mulieris formatio: nō est eis tñ tribuēda creatiōis potētia. Angeli em̄ nullū p̄nt creare naturā: q̄ nec formare costā in mulierem: nec carnis supplementū in loco costę: nō q̄ nihil agāt vt aliqd̄ creēt: sed nō ideo creatores sunt: sicut nec agricolę segetū vel arborū. Solus de⁹ .i. trinitas ē creator. Facta ē ḡ femina a deo: etiā si costa ministrata sit per angelos.

Utrū secundū superiores / an secundū inferiores causas ita facta sit mulier: id est an rō seminalis id haberet vt ita fieret: an tantum vt fieri posset: s̄ vt sic fieret in deo eēt causa.

Capitulū III

Sed querit: an rō quā de⁹ p̄mis opib⁹ creauit / id haberet vt fm̄ ipsam ex virili latere feminaz fieri necesse foret: an hoc tñ vt fieri posset.

Ad qd̄ sciēdū est / oīm rez causas in deo ab eterno esse. Et em̄ hō sic fieret vel equus et hmōi: in dei potētia et dispositione ab eterno fuit: hęc dicunt primordiales cause: quia istas alię non p̄cedunt / sed iste alias q̄ sunt cause causarū. Cūq̄ vnū sit diuinā potētia / dispositio siue volūtas: et ideo vna oīm p̄ncipalis causa: tñ p̄pter effect⁹ diuersos pluraliter dicit Aug. causas primordiales oīm rez in deo esse: inducēs similitudinē artificis: in cuius dispositiōe est / q̄lis futura sit arca.

Ita et i deo vnus cuiusq̄ rei future causa p̄cessit. In creaturis x̄o q̄rundā rez / sed non oīm cause sunt: vt ait Aug⁹. Quia inseruit deus seminales rōnes reb⁹ / fm̄ quas alia ex alijs p̄ueniūt: vt de h̄ semie tale granuz: de hac arboze talis fruct⁹ / et hmōi. Et hęc q̄ dicunt primordiales cause: et si nō adeo p̄prie: q̄ h̄nt ante se causam eternā: q̄ p̄prie et vniuersaliter p̄ma ē. Ille x̄o ad res aliq̄s dicit p̄me / q̄ sc̄z ex eis p̄ueniūt. Ideo etiā primordiales dicunt: q̄ in p̄ma rez p̄ditiōe rebus a deo insite sunt: et sicut creature mutabiles sunt / ita et hęc cause mutari p̄nt. Que autē in immutabili deo causa est / non mutari p̄nt.

Distinctio causarū reruz putilis sc̄z q̄ quedā in deo et in creaturis: quedā in deo tantum sunt.

Omniū ergo rerū cause in deo sunt: s̄ q̄rundā cause et in deo sunt et i creaturis. Quarundā x̄o cause in deo tñ sūt:

et illaz rez cause dicunt abscondite in deo: q̄ ita ē in diuina dispositiōe / vt hoc v̄ illud fiat qd̄ nō est in seminali creature rōne. Et illa qd̄ ē fm̄ causam seminalē sūt dicuntur naturali fieri: q̄ ita cursus nature hoīb⁹ innotuit. Alia x̄o p̄ter naturā: quoz cause tñ sūt in deo. Hęc autē dicit Aug. esse illa que p̄ gratiā sūt vel ad ea significāda nō naturaliter / s̄ mirabiliter sūt. Int̄ q̄ mulieris facturā de costaviri ponit ita dicens: Ut mulierē ita fieri necesse foret: nō in reb⁹ cōditū: s̄ in deo absconditū erat. His creature cursus h̄z naturales leges: sup̄ hūc naturalē cursuz creator habet apud se posse de oibus facere aliud q̄ eoz natural rō habet: vt sc̄z virga arida repente floreat: fructū gignat: et in iuuentute sterilis femina in senectute pariat: vt ariana loquat̄ et hmōi. Dedit autē naturis vt ex his etiā hęc fieri possent: non vt in naturali motu haberēt. Habet ḡ deus in se absconditas q̄rundā futuroz causas / q̄s reb⁹ p̄ditis non inseruit: easq̄ implet nō ope p̄udentie quo nature subsistunt vt sint: sed quo illas administrat vt voluerit: quas vt voluit / cōdidit. Omniū ḡ q̄ ad gratiā significandam non naturali motu rerū / sed mirabiliter facta sunt: abscondite cause in deo fuerūt: quoz vnū erat q̄ mulier facta ē de latere viri dozmētis. Non habuit p̄ma rez cōditio vt femina sic fieret / s̄ vt fieri posset: ne p̄tra causas quas deus voluntarie instituit / mutabili voluntate aliqd̄ facere putaretur.

De anima mulieris que non est ex anima viri: vt quidā putauerunt dicētes animas esse ex traduce.

Capitulū V

Quemadmodū mulieris corp⁹ de viri corpe traductū sit: ita putauit aliq̄ ipsi⁹ aiaz d̄ viri aia p̄pagatā: et oēs aias p̄ter p̄maz de traduce eēt sic corpa. Alij autē putauit sil oēs aias ab initio creatas. Catholica autē ecclia / nec sil nec ex traduce factas eēt aias docet: s̄ i corpib⁹ p̄ coitū seminat / atq̄ format / insūdū: et insūdū dēdo creari. Vñ in ecclasticis dogmatib⁹ aias hoīm nō eēt ab initio in creaturas intellectuales naturas / nec sil creatas: sicut Origenes fingit dicim⁹: neq̄ in corpib⁹ p̄ coitū seminari: sic Luciferiani et Cyrill⁹ et qdā latinorū p̄sūptores affirmāt. S̄ dicim⁹ corp⁹ tñ p̄ coniugij copulā seminari. Creationem x̄o aie solū creatorē nosse: eiusq̄ iudicio corp⁹ coagulari i vulua / et cōpigi atq̄ formari: ac formato iā corpe aiaz creari atq̄ insūdū: vt viuat i vtero hō ex aia p̄stās et corpe: et egrēdiat̄ viu⁹ ex vtero plen⁹ hūana suba. Hiero. etiā anathemat / viculo illos p̄denat q̄ aias ex traduce dicūt: inducēs auctoritatē p̄p̄tē:

Joā. 6. a.
 Quod angelica ministratiōe sit illud opus expletū / nō tñ creatores fuerunt angeli.

Aug. sup gen. li. 5. ca. 15

De causis rez lati⁹ disputat: q̄ cause que in deo sūt. p̄p̄e dicunt primordiales: et q̄re pluraliter dixit.

De nō oīm q̄ sūt cause sunt in creaturis

De cause etiaz q̄ sūt in creaturis h̄z imprope tñ dicunt primordiales. Alia rō q̄re dicunt primordiales.

Aug. super Gen. li. 9. c. 16.

Mūeri. 17. c. 2. a. Mūeri. 2. 2. c.

De gemino ope. puidē. tie

Alloz op̄t

In ecclasticis dogmatib⁹ ca. 14

Qui finxit sigillatim corda eoz. Hoc satis inqt innuit ppba: q no ipsam aiaz de aia facit de: sz sigillatim aiaz de nihilo creat.

Ista est distinctio. xvij. huiusmodi libri: in qua magister postquam egit de productione viri: agit de productione mulieris. Et tria facit. Nam primo agit de formatione corporis mulieris. Secundo de materia de qua formabatur. Tertio de anima qua vivificabatur. Primum facit a principio distinctiois vsqz ibi: Sed querit. Secundum vsqz ibi: Quodammodo mulieris corpus. Tertium vsqz ad finem distinctiois. Et tunc in generali. In speciali infra magistri stat in tribus propositionibus: quarum prima est hec. Deus de costa a de dormientis in paradiso sine alio cuius alterius materie additione formavit corpus mulieris. Hanc magister ponens dicit: quod platur paradiso et ada in eo posito et aialibus ante eum ductis et noibus pprijs eorum p eum assignatis: imisit deus sopore in adam. Ipso qz dormiente vna de costis eius tollens formavit ea in muliere. Circa quam materia determinat quattuor questiones: quarum prima est hec. Quare deus non creavit simul feminam et virum sicut simul creavit angelos. Ad quod respondens asserit duplicem causam. Una est ut superbia diaboli confunderet. Nam diabolus aliud a deo principium esse percipere: et ideo ut in hoc confunderet acceptum hoc in muliere. s. ut vnus homo esset principium omnium hominum. Alia ratio est: ut similitudo dei magis in homine manifestaretur: quod sicut deus omnibus rebus est vnum principium creatiois: sic vnus homo est vnum principium generatiois omnibus hominibus: quod fieri non potuisset si eos simul creasset. Secunda questio est: quare mulier specialiter facta est de costa a de et non de aliqua alia parte corporis. Respondet quod viro non dicitur nec ancilla sed soror. pducebatur: ideo non de capite nec de pedibus fuit producta sed de latere: ut iuxta se ponenda ea cognosceret quod de suo latere sumpta didicisset. Tertia questio est hec: quare potius de latere viri dormientis quam vigilantis sumebatur costa ad mulieris formationem. Ad quod respondens assignat tres rationes. Prima est: ne vir sentiret dolorem in costae subtractione. Secundo: ut deus in hoc ostenderet suam potentiam: cum hominis dormientis latus aperuit: et ipsum tamen a se potius hunc non excitavit. Tertia: ut pfluryo sacrorum de latere christi in cruce dormientis figuraret. Quarta est: an de sola costa sine alio cuius alterius membri additione fuit mulier formata. Et respondet quod non fuit ad ipsam aliam aliam materia addita sed solum costa fuit multiplicata divina virtute ad totius mulieris formationem: sicut factum fuit de quibus panibus multiplicatis ad saturationem multorum hominum. Et subdit: quod licet mulieris formatio facta fuit angelorum ministerio: non tamen ipse hoc sunt creatores censendi. Secunda propositio est hec. Corpus eue de costa corporis a de organizatio non fuit ex alia ratione feminali in principijs a rebus inditis seu creatis. Hanc magister probat quod: virum in illa costa erat ratio seminalis ad mulieris productionem. Ad quod respondens ponit differentiam inter causas primordiales et inter rationes seminales. Nam cause primordiales ab eodem fuerunt in deo. Rationes vero seminales ex tempore indite sunt creaturam: et non habent se respectu omnium sicut cause primordiales: sed respectu quorundam tantum. Atque rationes seminales sunt quodammodo dici cause primordiales cum rebus in prima sua ordinatione indite sunt. Tunc quod sunt quasi principia reus ex ipsis producantur ex rationibus seminalibus. Alia vero sunt supnaturalis: quod cause sunt tantum in deo. Ex his concludit rursus ad requisitum dicens: quod cum mulieris formatio de costa non fuit naturalis sed supnaturalis facta: sequens est quod illa costa non fuit ratio seminalis ad mulieris productionem. Tertia propositio est hec. Deus animam eue non de anima a de sed ex nihilo infundendo eam addidit. Hanc magister probat dicens: quod animam mulieris quodammodo posuerunt animam viri propagata. Sed hoc est falsum: quoniam anima rationalis est ingenerabilis et incorruptibilis: solum per actum divine virtutis creaturam produciabilis: non habens aliquas partes quantitativas in quibus poterit lacerari: quod tamen esset necessarium si vna anima esset ab alia propaganda. Quodammodo est de materia: quod si debeat ad diversam formam susceptionem adaptari: necessarium est in diversis portionibus dividit ad substantiam talibus

diversis formis quibus per virtutem effectivam producuntur. proportionant. Alii vero dixerunt eam ab initio cum ceteris animalibus fore creatam: sed secundum fidei catholicę sententiam: ipsa sicut omnes anime rationales creanda infundebatur et infundendo creabatur. In his Hieronymo. excommunicat omnes qui dicunt animas ex traduce. Et tamen in speciali.

De primo hominis statu ante peccatum. s. qualis fuerit secundum corpus et secundum animam. Ca. I a

Queritur. S. De primo hominis statu ante peccatum. s. qualis fuerit homo priusquam peccaret et in corpore et in anima: mortalitatis an immortalitatis: passibilis an impassibilis. De termino inferioris vite: et de transitu ad superiorem: de modo propagationis filiorum: et alia multa que non inutiliter sciuntur: licet aliqui curiositate querant. At priusquam ad animi qualitatem principia persequamur: de qualitate eius in corpore et modo propagationis filiorum: et de alijs quibusdam inspiciamus. Primus est homo secundum naturam corporis terreni et immortalis fuit quodammodo secundum aliquid: quod potuit non mori et mortalitatis quodammodo: quod potuit mori. In illo namque primo statu habuit posse mori et non posse mori. Et hec fuit prima humani corporis immortalitas. s. posse non mori. In secundo vero statu post peccatum habuit posse mori: et non posse non mori: quod in hoc statu moriendi est necessitas. In tertio statu habuit posse non mori et non posse mori: quod ad illum statum pertinet moriendi impossibilitas: quod ex gratia erit non ex natura.

Status primi hominis fuit ante peccatum vite innocentie in potentia moriendi gratie in potentia non moriendi. Post peccatum vite culpe in potentia et necessitate moriendi. Penitentie in potentia et necessitate non moriendi et quattuor doctorum inamissibilis glorie.

In primo statu fuit corpus hominis aiale. i. egens alimonijs ciborum. Tunc et homo factus dicitur in anima viventem non spirituale. i. in anima corporis sensibilis: quod adhuc erat aiale non spirituale: quod egebat cibis ut per animam viveret. Factus est ergo in anima viventem. i. vitam corpori dante: tamen sustentamenta ciborum: et tunc erat corpus mortale et immortale: quod poterat mori: et poterat non mori. Post peccatum vero factum est mortuum: sicut dicit apostolus. Corpus propter peccatum mortuum est: id est necessitatem moriendi in se habet. In resurrectione vero erit spirituale: scilicet agibile et cibus non egens: et immortale: non sicut in statu primo fuit: scilicet quod possit non mori sed etiam quod non poterat mori. Unde Augustinus super Genesim. Aplos ait. Corpus quidem mortuum est propter peccatum etc. Prius de limo terre formatum est corpus animale non spirituale: cum quali resurgemus. Renovabit enim a vetustate: non in corpus animale quale fuit: sed in melius: id est spirituale: cum hoc mortale induet immortale: in quod mutandus erat adam/

Distin. XIX et habet. 3. ca. cum eorum. De hominis duracione et servacione contra ad immortalitatem.

De homine in primo statu. s. an peccatum fuit secundum corpus mortale et immortale. In secundo vero statu fuit mortale et mortuum. s. post peccatum. In tertio statu erit omnino immortale. i. non poterit mori.

Adi. henrici de vulturaria.

Quo dicitur homo factus in animam viventem.

Roma. 8. b

Aug. sup. genesim. li. 6. ca. 19.

Roma. 8. b

nisi mortē corpis aialis peccādo meruisset. **1. Cor. 15. 5** **N**ō ait Apłs. Corpus mortale est ppter peccatū / s mortuū. Illud em̄ ante pctm̄ mortale z imortale erat: qz poterat mori z nō mori. Aliud aut̄ est non posse mori: aliud posse nō mori. Ideo factū est p pctm̄ non mortale qd̄ erat / s mortuū qd̄ non fieret nisi peccaret. Aniale em̄ nō est hoc corpus sicut primi hoīs fuit: sed iā deterio^r est: habet em̄ necessitatē moriēdi. **E**cce hic euidenter apit Aug. qz corpus hoīs ante pctm̄ mortale z imortale fuit: s nō q̄liter fiet in resurrectione. De h̄ eodē **B**eda sup̄ Gen̄. ait. Nō est credenduz ante pctm̄ ita fuisse mortua corpa sicut modo. **A**it em̄ Apłs. Corpus ppter pctm̄ mortuū est: sed licet fuissent aialia nōdū spūalia nō tñ mortua: q̄ scz necesse est mori.

Corp^o homis an pctm̄ mortale z imortale fuit.

Beda

Rom. 8. b.

Utrū immortalitas quā habuit ante peccatū esset de cōditiōe nature: an gratiē beneficio. **Ca. II b**

Solet hic queri: cur hō p̄mus mortale z imortale corp^o habuerit: vtrū ex p̄ditione nature ip̄i^o corpis habuerit vtrūqz: an alter bñficiū eēt gr̄e / scz immortalitas. i. posse nō mori. Ad qd̄ dici pōt: qz alter habebat in natura corpis id est posse mori. Alterum x̄o / scz posse nō mori erat ei ex ligno vite / scz ex dono gratie. **U**n̄ Aug. sup̄ Gen̄. Quodāmō creatus est hō imortalis: qd̄ erat ei de ligno vite / nō de p̄ditione nature. Mortalis erat de cōditiōe corpis aialis: imortalis bñficio p̄ditōris. Nō em̄ imortale erat qz oīno mori non posset: qd̄ nō erit nisi cū fuerit spūale. **A**pte dicit qz nō natura / s ex ligno vite hēbat: posse nō mori. **P**rop̄ hoc aliq̄ dicūt: qz nisi illo ligno vite vteret / nō semp̄ viueret: qz peccaret. Peccaret em̄ si illo ligno nō vteret: qz p̄ceptū erat ei vt comederet de oī ligno paradisi / nisi de ligno sciētiē boni z mali. Sicut q̄ peccauit comedēdo qd̄ erat phibituz: ita etiam peccaret si non comederet quod erat iussum.

Aug. sup̄ Gen̄. lib. 11. ca. 21

Si nō foret p̄ceptū vt de illo ligno comederet et alijs / et non illo vteretur: an posset non mori.

Bed adhuc querit: si non esset p̄ceptū vt de ligno vite ederet et alijs / z nō illo vesceret: nunqd̄ posset non mori? **S**i semp̄ viueret nō vtes illo ligno: nō erat ei ex illo ligno posse nō mori. **S**i x̄o nō posset semp̄ viueret / id erat ei ex illo ligno. Aliq̄ dicūt qz si nō fuisset ei p̄ceptum vesci illo ligno: z alijs z nō illo vesceret / viueret semp̄. **S**ic determinātes illud qd̄ sup̄ dixit Aug^o. **E**rat ei de ligno vite nō de cōditiōe nature

Opt. q̄rūdā

Alloz opinio

tñ / scz q̄si nō ex p̄ditione nature solūmodo erat ei: sed etiā ex illo ligno. Alijs aut̄ videt qz ex ligno vite erat ei posse non mori nō ex natura. Ideo em̄ dicitur potuisse non mori quia poterat vti illo ligno de quo edēs nō moreretur.

Questio Augustini quomō imortalis factus sit hō. **Ca. III. d**

De hac vero hominis immortalitate qualis fuerit: Aug^o sup̄ Gen̄. q̄stionem mouens sic ait.

Querit quō imortalis factus sit hō p̄ alijs animātibus: z quō cū illis cōmunē accepit alimoniaz. Sed alia est imortalitas carnis quā in adā accepim^o: alia quā in resurrectione speramus p̄ christū. Ille factus ē homo imortalis: vt nō posset mori si nō peccaret: moreret aut̄ si peccaret. **F**iliū x̄o resurrectionis nec poterūt vltra peccare / nec mori. **C**aro nostra non tūc egebit refectione cibozū: quia nulla poterit esse defectio. **C**aro **B**ede ante pctm̄ ita imortalis creata ē / vt per alimonā adiuta / eēt mortis z doloris expers. **S**ic q̄ imortalis z incorruptibilis p̄dita est caro hominis: vt suā imortalitatē et corruptionē p̄ obseruantia mandatorū dei custodiret. **I**n q̄bus mādatis hoc p̄tinebatur: vt de illis lignis cōcessis māducaret / z ab iter dicto abstineret. **P**er hoz eduliū imortalitatis dona p̄seruaret: donec corpilibus in cremētis p̄ductus ad etatē q̄ p̄ditōri placeat / multiplicata p̄genie ip̄so iubente sumeret de ligno vite q̄ p̄fecte imortalis fact^o / cū bi alimēta vltterius non requireret.

Aug. sup̄ Gen̄. lib. 11. ca. 25.

Solutio

Atēde qz p̄ceptis a deo homi p̄tinebat de oī ligno nisi d ligno sciē boni et mali comederet

Summatim sup̄ ipsam verborū sententiā perstringit.

Ecce his verbis videt Aug^o gustinus tradere: qz caro p̄mi hominis imortalitatē in se habuerit: que p̄ alimonā cibozū conseruaretur vsqz ad tēpus suē trāslationis in melius: quādo de ligno vite comederet / z fieret omnino imortalis: ita vt non posset mori.

Quod ex predictis consequi videtur hominē de nature suē cōditiōe quoquo mō fuisse imortalē: s̄ nō omnino fieret imortalis / nisi participato ligno vite.

Ideo aliqui dicūt qz imortalitatē de natura habebat qua poterat nō mori: que aliozū lignozū esu poterat cōseruari: sed non poterat consummari / nisi p̄ assumptionē ligni vite.

Ideo datū fuit p̄ceptū nature. i. de cōseruatione sui indiuidui. **Gen̄. 3. c.** De oī ligno paradisi de vni maria.

Ad lib. rici de vni maria.

alisco. Item de pseruatōe sue speciei. Sen. 1. d. Crescite et multiplicamini. Item discipline creatoris et p christi dilectōe. Dicunt aut illa duo pcepta nature: qz naturalis ratio dicit esse faciēda. Preceptū hō discipline creatoris fuit illud. De ligno scie boni et mali ne comedet. Et dicit discipline: qz natura nō dicitabat hoc facere/ s; disciplina. Et datū ē hoc pceptū/ ad recognoscēdū sui subiectionē. Sic aut adā peccauit trāsgrediedo pceptū discipline: ita peccaret si trāsgredere pceptū nature.

Aug' super Gen. lib. 8. ca. 4.

Quod videt Augustinus sentire super Gen. dicens. Hoc quoq; addo: talē cibum illam arborem pstitisse: quo corpus hominis stabili sanitate firmaretur: non sicut ex alio cibo/ sed inspiratiōe salubritatis occulta. Hic innuere videtur: qz cum alijs cibis posset corpus sustentari: hoc cibo insufficiente sanitate firmaretur. Ex quo consequi videtur: qz sicut in natura sua habuit mortalitatem quandam/ scilicet aptitudinem moriendi: ita aliquā immortalitatem in natura sua habuit: id est aptitudinē qua poterat non mori/ cibus adiutus: sed si perstitisset/ immortalitatis perfectio esset ei de ligno vite. Sed qui hoc tradit quomodo superiora Augustini verba quibus dicit/ qz erat immortalis ex ligno vite: huic sententię nō cōtradicat/ s; diligēter inq̄rant.

Ista est distinctio. xix. huius scđi libri: in q̄ magister postq̄ egit de pductiōe hūane nature/ agit de ip̄i' pseruatōe. Et tria facit. Prīmō ostēdit hominē immortālē fuisse in statu innocētie. Sēdō inq̄rit: an illā immortalitē habuisset a natura/ vel ex dono gr̄e. Tertio recitat qd̄ clamēt de illa immortalitate diuerse opiniones. Prīmū facit a pncipio distinctiōis vsq; ibi: Solet etiā q̄ri. Sēdō ab inde vsq; ibi: S; adhuc q̄rit. Tertū vsq; ad finē distinctiōis. Et tñ in generali. In speciali inia maḡi stat in trib' p̄pōnibus: quarū p̄ma ē hec. Adā in paradiso ante statū peccati/ vixit nō moriēdi p̄tate. Hāc p̄bās maḡi dicit: qz p̄mus hō ante p̄ctm erat qd̄amō mortalis/ et qd̄amō immortalis: qz poterat mori/ et poterat nō mori. Postea insinuat triplicē statū hoīs. s. ante p̄ctm: in quo habuisset posse nō mori: post p̄ctm: in q̄ habuit necesse mori: et post resurrectionē in q̄ habebit ip̄sibilitatē moriēdi. Et subdit: qz corpus humanū erat aīale egēs alimētis: et ideo erat mortale: habēs tñ cū hoc posse nō mori: post p̄ctm factū est mortū et necessitatē moriēdi habēs: s; in resurrectione erit sp̄iale cibus nō egēs et mori nō potens. S; Sēdā p̄positio est hec. Homini immortalitas affuit in statu innocētie nō ex additiōe sue nature/ s; ex ligni vite vsu et ex bñficio/ scđo dōtoris. Hāc maḡi p̄bās q̄rit: vtrū posse nō mori in statu ante p̄ctm hō habuerit ex dono gratie/ vel ex cōditiōe sue nature. Ad qd̄ r̄ndēdo dicit qz nō habuit hoc ex additiōe nature sue/ s; ex dono gratie/ videlicet ex vsu ligni vite. Et hoc p̄bat auctoritate beati Aug'. et cōfirmat hoc dicto antiquoz dicēs: qz hō posse nō mori habuit ex vsu ligni vite: qd̄ patet ex hoc: qz si nō fuisset esu eius vsus/ peccasset: qz pceptū habuit vt illo vteret: et p̄sequēs cū mors sequat p̄ctm/ si hō esu ligni vite vsus nō fuisset/ mortē subisset: et sic posse non mori habuit ex vsu ligni vite. Tertia p̄positio ē hec. Adā immortalitē habuisse in statu innocētie doctores opinādo designāt diuersimode. Hāc maḡi p̄bās q̄rit. An dato qz hō non habuisset pceptū de vsu ligni vite et de alijs: an adhuc habuisset posse nō mori/ sed semp viuere si illo ligno vsus nō fuisset. Et r̄ndēs dicit aliq̄s dicere qz lignū vite nō fuit totalis causa immortalitatis/ s; coadiuuans. Notandū qz erat adē datū triplex pceptū sine mādātū. Anū. s. discipline: et tale datū erat p̄mo homini inq̄tuz p̄cipibat sibi qz nō ederet de ligno scie. Aliud est natu-

re: et hoc est duplex. s. ad cōseruandū naturā vniuersalē in hoc dictū fuit sibi: Crescite et multiplicamini. Aliud ad pseruandū naturā p̄ticularē. s. vt comederet de ligno vite. Alij dicūt qz oīno habuit immortalitē ex vsu ligni vite. Et subdit quāsdā auctoritates beati Aug'. q̄bus dicit quō alia fuit immortalitas adē ab immortalitate beatorū in etiā patria: sic qz immortalitas adē p vsū aliorū ciboz pseruata fuisset: et ad tēpus. s. q̄uscq; sumpisset de ligno vite: et fieret p̄fecte immortalis. Quibusdā autē vsū sum fuit/ qz etiā a natura habuisset quāsdā immortalitē/ s; p̄fectū habuisset p vsū ligni vite. Magister autē sustinet: qz etiā primā immortalitē ex vsu ligni vite habuisset. Et tñ in speciali.

De modo procreationis filiozū si nō peccassent primi parētes: et q̄les nascerētur filij. Ca. I a

Est hec videndum est qualiter primi parētes si non peccassent filios pcreassent: et quales ipsi filij nascerentur. Quidā putāt ad gignendos filios primos hoies in paradiso miscere nō potuisse nisi post peccatum: dicentes concubitum si ne corruptione vel macula non posse fieri. Sed ante peccatū nec corruptio/ nec macula in homine esse poterat: quoniā ex peccato hec p̄secuta sunt. Ad quod dicendū est: qz si non peccassent primi homines: sine omni peccato et macula in paradiso carnali concupiscentia: et esset ibi thorus immaculatus et cōmixtio sine concupiscentia: atq; genitalibus mēbris sicut ceteris imparēt/ vt ibi nullum motū illicitum sentiret: et sicut alia mēbra corporis alijs admouemus/ vt manū ori sine ardore libidinis: ita genitalibus vterent mēbris sine aliquo pruritu carnis. Hec em̄ letalis egritudo mēbris humanis ex pctō inhefit. Venissent itaq; filios in paradiso p cōitū immaculatū et sine corruptione. Vñ Aug' sup Gen. Cur nō credamus primos hoies ante p̄ctm genitalib' mēbris ad p̄creationē impasse potuisse: sicut ceteri in quolibet ope sine voluptatis pruritu vti mur. Incredibile em̄ nō est/ deū talia fecisse illa corpora: vt si nō peccassent/ illis mēbris sicut pedibus imparēt: nec cū ardore seminarent/ vel cum dolore parerēt: sed post peccatum motum illum meruerunt/ quem nuptiē ordinant: continētia cohibet. Infirmittas em̄ prona in ruina turpitudinis/ excipitur honestate nuptiali: et quod sanis est officium/ egrotis est remedium.

Distinctio XX et habet. 5. ca. cum eorum. De hoīs duratiōe et pseruatōe q̄tū ad filiozū procreationem Opinio q̄rundam falsa.

Non opinionis

Ratio illozū opinionem.

August. super Gen. li. 9.

Nota officium est actus cōgruus vniuscuiusq; p̄sone s̄m instituta dei. Patriarchis autem fuit matrimonium in officium et remedium sicut et modo in aliquibus significari potest.

Adi. henrici de vuriaria.

Emissi qd̄ de paradiso cōuenerūt et genuerūt: s; potuerūt in paradiso eis esse nuptiē honorabiles et thorus immaculatus sine ardore libidinis/ sine labore pariēdi.

Lib^{er} II Capitulu^m II et III

Quare in paradiso non coierunt duobus modis soluit.

Cur ergo non coierunt in paradiso? Quia creata muliere mox transgressio facta est/et eieci sunt de paradiso. Uel qz nondum deus iusserat ut coiret: et poterat diuina expectari auctoritas/vbi concupiscentia non augebat. De quo non iusserat: qz casu eorum presciebat. De quo homo propagandus erat. Ecce expressse habes de modo propagationis filiorum.

Aug. sup. gen.

Ad. henrici de uirg.

Et fin hoc si deus iussisset/accideret inconveniens. s. qz eiecerent de paradiso/et filij remanerent ibi: qz sine peccato eiecere filios/esset iniustum. Et ita fieret separatio parentum a filiis.

Determino illius inferioris vite vtrum natis filijs per successiones: an si oes transferendi essent. Ca. II

Determino vero temporis quod transferretur ad spirituale celestis que vita/certum aliquid scriptura non tradit. Et ideo ambiguum est: vtrum presens genitis filijs perfecta que humani officij iusticia ad meliorem statum transferretur: non per mortem/sed per aliquam mutationem: an presens in aliqua statu vite remaneret/ligno vite utentes/donec filij ad eundem statum perveniret: et sic impleto numero oes si ad meliora transferretur: ut essent sicut sancti angeli in celis. De quo Augustinus ambiguum dicitur super Genesim. Ita inquit. Potuerunt primi homines in paradiso filios generare: non ut mortentibus patribus succederent filij: sed in aliqua forma statu manentibus: et de ligno vite vigorem sumerent: et filij ad eundem producerentur status: donec impleto numero sine morte animalium corpora in aliqua qualitate transferretur: in qua omnino regenti spiritui deseruiret/et solo spiritu vivificante sine corporalis alimentis viveret. Uel potuerunt patres filijs cedere/ut per successionem numerus impleretur. Qui genitis filijs perfecta que humani officij iusticia ad meliora transferretur: non per mortem/sed per aliquam mutationem. Ecce hic habemus de transitu hominis ad meliora/sed incertum nobis relinquitur: vtrum simul transferantur/an per successiones.

Aug. II. 9

Quales procrearent filios: vtrum perfectione stature et vsum membrorum habentes qualis homo primus fuit conditus. Ca. III

Sed vero queritur quales si non peccasset homo filios genuisset: vtrum videlicet sicut ipse primus homo secundum staturam corporis et vsum membrorum perfectus mox conditus extitit: ita etiam eius filij in ipso natiuitatis exordio perfecti existerent: quia ambulare et loqui et cuncta facere possent. Rursus dicitur potest: quod filios paruulos nasci oportebat/per

Ratio vbi vno sine ambiguo posito tripliciter subiicit distinctionem.

pter materni vteri necessitatem: sed vtrum motu nati perfectione stature et membrorum vsu haberent: an paruuli et in minori etate constituti vti possent membrorum officijs: an per interualla temporum eo modo quo nunc fit perfectionem stature et vsum membrorum recepturi essent/ de auctoritatibus diffinitum non habemus.

Videtur tamen insinuare/ quod filij et paruuli officijs membrorum valerent vti. Sed vtrum in scientia et virtutibus nascerentur/ dubium est. In potentia vero ambulandi forte nati fuissent: quia debilitatio talis ex peccato forte habuit ortum: tamen etiam pullos mox ut nascuntur/ videremus post matres merere.

Ad. henrici de uirg. maria.

Ambigua Augustini verba ponit: vbi tamen videtur innuere/ quod filij et paruuli possent membrorum vti officijs.

Et super hoc Augustinus ambiguum loquitur. Adouet nos inquit: si primi homines non peccassent vtrum tales filios essent habituri: quod nec lingua/ nec manibus/ nec pedibus uterentur. Nam propter vteri necessitatem forte necesse erat paruulos nasci: sed quis exigua pars corporis sit costa/ non propter hoc paruulum viro coniugem fecit. Uel et eius filios poterat omnipotentia creatoris mox natos grades facere. Sed ut hoc omittat/ poterat certe eis prestare quod multis animalibus prestat: quorum pulli quis sint paruuli/ tamen mox ut nascuntur currunt et matrem sequuntur. Contra homini nato nec ad incessus pedes idonei sunt: nec manus saltem ad scalpendum habiles: et iuxta se manus positas nascentes magis prestat esurietes flere quam sugere: propterque infirmitati mentis congruit hec infirmitas carnis. His verbis videtur insinuari/ quod filij etiam paruuli officijs membrorum valerent vti.

Aug. de beati paruuli.

Quibusdam non absurde placuit quod filij primi nascerentur: et per accessum temporis in statura et in alijs sicut nunc proficerent quod non esset vitio imputandum.

Sed cum Augustinus sub assertione de his nihil tradat non irrationabiliter quibusdam placuit/ primo parentum filios nascituros paruulos: ac deinde per interualla temporum eadem lege que et nunc natiuitate humanam ordinatam certum stature incrementum et membrorum vsum receptorum: ut in illis expectaretur etas ad ambulandum et loquendum/ sic modo in nobis: quod vti que non esset vitio imputandum/ sed additioni nature: sic a cibo abstinere penitus non valebat: nec tamen illud erat ex vitio/ sed ex natura additionis.

Oppositio quorundam volentium probare eos posse viuere sine alimentis.

Ad hoc autem opponitur ita: Si non peccasset/ non morerentur: sed non peccasset si non comederent: poterat igitur sine alimentis vi

Distinctio XX Capitulum III et V Fol. 84

uere. Letex sicut sup diximus: nō solū pec-
 carēt si de ligno vetido ederēt/ s̄ etiā si p̄ces-
 sis nō vterent: qz sicut erat eis p̄ceptū nō il-
 lo ligno vti: ita alijs vesci. Preterea p̄ natu-
 ralē rōnez facerēt q̄ intelligebāt de illis esse
 edendū qd̄ z naturalit̄ appetebāt. Itē oppo-
 nit. Lū fames sit pena pcti: si nō peccarēt fa-
 mem nō sentirēt: s̄ sine fame supfluū videre
 tur comedere. Cū putāt qdā eos cibis non
 indiguisse ante pctm: qz nō poterāt esurire
 si nō peccassent. Ad qd̄ dici pōt q̄ fames ve-
 re defectus ē z pena pcti. Est em̄ imoderat⁹
 appetitus edēdi: cui non subiacuisset hō si
 nō peccasset: s̄ p̄culdubio peccaret nisi hūc
 defectū cibo p̄ueniret. Habebat em̄ natura-
 lē appetitū z moderatū: cui ita satisfaciēdū
 erat/ ne defectū famis sentiret. Sicut ḡ non
 ex vitio/ s̄ ex nature p̄ditōe erat q̄ ante pec-
 catū hō cibis indigebat: ita nō ex vitio eēt/
 s̄ de natura/ si hoīs p̄ditio in p̄ncipio suo. i.
 in p̄mo parente a p̄fecto inchoata in subse-
 quētī p̄pagatiōe a modico ad maiora p̄fi-
 ceret: vt. s̄ p̄ interualla t̄pis stature corpore
 incrementū vsūqz mēbroz suscipet.

Utrū sicut statura corpis: ita eti-
 am sensu mētis puuli nascerētur: et
 p̄ accessum tempis proficerēt sensu
 et noticia veritatis: an mox nati in
 his essent p̄fecti. **Ca. III h**

De corpore huma

no nō sit absurdū vel incōueniēs b̄
 existimare: q̄ri solet: vtruz de sensu
 anime z cognitiōe veritatis eo dē mō sentiē-
 dū sit: vt. s̄. hi q̄ sine pctō nascerent̄/ sensu et
 intelligētia mētis imperfecti existerēt: z p̄ ac-
 cessum t̄pis in his p̄ficerēt vsqz ad p̄fectio-
 nē: an mox p̄diti p̄fectionē sensus z cogniti-
 onis percipent. Illi q̄ sentiunt puulos natos
 in statura corpis z vsu mēbroz p̄ accessum
 tēporis p̄fecturos: nō diffitent̄ eosdē in ex-
 ordio natiuitatis sensu imperfectos existe-
 re/ z per interuallū tēporis in sensu z cogni-
 tione p̄ficere vsqz ad perfectum.

Contra illorum sentētiam oppo-
 nunt quidam.

Ad qd̄ qdā opponūt dicē-
 tes. Si mox nati nō haberēt perfectionē sen-
 sus z intelligētie/ ignorātia in eis esset: igno-
 rātia autē pcti ē pena. S̄ q̄ hoc dicūt nō sa-
 tis diligētē cōsiderāt: qz nō oīs q̄ aliqd̄ ne-
 scit/ vel min⁹ p̄fecte aliqd̄ scit: statim ignorā-
 tiā habere siue ignorans esse dicendus ē: qz
 ignorātia nō dicit̄ nisi cū id qd̄ sciri et non
 ignorari debet nescit̄. Talisqz ignorātia p̄-
 na pcti est cū mēs vitio/ obscurat̄: ne cogno-
 scere valeat ea que scire deberet.

De hominis trāstatiōe in melio-
 rē statū: et de duobus bonis: altero
 hic dato/ altero promisso. **Ca. V k**

Talis erat hoīs insti-

tutio ante pctm̄ fm̄ corpore p̄diti
 onē. De hoc autē statu trāstatiōe
 erat cū vniuersa posteritate sua ad meliorē
 digniorēqz statū: vbi celesti et eterno bono
 in celis sibi parato fruere. Sicut em̄ ex du-
 plici natura cōpactus est homo: ita illi duo
 bona p̄dita: a p̄ncipio p̄parauit: vnū t̄pale/
 alterz eternū: vnū visibile/ alterz inuisibile:
 vnū carni/ alterz spiritui. Et qz p̄mū ē qd̄ est
 aiāle: deinde qd̄ est spūale/ t̄pale ac visibile
 bonū p̄us dedit. Inuisibile autē z eternū p̄-
 misit: et meritis q̄rendū p̄posuit. Ad illius
 autē custodiā qd̄ dederat: z ad illud p̄me-
 rendū qd̄ p̄miserat: naturali rōne in creati-
 one anime hoīs inditē qua poterat inf̄ bo-
 num et malum discernere/ p̄ceptuz addidit
 obedientie: per cuius obseruantiam datum
 non perderet z promissum obtineret: vt per
 meritum veniret ad premium.

Ista est distinctio. xx. huius sc̄di libri: in q̄ ma-
 gister postq̄ egit de p̄seruatiōe hūane
 nature p̄ nutrimenti sumptionē: agit de p̄seruatiōe eius/
 dē p̄ naturalē generationē. Et tria facit. Primo em̄ inq̄-
 rit an hoīs in statu innocētie ante pctm̄ genuissent. Se-
 cūdo q̄les proles procreassent. Tertio qualif ad statuz
 meliorē p̄trāsissent. Prīmū vsqz ibi: Si nō q̄rit. Scdm̄
 vsqz ibi: Talis erat hoīs institutio. Tertū vsqz ad finē
 distinctiōis. Et tm̄ in generali. In speciali sn̄ia m̄gr̄
 stat in trib⁹ p̄pōnibus: qz p̄ma est hec. Si p̄mi parētes
 nō peccassent: generatiōis officio sine puritu z libidine
 in paradiso expleto sine morte cū oib⁹ suis simul vel succes-
 siue ad meliorē statū trāstati fuissent. Hāc maḡ insinu-
 ans q̄rit qualif p̄mi parētes filios p̄creassent si nō pec-
 cassent. Et r̄ndēs dicit qdā opinatos fuisse: qz p̄ cubi-
 tū nō genuissent: eo qz cōcubūt sine corruptiōe nō est: q̄
 corruptio ante pctm̄ esse nō potuit in hoīs. S̄ maḡ di-
 cit: qz fm̄ veritatē cōcubūt ibi fuisset thorus immaculat⁹ z
 nuptie honorabiles: z cōmixtio sine concupiscētia: z vsus
 mēbroz genitaliū sine corruptiōe: imo mēbra genitalia
 fuissent homini ad vsū fm̄ volūtātē: sicut hō vti alijs
 mēbris. Postea maḡ mouet duas q̄stiones. Prīma est
 quare nō fuit generatio in paradiso facta. Et r̄ndet qz hoc
 fuit: vel qz nōdū de⁹ p̄cepar qz generarēt: vel qz statim
 post mulieris formationē pctm̄ z eiectio de paradiso fuit
 secuta. Scda q̄stio est: qualif parētes post generationē
 ad p̄fectā immortalitātē z beatitudinē trāsissent. R̄ndet
 qz hoc ē dubiū. Hāc scriptura nihil de hoc ponit: sed tm̄
 fieri potuisset vt peracta generatiōe statim parētes an-
 teqz filij fuissent ad beatitudinē trāstati. Vel sic/ qz parē-
 tes z filij simul vixissent: z postea cōpleto nūero electoz
 simul ad beatitudinē fuissent trāsumpti. Scda p̄-
 positio ē hec. Primi parētes si in statu p̄stitissent innocen-
 tie: filios nō solū in statu puulos/ ac p̄fecto vsu mēbroz
 destitutos/ s̄ ad alēdos genuissent donec corpore z intel-
 lectu ad p̄fectū p̄ficerent. Hāc maḡ p̄bas mouet
 z determinat circa hoc duas q̄stiones. Prīma ē quales
 filios genuissent in statu innocētie. s̄ an filios magnos
 fm̄ corp⁹ ac mēbroz suoz vsū habētes: sicut p̄mi parē-
 tes creati fuerūt: mēbroz suoz cōpotes/ loquētes z opē-
 rates sentioz hominū operatiōes. Ad qd̄ r̄ndēs dicit qz
 oportebat nasci paruulos p̄p̄t̄ maīnoz vsqz artitudi-
 nē. S̄ qz b̄tūs Aug⁹ hāc q̄stionē mouēs/ z nihil deter-
 minās: dicit antiquos fuisse opinatos/ qz filij nascētes
 eque mēbroz vsū z loquele v̄hūm habuissent: sicut

Alia oppo-
 sitio circa
 idem.

Responsio

Hug. de sacra-
 li. i. pte. 2. ca. 6

1. Cor. 15. f.

De rōne natu-
 ralē z p̄ceptuz
 dedit deus ho-
 mini ad seruā-
 dum bonū qd̄
 accepit z pro-
 merēdū qd̄ p̄-
 missum erat.

Responsio

Responsio

Quō igno-
 rātia d̄ esse
 in aliquo.

Liber II Capitulum I II et III

apparet in quibusdam animalibus / quod stant immediate post nativitate et matres sequuntur. Alijs autem placet: quod tunc sicut modo in statura corporis et loquela et in alijs hominibus per temporis momenta proficiscunt: quod sicut ex condicione nature in illo statu sine culpa de parvulis in magnos proficiscunt. Secunda questio est: vtrum in alijs que concernunt animam. scilicet in sensu et intellectu / proficiscunt secundum cōcernentia ipsius corporis. Et respondens dicit sustinendo ipsam primam opinionem super predicta / scilicet quod proficiscunt secundum corpus. Potest etiam sustineri secunda / scilicet quod proficiscunt secundum animam: et in his que ad animam pertinent et augmentum accepissent: attamen ignorantia scientie tunc in parvulis non fuisset penosa sicut modo in hominibus: sed tamen naturalis: eo quod non fuisset respectu eorum que scire tenerent / quibus solus dicitur pena. Tercia propositio est hec. Talis conditio erat hominis institutio ante peccatum / quod observando divinum preceptum fuisset cum tota sua posteritate transmissus ultimare ad meliorem statum / ubi meliori bono. scilicet eterno fruere. Hanc propositionem magister sententia liter ponens subdit rationem / quare homo de illo bono temporaliter ad eternum transferret: quod sicut ex duplici natura homo constabat: ita duplex bonum deus ei parauerat. Primum bonum secundum Anselmum est temporale et visibile: quod scilicet parauerat carni in paradiso. Aliud bonum est spirituale / eternum et invisibile: scilicet beatitudo eterna: ad quod mediante obedientia et merito ferendus fuit. Et tamen in speciali.

De invidia diaboli que ad hominem tentandum accessit. Capitulum I a

Distinc. XXI. habet. 6. cap. cu. eoz. h. De hois lapsu seu pctō pmo. rū parctū et eozū tentatione.

Uides igitur diabolus hominem per obedientie humilitate posse ascendere / unde ipse per superbiam corruerat: invidit ei: et quod prius per superbiam diabolus fuerat / idem deorsum lapsus et celo invidie factus est sathan / id est adversarius. Unde et mulierem tentavit / in qua minus quam in viro rationem videri nouit. Eius enim malicia ad tentandum virtutem timida / humanam naturam in ea parte ubi debilior videbatur aggressa est: ut si forte illic aliquatenus prevaleret: postmodum si ducialius ad alteram quam robustior fuit / pulsanda vel potius subuertenda accederet. Primum ergo solitaria femina exploravit: ut in ea primum omnem suam tentationis vim experiret.

Quare ad feminam prius venit.

Quare in aliena forma venit. Capitulum II

Sed quod illi per violentiam nocere non poterat: ad fraudem se convertit: ut dolo hominem supplantaret / quem virtute superare nequirit. Ne autem fraus illi nimis manifestaret / in sua specie non venit: ne apte cognoscere / et ita repellere. Itaque ne nimis occulta foret fraus eius que cauere non posset: et homo simul videret iniuriam pati / si taliter circumueniri permitteret eum deus: ut per cauere non posset: in aliena quodam forma venire permittitur est diabolus: sed in tali in qua eius malicia facile posset deprehendi. Ut ergo in propria forma non venire / voluntate sua propria factum est: ut autem in forma sue malicie congruenter veniret / diuinitus factum est. Venit ergo ad hominem in serpente: quod forte si permittere

tur / in columbe specie venire maluisset. Sed non erat dignum ut spiritus malignus illam formam homini odiosam faceret / in qua spiritus sanctus appariturus erat. Non ergo nisi per serpentem tentare permittitur fuit diabolus: ut per illud quod formis erat astutiam tentatis animam duceret femina: quare diabolus enim per serpentem tentabat in quo loquebatur. Ideoque serpens dictus est esse callidior cunctis animalibus terre: quod ut ait Augustinus. Adhuc angelus licet superbia eieci: natura tamen sunt excellentiores omnibus bestiis propter eminentiam rationis: quibus serpens non rationali anima / sed spiritu diabolico possit sapientissimus dici. Non ergo mirum si diabolus spiritu suo implet serpentem / sicut vates implebat sapientissimum reddiderat omnem bestiarum: quem tamen ad tentandum non elegit diabolus: sed per quod animal permittitur fuit tentavit. Tamen Augustinus super Genesim. Non est putandum quod diabolus serpentem per quem tentaret elegerit: sed cum decipere cuperet / non potuit nisi per quod animal posse permittitur est. Procedi enim voluntas inest cuiusque a se / sed potestas a deo. Sic autem loquebatur diabolus per serpentem ignorantem: sicut per energuminos vel phanaticos loquitur. Serpente enim velut organo est usus: mouens naturam eius ad exprimendum sonos verborum et signa quibus suam monstraret voluntatem. Serpens ergo nec verba intelligebat: nec rationalis est factus: callidissimus tamen est dictus propter astutiam diaboli. Locutus est autem sicut asina balaam: sed hoc diabolicum / illud angelicum fuit. Boni enim et mali angeli sibi operantur. Hic queri solet quare mulier non horruit serpentem. Quia cum nouerit creatum esse: ipsum etiam officium loquendi a deo accepisse putauit.

Quare in si forma per accessi Aug. super gen. II. I. c. Quare diabolus e serpentis callidior cunctis animalibus.

Aug. super gen. II. I. c.

Aug. II. I. c.

Quare mulier non horruit serpentem.

De modo tentationis. Capitulum III c

Tentatio autem hoc modo facta est. Status coram femina hostis superbus / non audet in verba persuasione nis exire: metuens deprehendi: sed sub interrogatione eam aggreditur: ut ex responsione colligeret qualiter in malicia procedere posset. Cur inquit precepit vobis deus ut non comederetis de omni ligno paradisi? Cui respondit mulier. De fructu lignorum que sunt in paradiso vescimur: de fructu vero ligni quod est in medio paradisi precepit nobis deus ne comederemus / et ne tangeremus / ne forte moriamur. In quo verbo dedit locum tentandi cum dixit: ne forte moriamur. Unde mox diabolus dixit ad mulierem: Nequaquam moriemini. Scit enim deus quod in quacumque die comederitis ex eo / aperientur oculi vestri: et eritis sicut dii scientes bonum et malum. Attende ordinem ac progressum huiusmodi conditionis. Primum deus dixerat: quicumque die comederit / ex eo / morte moriemini. De

Quare interrogatio eorum est Gen. III.

Adit per pes nati dicitur crebis malis permittitur fallam

inde mulier dixit: ne forte moriamur. No- uissime serpens dixit: nequaquam moriemini. Deo affirmavit: mulier quasi ambigendo illud di- xit: diabolus negavit: quod si dubitavit ab affir- mate recessit: et negati appropinquavit.

De versutia diaboli qui ut facilius persuaderet / malum remouit: et bonum pollicito duplicavit.

Qui ad suam persuasionem ple- nius suffulcienda. i. ut malum quod intederat libere persuaderet: et malum quod mulier timuit / negando remouit: et reprobissimorum addidit: et ut ei per suasio citius recipebat / promissionem duplicavit. Unam nepe comestio suades / duo in primo per- posuit: similitudinem dei / scientiamque boni et mali spodes. Ubi tribus modis homines tetrauit. scilicet. gu- la et suasio cibi cum dixit. In quibus die come- derit. Inani gloria et promissione deitatis cum dixit. Erit sicut deus. Auaricia et promissione scie cum dixit. Sciens bonum et malum. Gula est imoderata ci- bi auiditas. Uana gloria amor proprie excellen- tie. Auaricia imoderata habendi cupiditas: que non est tamen pecunie sed etiam altitudinis et scien- tie: cum supra modum sublimitas ambitur.

De duplici tentationis specie.

Capitulum III

De orro sciendum esse du- Das species tetationis: interioris. scilicet. et exte- rioris. Exterior tetatio est: quoniam nobis ex- trinsecus malum visibiliter suggerit verbo vel si- gno aliquo: ut ille cui sit ad sensum peccati decli- net: et talis tetatio tamen fit ab aduersario. Inter- rior vero tetatio est: quoniam inuisibiliter malum nobis in- trinsecus suggerit. Et hec tetatio aliquando fit ab hoste / aliquando a carne. Mala et diabolus inuisibiliter mala suggerit: et ex carnis corruptione saporis mori illiciti et tirillatio praua. Ideoque tenta- tio que ex carne non est / fit sine peccato: que autem est ab hoste: nisi ei consentiat non habet peccatum: sed est materia exercende virtutis. Tetatio autem car- nis interioris difficilius vincitur: quoniam interi- opugnans de nostro contra nos roboratur.

Nota quod duplex est appetitus ad comedendum. scilicet. natu- ralis et voluntarius. Naturalis nuncupatur est peccatum: sed quoniam pena / quoniam non. Quod si est moderatum / non est pena: quoniam imo- deratum est pena. Atque oritur ex inanitione stomachi. Volun- tarius autem quoniam est peccatum / quoniam non. Quod si est ordinatum / non est pec- catum: quoniam est inordinatum / et contra deum / est veniale: quoniam supra vel eque / mortale. Et uterque oritur ex libidine comedendi. Sic poteris distinguere de appetitu vestitum / et appetitu cuiuslibet rei delectabilis.

Quare homo per alium surgere potuit / et non diabolus.

Homo ergo quod sola exteriori tetatione pulsatus cecidit: tanto grauius proplectendus erat / quanto leuiori impulsu fuerat prostratus. Et tamen quod aliquando (licet modicum) cadendi occasio /

non habuit: ideo pro dei gratiam iuuari potuit ad veniam: ut quod per alium ceciderat / per alium erige- ret. Qui ergo icitator est habuit ad malum: non ita- ste reparatores habuit ad bonum. Diabolus vero quod sine alicuius tetatione peccauit: per alium ut surgeret iuuari non debuit: nec per se potuit: et ideo irremediabile peccatum eius extitit. Peccatum vero hominis sicut per alium habuit initium / ita per alium non incongrue habuit remedium.

Quare homo non angelus sit re- demptus. Capitulum V

Reterea angelica na- tura quoniam non tota perierat sed ex parte per- stiterat / non est redempta: humana vero to- ta perierat: et ideo ne penitus perderet / ex parte est redempta: ut inde ruina suppleret angelica.

Dicitur etiam quod peccatum hominis remediabile et non an- geli / propter carnis fragilitatem. Ad potestatem dei quod loquitur: quod casus angeli mors sua fuit / hominis autem non. Et si iste potestatem querere et cogitare de medicina iuxta terminum sibi statutum ad quod redit. Diabolus vero non potestatem: sicut febricitas propter nimium dolorem non potest cogitare nisi de infirmitate. Virgenes autem videtur velle super Iudicum: quod peccatum diaboli sit remissibile: sed opinio est simpliciter reprobata.

Ubi Augustinus in Enchiridion. Placuit vniuersitatis creatori et moderatori: ut quoniam non tota multi- tudo angelorum deum deserendo perierat: ea que pe- rierat in perpetua perditione remaneret: que autem cum deo illa deserente perstiterat: de sua certissime cognita semper felicitate gauderet. At vero creatura rationalis que in hominibus erat: quoniam peccatis atque suppliciis tota perierat: ex parte poterat reparari: unde angelice societati suppleret quod ruina illa minuerat. Hoc enim promissum est san- ctis / quod erunt equales angelis dei.

Non solum viro preceptum fuit datum. Capitulum VI

Illud etiam notandum est: quod non solum viro preceptum videtur esse datum: cum ipsa mulier testatur sibi etiam esse mandatum di- cens: Precepit nobis deus etc. Supra tamen legitur ante factam mulierem deum dixisse viro. De ligno scientie boni et mali ne comedas. Non dixit: ne comedatis. Forte quod facturus erat mulierem de viro: sic precepit / ut per virum ad mulierem pue- niret mandatum: quod mulier que subiecta viro fu- it / non nisi mediante viro diuinum debuit acci- pere preceptum. Ubi apostolus. Si quid discere muli- eres voluerint / domini viros suos interroget. Si querit / quomodo loqui potuerunt / vel loquen- tem intelligere qui non didicerat inter loquen- tes crescendo vel magisterio: Dicimus quod de us eos tales fecerat qui possent loqui: et di- scere ab alijs si essent.

Ista est distinctio. xxj. huiusmodi secundi libri: In qua magister postquam egit de pertinencia ad primam hominis institutionem: agit de pertinencia ad eius casum et destitutio- nem. Et tria facit. Primo ostendit quomodo contingit primos pa- riteres puaricari. Secundo subdit quare decuit peccatum eorum

Ad hoc tri- bus modis tetatur: quod gula / vana glo- ria / auaricia

Que sit ex- terior tenta- tio: et a quo fiat.

Ad hoc. Item vici de vici- maria.

Quare homo per alium surge- re potuit / et non diabolus: et hominis peccatum remediabile / diaboli vero non.

Ad hoc. Item de vici- maria.

Augustinus in enchiridion. ca. 19. et. 22.

Mat. 22. 6.

Gen. 3. 9.

1. Cor. 14. 6.

Quomodo loqui potuerunt: et loquen- tem intelligere.

Libert II

Capitulum I

remediari. Tertio autem subiungit: qd preceptū dei per virū ad mulierem debuit deriuari. Prīmū facit a pān/ cīpio distinctionis vsq; ibi: Et tū qz aliqūā. Secundū vsq; ibi: Illud etiā. Tertū vsq; ad finē distinctionis. Et tantū in generali. In speciali sententia magistri stat in trib' ppositionib': quarū p̄ma est hec. Homo in paradiso a diabolo tentat' / est diuinū pceptū p̄uaricatus. Hāc ppositionē magister probās dicit: qd diabol' vidēs qd homo p similitudinē obedientie posset ad gloriā ascendere celestē / a qua ipse per superbā corruerat: ideo inuidens homini eū tentauit: et vires suas quodāmodo in eo experiens: sed in debiliore parte secus / scz in muliere quam per tentationē aggressus est. An volēs dolo supplantare / qui virtute et violentia suppare neq̄bat: mulier apparuit: nō qdē i sua specie p̄p̄a / ne cognoscere ap̄te: sed neq; etiā i quacūq; alia specie pmissus fuit apparere: sed tū in illa in qua ei' fraus de facili posset comp̄hendi. s. in specie serpentis: p̄ quē diabolus quasi p̄ qd' dam instrumentū locutus est: nec serpens verba intellēgebat: sed mouebatur a diabolo / sicut asina Balaā ab angelo bono: quē serpentem mulier videns loquentem credidit ipsum loquendi officiū a deo recepisse. Et subdit: qd tentatio hoc ordine facta est: et mō: qd diabolus in interrogatiue loquebat' dicens: Quare p̄cepit deus ne de hoc ligno comederetis: vt ex responsione eius disceret / qualiter in tentatione procedere deberet. An cū mulier statim dubitatione respondit dicens: Ne forte moriamur. Ipse negatiuā addidit / citius metū mortis excludendo / et dixit: Nequaquā moriemini. Et ad mulieris maiorē deceptionē premiū promittēs ei / illa que homo naturalit' appetit. s. p̄mo vitatiōē ignorantie dicens: Apertur oculi vestri. Secūdo excellentiā dignitatis addēs: Et erit sicut dii. Et p̄spicacitatē sciētie concludēs: Sciētes bonū et malū. Tentauit quidē ipsam p̄mo de gula loquens de cibo. Secūdo de vana gloria in promissione dignitatis. Tertio de auaricia in sciētie promissione. In hac enim triplici promissione triplici genere peccati diabolus primū hominē tentauit. Subdit autem duas esse species tentationis: quarū vna est exterior: et fit cum malum ab extra visibili signo vel verbo suggeritur. Alia quidem est interior: que inuisibiliter perficitur ab aduersario: et est duplex. Quia em̄ quandoq; fit ab hoste tm̄: et sic est sine peccato. Aliquando a carne: que nō fit sine peccato. Et quia tentatio interior difficilior est q̄ exterior: et homo sola tentatione exteriori pulsatus cecidit: ideo tanto grauius plectēdus erat / quanto leuioz pulsu fuerat p̄stratus. Secūda p̄positio ē hec. Conueniens quidē fuit hominē post lapsum p̄ aliquid redemptorē reformari / et nō angelū. Hanc em̄ p̄positionē magister probās asserit rationes quare peccatū hominū fuit remediabile / et nō peccatū angeloz. Prīma em̄ est: qz licet homo modicā habuit occasionem ad peccatū: tū qz p̄ aliud seductus cecidit / per aliū reparari debuit. Diabolus x̄o quia nullo suadēte peccauit / peccatū eius irremediabile extitit. Alia ratio est: qz non tota angelica natura p̄uaricata fuit vt periret: humana autē tota perierat: ideo humana natura magis erat reparanda: immo etiā per humane nature reparationem angelozū ruina erat reparanda et restauranda. Tertia p̄positio est hec. Cōgrue sunt diuina p̄cepta p̄ virum ad primā mulierē deriuata. Hanc p̄positionē magister probās dicit hic esse notandū: qd nō solū viro datū fuit p̄ceptū de abstinentia ligni vetiti. Qd patet ex hoc: quia mulier respondēs diabolo dixit. P̄cepit nobis deus etc. nō obstante qd etiā ante mulieris formationē dñs viro p̄ceptū dederit / qd per eū ad mulierē debuit deferrī: qz viro subiecta debuit nō immediate a deo / sed per mediū viri p̄ceptū diuinū recipere. Sic dicit Ap̄ls. 1. Cor. 14. Si quis discere voluerint mulieres: domi viros suos interrogēt. Et subdit quōd vir potuit loqui: et quomōdū mulier virū loquentē intelligere potuit. Et dicit qd responderi potest qd tales fuerūt a deo facti / qz poterāt loqui. Et tantū in speciali de sententia hui' distinctionis.

De origine illius peccati.
Capitulum I

Itc videtur di

Nligēter inuestigandū esse / q̄ fuerit origo et radix illius peccati. Quidā putāt quandā elationē in animo hoīs p̄cessisse: ex qua diaboli suggestioni cōsensit. Qd videt Aug' in nūre sup Bēn. ita inquit. Nō ē putādū qd hō deijceret / nisi p̄cessisset in eo quēdā elatio comprimēda: vt p̄ humilitatē peccati sciret qd falso de se p̄sumperit: et qd nō bñ se habet natura si a faciente recesserit. Itē in eodem. Quō verba tentatoris crederet mulier deū se a re bona et vtili phibuisse / nisi inesset ei' mēti amor ille p̄p̄e p̄tatis / et de se supba p̄sumptio: q̄ p̄ tentationē fuerat cōuincēda aut perimēda. Deniq; nō contēta suasionē serpentis / asperit lignū bonū esu / decorum aspectu: nec credēs se inde posse mori: forte putauit deū alicuius causa significationis illa dixisse: ideo manducauit / et dedit viro suo: fortassis cū aliqua suasionē quā scriptura intelligendam reliquit. Vel forte nō fuit suaderi necesse: cū eā mortuā esse illo cibo nō videret vir. Sicut ergo nō est p̄missus diabolus tentare femiū nisi per serpentē: ita nec virū nisi per femiū: vt sicut p̄ceptū dei per virum venit ad mulierē: ita diaboli tentatio per mulierē transfret ad virum. In muliere x̄o que rationalis erat nō est tpe locutus vt in serpente / sed p̄suasio eius: quīs instinctu adiuuaret interius quod p̄ serpentem gerebat exterius. Ex p̄dictis tentationibus modus atq; progressus insinuat: nec non etiā quod p̄ceditimus innui videt. s. qd tentationē p̄cesserit aliqua elatio et p̄sumptio in mente hominis.

Tamen dicunt quidā / qd sicut fides est p̄ma virtutū: et p̄ma via vite fuit in beata virgine: iuxta illud Lu. 1. e. Beata que credidisti: ita in Eua p̄ma via mortis fuit infidelitas. Sed qz superbia est annexa infidelitati: ideo scriptura dicit qd superbia fuit primū peccatū Eue. Alij dicunt qd auaricia sive ambitio fuit primū: quia auaricia nō tū pecunie / sed etiam altitudinis et sciētie. Alij dicunt qd inobedientia / que transgressa est p̄ceptū dei: fuit primū peccatū Eue. Aident autē tot opinionēs ex eo prouenire: qd nō attendit p̄pria materia peccatoz. Dicendū est ergo sine p̄iudicio: p̄pria materia supbie / est dominū sive excellētia: p̄pria materia inanis glorie / laus p̄pria. Et ideo qd circa idem sepe appetit laus et excellētia: sepe dicit qd supbia est inanis gloria et ecōtra. Superbus autē p̄p̄e querit excellere: et ideo quandoq; querit potentia / quā / doq; honores / diuitias / sciētia / pulchritudinē / et huiusmodi. Dicimus ergo qd primus motus superbie fuit p̄mū peccatū Eue. Audito em̄: Eritis sicut dii: surrepsit statim elatio qua illud voluit. Qua elatione excecata credidit verū esse quod diabolus dixit.

Obiectio d̄ illos qui dicūt elationē p̄cessisse in mente.

Qd si ita fuit: nō ergo al

Di. XXII. habet. sca. cū corū. De hominis transgressioe

Aug' super Bēn. lib. 11. ca. 6.

Op. q̄rū dā qd dicit elationē p̄cessisse i ato hominis.

Adi. Ben. rici 5 vult maria.

Rom.

Autē mar qd

Rom. 1. 2. 11.

Qd ap̄ p̄p̄e v̄ uent sed ciones: m̄ter sed ca ē nō v̄

terius suggestione prius peccauit cū aucto-
ritas tradat ideo pctm̄ diaboli incurabile
esse: qz nō suggestione sed ppria supbia ce-
cidit: hominis vō curabile: qz nō p se sed p
aliū cecidit: et ideo p aliū resurgere potuit.
Quocirca p̄dicta verba Aug. p̄m̄ ac dili-
gentē lectorē efflagitat quē sic intelligere sa-
ne quimus. Nō deicere homo in actū illi-
us peccati: vt scz lignū vetitū ederet: et in
has miseras p̄tentationē diaboli: nisi elat-
io cōprimenda p̄cessisset: nō vtiqz tentatio-
nem sed opus peccati: Talis em̄ fuit ordi-
nis processus. Diabolus tentādo dixit. Si
comederitis/eritis sicut dij scientes bonū z
malū. Quo audito statim menti mulieris
surrepsit elatio quedā z amor pprie potesta-
tis: ex quo placuit ei facere quod diabolus
suadebat: z vtiqz fecit. Suggestione igitur
peccauit/ quia tentatio p̄cessit: ex qua mēte
eius orta est elatio: quā peccatum operis se-
cutū est z pena peccati.

Que fuit elatio mulieris.

Et talis quidē elatio i mē-
te mulieris fuit p̄ certo: q̄ credidit et voluit
h̄re similitudinē dei cū eq̄litate q̄dā: putās eē
verū qd̄ diabolus dicebat. Et iō specialit̄ mu-
lierē cōmemorat Aug. in quibz. Quō crede-
ret mulier diabolo/ nisi eēt in mēte ei sup̄ba
p̄sumptio: Et qd̄ ibi sequit̄. s. q̄ p̄tentationē
fuerat cōuincēda vel perimēda: ad mulierē
referendū est: vt intelligat quē mulier/ nō q̄
elatio fuerat p̄tentationē zc.

Que fuit elatio viri: an credide-
rit et voluerit quod mulier.

Solet queri vtz illa talis
elatio z amor pprie ptat̄ in viro fuerit sicut
in muliere: Ad qd̄ dicim̄: qz Adā nō fuit se-
ductus eo mō q̄ mulier. Nō em̄ putabat eē
verū qd̄ diabolus suggerebat. In eo tñ fuit
se seductū credi pōt: q̄ cōmissū veniale pu-
tauerit qd̄ pemptoriū erat. Sed nec puor se
ductus fuit: nec in eo in quo mlier vt crede-
ret deū illud lignū ideo tangere phibuisse:
qm̄ si tāgerēt fierēt sicut dij. Clericū p̄tari/
cator fuit Adā: vt testat̄ apls. Poterat em̄
aliq̄ elatio mēti eius inesse illico post tētati-
onē: ex qua voluit lignū vetitū experiri: cū
mulierē nō videret mortuā esca illa p̄cepta.

Uñ Aug. sup̄ Gen. Lū apls Adā p̄uarica-
torē fuisse ostēdit dicēs. In similitudinē p̄ua-
ricationis Adē: seductum tñ negat vbi ait.
Adā nō est seductus sed mulier. Uñ z inter-
rogatus non ait: mulier seduxit me/ s̄ dedit
mibi z comedi. Mulier vō dixit: Serpens
seduxit me. h̄c aut̄ seductionē pprie voca-
uit Apl̄s: p̄ quā id quod suadebat cū falsū

esset verū putādū ē. s. q̄ de lignū illud ideo
tāgere phibuerit: qz sciebat eos si tetigisset
sicut deos futuros: tanq̄ eis diuinitatē in-
uideret q̄ eos homines fecerat. Sed z si vi-
rū p̄pter aliquā mētis elationē q̄ deū latere
nō poterat/ sollicitauit aliqua experiēdi cu-
piditas: cū mulierē videret accepta illa esca
nō esse mortuā: nec tamē eū arbitror/ si iam
sp̄iali mēte p̄ditus erat: nullo modo credi-
disse quod diabolus suggerebat.

Quis plus peccauit Adā v̄ eua.
Capitulum II

Ex quo māifeste aiad
uertit pōt quis eoz plus peccauerit/
Adā scz v̄ eua. Plus em̄ videt pec-
casse mulier: quē voluit vsurpare diuinita-
tis equalitatē ex nimia p̄sūptione elata cre-
didit ita esse futurū. Adā vō nec illud credi-
dit: et de penitentia z dei misericordia cogi-
tauit: dū vxori morē gerens/ eius psuasioni
consensit: nolens eā contristari/ z a se aliena-
tam relinquere ne periret: arbitrās illud eē
veniale/ nō mortale delictū. Uñ Aug. Apo-
stol. ait. Adā nō ē seduct. Qd̄ vtiqz ita ac-
cipi pōt/ vt intelligat nō esse seduct. puor. s.
vel in eo in q̄ mulier: vt. s. crederet illud esse
verū: Erit sicut dij: sed putauit vtrūqz pos-
se fieri: z vt vxori morē gereret/ z p̄ peniten-
tiā veniā haberet. Adm̄us ergo peccauit/ q̄
de penitentia z dei misericordia cogitauit. Post
q̄ em̄ mulier seducta manducauit/ ei q̄ de-
dit vt simul ederēt: noluit eā cōtristari quā
credebat sine suo solatio cōtabescere/ et a se
alienatā oino interire. Nō quidē carnali vi-
ctus concupiscētia/ quā nondū senserat: sed
amicabili quadā beniuolētia: q̄ plerūqz fit
vt offeudat̄ deus ne offeudat̄ amic. qd̄ eū
facere nō debuisse diuine sentētiē iustus exi-
tus indicauit. Ergo alio quodā mō ip̄e etiā
deceptus ē. Inexpert. em̄ diuine seueritatē
in eo falli potuit/ vt veniale crederet esse cō-
missū: sed dolo illo serpētino quo mulier se-
ducta est: nullo mō arbitror illū posse sedu-
ci. Ex his dat̄ intelligi/ q̄ mulier plus pecca-
uerit/ in q̄ maioris tumoris p̄sumptio fuit:
q̄ etiā in se z in p̄ximū z in deū peccauit: vir
aut̄ tñ in se z in deū. Inde etiā colligitur q̄
mulier plus peccauerit: qz grau. punita est
cui dictū fuit. In dolore paries filios.

Nota q̄ plus peccare dicit quis alio multis mo-
dis. s. peioris finis intentione: sic mulier pl̄
peccauit: qz intēdebat p̄ hoc fieri sicut de. z vir minus:
scz vt intēdebat nō cōtristari delicias vxoris. Itē maio-
ri timore: z sic mulier. Itē in plures: z sic mulier. s. i de-
um/ in se et in p̄ximū. Itē damnosius: z sic mulier: qz
plus nocuit sibi q̄ Adā sibi: quod patet in maledictio-
nibus. Et pluribus nocuit: qz sibi z viro. Itē pluribus
peccatis: et sic mulier qz peccauit auaricia/ gula/ super-
bia. Adā autem nō auaricia/ nec gula/ necqz villo genere

Aug. super
Gen.
1. Tim. 2. d.

In quo Adā
deceptus est.

Expens etiaz
pl̄ peccasse p̄
bat mulier.
Gen. 3. c.

Addi. dicitur
de vulturaria.

Quo intel-
ligēda sint
illa v̄ba hic
diffinit.

Et detērat
onū ordinē

Rom. 5. c.

Aucte cōfir-
mat qd̄ d̄-
ferat.
Rom. 5. c.
1. Tim. 2. d.
Qd̄ apl̄s
pprie voca-
uerit sedu-
ctionē: qz
mlier sedu-
cta ē nō vir

superbe deum contempserit/ vt immortalitate eius illici- te affectaret. Peccauit etiam infidelitate: credidit enim deum inuidiam: quod fuit credere deum ad alieno bono torquere. Credit dicit etiam mentiri quando dixit. Quacumque hora comede. Item plus dicit quis peccare/ sed grauiori origine. Sic vir plus peccauit: quia ex certa scientia peccauit: illa quodammodo ex ignorantia.

Quod predictae sententiae aduersari videtur.

Sed huic videtur contrarium quod

Aug. sup gen. li. 11. ca. 5. Gen. 3. c.

Aug. sup Gen. de viro et muliere peccatum suum excusantibus ait. Dixit Adama: mulier quam dedisti mihi/ dedit mihi de ligno et comedi: non dicit/ peccavi. Supbia enim habet confusio/ nris deformitate/ non confessionis humilitate. Nec etiam mulier confitetur peccatum/ sed refert in alterum dicens: Serpens decepit me et comedi: in impari sexu/ sed pari fastu. Ecce hic dicit Aug. quod pariter fastu habuit mulier cum viro. Pariter ergo superbierunt/ et pariter peccauerunt. Sed hoc

Definitio p. dicitur auctoris.

ita determinari potest: vt dicamur pariteriusque fuisse fastu in excusatione peccati/ et etiam in esu ligni vetiti: sed dispariter/ et in muliere multo maiore: et in eo quod credidit et voluit esse sicut deus/ quod non vir. Verumtamen et de viro legitur quod voluit esse sicut deus. Dicit enim Aug. sup illud locum psalms. Quae non rapui tunc exoluebam. Rapuit Adama et eua presumptas vt diabolus de diuinitate: rapere voluerunt diuinitatem/ et perdidit felicitatem. Item sup illud locum. Deus quod filius tibi. Qui pro se vult esse vt deus/ pro se vult esse filius deo: vt diabolus qui noluit sub eo esse: et homo qui vt seruus noluit teneri prope/ sed voluit vt nullo sibi dominante esset quasi deus. Item sup illud epistolae locum. Non rapina arbitratum est se esse equalis deo: quod non usurpauit quod suum non esset/ vt diabolus et primus homo.

De viro etiam legitur quod voluit esse sicut deus

Deus quod filius tibi. Qui pro se vult esse vt deus/ pro se vult esse filius deo: vt diabolus qui noluit sub eo esse: et homo qui vt seruus noluit teneri prope/ sed voluit vt nullo sibi dominante esset quasi deus. Item sup illud epistolae locum. Non rapina arbitratum est se esse equalis deo: quod non usurpauit quod suum non esset/ vt diabolus et primus homo.

Quorumdam sententia quod Adama ambierit esse vt deus: sed non crediderit possibile. Capitulum III Deo quibusdam videtur: quod

ps. 82. a.

ps. 2. a.

Quorumdam sententia quod Adama ambierit esse vt deus: sed non crediderit possibile. Capitulum III Deo quibusdam videtur: quod

Item Adama ambierit esse sicut deus: non tamen crediderit id fieri posse: et ideo falsum esse quod diabolus promittebat cognouit. Et licet diuinitatem equalitatem concupierit: non tamen adeo exarsit: nec tanta est affectus ambitione sicut mulier quae illud fieri posse putauit: et ideo magis illud ambiendo superbiuit. Tunc autem aliqua forte ambitionis subreptio mouit: sed non ita vt illud verum vel possibile fore putaret. Alijs autem videtur ideo dictum esse/ quod Adama illud voluerit: quod mulier de eo sumpta illud voluit/ sicut inquit. Peccatum dicitur per unum hominem intrasse in mundum: id est in humanam naturam: cum tamen mulier a viro peccauerit: quod per mulierem intrauerit de viro facta. Vel potest ideo per boies dicitur intrasse: quod etiam

Alloqui sentia quod apertus de viro supra id videtur putant. Rom. 5. b.

peccate muliere si vir non peccasset/ humani generis minime peccatis corruptum periret. Abinus ergo peccauit vir quae mulier.

Obiectio contra id quod dictum est virum minus peccasse.

His autem opponi solet hoc modo. Tribus modis (vt supra ait) peccatum gerit. scilicet ignorantia/ infirmitate/ industria. Et grauius est infirmitate peccare quam ignorantia: grauius quam industria quam infirmitate. Eua autem videtur ex ignorantia peccasse: quod seducta fuit. Adama vero ex industria: quia non fuit seductus: vt Apolos ait. Ad quod dicimus: quod licet Eua in hoc per ignorantiam deliquerit/ quod putauit verum esse quod diabolus suadebat: non tamen in hoc quin nouerit illud dei esse mandatum/ et peccatum esse contra agere. Et ideo excusari a peccato per ignorantiam non potuit.

ps. de sa. bo. li. 6.

1. Tim. 2. b. Ratio quod dicitur ratio: in dicitur ignorantia peccauerit/ et in dicitur

Ad dicitur Maria.

Nulla ignorantia est peccatum. Veruntamen scilicet dicitur quod quedam est ignorantia dispositionis: qua quis opinatur de re aliter quam sit. Et talis quedam est iuris/ quedam facti. Secunda excusatur a toto/ adhibita diligentia debita et sufficienti. Sed ignorantia iuris triplex est: simplex/ crassa/ affectata. Prima excusatur non a toto/ sed a tanto. Hanc habet ille qui nescit quod tenetur scire: laborat tamen vt sciat. Secunda excusatur a tanto/ non a toto. Hanc habet ille qui nescit quod tenetur scire/ et negligit scire. Tertia duplex est: quedam determinata/ quedam indeterminata. Indeterminata habet ille qui affectat nescire quod tenetur scire: sed non est determinatum apud se quod tenetur scire. Et hec excusatur non a toto/ sed a tanto: minus tamen quam alie. Determinata est quae habet aliquis qui affectat nescire aliquid de quo determinatum est apud se quod tenetur scire. Et talis nullo modo excusatur. Quertur de ignorantia sacerdotum/ iudicum/ vtrum sit peccatum. Solutio. Credimus quod nulla ignorantia sit peccatum in se: tamen vituperabilis est in plato et iudice: non propter se/ sed propter annexum/ scilicet negligentiam vel contemptum. Vituperabile enim est: vel quia ignorans presumit accipere officium/ relationis/ vel ordinis/ vel iudicis/ vel magistris. Aut etiam ex eo: quod manens in officio non addiscit quod tenetur scire quod exigit officium. Ita prelati et iudex et magister tenent dimittere officium/ si non potest scire. Aliqui vero dicunt quod ignorantia sciendum est peccatum/ sicut omisso faciendum est: ponentes ignorantiam quasi medium peccatum inter originale et actuale: quod quando quod transit actum et remanet reatum: sicut in illo quod addiscit quod prius neglexit scire: sed non penitet/ sicut originale: vt patet in illo quod penitet de peccato ignorantie sed de cetero non potest addiscere. Que opinio plus placet. Quertur vtrum alii teneant scire de quolibet peccato mortali quod sit mortale. Dicunt quidam quod non: sed tenent scire vel dubitare. Et per hoc tenent vitare. Nos dicimus quod nec tenetur etiam dubitare: sed quod sit distinctio per singulos generum. Si autem fiat per generibus singulorum: forte tunc verum est quod tenent scire vel dubitare quilibet quod sit mortale. scilicet quod fornicatio sit mortale/ et superbia et auaricia. Sed queritur de ignorantia furiosi/ vtrum sit peccatum. Quidam dicunt quod si quis sine culpa cadat in furiam: nunquam peccat quicquid agat. Si autem ex culpa veniali: venialiter potest peccare: nunquam mortali/ si facit aliquid de genere mortali. Nos dicimus quod furiosus peccat magis vel minus/ secundum quod magis vel minus ligatus est. Si autem penitus sit ligatus: nullo modo peccat/ nisi quando habet lucida intervalla. Similiter dicitur de dormiente et ebrio: Nam dormiens nullo modo peccat peccate. Nec nocturna pollutio est peccatum/ sed causa.

Quod ignorantia alia excusat alia non. **Capitulum III**

Et enim ignorantia quae excusat peccantem: et est ignorantia talis quae non excusat. Est autem et ignorantia vincibilis et ignorantia invincibilis. Excusatio omnis tollit ubi mandatum non ignoratur.

De triplici ignorantia quae excusat et quae non.

Est autem ignorantia triplex: et eorum scire nolunt cum possint: quae non excusat: quae et ipsa peccatum est. Et eorum quae volunt sed non possunt: quae excusat: et est pena peccati non peccatum. Et eorum quae quasi simpliciter nesciunt non renuentes vel proponentes scire: quae neminem plene excusat: sed sic fortasse ut minus puniatur. Unde Augustinus ad Galatinianum. **E**is auferretur excusatio quae mandata dei noverunt quae solent habere homines de ignorantia. Et licet gravius sit peccare scienter quam nescienter: non ideo tamen confugiendum est ad ignorantiam te nebras: ut in eis quisque excusationem requirat. Aliud est enim nescisse aliud scire noluisse: quae in eis quae intelligere noluerunt ipsa ignorantia peccatum est: in eis vero quae non potuerunt pena peccati. Ignorantia vero quae non est eorum quae scire nolunt sed quae tanquam simpliciter nesciunt nullum sic excusat ut eterno igne non ardeat: sed fortasse ut minus ardeat. Non igitur mulier excusationem habuit de ignorantia: cum et mandatum noverit: et peccatum esse secus agere non ignoraverit.

Unde processerit consensus illius peccati: cum natura hominis esset incorrupta. **Capitulum V**

Solet etiam quiri: cum sine vitio esset natura hominis: unde consensus mali processerit. Ad quod respondendum potest: quod ex libero arbitrio propriae voluntatis fuit. In ipso enim et in alio causa extitit ut fieret deterior. In alio: quod in diabolo quae suavitatis. In ipso: quod voluntate liberi arbitrii sensit: et cum libere arbitrii sit bonum: ex re utique bona malum ille sensus pervenit: et ita ex bono malum manavit. De hoc autem in sequenti plenius tractabimus cum oratione mali et in qua re coalescat investigabit.

An voluntas processerit illud peccatum.

Si vero quiri utrum voluntas illud peccatum processerit. Dicimus peccatum: quod illud et in voluntate et in actu consistit: et voluntas actum processit: sed ipsam voluntatem alia hominis voluntas mala non processit: atque ex diaboli persuasione et hominis arbitrio illa voluntas mala prodijt qua iusticiam deseruit et iniquitatem inchoavit: et ipsa voluntas iniquitas fuit.

Ista est distinctio. **I**tem huius secundi libri: In qua magister postquam egit de tentatione ex parte tentantis: agit de eadem ex parte tentati. Et tria facit. **P**rimo inquit quod quilibet eorum peccando appetit. **S**ecundo quis eorum gravius peccaverit: vir autem mulier. **T**ertio unde consensus quo peccaverunt processerit. **P**rimum facit a principio distinctionis usque ibi: **E**x quo manifeste. **S**ecundum abinde usque ibi: **S**olet etiam queri. **T**ertium usque ad finem distinctio. Et tantum in generali. **I**n speciali autem sententia magistri stat in tribus propositionibus: quarum prima est haec. **N**on Adam sed Eva in tanta elatione fuit seducta: ut per esum ligni vetiti se similem deo fieri estimavit. **H**anc magister probat dicens: quod radix et origo primi peccati primorum parentum fuit: quod in animis eorum processit quedam presumptio elatio: ex qua diaboli suggestione consenserunt: primo mulier postea vir. **C**ontra quod dicitur obijciens dicit: quod cum ipso dicitur sequitur hominem non alterius suggestione sed propria superbia peccasse ut angelus: et per consequens ut angelus corruisse: cuius tamen contrarium dicebat in precedenti distinctione. **A**d quod respondet dicendo: quod cum dicebat elationem quandam in peccato primorum parentum processisse: non ita intelligebatur illa elatio processerit suggestionem sed ut operum peccati. **I**ta in illo peccato iste fuit processus et ordo: quod primo processit diaboli tentatio: ex qua secuta est immediata hominis elatio: quae secuta est peccatum operis: et ulterius pena peccati. **E**t subdit quod talis elatio fuit aliter in muliere quam in viro: quod mulier credidit se posse habere dei similitudinem: putans verum esse quod diabolus sua debet: vir autem non credebatur: nec putavit verum esse quod diabolus suadebat: aliqua tamen elatio in mente eius per tentationem extitit: unde vir aliter fuit seductus quam mulier: quod diversis sanctorum auctoritatibus magister confirmat. **S**ecunda propositio est haec. **H**anc Eva quam Adam peccavit transgrediendo divinum preceptum in paradiso. **H**anc magister probat tripliciter. **P**rimo ex hoc: quod mulier verum esse credebatur quod diabolus ei dixit: quod non fecit vir: ut patet ex predictis. **S**ecundo ex hoc: quod mulier elata nimis presumebat se posse fieri equalis deo: quod non fecit vir: sed de peccata et misericordia dei cogitans: deceptus fuit in hoc: quod estimabat peccatum esse veniale quod mortale fuit. **T**ertio ex hoc quod mulier peccavit in deum: in se et in proximum: vir autem solum in deum et in seipsum. **S**ed contra illud obijciunt tripliciter. **P**rimo auctoritate Augustini dicens: quod utriusque erat par factus: et per consequens equaliter peccaverunt. **A**d quod respondens dicit: quod licet utriusque erat par factus in excusatione peccati: quia vir excusavit se per mulierem et mulier per serpentem. **I**n muliere tamen multo maior factus erat quo ad tria predicta. **S**ecundo obijciunt auctoritate beati Augustini dicens: quod etiam vir voluit esse equalis deo. **A**d quod respondens dicit: quod hoc aliqui opinati fuerunt: qui tamen cum hoc posuerunt: quod vir non tanta ambitione ad hoc exarsit sicut mulier. **T**ertio obijciunt contra idem assumens quod tribus modis peccatum committit. **S**cilicet ex ignorantia: ex infirmitate: et ex industria: gravius est peccatum quod committit ex infirmitate quam quod committit ex ignorantia: et gravius quod committit ex industria quam quod committit ex infirmitate. **E**rgo mulier videatur peccasse ex ignorantia: quod seducta fuit: ad hoc vero ex industria: quod non fuerat seductus secundum Augustinum: ergo videtur vir gravius peccasse muliere. **E**t respondens magister dicit: quod licet mulier quo ad hoc ex ignorantia peccavit: quod per diabolum seducta credidit esse verum quod ipse suadebat: non tamen quo ad hoc quod mandatum dei non noverit: cuius oppositum diabolum sibi suavitatis: ideo per ignorantiam excusari non potest: cum ubi ignorantia tollat ubi mandatum non ignorat: et peccatum esse contra ipsum mandatum agere non dubitat. **P**ostea subdit distinctionem ignorantiae dicens: quod ignorantia alia est vincibilis: et est eorum quae nolunt homines scire: tamen possunt et tenent: et illa non excusat a peccato: sed potius peccatum aggravat. **A**lia est invincibilis: et est eorum quae homines volunt scire et non possunt: et illa excusat: et non est peccatum sed pena peccati. **E**t ista confirmat auctoritate Augustini. **T**ertia propositio est haec. **M**alus consensus hominis naturam bonam habentis: processit ex proprio libero arbitrio et suggestionem diaboli suadet. **H**anc magister probat dicens: cum natura hominis esset sine vitio: unde processit consensus malus? **E**t respondens dicit: quod processit ex libero arbitrio voluntate. **U**nde ex B

Aug' d gra
r libe. arbi.
Abi no fit
excusatio.

q̄ hō fēbat deterioꝝ: f̄ fuit a dīabolo q̄ fuaſit: ⁊ a volū-
tate q̄ hō fuaḋēti p̄ſenſū dedit: q̄ liberū arbitriū licet de
ſe fuit bonū: de ipſo t̄i potuit p̄cedere cōſenſus malus.
Querit etiā: vtrū volūtas illud p̄ctm̄ p̄ceſſerit: Et r̄ſi-
det q̄ volūtas pōt dicere potētā aīe. ſ. potētā vltimā:
⁊ f̄m hoc volūtas p̄ctm̄ p̄ceſſit. Vel etiā malū actū vo-
lūtaris poſſum⁹ vocare volūta tē: ⁊ f̄m hoc volūtas pec-
catū nō p̄ceſſit: q̄ aī p̄mā malā volūtarē p̄mi hoīs alia
mala volūtas hoīs nō fuit: ſed p̄ma mala hoīs volun-
tas ex diaboli p̄ſuaſione/ et ex hominis libero arbitrio
prod̄it. Et tantū in ſpeciali.

Quare de⁹ p̄miſerit hominē tēta-
ri ſciēs eū eſſe caſurū. Ca. I a

Disti. XXIII.
habet. 3. ca. cū
eorum. 5.
De dei p̄miſi-
one in actu tē-
randi.
Aug. ſup gen̄.

Deterea queri
ſolet: cur de⁹ hoīem tētari p̄mi-
ſerit quē decipiendū fore p̄ſcie-
bat. Sed nō eēt laudabile hoī/
ſi ideo bñ viuere poſſet: q̄ nemo male viuere
ſuaḋeret: cū in natura poſſe/ ⁊ in p̄tate ha-
beret velle nō p̄ſentire ſuaḋēti deo iuuāte: ⁊
eſt gliōſi⁹ nō p̄ſentire q̄ tētari nō poſſe. Ado-
uent etiā q̄dā dicētes: Cur creauit deus q̄s
futuros malos p̄ſciebat: q̄ p̄uidit q̄d boni
de malis eoz eſſet factur⁹. Sic em̄ eos fecit
vt relinq̄ret eis vñ aliqd̄ facerēt: et ſi culpa-
biliter aliqd̄ facerēt: illuz de ſe laudabiliter
operantē inuenirēt. A ſe habēt volūtatē ma-
lā/ ab illo naturā bonā ⁊ iuſtā penā. Fruſtra
ergo dicī: nō deberet de⁹ creare q̄s p̄ſciebat
malos futuros: ſciebat em̄ bonis p̄futuros

Secda queſtio

Tertia queſtio.

Quarta queſtio

Quinta queſtio

Rom. 12. 5.

⁊ iuſte p̄ mala volūtatē puniēdos. Addunt
etiā talē hoīem debere facere q̄ nollet oīno
peccare. Lōcedimus quidē melioꝝ naturā
eſſe que oīno peccare nollet. Lōcedāt et
ipſi nō eſſe malā: que talis facta ē vt poſſet
nō peccare ſi vellet ⁊ iuſte punitā: que volū-
tate nō neceſſitate peccauit. Lum ergo hec
bona ſit/ illa melioꝝ: cur nō vtrāq̄ faceret vt
vberius laudareſ de vtrāq̄. Illa em̄ de ſan-
ctis angelis/ hec de hominibus eſt. Itē in-
quiunt. Si deus vellet/ ⁊ illi boni eſſent. Et
hoc quidē cōcedim⁹: ſ melius voluit vt q̄d
vellēt eſſent. Et boni quidē nō infructuoſe:
malixō nō impune eſſent. Itē inquit. Poſ-
ſet deus voluntatē eoz vertere in bonū: q̄
oīnipotens eſt. Poſſet reuera: cur nō fecit:
Quia noluit. Cur noluit. Ipſe nouit. Non
debemus plus ſapere q̄ oportet.

Hic q̄lis ſecū dū animā: et agit de
ſcientia hominis ante peccatū.

Capitulum II

Et qdē ſcōm aīaz rō-
nalis fuit homo habēs diſcretionē
boni ⁊ mali. Scientiā q̄ rex creatū
⁊ cognitionē veritatis q̄ p̄mē p̄fectioni
p̄gruebat: mox cōdit⁹ nō incōgrue accepſiſſe
putat⁹: ⁊ ad illā nō ſtudio vel diſciplina aliq̄

p̄ interualla t̄pis p̄fecifſe: ſ ab exordio ſue
cōditionis diuinitus illā percepſiſſe.

Quo triplicē habuit hō ante lapſū
cognitionē. ſ. rerū p̄op̄ ſe factarū
et creatoris/ et ſui.

Fuitq̄ hō p̄im⁹ aī lapſū
triplici cognitionē p̄dit⁹: rez. ſ. p̄pter ſe facta
rū/ ⁊ creatoris ⁊ ſui. Rerū q̄ppe cognitionē
hoīem accepſiſſe p̄ſpicuū ē: cū nō ip̄e creator
vel angel⁹ aliq̄s/ ſ hō oīnib⁹ animatib⁹ noīa
impoſuerit: vt oſtēderet q̄ ſinguloꝝ notici-
am hō ipſe habuerit. Quē em̄ p̄pter illū cre-
ata erāt: et ab illo regēda ⁊ diſponēda erāt:
hoz oīm de⁹ illi ⁊ ſciētā tribuit/ ⁊ p̄uidētā
atq̄ curā reliquit. Quia vt ait ap̄l̄s. Nō eſt
cura deo de bobus. Quozū alioꝝq̄ aīalū
de⁹ homini curā reliq̄t ⁊ p̄uidētā/ vt dñati/
oni eius ſubijcerent/ et rōne illius guberna-
rent: vt ſcīret illis neceſſaria p̄uidere a qui-
bus emolimētū debebat recipere. Hāc autē
ſcientiā hō peccādo nō p̄didit: ſicut nec il-
lā qua carnis neceſſaria p̄uiderent. Et idcir-
co in ſc̄ptura hō de hmōi non erudit⁹: ſed de
ſcientia anime quā peccando amiſit.

De cognitione creatoris. d

Cognitionez quoq̄ crea-
toris p̄m⁹ hō habuiſſe credit. Cognouit em̄
a q̄ creat⁹ fuerat: nō eo mō cognoscēdi q̄ ex
auditu ſolo p̄cipit/ quo mō a credētib⁹ ab-
ſens querit⁹: ſ quādā interiori aſpiratione q̄
dei p̄ſentiā p̄tēplabat. Nō t̄i ita excellenter
ſicut poſt hāc vitā ſancti viſuri ſūt: neq̄ ita
in enigmate qualiſ in hac vita videmus.

De cognitione ſui.

Porro ſui cognitionē idē
homo talē accepſiſſe videt⁹: vt ⁊ quid debe-
ret ſuperiori/ ⁊ quid equali ⁊ inferiori nō ig-
noraret. Lōditionē quoq̄ ſuā et ordinē. ſ.
qualis factus eſſet ⁊ qualiter incedere debe-
ret: q̄d agere/ quid cauere intellexit. Si ho-
rū noticiā nō habuiſſet: nō eſſet reus p̄uari-
cationis: neq̄ ſeipſum cognouiſſet.

Utrū hō p̄ſcius fuerit eozū que
ſibi futura erāt. Ca. III

Sciētā habuerit eozū que circa eū fu-
tura erāt: id eſt ſi ruinā ſuam p̄ſcīue-
rit: ⁊ ſimiliter p̄ſcīerit bona q̄ habiturus fu-
iſſet ſi in obediētia p̄ſtituiſſet. Reſpōderi po-
teſt: q̄ ei magis faciēda indicia ſunt q̄ fu-
tura reuelata. Accepit em̄ ſcientiā et p̄ce-
ptū eoz que faciēda fuerāt: ſz nō habuit p̄-
ſcientiā eoz que futura erāt. Non fuit ergo
hō p̄ſci⁹ ſui caſus: ſicut ⁊ de angelo dixim⁹.

De cogitōe
rerū creatarū

1. Cor. 9. b

e

f

Bilio ſc̄
ſi non hō
futuroꝝ p̄-
ſcientiam

ca

Aug. li. 10. ca. 25. Quid Aug. sup. Gen. asserit: ronevtes qua su pra posuim. Hec de scia hois qtu ad pmu statu ptnet/dixisse sufficiat.

Ista est distinctio. xliij. huius scilicet libri: in qua magister postquam egit de tetatione primorum parentum ex parte tetati et tetato: is agit consequenter de eadem ex parte dei promittentis. Et tria facit. Primum inquit quod deus hominem tetari permisit. Secundo de scia quod homo illustratus fuit. Tertio an etiam status futurum presciuit. Primum facit a principio distinctio usque ibi: Et quod deus in anima. Secundum ab inde usque ibi: Si vero quis. Tertium ab inde usque ad finem distinctio. In speciali scilicet magister stat in tribus propositionibus: quarum prima est hec. Deus hominem quem presciuit decipiendum ad laudabilium bonum tetari permisit. Hanc magister insinuans quod quatuor questiones. Prima est: Cur deus hominem tetari permisit quem decipiendum presciuit. Et respondens ad hoc dicit: quod ad ostendendum humane nature dignitatem: quod dignior est conditio posse tetari et non sentire quam nec posse tetari nec posse sentire. Secunda questio est: Cur deus illos homines creavit: quos futuros malos presciuit. Ad quod respondet dicens: quod propter bonum quod inde venturum novit. Tertia questio est hec: Cur deus non fecit hominem impeccabilem. Et respondens dicit quod ideo: quod melius esset vitia natura esse. scilicet quod non peccare posset: sicut in sanctis angelis per gratiam in gloria firmatis: et ea quod peccare et non peccare posset si vellet: quod in hominibus quod unus modus solus. Quarta questio est hec: Cur deus quod sola sua voluntate potuisset eos salvasse a sensu: non salvavit eos. Et respondens dicit: quod voluit eos nature sue relictos: ut nec infructuosum si boni essent: nec impune mali. Quinta questio est: Cur deus cum sit omnipotens non convertit voluntates eorum ad bonum. Et respondet quod noluit: cuius voluntatis causa ulterius non est querenda. Secunda propositio est hec. Deus mortuum hominem creatum replevit omni scia pertinet ad suum statum. Hanc propositionem magister insinuans dicit: quod primus homo non per intervalla: siue per successione temporis: sed creatus mortuus scilicet sibi necessarius et copetentem accepit. In triplici cognitione primus parens prescius fuit. Primo cognitione reipsum propter se creatum: quod curam erat habiturus: unde et eis nomina imposuisse legitur: et illa reipsum cognitionem per spiritum non perdidit: sed hanc partem perpetrato retinuit. Secundo dotatus fuit primus homo cognitione sui creatoris. scilicet deus: non quidem enigmatica sed per quandam interiorum inspirationem: non tamen ita clare sicut in patria: et illa post partum retinuit. Tertio fuit illustratus cognitione superiorum: scilicet scivit enim quod debuit superiorum: quod aliis: quod sibi: et etiam post partum illa retinuit. Tertia propositio est hec. Homo ante partum non presciuit futurum eventum sui status. Hanc magister probans quod. Tertium primus homo habuit sciam eorum que circa ipsum futura erant. scilicet ante presciuit qualia bona habuisset si persistisset: vel etiam ante presciuit ruinam si lapsurus esset. Et respondens dicit: quod primus homo accepit sciam eorum que agenda et dimittenda fuerant: aliter postquam fuisset sibi iniuste imputatum: sed non fuit sui casus prescius: cuius similes supradictum est de angelis corruptibus. Quod affirmat auctoritate beati Augustini. Et tamen in speciali.

De gratia hominis et de potentia ante casum. Ca. I

Hinc diligenter investigari oportet: quomodo gratiam vel potentiam habuerit homo ante casum: et utrum per eam potuerit stare vel non. Sciendum est ergo quod homini in creatione (sicut de angelis diximus) datum est per gratiam auxilium: et collata est potentia per quam poterat stare: id est non declinare ab eo quod acceperat: sed non poterat proficere instanti ut per gratiam creationis sine alia mereri salutem valeret. Poterat quidem

per illud auxilium gratie creationis resistere malo: sed non perficere bonum. Poterat tamen per illud bene vivere quodammodo: quod poterat vivere sine peccato: sed non poterat sine alio gratie adiutorio spiritualiter vivere quo vitam mereretur eternam.

Quod etiam poterat per illam creationis gratiam bene vivere quodammodo.

Opinio porretano fuit: quod homo ante casum nunquam habuit gratiam. Alia dicit: quod duplex fuit status hominis ante peccatum. scilicet innocencie in quo creatus est. Et gratie in quo recreatus est. Tertia dicit: quod homo ante peccatum non habuit nisi unum statum. scilicet gratie. Huius opinionis fuit propositus. Secunda opinio communior est et celebrior.

Addi. henric de vulturaria.

Unde Aug. in Ench. Sic factus est homo rectus ut et manere in ea rectitudine posset non sine diuino adiutorio: et suo fieri perversus arbitrio: utrumlibet horum elegisset: dei voluntas fieret: vel ab illo vel de illo. Et quod suam maluit facere voluntatem quam dei: de illo facta est voluntas dei. Item in eodem. Sic hominem per us oportebat fieri: ut et bene posset velle: et male. Nec frustra si bene: nec impune si male. Ideo quoque in li. de correctioe et gratia ait. Si hoc adiutorium vel angelo vel homini cum primis facti sunt defuisset: quoniam non talis natura facta erat ut sine diuino auxilio posset manere si vellet: non vitio sua culpa cecidisset. Defuisset quippe adiutorium sine quo manere non posset. Idem. Dederat deus homini bonam voluntatem: in illa quippe cum fecerat rectum: dederat adiutorium sine quo non posset in ea manere si vellet: et per quod posset. Ut autem hoc vellet in eius dimisit arbitrio. In eodem. Accepit posse si vellet: sed non habuit velle quo posset. Nam si habuisset: perseverasset. His testimoniis evidenter monstratur: quod homo rectitudinem et bonam voluntatem in creatione accepit: atque auxilium quo stare poterat: alioquin non sua culpa videtur cecidisse.

Aug. in ench. ca. 88.

Qualis fuerit illa rectitudo et bonitas voluntatis in qua creatus est.

Sed quomodo rectam et bonam voluntatem habuit homo: si per eam nec mereri vitam valuit: nec in ea stare voluit: quod nec aliquid mali ea tunc volebat: et ad tempus stare voluit: sed non perseveranter: et ideo recta et bona fuit tunc voluntas hominis.

Oppositio contra illud quod dicitur est hominem non potuisse proficere. Cap. II

De hoc autem quod dicitur: Homo hominem non potuisse proficere vel mereri per gratiam creationis: solet opponi sic. Per illud auxilium gratie creationis potuit stare in bono quod accepit. Potuit ergo resistere tentationi. Sed resistere tentationibus atque suggestionibus malis: meritum est

Cap. II

Aug. in ench. ca. 88.

Di. XXIII et habet. 7. e. cu. eoz. s. De adiutorio per quod homo ante lapsum stare potuit scilicet de libertate arbitrio in quantum ad alias potentias copat. Quod in gratia creati fuit quod potuit stare: sed non proficere.

Liber II Capi. III III et V

Responso
Ad resistere
malo aliqui me
ritu est: aliqua
do non.

ac bonu remunerabile. Omne autē bonum
meritu pfectus ē. Per graz g creatiois pfi
cere potuit sine adiectioe alteri⁹ gre. Ad qd
dicimus: qz resistere malo z nō p sentire ten
tationi nō fecisset illi meritū / z si nō p sensis
set: qz nihil in eo erat qd ad malū ipelleret:
sicut angelis q nō ceciderūt nō fuit merituz
q steterūt. i. q nō corruerūt. Nobis autē me
ritū est aliqn: si malū nō facimus sed resisti
mus: ibi dūtaxat vbi causa subest q nos id
facere mouet: qz ex peccati corruptela pro
ni sunt ad lapsum gressus nostri. Vbi autē
nō interuenit causa nos ad malū impellēs:
nō meremur si ab eo declinamus. Declina
re em̄ a malo semper vitat penā: sed nō sem
per meref palmam.

De adiutorio homini in creatōe
dato quo stare poterat. Ca. III d

Nōc cōsiderandū ē qd
fuerit illud adiutoriu homini datū
in creatioe q poterat manere si vel
let. Illud vtiqz fuit libertas arbitriū ab om
ni labe z corruptela imunis: atqz volūtatis
rectitudo z omniū naturaliu potētiāz / ani
mē sinceritas atqz viuacitas.

De libero arbitrio
Libez vero arbitriū est fa
cultas rōnis z volūtatis qua bonū eligitur
gratia assistente: vel malum eam desistēte.

Adi. henrici
de virmaria.

Propter hāc definitionē dixerūt qdā: q li
bez arbitriū nō est volūtas rōnis
nec rō / s qdā ptās vel dignitas impans rōni. Alij di
cūt q libez arbitriū nec est rō / nec volūtas / s potētia cō
pacta ex his duobus. Sz iste due opinionones reprobanf
a modernis. Alij dicūt q est rō: aliq q volūtas. Magi
Sull. aut dicit / q duplr pōt rūderi. Primo q libez ar
bitriū sit rō fm q se rō habet ad opa vt impator: nō fm
qd se habet vt cōsiliarius. Secdo pōt dici q liberū arbi
triu est volūtas: fm qd volūtas cōphēdit sensum et
iudiciū definitiuū vt aliqd fiat: z appetitū aliqd faciēdi.
Et fm hoc volūtas cōphēdit tres vires anime.

Et dicit libez qstū ad volūtate / que ad
vtrūlibet flecti pōt. Arbitriū xō qstū ad rō
nē: cui⁹ ē facultas vel potētia illa: cui⁹ etiā ē
discernere inf bonū z malū. Et aliqn qdem
discretionē hīs boni z mali: qd malū est eli
git: aliqn xō qd bonū est. Sz qd bonū ē / ni
si gra adiuta non eligit: malū xō p se eligit.
Est em̄ in aīa rōnali volūtas naturalis qua
naturalit vult bonū: licet tenuit z exilit: ni
si gratia iuuet: q adueniēs iuuat eā z erigit
vt efficacit velit bonū. Per se aut pōt velle
malū efficaciter. Illa g rōnalis aīe potētia
qua bonū vel malū pōt velle: vtrūqz discer
nens libez arbitriū nūcupat: qd bruta aīa /
lia nō hnt: qz rōne carēt: hnt tñ sensum z ap
petitū sensualitatis.

Ad bruta aīa
lia nō hnt libe
rū arbitriū: s
appetituz sen
sualitatis.

De sensualitate. Ca. III f

Et em̄ sensualitas q
dā vis anime inferior: ex q est mor⁹
qui intēdit in corporis sensus atqz
appetitus rerum ad corpus pertinentium.

Sumit⁹ etiā sensualitas qnqz p vi sensitina in
feriori: quā Aristoteles vocat sensum rōis
cōmunē. Et ita tribus modis accipit sensualitas. Sed
primo modo accepit magister.

Ratio xō vis aīe est superior: q (vt ita di
camus) duas habet ptes vel differētiās: su
periorē z inferiorē. Scdm superiorē supnis cō
spiciēdis vel pfulēdis intēdit. Scdm inferi
orē ad tpaliū dispositionē pspicit. Quicqd
ergo in aīa nostra nobis p sideratibus occur
rit qd nō sit cōmune cū bestijs: ad rōnē pri
net. Qd aut in ea repis cōmune cuz beluis:
ad sensualitatē pnet. Et vbi nobis grada
tim in p sideratioe ptiū aīe p grediētibz p
mū aliqd occurrit qd nō est cōmune cū be
stijs: ibi incipit ratio. hoc autē Aug⁹ docet
xij. li. de tri. ita dicēs. Videamus vbi sit qstū
quoddā hoīs exterioris interiorisqz pfiniū.
Quicqd em̄ habemus in aīo cōmune cū pe
core: recte dicit ad exteriorē hominē ptime
re. Nō em̄ solū corpus exterior: hō cōputabi
tur: s adiūcta qdā vita sua / q cōpages cor
poris z oēs sensus vigēt: qbus instructus ē
ad exteriora sentiēda. Ascendentibus ergo
introsum qbusdā gradibus p siderationis
p anime partes: vbi incipit aliqd occurrere
qd nō sit nobis cōmune cū bestijs / ibi inci
pit ratio: vbi homo interior: iā possit agno
sci. Rationis autē pars superior: eternis ra
tioibus pspiciēdis vel pfulēdis adherescit:
portio inferior: ad tpalia gubernāda dese
ctif. Et illa rōnis intētio q pteplamur / pna
sapie deputat: illa vero q bene vtimur reb⁹
tpalibus / scie deputat. Lū xō differimus de
natura mētis humane: de vna quadā re dis
serimus: nec eā in hęc duo q cōmemorau
mus: nisi p officia geminamus. Carnal autē
vel sensualis anime motus: q in corporis sen
sus intēdit: nobis pecozibusqz cōmunis ē:
qui seclusus est ratioe sapientie: rationi au
tē scientie vicinus est.

Adi. henrici
de virmaria.

De ratioe q
habet duas
ptes: su
periorē
ad officia.
Quid ad
rōnē ptime
Abi incipit
ratio.

Aug⁹ docet
xij. li. de tri. ita dicēs. Videamus vbi sit qstū
quoddā hoīs exterioris interiorisqz pfiniū.
Quicqd em̄ habemus in aīo cōmune cū pe
core: recte dicit ad exteriorē hominē ptime
re. Nō em̄ solū corpus exterior: hō cōputabi
tur: s adiūcta qdā vita sua / q cōpages cor
poris z oēs sensus vigēt: qbus instructus ē
ad exteriora sentiēda. Ascendentibus ergo
introsum qbusdā gradibus p siderationis
p anime partes: vbi incipit aliqd occurrere
qd nō sit nobis cōmune cū bestijs / ibi inci
pit ratio: vbi homo interior: iā possit agno
sci. Rationis autē pars superior: eternis ra
tioibus pspiciēdis vel pfulēdis adherescit:
portio inferior: ad tpalia gubernāda dese
ctif. Et illa rōnis intētio q pteplamur / pna
sapie deputat: illa vero q bene vtimur reb⁹
tpalibus / scie deputat. Lū xō differimus de
natura mētis humane: de vna quadā re dis
serimus: nec eā in hęc duo q cōmemorau
mus: nisi p officia geminamus. Carnal autē
vel sensualis anime motus: q in corporis sen
sus intēdit: nobis pecozibusqz cōmunis ē:
qui seclusus est ratioe sapientie: rationi au
tē scientie vicinus est.

De ratioe q
habet duas
ptes: su
periorē
ad officia.

Quid ad
rōnē ptime
Abi incipit
ratio.

Aug⁹ docet
xij. li. de tri. ita dicēs. Videamus vbi sit qstū
quoddā hoīs exterioris interiorisqz pfiniū.
Quicqd em̄ habemus in aīo cōmune cū pe
core: recte dicit ad exteriorē hominē ptime
re. Nō em̄ solū corpus exterior: hō cōputabi
tur: s adiūcta qdā vita sua / q cōpages cor
poris z oēs sensus vigēt: qbus instructus ē
ad exteriora sentiēda. Ascendentibus ergo
introsum qbusdā gradibus p siderationis
p anime partes: vbi incipit aliqd occurrere
qd nō sit nobis cōmune cū bestijs / ibi inci
pit ratio: vbi homo interior: iā possit agno
sci. Rationis autē pars superior: eternis ra
tioibus pspiciēdis vel pfulēdis adherescit:
portio inferior: ad tpalia gubernāda dese
ctif. Et illa rōnis intētio q pteplamur / pna
sapie deputat: illa vero q bene vtimur reb⁹
tpalibus / scie deputat. Lū xō differimus de
natura mētis humane: de vna quadā re dis
serimus: nec eā in hęc duo q cōmemorau
mus: nisi p officia geminamus. Carnal autē
vel sensualis anime motus: q in corporis sen
sus intēdit: nobis pecozibusqz cōmunis ē:
qui seclusus est ratioe sapientie: rationi au
tē scientie vicinus est.

De ratioe q
habet duas
ptes: su
periorē
ad officia.

Quid ad
rōnē ptime
Abi incipit
ratio.

Aug⁹ docet
xij. li. de tri. ita dicēs. Videamus vbi sit qstū
quoddā hoīs exterioris interiorisqz pfiniū.
Quicqd em̄ habemus in aīo cōmune cū pe
core: recte dicit ad exteriorē hominē ptime
re. Nō em̄ solū corpus exterior: hō cōputabi
tur: s adiūcta qdā vita sua / q cōpages cor
poris z oēs sensus vigēt: qbus instructus ē
ad exteriora sentiēda. Ascendentibus ergo
introsum qbusdā gradibus p siderationis
p anime partes: vbi incipit aliqd occurrere
qd nō sit nobis cōmune cū bestijs / ibi inci
pit ratio: vbi homo interior: iā possit agno
sci. Rationis autē pars superior: eternis ra
tioibus pspiciēdis vel pfulēdis adherescit:
portio inferior: ad tpalia gubernāda dese
ctif. Et illa rōnis intētio q pteplamur / pna
sapie deputat: illa vero q bene vtimur reb⁹
tpalibus / scie deputat. Lū xō differimus de
natura mētis humane: de vna quadā re dis
serimus: nec eā in hęc duo q cōmemorau
mus: nisi p officia geminamus. Carnal autē
vel sensualis anime motus: q in corporis sen
sus intēdit: nobis pecozibusqz cōmunis ē:
qui seclusus est ratioe sapientie: rationi au
tē scientie vicinus est.

De ratioe q
habet duas
ptes: su
periorē
ad officia.

Quid ad
rōnē ptime
Abi incipit
ratio.

Aug⁹ docet
xij. li. de tri. ita dicēs. Videamus vbi sit qstū
quoddā hoīs exterioris interiorisqz pfiniū.
Quicqd em̄ habemus in aīo cōmune cū pe
core: recte dicit ad exteriorē hominē ptime
re. Nō em̄ solū corpus exterior: hō cōputabi
tur: s adiūcta qdā vita sua / q cōpages cor
poris z oēs sensus vigēt: qbus instructus ē
ad exteriora sentiēda. Ascendentibus ergo
introsum qbusdā gradibus p siderationis
p anime partes: vbi incipit aliqd occurrere
qd nō sit nobis cōmune cū bestijs / ibi inci
pit ratio: vbi homo interior: iā possit agno
sci. Rationis autē pars superior: eternis ra
tioibus pspiciēdis vel pfulēdis adherescit:
portio inferior: ad tpalia gubernāda dese
ctif. Et illa rōnis intētio q pteplamur / pna
sapie deputat: illa vero q bene vtimur reb⁹
tpalibus / scie deputat. Lū xō differimus de
natura mētis humane: de vna quadā re dis
serimus: nec eā in hęc duo q cōmemorau
mus: nisi p officia geminamus. Carnal autē
vel sensualis anime motus: q in corporis sen
sus intēdit: nobis pecozibusqz cōmunis ē:
qui seclusus est ratioe sapientie: rationi au
tē scientie vicinus est.

De ratioe q
habet duas
ptes: su
periorē
ad officia.

Quid ad
rōnē ptime
Abi incipit
ratio.

Aug⁹ docet
xij. li. de tri. ita dicēs. Videamus vbi sit qstū
quoddā hoīs exterioris interiorisqz pfiniū.
Quicqd em̄ habemus in aīo cōmune cū pe
core: recte dicit ad exteriorē hominē ptime
re. Nō em̄ solū corpus exterior: hō cōputabi
tur: s adiūcta qdā vita sua / q cōpages cor
poris z oēs sensus vigēt: qbus instructus ē
ad exteriora sentiēda. Ascendentibus ergo
introsum qbusdā gradibus p siderationis
p anime partes: vbi incipit aliqd occurrere
qd nō sit nobis cōmune cū bestijs / ibi inci
pit ratio: vbi homo interior: iā possit agno
sci. Rationis autē pars superior: eternis ra
tioibus pspiciēdis vel pfulēdis adherescit:
portio inferior: ad tpalia gubernāda dese
ctif. Et illa rōnis intētio q pteplamur / pna
sapie deputat: illa vero q bene vtimur reb⁹
tpalibus / scie deputat. Lū xō differimus de
natura mētis humane: de vna quadā re dis
serimus: nec eā in hęc duo q cōmemorau
mus: nisi p officia geminamus. Carnal autē
vel sensualis anime motus: q in corporis sen
sus intēdit: nobis pecozibusqz cōmunis ē:
qui seclusus est ratioe sapientie: rationi au
tē scientie vicinus est.

De ratioe q
habet duas
ptes: su
periorē
ad officia.

Quid ad
rōnē ptime
Abi incipit
ratio.

Aug⁹ docet
xij. li. de tri. ita dicēs. Videamus vbi sit qstū
quoddā hoīs exterioris interiorisqz pfiniū.
Quicqd em̄ habemus in aīo cōmune cū pe
core: recte dicit ad exteriorē hominē ptime
re. Nō em̄ solū corpus exterior: hō cōputabi
tur: s adiūcta qdā vita sua / q cōpages cor
poris z oēs sensus vigēt: qbus instructus ē
ad exteriora sentiēda. Ascendentibus ergo
introsum qbusdā gradibus p siderationis
p anime partes: vbi incipit aliqd occurrere
qd nō sit nobis cōmune cū bestijs / ibi inci
pit ratio: vbi homo interior: iā possit agno
sci. Rationis autē pars superior: eternis ra
tioibus pspiciēdis vel pfulēdis adherescit:
portio inferior: ad tpalia gubernāda dese
ctif. Et illa rōnis intētio q pteplamur / pna
sapie deputat: illa vero q bene vtimur reb⁹
tpalibus / scie deputat. Lū xō differimus de
natura mētis humane: de vna quadā re dis
serimus: nec eā in hęc duo q cōmemorau
mus: nisi p officia geminamus. Carnal autē
vel sensualis anime motus: q in corporis sen
sus intēdit: nobis pecozibusqz cōmunis ē:
qui seclusus est ratioe sapientie: rationi au
tē scientie vicinus est.

Ad d. henrici de vultu marie.

Nota qd in culturis e restringere motus sensibilibus appetitus. Cu hic obmittit videt veniale. Cu aut no solu obmittit sz etia delectat in tali motu p aliqd tps pot esse veniale. Si aut p magnu tepus mortale: qz tuc obmittit cohibere vroz. Morosa em delectatio dicit esse mortale pctm. Nulla aut delectatio dicit morosa nisi q ex sensu. Sensualis ergo motus nullo mo pctm est: donec inferiori pte ronis attigerit. Et tuc si statim cohibet/meritu est. Sz sensus in delectatione primi motus q est ex deliberatione ronis: t diu tenet in delectatione cogitatiois/pctm e mortale: licet no assit plena voluntas pficiendi. Sz qrit vtru primus motus ad comedendu sit pctm. Distinguit vt supra de duplici tetationis specie. De generali aut differetia venialis peccati ad mortale dicit Aug in li. de libe. arbi. q libido est causa omnis peccati. Est aut libido improba voluntas/qua molli anima rationalis ad delectandu in creatura. Et si illa voluntate diligit creatura plus q deam/vel eque/peccatu est mortale: si minus veniale.

1. Cor. 11. b.

Et hic est vir q fm aplm dicit imago et gloria dei: z illa e mulier q fm eundem dicit gloria viri. Atqz inter huc viz z hac muliere est velut quoddam spuale coniugiu/naturalisqz contractus. Quo supior ronis portio q si vir debet pesse z dominari. Inferior vero quasi mulier debet subesse z obedire. Ideo vir fm aplm no debet habere velamen sed mulier. Et sicut in cunctis animatibus non est repertu homini adiutoriu simile sibi sed de illo sumptu quod ei formare in coniugiu: ita z in partibus anime quas cu pecoribus habemus comunes/nullu meti nostre simile est adiutoriu. Unde Aug in eodem. Illud nostru quod in actione temporalium tractadurum ita versat vt no sit in nobis comune cu pecore: ronale est quidem sed ex illa rationali mente qua subheremus intelligibili z incommutabili veritati taqz ductu: z inferioribus tractadis gubernadisque deputatum est. Sicut em in oibus pecoribus no est inuentum viro adiutoriu simile sibi/nisi de illo detractum in coniugiu formare: ita meti nostre qua superna pulimus veritate: nullu est ad vsu re temporalium/ qtu nature hois sat est simile adiutoriu ex anime partibus qs comunes cu pecoribus habemus. Ideoqz ronale nostru no ad vnitatis diuortiu separatum sed in auxiliu societatis quasi deriuatum in suo dispartit officio. Et sicut vna caro est duoz in masculo z in femina: sic intellectu nostru z actione siue rone z appetitu ronale: vel si aliquo mo significatius dicitur vna metis natura complectit: vt sicut de illis dicitur est. Erunt duo in carne vna: sic z de his dici possit: duo in mente vna. Ecce ex his verbis aperte intelligi potest: qualiter in anima hominis existat imago illius coniugij: et qualiter in singulis nostrum spiritualiter sint illa tria: scilicet vir/mulier/serpens.

De spuali coniugio viri et mulieris in nobis

1. Cor. 11. b.

Aug 11. 12 de tri. ca. 4.

Et hic est vir q fm aplm dicit imago et gloria dei: z illa e mulier q fm eundem dicit gloria viri. Atqz inter huc viz z hac muliere est velut quoddam spuale coniugiu/naturalisqz contractus. Quo supior ronis portio q si vir debet pesse z dominari. Inferior vero quasi mulier debet subesse z obedire. Ideo vir fm aplm no debet habere velamen sed mulier. Et sicut in cunctis animatibus non est repertu homini adiutoriu simile sibi sed de illo sumptu quod ei formare in coniugiu: ita z in partibus anime quas cu pecoribus habemus comunes/nullu meti nostre simile est adiutoriu. Unde Aug in eodem. Illud nostru quod in actione temporalium tractadurum ita versat vt no sit in nobis comune cu pecore: ronale est quidem sed ex illa rationali mente qua subheremus intelligibili z incommutabili veritati taqz ductu: z inferioribus tractadis gubernadisque deputatum est. Sicut em in oibus pecoribus no est inuentum viro adiutoriu simile sibi/nisi de illo detractum in coniugiu formare: ita meti nostre qua superna pulimus veritate: nullu est ad vsu re temporalium/ qtu nature hois sat est simile adiutoriu ex anime partibus qs comunes cu pecoribus habemus. Ideoqz ronale nostru no ad vnitatis diuortiu separatum sed in auxiliu societatis quasi deriuatum in suo dispartit officio. Et sicut vna caro est duoz in masculo z in femina: sic intellectu nostru z actione siue rone z appetitu ronale: vel si aliquo mo significatius dicitur vna metis natura complectit: vt sicut de illis dicitur est. Erunt duo in carne vna: sic z de his dici possit: duo in mente vna. Ecce ex his verbis aperte intelligi potest: qualiter in anima hominis existat imago illius coniugij: et qualiter in singulis nostrum spiritualiter sint illa tria: scilicet vir/mulier/serpens.

Sec. 2. d.

Qualis p illa tria in nobis consumetur tetatio. La. VI b

Quo p tria in nobis sumet pctm:

Quo p tria in nobis sumet pctm: vbi agnosci poterit si diligenter intendat qd sit in aia mortale/vl veniale peccatu: Et em ibi serpens suasit mulieri/z mulier viro: ita z in nobis sensualis motus cu illecebra pcti cepit/ qsi serpens suggerit mulieri. s. inferiori pti ronis. i. roni scie: q si pferit illecebre/mulier edit abu vetitu. Post de eodem dat viro/cu superiori pti ronis. i. roni sapie eandem illecebra suggerit: q si cosentit/tunc vir etia cu femina abu vetituz gustat. Si ergo in motu sensualitatu peccati illecebra teneat: veniale ac leuissimu est peccatu. Si vero inferior pars rationis consentit: ita vt sola cogitationis delectatione sine voluntate pficiendi teneat: mulier sola manducavit/non vir: cuius auctoritate cohibetur voluntas/ne ad opus vsqz pueniat. Si vero assit plena voluntas pficiendi: vt si assit facultas ad effectum perducatur: vir q manducat: qz superior pars ronis illecebre consentit: z tuc est damnabile et graue peccatum.

Ad si peccatus sit veniale. Ad si mulier sola manducat cibum vetitum.

Ad si mortale.

Multiplex est officiu ronis.

Multiplex est officiu ronis. Primu est cohibere: fm hoc dicit intel. lectus. Secm ratiocinari: sic dicit vis ronalis. Tertiu discernere: sic pprie dicit ro. Quartu inuenire media: sic dicit ingeniu. Quintu eligere: sic dicit voluntas. Sextu simul discernere z eligere: sic dicit libe arbitriu. Septimu celestia preplari: sic dicit synderesis siue supior ps ronis. Hoc officiu pficit donu sapie z intellectus. Octauum est disponere inferiora: sic dicit inferior ps ronis. Hoc officiu regit sps pslj z fortitu diuis/scie z pietatis. Spus ho timoris vtriusqz moderat.

Ad d. henrici de vultu marie.

Qua autem mulier sine viro gustat: aliqui e mortale/aliqui veniale pctm. Et em dictuz est: tuc mulier sine viro gustat/cuz ita delectatione cogitatiois pctm tenet/vt faciedu no decernat: vel cu quida terminus z mensura a peccato adhibet a viro/vt non liceat mulieri effrenata libertate in peccatum progredi. Si ergo peccatum non diu teneatur delectatione cogitatiois: sed statim vt mulierem tetigit/viri auctoritate repellat: veniale est. Si vero diu in delectatione cogitationis teneatur: etsi voluntas perficiendi desit/mortale est: z p ea damnabitur simul vir et mulier: id est totus homo: quia et tuc vir no sicut debuit/mulier e cohibuit: vnde potest dici consensisse.

Ad si mulier gustat sine viro tuc aliqui mortale/aliqui veniale pctm est.

Nota qd aliq distinguunt ista tria bris Brego. alit Aug.

Nota qd aliq distinguunt ista tria bris Brego. alit Aug. Pro suggestioe serpentis dicit ex teri ore suggestioe diaboli: p muliere carne: p viro rone. Si ex suggestioe diaboli moueat caro siue sensibilitas ad delectandu tuc mulier comedit. Si ho ro consentiat in actu vel in delectatione tuc comedit vir. Sz fm Augustinu p serpente/somes siue concupiscentia: p muliere inferior ps ronis: p viro supior ps eius accipit. Primum ergo motus ex fomite/est suggestio serpentis. Si ex illo surgat delectatio in cogitatione tuc comedit mulier. Et illa delectatio no est originaliter in inferiori parte ronis sed in concupisibili. Dicit tñ eius esse qz no reprimat ea: z qz consentit in ipsa.

Ad d. henrici de vultu marie.

Repetitio summam pstringens.
Capitulum VII

Taqz vt breuiter sum-

ma pstringā. Quā pctm̄ ita in aia pcti-
piē vt illud facere disponat: vel etiā
pficiat aliud frequēter/aliud semel: vt etiā
qñ delectatiōe cogitatiōis diu teneat/mor-
tale ē. Lū xō in sensuali motu tm̄ ē (vt pdi-
rimus) tūc leuissimū est: qz rō tunc nō dele-
ctat. Ideo aut sup̄ dixi: aliud frequēter/ali-
ud semel: qz qdā sunt q si tm̄ semel fiāt: vel
faciēda disponant/dānāt: qdā xō nō nisi se-
pius fiāt/vel faciēda decernant: vt de ocio/
so verbo z hmōi. Hec Aug^o in. xij. li. de tri-
tradit ita. Sic in illo iugio pmoꝝ hominū
serpēs māducandū psuasit: mulier autē nō
māducauit sola/ sed viro suo dedit: z simul
māducauerūt. Ita z in quodā secreto cōiu-
gio/ qd in vno hoie gerit z dinoscit: cū rōni-
scie q in rebus tpalib^o agēdis ratiocinandi
vniacitate versat/ aialis sensus ingerit quā-
dā illecebrā: tūc velut serpēs alloquit femi-
nā. Huic aut illecebre p̄sentire de ligno veti-
to ē edere. Sz iste p̄sensus si sola cogitatio/
nis delectatiōe p̄tētus ē: sup̄iori xō auctori-
tate ita retinent mēbra vt nō exhibeant ar-
ma iniquitatis pctō: sic habendū estimo/ ve-
lut lignū vetitūz mulier sola comederit. Si
aut in p̄sensu illo ita decernit qd qz pctm̄: vt
si sit potestas/ etiā ope impleat: intelligēda
est mulier dedisse viro suo simul edendū il-
licitū cibū. Necqz em̄ pōt pctm̄ nō solū cogi-
tandū suauit/ verū etiā ppetrandū efficacit
mēte decerni: nisi z illa mētis intētio penes
quā summa potestas est mēbra in opus mo-
uēdi vel ab ope cohibēdi/ male actioni ce-
dat. Nec sane cū sola cogitatione mēs oble-
ctat illicitis: nō qdē decernēs esse faciēda/
tenēs tm̄ z volēs libēter q statim vt attige-
rūt animū/ respui debuerūt: negandū est es-
se pctm̄: sed longe minus q si z ope statuāt
implendū. Et ideo de talibus qz cogitatio/
nibus venia petēda est/ pectusqz pcutiendū
z dicēdū: Dimitte nobis debita nra. Necqz
em̄ sicut in illis duobus primis hoibus pso-
nam suā quisqz portabat: z ideo si sola mu-
lier cibū edisset illicitū/ sola vtiqz mortē sup-
plicio plecteret: ita dici potest in hoie vno
si delectationibus illicitis/ a qbus cōtinuo
se deberet auertere/ cogitatio libenter sola
pascat: nec faciēdo decernant mala/ sz tm̄
suauiter in recordatione teneant: quasi mu-
lierem sine viro posse dānari. Absit hoc cre-
dere. Hic qppe vna psona est: vnus homo
est: totusqz damnabit: nisi hec q sine volun-
tate operandi/ sed tm̄ cū voluntate animum
talibus oblectandi solius cogitationis sen-

tiunt esse pctā p mediatoris gratiā remittā-
tur. Idem qz in libro 3° Manicheos de hoc Augustin^o
eodē sic ait. Ap̄ls dicit: Scdm̄ principē po-
testatis aeris huius: spūs q nūc operat in fi-
lijis diffidētie. Nunqd̄ q visibiliter eis appa-
ret: aut quasi corporeis loci accedit ad eos
z operat? Sed miris modis p cogitationē
suggerit quicqd̄ pōt: qbus suggestionibus
resistendū est. Nō em̄ ignoramus astutias
eius. Quō em̄ accessit ad iudā/ qñ ei psua-
sit vt dñm traderet? Nunqd̄ in locis aut p
hos oculos ei visus ē? Sz vtiqz (vt dictū ē)
in cor eius intrauit. Repellit aut illū homo
si paradysum mentis custodiat. Posuit em̄
hominē deus in paradiso/ vt oparet z custo-
direr: qz sicut ecclesie dicit in canticis cātico/
rū. Hortus p̄clusus/ fons signatus: q vtiqz
nō admittit p̄uersitatis ille psuasor: sz tm̄ p
mulierē deceptit. Nō em̄ etiā ratio nra dedu-
ci ad consensum peccati potest/ nisi cū dele-
ctatio mota fuerit in illa pte animi qua de-
bet obtemperare rationi tanqz rectori viro.
Etiā in vnoquoqz nostrū nihil aliud agit/
cum ad pctm̄ quisqz dilabit/ qz tūc actū est
in illis tribus: serpēte/ muliere z viro. Nam
p̄mo fit suggestio siue p cogitationē/ siue
p sensus corpis: vel vidēdo/ tangēdo/ vt au-
diendo/ vel gustādo/ vel olfaciēdo. Que
suggestio cum facta fuerit: si cupiditas no-
stra nō moueat ad peccandū/ excludit ser-
pētis astutia. Si aut mota fuerit: quasi iam
mulieri psuasum erit: sed aliqñ ratio virilit
etiā cōmotā cupiditatē refrenat z cōpescit.
Qd cū fit/ nō labimur in pctm̄: sed cū aliqñ
ta luctatiōe coronamur. Si aut ratio p̄sen-
tiat: z qd libido cōmouerit faciēdū esse de-
cernat: ab oi vita beata tāqz de paradiso ex-
pellit hō. Itā em̄ pctm̄ imputat: etiā si non
subsequatur factum/ quando rea tenetur in
consensione conscientia.

**Quare hec de anime partibus
dixit.**

**Hec de aie ptibus inter-
seruimus/ vt ipsius anime natura plenus
cognosceret: z fm̄ quaz sui portionem in ea
sit liberum arbitrium intelligat. s. fm̄ ratio-
nem qua omne peccatum mortale geritur/
sed non omne veniale: illud. s. quod in solo
motu sensualitatis existit.**

**Quod sensualitas sepe in scriptura
aliter qz supra accipitur. s. vt etiam
inferior rationis portio eius nomi-
ne intelligitur.**

**Non est aut silētio p̄tereū-
dum/ q sepe in scriptura nomine sensualita-
tis: nō id solū in anima qd ē nobis cōmune.**

Auctoritate
Aug^o. ita et
se confirmat

Roma. 6. c.

Atqz sit morta-
le qd i sola de-
lectatiōe tenet
cogitationis.

Matth. 6. b.

lib.
c.

cū peccore sed etiā inferior portio rōnis que
tpaliū dispositiōi intēdit/intelligit. Qd di-
ligēs lector in locis scripturę vbi de ipsa sit
mētio vigilāter annotet.

Ista est distinctio. xxiij. huius scđi libei: in qua
magister postq̄ egit de tentatione pri-
mi hoīs p̄ quā cecidit/agit de potētia p̄ quā stare potu-
it: cuiusmodi est libez arbitriū. Et tria facit. Hā primo
ostendit q̄ primis parētibz fuit datū sufficiens adiuto-
riū ad status innocētie rētationē. Scđo subdit q̄ illud
adiutoriū fuit libez arbitriū: insinuās ad quā ipsum p̄-
tineat anime portione. Tertio subiūgit q̄ nos peccan-
tes sequimur quodāmodo primoz parentū tentatio-
nem. Primū facit a principio distinctiōis vsq̄ ibi: Qd
siderandū ē. Scđm vsq̄ ibi: Illud quoq̄ p̄tereundū ē.
Tertiū hō vsq̄ ad finē distinctiōis. ¶ In speciali sen-
tētia magistri stat in tribus p̄pōnibus: quaz p̄ma ē hec.
Primus homo a p̄filiō gratie a creatiōe sibi indite po-
tuit absq̄ merito cuiuslibet tentatiōi resistisse. Hāc ma-
gister p̄bas dicit: q̄ p̄mus homo ex creatiōe habuit si-
bi inditū recte volūtatis auxiliū: quo resistere potuit
malo: licet nō ad meritū glorie. Et rō est: quia si tale au-
xilium nō habuisset/peccatū nō fuisset sibi iuste imputa-
tū. Sed cōtra obijciť dupliciter. Primo querēdo quō-
talis volūtatis recte possit dici: quia p̄mus homo nec me-
ruit nec stetit. Et respōdet ipsam fuisse rectā p̄ mali carē-
tiam. et quia p̄ hoc eā ad tēpus stare voluit. Scđo que-
rit sic. Si resistere malo sit meritoziū: si potuit in primo
statu resistere malo: ergo mereri potuit. Et respōdet: q̄
resistere malo in natura corrupta meritoziū bene est: in
qua est aliquid impellēs ad malū: sed nō fuit sic in natu-
ra integra: in qua fuit auxiliū includēs rectitudinē om-
niū potentiaz anime/absq̄ quocūq̄ impellente ad ma-
lum. ¶ Secunda p̄positio est hec. Auxiliū quo homo
in statu innocētie potuisset vitasse peccatū/est libez ar-
bitrium pertinēs ad superioris rationis portione. Hāc
magister insinuās querit: Quid sit illud auxiliū quo hō
potuisset in primo statu vitasse peccatū. Et respondens
dicit: q̄ fuit libez arbitriū: quod describēs dicit: q̄ sit fa-
cultas rationis et volūtatis: qua bonū eligit cū gratia
et malū sine gratia: et dicit libez quo ad voluntatē: et di-
cit arbitrium quo ad rationē ad quā spectat potētia dis-
cernēdi. Et dicit facultas voluntatis et rationis: eo q̄
tam ad voluntatē q̄ ad rationē spectat. Ex quo corollā-
rie infert: q̄ liberū arbitrium sit potētia rationalis na-
ture: qua potest velle bonum vel malum vtrūq̄ discer-
nendo: et p̄sequēs bruta animalia eo carēt: et sic t̄m sen-
sum et appetitū qui sensualitas dicit/habent. Et subdit
q̄ sensualitas et ratio sunt due vires anime ab invicem
differētes. Hā sensualitas respicit sensus corporis et ap-
petitus eoz. Ratio vero est quedā vis anime superior
excedēs omne illud qd habemus cōmune cum brutis.
Cuius qdē rōnis duplex est portio. Una inferior q̄ dis-
ponit tpalia. Alia superior q̄ etnis bonis aspiciēdis intē-
dit. Et he due portiones nō noiant duas esse potētiās aīe
sed diuersa esse officia vniū et eiusdē potentie. ¶ Ter-
tia p̄positio ē hec. Tūc mortaliter vel venialiter pecca-
mus: dū vel in opus/vel in delectationē culpe p̄sentium
damus. Hanc magister insinuās dicit: q̄ ad instar pri-
mi hominis et primi peccati aliqñ p̄tingit nos peccare.
Hā sicut in primo peccato primoz parentū inueniebāt
serpens suadens mulieri/et mulier suadens viro: ita et
in nobis sensualitas p̄ modū serpentis suadet rōni su-
periori. Nam ratio superior et inferior habēt se sicut vir
et mulier: quia sicut vir seductus fuit a muliere sibi da-
ta in adiutorium: et vniū cū ipso extitit in carne vnarita
ratio inferior a superiori deducit: et ē ei i adiutoriū vniū
cū illa vna mētis natura existēs. Et subdit q̄ motus ad
peccandū q̄ solū est in sensualitate/est p̄ctm veniale: sed
pueniēs ad rōnē superiorē/est p̄ctm mortale: q̄ sistēs autē
in rōne inferiori si nō diu tenet/etiā est veniale: si hō in
eo diu teneat/mortale ē. Et hec oīa p̄bat auctoritate be-
ati Aug. addēs q̄ rō inferior etiā qñq̄ sumit p̄ sensua-
litateq̄: q̄ dimittit diligēt lectori p̄scrutādū: igit̄ rē. Et

t̄m in speciali de sentētia huius distinctiōis.

¶ Redit ad liberi arbitrii cōsidera-
tionem. ¶ Caplm I a

Iam vero ad ppo
sitū redeamus. s. ad liberi arbitrii tra-
ctatū. Qd philosophi diffiniētes/di-
xerūt libez de voluntate iudiciū: qz
potestas ipsa et habilitas volūtatis et ratio-
nis (quā supra diximus esse libez arbitriū)
libera est ad vtrūlibet: qz libere pōt moueri
ad hoc vel ad illud. Libez ergo dicit arbi-
trii q̄tuz ad voluntatem: quia voluntarie
moueri et spontaneo appetitu ferri potest
ad ea que bona vel mala iudicat: vel iudi-
care valet.

Distin. XXV
et habet. 7. ca.
cum corum. 6.
De libero ar-
bitrio fm se si-
ue in generali.
Diffinitio libe-
ri arbitrii.

¶ Qz liberū arbitriū nō p̄tinet nisi
ad futurū: nec ad omne futurū. b

Hoc autē sciēdū est q̄ libe
rū arbitriū ad p̄sens vel ad p̄teritū nō refer-
tur/sed ad futura p̄tingentia. Qd em̄ in p̄-
senti est/determinatum est: nec in p̄tate no-
stra est vt tūc sit/vel nō sit qñ est/pōt em̄ nō
esse/vel aliud esse postea: sed nō pōt nō esse
dū est: v̄ aliud esse dū id ē qd ē: s̄ in futuro
an hoc sit vel illud/ad potestātē liberi arbi-
trii spectat. Nec t̄m oīa futura sub p̄tate libe-
ri arbitrii veniūt: sed ea t̄m que p̄ liberum
arbitriū possunt fieri vel nō fieri. Si q̄s est
tale qd velit ac disponat facere qd in eius
nullatenus sit potestate: v̄ quia sine ipsius
dispositione eque fieret: in hoc ipse liberum
non habet arbitrium.

¶ Qz sup̄ap̄osita descriptio liberi
arbitrii nō cōuenit deo: nec his qui
glorificati sunt. c

At quidē scđm p̄dictā assi
gnationem in his t̄m vidēt esse liberum ar-
bitrium/qui voluntatē mutare et in cōtra-
ria possunt deflectere. In quozum videlicet
p̄tate est eligere bonū vel malū: et vtrūlibet
fm electionē facere vel dimittere. Scđm qd
nec in deo/nec in his oibus q̄ tāta beatitu-
dinis gratia sunt roborati vt iā peccare ne-
queāt/libez arbitriū esse neq̄t. et qz deus li-
bez arbitriū habeat: Aug. docet in li. xxiij.
de ciui. dei/ita inquit. Lerte deus ipse nō
quid qm̄ peccare nō potest: ideo libez arbi-
trium habere negandus est: Ambro. q̄s in
lib. de tri. ait. Paulus dicit: qz oīa operatur
vnus atq̄ idem spūs diuidens singulis pro
ut vult. i. p̄ libez voluntatis arbitrio: nō p̄
necessitatis obsequio.

De in deo sit li-
bez arbitrium

Ambrosius
1. Cor. 12. b.

¶ Qualis in deo accipitur liberum
arbitrium. ¶ Caplm II d

Ed aliter accipit libe

Arbitriū in creatore q̄ in creatu- ris. Dei etem libez arbitrium dicitur eius sapiētissima z omnipotēs voluntas: q̄ nō necessitate sed libera bonitate (als volū- rate) oīa facit put vult. Ideo q̄ Hiero. attē- dēs nō ita esse libez arbitriū in deo sicut est in creaturis: ab ipso videt libez arbitriū ex- cludere in homelia quadā de sūo prodigo- dice. Solus deus ē in quē pctm̄ nō cadit/ nec cadere pōt. Cetera cū sint liberi arbitrij/ in vtrāq̄ partē flecti possunt. Dū ait: cetera indicat liberum arbitrium: sicut est in ceteris non ita esse in deo.

Hieronymus
Luce. 15. c.

Angeli et sancti qui iam beati sunt habent liberum arbitrium.

Capitulum III e

Angeli vero et sancti

qui tā cū dño feliciter viuunt: at q̄ ita gratia beatitudinis cōfirmati sunt vt ad malū flecti nō velint nec possint/ libero arbitrio nō carēt. Unde Aug' in lib. xxiij. de ciui. dei ait. Sicut p̄ma immortalitas fuit quā peccādo adā pdidit posse nō mori: ita p̄mū libez arbitriū/ posse non peccare: nouissimū/ nō posse peccare. Idez in Ench. Sic oportebat p̄us hominē fieri: vt bñ vel- le posset et male. Postea dō sic erit vt male velle nō possit: nec ideo carebit libero arbi- trio. Adulto q̄ppe liberius erit arbitriuz qd̄ oīno nō poterit seruire pctō: neq̄ aut volū- tas nō est: aut libera dicēda nō est/ qua beati sic esse volumus: vt esse miseri nō solū nolimus/ sed nequa q̄ p̄sus velle possim'. Si- cut ergo aīa nostra nūc habet nolle infelicitatē: ita nolle iniquitatē semp habitura ē. Sz ordo seruādus fuit quo deus voluit ostē- dere q̄ bonū sit aīal rōnale/ qd̄ etiā peccare possit: q̄uis sit melius/ qd̄ peccare nō possit. Ecce his verbis euidenter astruit: q̄ post be- atitudinis p̄firmationē erit in hoīe libez ar- bitriū quo peccare nō poterit: z nūc in ange- lis ē z in sanctis q̄ cū dño sunt: et tāto vtriq̄ liberius/ quāto a pctō imuniuz z ad bonuz p̄nuz. Quo em̄ q̄sq̄ ab illa peccati seruitu- te/ de qua scriptuz est. Qui facit pctm̄/ seru' est peccati/ lōgiuz absistit: tāto in eligendo bonū liberius habet iudiciū. Cū si diligen- ter inspiciat/ libez videt dici arbitriū: qz si- ne coactiōe z necessitate valeat appetere vt eligere/ quod ex ratione decreuerit.

Aug' de ciui. dei li. 22. ca. 3.

De libere' erit arbitrium/ qm̄ peccare nō po- terit.

Jo. 8. v.

Euidēs z suffi- cēs rō/ q̄re di- cat esse liberū arbitrium.

De libertatis arbitrij differētia secundū diuersa tēpora.

Ex p̄dictis p̄spicuum fit q̄ maior fuit libertas arbitrij p̄ma q̄ secūda: z

tertia m̄to maior q̄ secūda vel prima. Pri- ma em̄ libertas arbitrij fuit/ in qua poterat peccare z nō peccare. Ultima dō erit/ in qua poterit nō peccare: z nō pōt peccare. Abē- dia dō in q̄ pōt peccare: z nō pōt nō peccare ante reparationē etiā mortaliter: post repa- rationē vero saltem venialiter.

De q̄ttuoz statib' liberi arbitrij in homine. Capim III g

Et possunt in hoīe no

tari q̄ttuoz status liberi arbitrij. An- te pctm̄ em̄ ad bonum nil impedi- bat: ad malū nil impellebat. Nō habuit in- firmitatē ad malum: z habuit adiutoriū ad bonū. Tūc sine errore ratio iudicare/ z volū- tas sine difficultate bonū appetere poterat. Post pctm̄ dō ante reparationē gratie p̄- mit a p̄cupiscētia z vincit: z habet infirmi- tatē in malo/ sed nō habet gratiā in bono: z ideo pōt peccare: z nō pōt nō peccare: etiam dānabiliter. Post reparationē dō ante p̄fir- mationē p̄mit a p̄cupiscētia/ sed nō vincit: z habet quidē infirmitatē in malo/ sed gratiā in bono: vt possit peccare p̄pter liber- tatē z infirmitatem: z possit non peccare ad mortē p̄pter libertatē et gratiā adiuuantē: nondū tñ habet posse oīno non peccare/ vel nō posse peccare p̄pter infirmitatē nondū p̄- secte abiozptā: z p̄pter gratiā nondū plene p̄summatā. Post p̄firmationē dō infirmita- te penitus p̄sumpta z gratia p̄summata: nec vinci poterit/ nec p̄mit: et tunc habebit nō posse peccare.

De corruptione liberi arbitrij p peccatum.

Unde manifestū est q̄pre

ter alias penalitates p pctō illo incurrit hō penā in corruptione z dep̄sione liberi arbi- trij. Per illud nāq̄ pctm̄ naturalia bona in ipso homie corrupta sunt z gratuita detra- cta. Hic est em̄ ille q̄ a latronibus vulnerat' est z spoliatus. Vulneratus qd̄ in natura- libus bonis q̄bus nō est p̄uatus: alioqn nō posset fieri reparatio. Spoliatus dō gratui- tis/ q̄ p gratiā naturalibus addita fuerant. Hec sunt data optima z dona p̄fecta: quoz alia sunt corrupta p pctm̄. i. naturalia: vt in- geniū/ memoria/ intellectus. Alia s̄tracta. i. gratuita: q̄q̄ z naturalia ex grā sint. Ad ge- neralē dei q̄ppe grā p̄tinēt. Sepe tñ hmōi fit distinctio/ cū gratie vocabulū ad speciē/ nō ad genus referē. Corrupta est ergo liber- tas arbitrij p pctm̄ z ex pte pdita. Cū Aug' in Ench. Libero arbitrio male vtēs homo/ z se pdidit z ipm̄. Cū em̄ libero arbitrio pec- care/ victore pctō amissum est z libez arbi-

Luce. 10. v.

Augustin'

frū. A quo em̄ quis deuictus est/huic seru⁹ addictus est. Ecce libez arbitrium dicit ho minē amississe: non quia post peccatū nō ha buerit libez arbitriū/ sed quia libertatē arbi trū perdidit: non qdem omnē/ sed libertatē a miseria ⁊ a peccato.

De tribus modis libertatis ar bitriū. Capitulū V

Et nāq; libertas tri plex: scz a necessitate: a pctō: a mise ria. A necessitate ⁊ ante pctm̄ ⁊ post eque libez est arbitriū. Sicut em̄ tunc cogi nō poterat/ ita nec modo. Ideoq; volūtas merito apud deū iudicat̄/ q̄ semp a necessi tate libera est ⁊ nunq; cogi pōt: vbi necessi tas/ ibi non est libertas: vbi nō est libertas/ nec voluntas: ⁊ ideo nec meritū. Hec liber tas in oibus est tā in malis q̄ in bonis. Est ⁊ alia libertas a pctō. s. de qua dicit aposto lus: Ubi spūs dñi/ ibi libertas. Et veritas i euāgelio: Si fili⁹ vos liberauerit/ vere liber eritis. Hec libertas a seruitute peccati li berat/ ⁊ seruos iusticię facit: sicut econuer so seruitus pcti liberos iusticię facit. Unde apłs: Liberati a pctō/ serui facti estis iusti cie. Et itē: Lū serui esset/ pcti/ liberi fuisit/ iu sticię. Hanc libertatez peccando hō amisit.

De liberta to a necessi tate

De liberta te a pctō.

2. Cor. 3. d Joā. 8. e.

Rom. 6. d

Aug. 1 ench. ca. 2.

Joā. 8. d

Ideoq; Aug. dicit: q homo male vtens li bero arbitrio: ⁊ se perdidit/ ⁊ ipsum: qz pdi ta est p pctm̄ libertas: nō a necessitate/ sed a pctō. Qui em̄ facit pctm̄/ seruus est pcti.

Qui habent hanc libertatē scz a peccato: et per quid.

Istā libertatē que ē a pec cato illi soli nūc habēt/ quos filius p gratiā liberat ⁊ reparat: non ita q penitus sint sine pctō in hac mortali carne: sed vt in eis pec catū nō dominet/ neq; regnet. Et hec est ve ra ⁊ bona libertas/ q̄ bonā parit seruitutē. s. iusticię. Unde Aug. in ench. ait. Ad iustici am faciendā nō erit aliq; liber/ nisi a pecca to liberatus esse iusticię cepent seru⁹: ⁊ ipsa est vera libertas/ ppter recti facti leticiā: si mul ⁊ pia seruitus/ ppter pcepti obediē tiā. Est alia libertas non vera male seruitu ti adiuncta/ q̄ est ad malū faciendū: vbi ra tio dissentit a voluntate/ iudicās nō esse fa ciendū qd voluntas appetit. Ad bonum xō faciendū pcor dat rō volūtati: ⁊ iō ibi vera libertas est ⁊ pia. De libertate aut ad malū ⁊ seruitute mala ait Aug. in ench. Serui ad dicti pctō. s. q̄ pōt esse libertas/ nisi qm̄ cum peccare delectat: Liberaliter enim seruit/ q sui domini volūtatem libenter facit: ac per hoc ad peccandum liber est/ qui peccati ser uus est.

Questio de libertate ad malum: an sit ipsa libertas liberi arbitriū an alia. Capitulū VI

Et qri pōt: vtruz hec libertas q̄ quis liber est ad malum sit libertas arbitriū: Si em̄ libertas arbitriū est/ bonū qdē est: qz libertas arbitriū bonū naturale est. Quibusdā videtur q sit ipsa libertas arbitriū/ q̄ semp bona est: sed p pter pcti seruitutē ad malū sit liberior ⁊ p nior: et ideo dicit non esse vera libertas: qz ad malū est. Alijs aut videt q̄ hec libertas ad malū (quā supra cōmemorauit Augus.) nō sit ipsa libertas arbitriū/ sed sit qdā pni tas peccandi ⁊ curuitas que ex peccato est: ⁊ mala est.

Responso fm quosdā

Questio alia de libtate ad bonū: an ipsa sit libtas arbitriū/ an nō.

Similiter etiā queri solet

vtrū illa libertas vera est q̄ ad iusticiā faciē dā sit ipsa libertas arbitriū: Quidā dicūt il lā eandē esse/ sed reparatā p gratiā: q̄ iuan te libera est ad bonū: sine gratiā xō non est libera ad bonū. Unde Aug. in ench. Ista li bertas ad bene faciendū nunq; erit homini addicto ⁊ vendito sub pctō/ nisi eū redimat q̄ dicit: Si filius vos liberauerit/ vere liberi eritis. Qd̄ anteq; fieri in hoie incipiat/ quo mō quisq; de libero arbitrio gloriat̄: q̄ non dū est liber ad operadū bñ: Ecce apte ostē dit libez arbitriū p gřam liberari/ vt p illud bene operef quis. Ideoq; dicunt illā liber tatē verā q̄ est ad bene faciendū: cui⁹ supra meminuit Augu. esse libertatē ipsam arbitriū gřa dei liberatā ⁊ adiutā. Alij xō putāt non esse ipsam arbitriū libertatē/ sed aliā quādā q̄ ex gřa ⁊ libero arbitrio in mente hominis deo opante incipit esse cū reparatus est.

Responso fm quosdā

Joā. 8. e.

Certa determinatio vtriusq; que stionis: qua dicitur libertas ad bo nū et ad malū esse libtas arbitriū. n

Verum nobis magis pla cet/ vt ipsa libertas arbitriū sit: ⁊ illa qua qd liber est ad malū: ⁊ illa qua qd liber ē ad bo nū faciendū. Ex causis em̄ varijs sortit̄ di uersa vocabula. Dicit em̄ libertas ad malū faciendū/ anteq; p gřam sit reparata: sed cū p gřam fuerit reparata/ dicit libertas ad bo nū faciendū: qz ante gřam libera est volun tas ad malū: p gřam xō libera fit ad bonū. Semp q̄ voluntas homis aliq mō libera ē: sed nō semp bona est. Non em̄ est bona ni si a pctō liberata: est tñ a necessitate libera. Un̄ Aug. in li. de gřa ⁊ libero arbitrio. Sēp in nobis voluntas libera est/ sed nō semper

Liber II Capitulum VII

bona est. Aut enim libera est iusticie quando seruit pctō: et tūc est mala: Aut a peccato libera est qñ seruit iusticie: et tunc est bona.

De libertate a miseria. Ca. VII

Et iterum libertas a miseria: de q̄ ap̄ls ait. Et ipsa creatura liberabit a seruitute corruptionis in libertatē glorie filioꝝ dei. Hanc libertatē habuit hō ante pctm̄: qz oī carebat miseria: et nulla tangebatur molestia: et plenius habebit in futura beatitudine vbi miser eē nō poterit. Sed in hac vita q̄ est inter p̄mū pctm̄ et vltimā p̄firmationē nemo a miseria liber est: qz pena pcti non caret.

Reperit de corruptione liberi arbitrii vt addat alia.

Ex predictis apparet in q̄ pctm̄ sit imminutū vel corruptū libez arbitrium: qz ante pctm̄ nulla erat homi diffcultas: nullūq; impedimentū de lege membrōꝝ ad bonum: nulla impulsio vel instigatio ad malū. Hunc autē p̄ legē carnis ad bonū impedit et ad malū instigat: vt non possit velle et p̄ficere bonū nisi p̄ gr̄am libere et adiuuet: qz ait ap̄ls: Peccatū habitat i carne. Libez q̄ arbitriū cū semp̄ et in singul sit libez non est: tamē pariter libez in bonis et in malis: et ad bona et ad mala. Liberius est enim in bonis vbi liberatū est q̄ in malis vbi liberatū non est. Et liberius est ad malū qd̄ p̄ se potest q̄ ad bonum: quod nisi gratia liberet et adiuuet non potest.

Nota qd̄ hō pronior est ad malū q̄ ad bonū: qz illud p̄ se potest: istud nō nisi p̄ gratiā. Item p̄pter fomitem impellentē ad malū. Item p̄pter multa impedientia bonū. Item qz homo maior indiget electiōe et subtiliori iudicio in bono q̄ in malo.

De libertate que fit ex gratia et que ex natura.

Libertas ergo a peccato et a miseria p̄ gr̄am est: libertas vō a necessitate p̄ naturā. Ultrāq; libertatē nature scz et gr̄e notat ap̄ls: cū ex p̄sona homis nō redēpti ait. Uelle adiacet mihi: p̄ficere autē bonū nō inuenio. Ac si diceret: habeo libertatē nature sed non habeo libertatē gr̄e: ideo non est apud me p̄fectio boni. Nam voluntas homis quā naturaliter habet nō valet erigi ad bonū efficaciter volendū vel opere implendū nisi p̄ gr̄am libere et adiuuetur. Libere qdem vt velit: et adiuuet vt perficiat. Quia vt ait ap̄ls. Non est volentis velle neq; currentis currere. i. opari: sed miserē tis dei qui opaf in nobis velle opari bona: cuius gr̄am non aduocat hominis voluntas vel opatio: sed ipsa gr̄a voluntatē p̄-

uenit p̄parando vt velit bonum: et p̄parat: adiuuat vt perficiat.

Ista est diff. xv. huiusmodi libri: in q̄ magis post egit de libero arbitrio. put est in oibus in generali/agit de eo. put est in quibusdā in specialibus. Et tria facit. Primo enim ostendit respectu quo sit libez arbitriū: et q̄ aliter sit in deo et aliter in hoīe et aliter in angelo. Secūdo quō differēter ad bonū vel malū se habeat in viatoribus. Tertio qualiter ipm̄ mō debilitatū sit ex pctō. Prīmū facit a p̄ncipio distinctionis vsq; ibi hic queri pot. Secūdū abinde vsq; ibi: Ex p̄dictis apparet. Tertū vō vsq; ad finē distinctionis. In speciali sn̄a magis stat in tribus p̄pōnibus: quarū prima est hec. Libez arbitriū qd̄ solū respectu futuroꝝ contingentiū est in viatoribus: aliter in deo/aliter in angelis/et aliter est in hominibus. Hanc magister ponens dicit qd̄ libez arbitriū philosophi diffinientes dixerūt hoc esse libez de voluntate iudiciū: eo qd̄ libere possit moueri ad h vel ad aliud. Hō autē attēdit libertas arbitrii respectu p̄sentū aut p̄teritoꝝ: qz p̄sentia et p̄terita determinata sūt nec subiacēt nostre voluntatis facultati: sed solum respectu futuroꝝ contingentiū q̄ solū humane subsunt potestati. Et subdit qd̄ libez arbitriū diffimiliter est in deo/ nobis et angelis beatis. Nā in deo est oīno libez arbitriū a seruitute pcti. In angelis beatis cōfirmatū p̄ gratiā: in nobis autē est flexibile in bonū vt in malū. Unde fm̄ quadruplicē hoīs statū/quadruplex assignat in homie fuisse libertas: in statu innocētie erat libertas in homie qua potuit peccare et nō peccare: in statu b̄itudinis seu patrie erat i eo libertas/qua nullo mō poterat peccare. In isto statu vō post pctm̄ ante reparationē habuit libertatē/qua non potuit nō peccare etiā mortalr. In statu vō post pctm̄ et post reparationē ante gloriā habet libertatē/q̄ nō pot nō peccare venialiter. Arguit: hō pōt peccare mortaliter post peccatū et post reparationē ante statū glorie: q̄ illud dictū magis nō videt vere esse assumendū. Antecedens probat: qz ille potest peccare mortaliter q̄ habet potentia ad opposita existentē. Sed vō mo in illo statu existens habet ad opposita potentia inclinata: q̄ pōt etiā mortalr peccare. Maior nota est: sed minor patet ex hoc qd̄ hō habet in illo statu potentia rationalē q̄ est ad opposita. Solūo satis manifesta est: p̄ter patet: q̄ dimittit. Ex quo infert corollariū qd̄ libez arbitriū p̄ peccatū est vulneratū et expoliatū: vulneratū qd̄ ad naturalia: expoliatū/quo ad gratuita: q̄ duo hō sine gratia nō pōt reparare: sicut aliq̄s q̄ seipm̄ occiderit/ille nō possit p̄ se ad vitā redire: quoniā nō ens nō potest esse alicuius rei p̄ducibilis principū. Sed p̄ interfectiōne occisus/factus est nō ens: ideo p̄ se nō potest ad vitā redire: licet tū possibile sit p̄ virtutē diuinā/als non sequeret ens qd̄ idē esset suūp̄ius principū p̄ductiuum qd̄ cōtradictionē implicat. Subdit etiā qd̄ sit triplex libertas. Prima est a coactione: et illa semp̄ fuit et manet in hoibus in omni statu. Alia est libertas a miseria: et illa habuit libez arbitriū in statu innocētie: et habebit ipm̄ in statu b̄itudinis et glorie. Tertia est libertas a peccatis/q̄ solū est in hoibus viatorib: q̄ fm̄ gratiā a peccatis liberant. Unde infert qd̄ etiā sicut seruus iusticie est liber a pctis: sic seruus pcti est liber a iusticia: nō tamē p̄pter hoc seruus peccati est liber dicēdus: eo qd̄ libertas a iusticia. s. nō sit vera libertas censenda. Secūda propositio est hec. Quāuis hō solo libero arbitrio medianre nō possit p̄fecte p̄ se in bonū: p̄ se tū ipso solo medianre pōt in malū. Hanc magis p̄hans querit: Utrū in homine ad bonū et ad malū faciendū sit libertas arbitrii. Ad qd̄ respondēs recitat duas opiniones: et postea sententiā suā p̄pūā. Prima opinio dicit qd̄ sola libertas arbitrii etiā nullo addito facit hominē libez ad bonū vt ad malū faciendū. Secūda dicit qd̄ non sola libertas arbitrii efficiat sed medianre aliquo alio addito: ita qd̄ pronitas ad peccatū addita libero arbitrio moueat ipm̄ ad malū: gratia vō ip̄i appōsita moueat ipsum ad bonum. Sed magister ponens sententiā suā dicit: qd̄ vtrūq; sit a libero arbitrio. s. et posse in bonū et posse in malū: ita qd̄ posse in malum habeat hō ex se: posse autē in bonū

Rom. 8. b

Rom. 7. c. Qd̄ nō est pariter li. ar. in bonis et in malis ad bona et ad mala

Addi. henrici de wimaria

Rom. 7. c.

Quid possit p̄ se hoīs voluntas/ et quid p̄ gratiam.

Rom. 9. c.

mediante gratia: sine qua non potest quis in bonum / nisi valde debilitate. Et hoc confirmat magister auctoritate beati Augustini. Tertia propositio est hec. In hominibus liberum arbitrium est quodammodo per peccatum minutum. Hanc magister probans dicit quod ex predictis patet: quod liberum arbitrium sit in homine per peccatum minutum / seu quodammodo in sua libertate corruptum: quod ante peccatum homo potuit sine difficultate moveri in bonum / quod post peccatum non potest (lege in medio repugnante) eo quod per peccatum recipit difficultatem ad bonum: et incitamentum seu penitentiam ad malum / que ante peccatum non habebat. Et libertas nature. i. libertas a coactione quam libertatem nature vocat: eo quod per naturam inest: et etiam cuiuslibet non sufficit ad bonum proficiendum / nisi non assistat libertas gratie. i. libertas a miseria et peccato. Ita quod per liberum arbitrium nullus potest velle bonum / nisi liberatus a servitute peccati: neque proficere bonum / nisi adiutus gratia assistente: quod probat per illud apostoli: Non est voluntas neque currentis / sed dei misericordis: quod operatur in nobis velle et proficere. Et tamen in speciali

De gratia operante et cooperante. Capitulo I

Est gratia operans et cooperans.

Operans et cooperans. Operans enim gratia preparat hominis voluntatem ut velit bonum. Gratia cooperans adiuvat ne frustra velit. Unde Augustinus in libro de gratia et libero arbitrio. Cooperando deus in nobis proficit / quod operando incipit: quod ipse ut velimus operatur incipiens / quod voluntibus cooperatur proficiens. Ut ergo velimus operari. Cum autem volumus / et sic volumus ut proficiamus / nobis cooperatur: et tamen sine illo vel operante ut velimus / vel coopante cum volumus bona pietatis opera nihil valemus. Ecce his verbis satis aperitur quod sit operans gratia / et que cooperans. Operans enim gratia est que pervenit voluntatem bonam: ea enim liberatur et preparatur hominis voluntas ut sit bona / bonumque efficaciter velit. Cooperans vero gratia voluntatem iam bonam sequitur adiuvando. Unde Augustinus contra Julianum hereticum: quod bonam voluntatem ex libero arbitrio tamen esse dicebat: atque hominem per liberum arbitrium posse bonum velle et operari sine gratia asserbat / ait: Apertam de commendatione gratie apostoli sententiam protulit / cum ait: Non est voluntas neque currentis / sed dei misericordis. Hec si attenderes Juliane / non extenderes contra gratiam merita voluntatis humane. Non enim ideo miseretur deus alicuius / quia voluit et cucurrit: sed ideo voluit et cucurrit: quia miseretur est deus. Paratur enim voluntas hominis a deo: et a domino gressus hominis diriguntur. Ideoque congrue ait: Non est voluntas neque currentis / sed misericordis dei. Non quod sine voluntate nostra agatur: sed quod voluntas nostra nil boni agit / nisi diivinitus adiuvetur. Unde alibi apostolus ait: Non autem ego / sed gratia dei mecum. Non ideo dicit: quia nihil boni agebat / sed quia nihil boni ageret / si illa non adiuveret. His testimoniis aperte innuatur / quia voluntas hominis gratia dei pre-

uenit atque preparatur / ut fiat bona: non ut fiat voluntas: quod et ante gratiam voluntas erat: sed non erat bona et recta voluntas.

Quid sit voluntas. Ca. II

Voluntatem ipsam Augustinus in libro de duabus animabus ita diffinit. Voluntas est animi motus / cogente nullo ad aliquid non admittendum vel adipiscendum.

Hec autem ut non admittat malum et adipiscatur bonum / prevenitur et preparatur dei gratia. Unde apostolus gratiam prevenientem et subsequentem commendans. i. operantem et cooperantem vigilanter dixit: Non est voluntas neque currentis / sed dei misericordis: et non econverso: non est misericordis dei / sed voluntatis et currentis. Nam si (ut quibusdam placuit quod dictum est) ita accipiamus: non est voluntatis neque currentis / sed misericordis dei: tanquam dicere: non sufficit sola voluntas hominis / si non sit etiam misericordia dei: contra dicitur: non sufficit etiam misericordia dei / si non sit etiam voluntas hominis. Ac per hoc si recte dictum est illud: quod id voluntas hominis sola non implet: cur etiam non a contrario recte dicitur: non miseretur est dei / sed voluntatis est hominis: cum id misericordia dei sola non impleat: homo enim credere vel sperare non poterit nisi velit: nec pervenire ad palmam / nisi voluntate currat. Restat ergo ut ideo ita recte dictum intelligatur: ut totum detur deo / qui hominis voluntatem bonam pervenit: et preparat adiuvandam / et adiuvat preparatam: nolentem pervenit ut velit: volentem subsequitur ne frustra velit. Ecce his verbis et alijs premissis evidenter traditur: quia voluntas hominis preparatur et prevenitur gratia dei ut velit bonum: et adiuvetur ne frustra velit.

Bona voluntas comitatur gratiam.

Itaque bona voluntas comitatur gratiam: non gratia voluntatem. Unde Augustinus ad Bonifacium papam scribens contra pelagianos inquit. Cum fides impetrat iustificationem sicut unicuique deus partitus est mensuram fidei: non gratiam dei aliquid meriti precedit humane: sed ipsa mereatur augeri / ut aucta mereatur et perfici voluntate comitante non ducente: pedissequa / non prava. Ecce hic aperte habes quod gratia pervenit bonae voluntatis meritum: et ipsa bona voluntas pedissequa est gratie non prava.

Que sit gratia voluntatem preveniens scilicet fides cum dilectione.

Et si diligenter intendas: non hilominus tibi monstratur quod sit ipsa gratia

De gratia operante et cooperante hominis voluntate Roma. 9. c

Aug. in glosa super illud Ro. 5. Iustificati igitur

Dist. XXVI habet. 6. c. cu eo. 7. 6. De libe. ar. comparato ad auxilium gratie dicitur nisi quantum possit li. ar. cu gra. August. de gra et li. ar.

Que sit gra operans et cooperans

Aug. super illud Ro. 9. Non est voluntas neque currentis

Rom. 9. c

Ps. 36. b. De perfectione iusticie.

1. Cor. 15. b. August. ad paulinum.

Liber II Capitulum III

voluntate pueniens et pparans. s. fides cum dilectione. Ideoq; Aug. in eodē tractās q; modo iustificati sumus ex fide/ et tñ gratis: vtrūq; em̄ dicit ap̄lus q; dicit: Iustificati ex fide. Alibi ait: Iustificati gratis p gratiam. hoc em̄ ideo dixit: ne fides ipsa supba sit: ne dicat sibi: si ex fide iustificati/ quō grati? Ad em̄ fides meref/ cur non potius reddif q; donaf. Nō dicat hō ista fidelis: q; cū dixerit: habeo fidē vt merear iustificationem. Rñdet ei: Quid habes qd nō accepisti? Si des em̄ q iustificatus es/ gratis tibi data ē. hīc apte ostendit q; fides est causa iustificationis: et ipsa est gfa et beneficiū quo hoīs puenit voluntas et pparaf. Unde Aug. in pmo libro retrac. Voluntas est q; et peccat et recte viuif. Voluntas vō ipa nisi dei gfa liberet a seruitute q; pcti serua facta est: et vt vitia superet et adiuuetur: recte pieq; viui a mortalibus nō pōt: et hoc bñficiū quo liberat nisi eā pueniret/ iā meritis daretur et non esset gfa: q; vtiq; gratis dat. Preuenit g; bona hoīs voluntas illo gfe bñficio quo liberat et pparaf. Et illud bñficiū fides chusti recte intelligit: sicut Aug. in ench. euidēter ostendit dicens: Ipsum arbitriū liberanduz est post illā ruina; a seruitute pcti. Nec oino p seipsum/ sed p solā dei gratiā q; in fide chisti posita est liberat vt voluntas pparetur. Ecce apte dicit gratiā p quam liberat arbitriū et pparaf voluntas/ sitā esse in fide chisti. Fides em̄ chisti (vt in eodem ait) imperat quod lex imperat.

Voluntas bona que puenitur gratia qdā dei dona puenit. e

Ipsa tñ eadem voluntas

quedā gfe dona puenit. Tñ Aug. in ench. Precedit bona voluntas hoīs multa dei dona/ sed nō oia: q; aut nō pcedit/ ipsa in eis est/ et ipsa iuuat. Nā vtrūq; legit in sanctis eloquijs: Et misericōdia eius pueniet me: et misericōdia dei subsequet me. Volentē q; puenit vt velit: volentē subsequitur ne frustra velit. Cur em̄ admonemur orare p inimicis nostris nolentibus pie viuere/ nisi vt deus in eis opet et velle. Itēq; cur admone mur petere vt accipiamus: nisi vt ab illo fiat qd volumus/ a quo factū est vt velimus. Unde ap̄ls ait: Nō est volētis neq; currētis sed dei miserentis. Ex his apparet q; bona hoīs volūtas qdā dona dei puenit: q; eā comitatur gratia adiuuās: et quibusdam puenitur: quia eam puenit gratia operans scz fides cum charitate.

Que predictis videantur aduersari. s. q; videtur dici fidē esse ex voluntate: Capitulum III f

Non est tñ ignorādūz

qd alibi Aug. significare videt: q; ex voluntate sit fides: de illo verbo ap̄li: Corde credif ad iusticiā: ita sup iōāne tractās. Ideo nō simplicif ap̄ls ait/ credif: sed corde credif: q; cetera pōt hō nolēs credere nō nisi volēs: intrare ecclesiā et accedere ad altare pōt nolens/ s; nō credere. Itē sup per Ben. vbi laban et batuel dixerunt: Vocemus puellam et gramus eius voluntatē. Dicit expositoz: q; fides est volūtat/ nō necessitatis. Ad qd rñdentes dicimus nō hec ita accipiēda fore/ vt ex volūtate hoīs si des intelligat puenire: cū ipsa sit pprie dei donū: vt ait ap̄ls: et ex ea bona hoīs merita incipiāt. Per hanc em̄ vt ait Aug. sup Ps. lxx. iustificat impius. i. sit de impio pius: vt deinde ipsa fides incipiat p dilectionē operi/ vnde oia bona merita incipiūt. Sed potius hec ideo ita dicta sunt: q; nō est fides nisi in eo q; vult credere: cuius bonā volūtatē fides puenit: nō tpe/ sed causa et natura. Tñ Aug. supra cōgruenter dixit: q; bona voluntas in eis donis est/ q; nō pcedit: et ipsa iuuat quia ea iuuat quibus puenit: dū eis consentit ad effectum boni/ et in eis est: q; tēpore ab eis non pceditur.

Quedā adhuc addit que grauiore faciūt questione; scz q; cogitatio boni pcedit fidem.

Leterū hāc questionē ma

gis acuit et vrgent vba Aug. qbus in lib. de pdestinatione sanctorū vti: pertractans illud vbu ap̄li. Nō q; sufficientes simus cogitare aliqd qst ex nobis. Attendāt inqt hic et vba ista ppendāt/ qui putāt ex nobis esse/ dei ceptū: et ex deo esse fidei supplementum. Comendās em̄ istā gram q; nō dat fm aliq; merita/ s; efficit oia bona merita inqt: non q; sufficientes simus cogitare aliqd boni. ex nobis. Quis aut nō videat prius esse cogitare q; credere? Nullus. ipe credit aliqd nisi p̄us cogitauerit esse credendū. Si ergo cogitare bonū non est ex nobis: vt hic apostolus tradit/ nec credere: quāq; et ipsum credere nihil aliud est q; cū ascensione mentis cogitare. hīc videtur insinuari q; cogitatio bona pcedat fidē: et ita bona voluntas pueniat fidē/ non pueniat: qd p̄dictis aduersari videt. Ad hoc aut dicimus/ q; aliqū cogitatio bona siue volūtas puenit fidē: sed nō est illa bona volūtas vel cogitatio q; recte viuif. Illa em̄ sine fide et charitate nō est. Nā vt ait Aug. ad Anastasiū. Sine spū non est voluntas hoīs libera/ cū cupiditatibus vincat: nō est libera ad bonū/ nisi liberata fue

Rom. 5. a. Rom. 3. c

1. Cor. 4. b

Augu. retrac. li. 1. ca. 8.

De bñficio q; volūtas liberatur.

August. in ench. c. 2. 4

Ps. 58. b et. 22. b.

Matth. 5. g

Luce. 11. b.

Rom. 9. c

Rom. 10. c Aug. bōm. 28.

Gen. 2. 4. f.

Ratio cū de terminandis

Ep̄. 2. b

1. Cor. 7. b

Quid sit credere

De merito

De ab hō bona si liberat

Roma. 5. a rit. Nō aut liberaf nisi p spm scdm diffunda tur charitas in cordib. Nō est libera volū tas nisi eā liberet grā p legē fidei. i. nō est li bera sine fide opante p dilectionē: z illa suf ficiēter z vere bona est. Nō est em fruct' bo nus q de charitatis radice nō surgit. Si xō aslit fides operans per dilectionem/sit dele cratio boni.

Gregori'

De illa cogitatioe boni que pre cedit fidē plene differit Ca. III. b

Alia aut cogitatio siue

volūtas q fidē z charitatē aliasq iu stificationes pcedit/nō sufficit ad sa lutē/nec recte ea viuif. hac volūtatē pcupi scif illa bona volūtas q est magnū bonuz: ista xō nō. Alia est q illa volūtas siue cogi ratio/alia ista. Et sicut illa ista pcedit: ita il lā puenit intellectus. Un Augu. istā distin guēs sup illū locū ps. Lōcupiuit ania mea desiderare iusti. ait. Lōcupiuit desiderare inqt: nō desiderauit. Quidem em rōne non nunq q vtilēs sunt iustificatiōes dei: s in firmitate pcedit aliq nō desideram. Pre uolat q intellectus: sequit tardus/aut nul lus affect'. Scimus bonū/nec delectat age re/z cupimus vt delectet. Sic iste olim desi derare cōcupiscebatur q bona esse cernebat: cupiens eoz habere delectationē/quoq po tuit videre rōnem. Ostēdit itaq qb' quasi gradibus ad eas pueniat: pus em est vt vi deant q sint vtilēs z honeste: deinde vt ea rū desiderū pcupiscat: postremo vt pficiē te grā delectet/ear opatio quaz sola rō de lectabat. Attende hunc ordinē gratiaz quē hic distincte assignat Aug'. qliter scz intel lectus bonoz pcedit pcupiscentiā eoz/undē z ipsa pcupiscentiā delectationē q sit p fidē z charitatē: q habita vere bona est voluntas q recte viuif. Ipsaq fidei comes est nō pre iua. Qui xba Aug'. pmissa fm hanc distin ctionē pcedat: nullā ibi repugnantia fore animaduertit: nō ignorās etiā ante gratiaz puenientē z operantē q volūtas bona ppa rat in hoie pcedere qdā bona ex dei gratia z libero arbitrio: qdā etiā ex solo libero ar bitrio: qbus tñ vitā nō mereat/nec gratiaz q iustificat. Illius em gratiē pcupiendē q vo luntatē hois sanat: vt sanata legē impleat/ nulla merita pcedunt. Ipsa est em q iustifi catus impius sit iustus/q pus erat impius: merit' aut impij nō gratia/sed pena debet: nec ista esset grā si non daret gratuita. Dat aut gratuita: qz nil boni ante feceram' yn de h' meremur. Nō negamus tñ multa ante hāc gratiā/z pter hāc grām ab hoie fieri bo na p libez arbitriū: vt tradit Aug. in rñsōi bus p pelagianos: ybi dicit hoies p liberuz

Intellectus et cognitio boni et mali voluntate pcedit Augustin' ps. 102. c

Secm xba Aug. grāz ordinem ex ponit

Alia quā do grā iusti ficationis mltā i hoie pcedunt bo na qdaz ex grā z liber ate arbitriū

Aug. de spū z lra Aug. ad fixum

Ab hoie bona fiut p libez arbi.

arbitrium agros colere: domos edificare: z alia plura bona facere sine gratia coopate.

Itud est cōtra eos q dicūt sine gratia nihil pos se boni velle libe. ar. Sed ipsi saluant q si ne grā iustificāte pōt mltā bona: s nō sine grā pulsante

Addi. henri ci de vrima

Utruz vna eadēq sit gratia que dicitur opans et coopas. Ca. V i

Ec cōsiderandū ē cū pdictū sit p gratiā opantē z pueniē tē volūtatē hois liberari ac ppara rari vt bonū velit: z p gratiā coopantē z sb sequentē adiuuari/ne frustra velit vtrū vna z eadē sit gratia. i. vnū munus gratis datū qd opef z coopet/an diuersa: altez opans/ z altez coopans. Quibusdā nō irrōnabilif videt q vna z eadē sit gratia/idē donū/ea dē virtus q opaf z coopaf: sed ppter diuer sos ei' effectus: z dicit opans z cooperans. Opans em dicitur liberat z pparat vo luntatē hois vt bonū velit. Coopans/inqn tū eandē adiuuat ne frustra velit. s. vt opus faciat bonū. Ipsa em gratia non est ociosa: sed meref augeri/vt aucta mereat pfici.

Dicitur q vna sit/sz ppter di uersos effectus diuersa fontē nomina

Virtus auget interdū quantū ad p̄tinationē aliqū quantū ad feruorē. Utrū aut vl timo nō ex solo dei dono auget: aut p meritū actionis Dissensio est. Magister aut̄ Hui. dicit q opibus san ctis z superogationis meremur ex cōdigno augmentū charitatis: quia licet penes charitatē sit tota vis merē di/nō tamē tota efficaciam: imo dispositiones operum fa ciunt ad efficaciam merendi.

Addi. hen rici de vrima maria.

Quid sit ipsa gratia: et quō mere tur augeri queritur.

Si vero qrit quō ipsa gra tia pueniens mereat augeri z pfici: cū nullū meritū sit absq libero arbitrio: z qd sit ipsa grā: an virt' /an nō: z si virt' /an act' vel nō. Ut h' apte insinuare valeat/p̄mittēdum est tria esse genera bonoz. Alia nāq sunt ma gna/alia minima/alia media. Ut Augu. ait in. j. li. retrac. Virtutes inqt qb' recte viuif magna bona sūt. Spēs aut quozlibet cor poz sine qbus recte viuif pōt/ minima bona sunt. Potētiē xō animi quib' recte viuif nō pōt/ media bona sunt. Itē. Virtutib' nemo malevit. Ceteri aut bonis. i. medijs z mini mis: nō solū bñ/ s etiā male qf qvī pōt: z iō x̄tute nemo male vit: qz op' x̄tut' ē bon' vsus istoꝝ qb' etiā nō bñ vti possum'. Nō aut bñ vtēdo male vit: nō solū aut magna s etiā media z mima bona eē pstitit bonitas dei. Ecce habes tria gna bonoz distincta.

Tria gene ra bonoz Aug. i. li. re trac. ca. 8

Idē in li. de libero arbi.

In quib' bonis sit liberum arbi trum. Caplm VI l

Verit' aut in quibus bonis p̄tineat libez arbitriū. De h

Aug. in. j. lib. retrac. ait. In medijs qdē bo

Aug. retrac.

Liber II Capitulum I

nis inuenit libere voluntatis arbitriū: quia r male illo vti possumus: sed tñ tale est vt si ne illo recte viuere nequeamus. Bon' autē vsus eius iā virtus est: q̄ in magnis reperitur bonis/ q̄bus male vti nullus p̄t. Et qz bona r magna r media r minima ex deo sunt: sequit vt ex deo sit etiā bon' vsus libere voluntatis q̄ virt' est/ r in magnis numeratur bonis. Attēde diligēter q̄ dicta sunt: r p̄fer in vnū: sic em̄ apiet qd̄ supra q̄rebat. Dixit equidē opus virtutis esse bonū vsus illoz bonoz q̄bus etiā nō bñ vti possum'. i. medi orū/ in q̄bus posuit libere arbitriū: cui' q̄qz bonū vsus dixit esse virtutē. Qd̄ si est/ non est ergo opus virtutis qd̄ supra dixit: qz aliud est virtus/ aliud opus eius.

Premissas auctoritates cōsiderari r p̄ferri iubet: vt possit solui qd̄ queritur.

Ista est **distin. xxvj.** huius scđi libri: in q̄ magr post q̄ egit de tentatione p̄ quā hō cecidit/ r de libero arbitrio p̄ qd̄ stare potuit: incipit agere de grā p̄ quā stare debuit. Et tria facit. Pr̄mō ponit q̄ndā grāe distinctionē. Scđo subdit ipius grāe exp̄sionē. Tertio subiūgit partū grāe mutūā cōparationē. Pr̄mū facit vsqz ibi: Itaqz bona voluntas. Scđūm vsqz ibi: Hic cōsiderandū. Tertū vsqz ad finē distinctionis. ¶ In speciali sn̄a magr stat in tribus p̄positionibus: quarū p̄ma est hec. Inuaf voluntas humana ad bonū p̄ficiendū opante r coopante grātia. Hanc magr insinuat ponit duplicē esse grātia qua liberū arbitriū hoīs inuaf ad bonū: quaz p̄ma dicit opans p̄ueniens voluntatē bonā: ea em̄ liberat r p̄parat voluntas hoīs vt sit bona: r vt bonū efficaciter velit. Alia est grā coopans q̄ ad voluntatē bonā r p̄paratā iā sequit adiuuando ne frustra bonū velit: sed vt bonū velit cum effectu: quā sententiā magister p̄bat auctoritate bñ Aug'. Deinde recitat magr errorem cuiusdā heretici dicitis: hominē posse velle bonū opari ex libero arbitrio sine grātia: quē improbat auctoritate apli dicitis: Nō est volentis neqz currentis: sed dei miserentis. Sup̄ quod beatus Aug. ait. Nō est ideo deus alicuius miseret/ qz voluit r currit: sed ideo qz vult r currit: qz deus sui miseretur. Et subdit descriptionē voluntatis quā ponit Aug. dicens: qz voluntas est animi motus nullo cogente ad aliquid nō admittendū vel adipiscendū. Annectēs qz eandē grātia quā ipse supra distinxit in operantē r cooperantē: etiā vocamus p̄cedentē r subsequentē. ¶ Secūda p̄positio est hec. Grātia opans q̄ est fides cum dilectione bonā voluntatē nō tpe sed natura r causaliter p̄cedens ab ipsa voluntate nō acquirat aliquo merito. Hanc magister p̄bens dicit: qz voluntas vt p̄ferit p̄ grātia p̄uenientē seu operantē mora ad bonū: tūc dignior est. i. ipsa voluntas digniorē dominā. i. grātia nō p̄uenit/ sed sequit ipsam: quia nullū meritū voluntatis p̄cedit grātia sed ipsam grātia ordine causalitatis bene sequit: que q̄dem grātia opans est fides cū dilectione. Qd̄ p̄bat beatus Aug. Ex q̄bus verbis manifeste exprimit qz per fidē iustificamur. Et p̄ cōsequēs grātia opans. i. fides p̄uenit voluntatē seu meritū voluntatis. Cōtra qd̄ obijcit magister duabus auctoritatib'. ¶ Tertia p̄positio est hec. Grātia operans r cooperans vna existens essentialit̄ fm̄ diuersos eius effectus aliter dicit. Hanc em̄ p̄positionē magr probās querit: Atqz grātia operans r cooperans sint diuersae grātie seu vna grātia diuersis vocabul' designata. Et respondens dicit qz sit vna r eadē grā r idē donū: tñ p̄pter diuersos effectus est diuersis nominib' vocata. Nam inquantū liberat voluntatē a malo dicitur operans: inquantū autē adiuuat ad bonū vltimū faciendum/ dicitur cooperans. Et tñ in speciali.

De virtute quid sit: et quid sit actus eius. Capitulum I a

De videndum

est qd̄ sit virtus: r qd̄ sit actus vel opus eius. Virt' est (vt ait Aug.) bona q̄litas mētis q̄ recte viuatur: r qua nullus male vtitur: quaz deus solus in homine operatur.

Qualitas ponit in hac diffinitione p̄ generalū qualitatū: sicut est p̄dignitas/ auaricia/ et hōi. Mentis/ ponit ad differentia corporalē: sicut ē albedo. Quare recte viuif/ ponit ad differentiam sciētiae: q̄ si sit bona qualitas mentis/ nō tñ ea recte viuif/ sed recte intelligit. Quare nullus male vtit/ ponit ad differentia naturalū potentiaz: q̄bus cōtingit r male r bñ vti. Quare deus solus in hōie operat/ ponit ad differentia politicā virtutū: q̄ generant ex frequenti bñ agere. Sed virtutes theologice tñ infundunt a deo nobis/ sine nobis. Sine nobis dico/ cooperantibus: qz nō cooperamur deo infusione virtutū/ sed post infusione coopamur ei in moribus r operibus virtutū: sicut dicit ap̄t. i. Cor. 3. b. Coadiutores dei sumus. Nō autē sine nobis opantibus infundit deus virtutes. Operant em̄: qz p̄param' nos ad susceptionē virtutū. Sicut sol illuminat domus sine hōie coopante: sed nō sine hōie opante/ q̄ ap̄t fenestrā.

Ideo qz opus dei tñ est: sicut de virtute iusticie Aug. docet sup̄ illū locū psalmi: Feci iudiciū r iusticiā/ ita dicens. Iusticia magna virtus animi est/ quā nō facit in homine nisi deus. Ideo qz cū ait p̄pheta ex persona ecclesie: Feci iusticiā: nō ipsam virtutē quā non facit hō/ sed opus eius intelligi voluit. Ecce apte insinuat hic/ qz iusticia in homine non est opus hoīs/ sed dei: qd̄ r de alijs virtutibus itidē intelligendum est.

De fide itidem dicit qz non est ex homine: sed ex deo tantum.

Naz de gratia fidei ephe sijs scribēs apls. Si fide nō ex hōie/ sed ex deo tñ esse asserit inq̄rens: Gratia estis saluati p̄ fidē: r hoc nō ex vobis: dei em̄ donū est. Qd̄ a sc̄tis ita exponit. Hec sc̄z fides nō est ex vi nature nostre: qz donū dei pure est. Ecce r h̄ apte tradit/ qz fides nō est ex libertate arbitriū/ siue ex arbitrio voluntatis/ qd̄ superioribus cōsonat: vbi dictū est grātia p̄uenientē vel opantē esse virtutē q̄ voluntatem hoīs liberat r sanat. Tñ Aug. in. li. de spū r lra ait. Iustificati sumus nō p̄ liberā voluntatē/ s̄ p̄ grātia christi: nō qz sine voluntate nostra fiat: sed voluntas nostra ostenditur infirma p̄ legē vt sanet grātia voluntatē: et sana voluntas impleat legem.

De gratia que liberat voluntatē que si virtus est/ nō est ex libero arbitrio: et lic nō est motus mētis.

Si igit grātia q̄ sanat et liberat voluntatē mētis hoīs virt' est/ vt vna/ vel plures: cū ipsa grā nō sit ex arbitrio voluntatis: s̄ eā pot' sanat ac p̄paret vt bona sit:

Dist. XXVII habet. 5. ca. cū eo. 7. 6. De cōpatione grāe ad virtutē Aug. de spū r lra

Addi. bene. ci 5. virtus. ria

Ex p̄p̄ta p̄nit de iusticia: insinuat qz bñ is itidē intelligendū sit.

Aug. de spū r lra

Distinctio XXVII Ca. II et III Fol. 94

sequitur ut dicitur non sit ex libero arbitrio: et ita non sit motus vel affectus mentis. Cum omnis motus vel affectus mentis sit ex libero arbitrio: si bonus ex gratia est et libero arbitrio: malus vero ex libero arbitrio tantum. Et enim ait Augustinus in libro retractationum. Homo sponte et libero arbitrio cadere potuit: non etiam resurgere. Idem in libro de duabus aiabibus. Aliquod si libero ad faciendum et non faciendum motu animi careat: si denique his abstinendi ab ope suo prae nullam concedit: eorum potestatem tenere non possumus. Hic apte ostendit: quod motus animi siue ad bonum siue ad malum ex libero arbitrio est. Ideoque si gratia vel virtus motus mentis est: ex libero arbitrio est. Si vero ex libero arbitrio vel ex parte est: iam non solus deus sine homine eam facit. Propterea quod non inrudite tradunt virtutes esse bonam mentis qualitatem siue formam quam animus informat: et ipsa non est motus vel affectus animi: sed ea liberum arbitrium iuuat ut ad bonum moueat et erigat: et ita ex virtute et libero arbitrio nascitur bonus motus vel affectus animi: et exinde bonum operum procedit exterius: sicut pluuia rigat terram ut germinet et fructum faciat: nec pluuia est terra: nec germen: nec fructus: nec terra germen vel fructus: nec germen fructus. Ita gratia terra mentis nescit. In libero arbitrio volutat: infundit pluuia diuine benedictionis. Inspirat gratia: quod solus deus facit: non homo cum eo: qui rigat voluntas hominis ut germinet et fructificet. Inspirat et preparat ut bonum velit: secundum quod dicitur operans: et iuuat ut bonum faciat: secundum quod dicitur cooperans. Et illa gratia virtus non incongrue nominatur: quia voluntatem hominis infirmam sanat et adiuuat.

Ex quo sensu dicuntur ex gratia incipere bona merita: et de qua gratia hoc intelligatur. Capulum II

Quoniam ergo ex gratia dicuntur esse bona merita et incipere: aut intelligitur gratia gratis data. id est deus vel potius gratia gratis data: quam voluntatem hominis prouenit. Non enim esset magnus si hec a deo dicerentur esse a quo sunt omnia: sed potius eius gratia gratis data intelligitur ex qua incipiunt bona merita: quia cum ex sola gratia esse dicantur non excludit liberum arbitrium: quia nullum meritum est in homine quod non sit per liberum arbitrium. Sed in bonis meritis causa principalitas gratia attribuitur: quia principalis causa bonorum meritorum est ipsa gratia: quam excitat liberum arbitrium: et sanat atque iuuat voluntatem hominis ut sit bona.

Quia bona voluntas gratie principaliter est: et etiam gratia est: sicut et omne bonum meritum.

Que ipsa etiam donum dei est et hominis meritum: imo gratia: quia ex gratia principaliter est: et gratia est. Unde Augustinus ad Sixtum.

psbyter. Quid est meritum hominis ante gratiam: cum omne bonum nostrum meritum non in nobis facit nisi gratia. Ex gratia enim ut dictum est: quod prouenit et sanat arbitrium hominis: et ex ipso arbitrio precreat in anima hominis affectus siue bonus motus mentis: et hoc est primum bonum hominis meritum. Sicut verbi gratia. Ex fidei virtute et hominis arbitrio generatur in mente motus quodam bonus et remunerabilis. scilicet ipsum credere: ita ex charitate et libero arbitrio alius quidam motus bonus prouenit. scilicet diligere: bonus valde. Sic de ceteris virtutibus intelligendum est. Et isti boni motus vel affectus merita sunt et dona dei quibus meremur: et ipsorum augmentationem et alia que sequenter hic et in futuro nobis apponunt.

Ex qua ratione dicitur fides mereri iustificationem et alia.

Cum ergo dicitur fides mereri iustificationem et vitam eternam: ex ea ratione dictum accipitur: quia per actum fidei meretur illa. Sicut et charitate et iusticia: et de alijs accipitur. Si enim fides ipsa virtus proueniens diceretur esse mentis actus qui est meritum: iam ipsa ex libero arbitrio origine haberet: quod quod non est: sit dicitur esse meritum: quia actus eius est meritum: si tantum assit charitas sine qua nec credere: nec sperare meritum est vite. Unde apparet vere: quia charitas est spiritus sanctus: qui anime qualitates informat et sanctificat: ut eis anima informetur et sanctificetur sine qua anime qualitas non dicitur virtus: quia non valet sanare animam.

De muneribus virtutum et de gratia que non est: sed facit meritum.

Capiculum III

Ex muneribus itaque virtutum boni sumus et iuste viuimus: et ex gratia que non est meritum: sed facit: non tantum sine libero arbitrio proueniunt merita nostra. scilicet boni affectus eorumque progressus atque bona opera que deus remunerat in nobis: et hec ipsa sunt dei dona. Unde Augustinus ad Sixtum psbyter. Cum coronat deus merita nostra: nihil aliud coronat quam munera sua. Unde vita eterna que in fine a deo meritis preceperibus redditur: quia et eadem merita quibus redditur a nobis facta sunt per gratiam: recte et ipsa vita gratia nuncupatur: quia gratia datur. Nec ideo gratis: quia non meritis datur: sed quia data sunt per gratiam et ipsa merita: et quibus datur.

Epilogat ut alia addat.

Ex premissis iam innotescere nobis aliquatenus poterit: quod gratia proueniens meretur augeri: et alia: et quod ipsa sit: an virtus: an aliud: et si virtus: an sit actus vel non. Quibus

Qualiter bonum meritum in homine constituitur: et quod sit primum bonum meritum.

Exponit quod intelligendum sit illud: bonum virtus liberi arbitrij virtus est.

Aug. in li. retract. ca. 8. Idem de duabus aiab. ca. 18.

Die apte ad quod predicta tradit ut in notesceret an virtus sit motus mentis vel non.

Per simile ostendit et comparatio in tria et tria.

Qualiter intelligatur quod ex sola gratia esse dicuntur.

August. ad Sixtum.

Liber II Capitulum III et V

est est supra ex pte quorundā q ipsa est virtus: qz virtus non est actus sed eius causa: non tñ sine libero arbitrio. Tñ qd sup Augusti. dixit bonū vsū liberi arbitrii eē virtutē/ita accipi pōt. i. actū virtutis: alioquin sibi cōtradicerē videre: q etiā opus virtutē supra dixit esse bonū vsū eoz qbus nō bñ vti possumus: in qb^o posuit libez arbitriū. Si xō bonus vsus liberi arbitrii opus virtutis est/ iā virtus nō est. Tū ergo bonū vsū eius virtutē esse dixit: nomine virtutis ipi^o vsū significavit.

Quidem vsus est virtutis et liberi arbitrii: sed virtutis principalit.
Capitulum III

Idem nempe vsus bonus ex virtute ē/ et ex libero arbitrio: sed ex virtute pncipaliter. Et bonus ille vsus in magnis bonis anumerāndus est. Illa autē grā pueniens qz virtus ē/ nō vsus liberi arbitrii est: s̄ ex ea poti^o est bon^o vsus liberi arbitrii/ qz nobis est a deo/ nō a nobis. vsus xō bon^o arbitrii z ex deo est/ z ex nobis: z ideo bonū meritū est. Ibi em̄ sol^o de^o opaf: hic de^o z hō. hoc meritū ex illa purissima grā prouenit: qd aplus notauit dicēs: Gratia dei sum id qd sum: z grā eius in me vacua nō fuit. Sup quē locū Augu. ita ait. Recte gratiā noiat: p̄mū em̄ solā grām dat deus: z nō nisi gratiā: cū nō pcedat nisi mala merita: sed post p gratiam incipiūt bona merita. Et vt oñderet etiā libez arbitrium/ addit: Et gratia eius in me vacua nō fuit. Et ne ipsa voluntas sine gratia dei putetur aliqd boni posse/ subdit. Nō autē ego sol^o. s. sine grā/ sed gratia dei mecū. i. cū libero arbitrio. Plane cū data fuerit gratia/ incipiūt esse nostra merita bona: per illa tñ: qz si illa defuerit/ cadit homo.

Aliozū sententia hic ostenditur: qui dicūt virtutes esse bonos vsus liberi arbitrii: id est actus mentis.
Capitulum V

Alii vero dicunt virtutes esse bonos vsus naturalium potentiarum: non tñ oēs/ s̄ tñ modo interiores/ q in mēte sunt: exteriores xō/ q p cor/ pus geruntur/ non virtutes esse dicunt/ sed opera virtutum. Et ideo q Augustinus dicit opus virtutis esse bonum vsū naturalium potentiarum: de vsu exteriori accipiunt: q xō dicit bonum vsū liberi arbitrii virtutem esse z in magnis numerari bonis/ de vsu interiori intelligunt. Et virtutes nihil aliud esse/ qz bonus affectus vel motus mentis asserunt: quos deus in homie facit/

non homo: quia licet illi mor^o sint liberi arbitrii: non tamē esse queunt/ nisi deus ipsuz liberet z adiuuet gratia sua operante z cooperante: quam dei gratuitā voluntatē accipiunt: quia deus est qui z opaf in nob velle z operari bonum.

Quibus auctoritatibus munitur q virtutes sint motus mentis.

Quod autez virtutes sint motus mētis/ testimonijs sanctorū astruit. Dicit autē Augustinus sup Joannē. Quid est fides? Credere quod non vides. Credere autē motus mentis est. Idem in lib. iij. de doctrina christiana. Charitatem autem voco motū animi. Si xō charitas z fides motus animi sunt virtutes/ ergo motus animi sunt. Quibus alij respondentes pmissa verba Augustini ita intelligenda fore inquit: Fides est credere quod non vides. i. fides ē virtus qua creditur quod non videt. Item Charitas est motus animi. i. gratia qua mouetur animus ad diligendū. Et qz hec z his similia ita accipienda sint: ex his conicitur que alibi Augustinus ait. Nam in primo libro questionū euangelij inquit. Est fides q credunt ea que non vident/ que proprie dicitur fides. Item in. xij. libro de trinitate: Aliud sunt ea que credunt: aliud est fides qua credunt. Ex quibus verbis sic argumendo procedunt. Aliud est credere: aliud illud quo creditur: p̄dictum autem est fidei id esse quo creditur. Sic ergo credere non est fides: quia credere nō est id quo creditur. Addunt quoqz. Virtus opus dei tñ est: quam ipse solus facit in nobis. Ipsa ergo non est vsus vel actus liberi arbitrii: sed credere est actus liberi arbitrii: non est itaqz virtus. p̄missis alijsqz rationib^o ac testimonijs innituntur vtriqz. horum autem iudicium diligentis lectoris relinquo examini: ad alia properans.

Ista est distinctio. xxvij. huius secūdi libri: in qua quidem distinctioe magister post qz egit de efficacia gratie liberi arbitrii generaliter: agit de efficacia virtutis specialiter. Et circa hoc tria facit. Nam primo tractat de virtute/ ostendens qualiter recte capiatur. Secundo agit de gratia: ostendens q sine ipsa nemo proprie mereatur. Tertio repellit quandam sententiam que non recte circa virtutem opinatur. p̄mū quidem facit a principio distinctionis vsqz ibi: Tū ergo ex gratia dicuntur esse bona. Secundū abinde vsqz ibi: Alii xō dicunt virtutes esse. Tertium vero vsqz ad finem distinctionis. In speciali sententia magistri stat in tribus propositionibus: quarum p̄ma ē hec. Virtus que est bona mentis qualitas censenda/ non est actus neqz motus animi vere dicenda. Hanc em̄ p̄positionē m̄gi pbans dicit: q qdā sunt magna bona hominū cuiusmodi sunt virtutes qd nemo male vti pōt. Quedā autē sunt bona minima: vt bona tpalia. Quedā autē merita: vt potētie aīe. Et illis qdē minimis z medijs bonis

Qz grā pueniens q virt^o intelligit nō ē libez. ar. vsus: s̄ ex ea bon^o vs^o li. ar. z oīa bona merita

1. Cor. 15. b Aug. de grā z libero arbi.

Quatr p̄dicta xba Aug. huius sentē pueniūt

Aug. super Joā. bono. 32. Idē de doc. christia. 4. 5

Quomō alii bis rīdicant p̄dicta veteri minantes.

Determinatōnem offi mar auctōritatibus Aug. in. 1. li. 5. ca. 11 Idē. 17. li. de tri. ca. 5

Hic sententia iudicium lectoris relinquitur

XXI et bab. cū eo de p̄a heri arb. hō. l. qz bab. qz qz

Et hinc male uti potest homines: in qua media sunt beatus Augustinus. est liberum arbitrium: cuius usus beatus Augustinus alicubi nominat opus virtutis: alicubi autem virtutem: et sic sibi ipsi contrarius videtur. Quia si virtutem magis solvens adducit rationem quam dicitur quod propter ipsam virtutem non esse actum sed magis quietatem probat: sic arguens. Causa virtutis in nobis deus est: et nos ipsi sumus cuiuslibet actus nostri: et per consequens usus liberi arbitrii quod est actus noster non est virtus: et gratia cum sit virtus vel virtutum similis etiam non est actus noster. Isti argumenti magis minorem supponit: maiorem autem multipliciter probat: scilicet quod causa virtutis in nobis sit deus: et quod virtus sit bona quod est virtutis quod nullus male videtur. Primo in eo per virtutis definitionem quam beatus Augustinus ponit dicens: quod deus in nobis sine nobis operatur virtutem que est bona mentis quietas qua recte vivit et quod nullus male videtur. Secundo probat eam in speciali de virtute iusticie: de qua beatus Augustinus ait: quod nullus eam in homine efficit nisi deus. Tertio probat eam specialiter de fide quam secundum apostolum solus deus infundit. Et subdit quod omnis motus et effectus mentis ex libero arbitrio est: si bonus quod deus gratia et libero arbitrio simul: motus autem et effectus malus ex libero arbitrio: quod probat auctoritate beati Augustini. Ex quo una cum predictis infert: quod virtus non est motus vel affectus animi: sed quietas animam informans: quod deus gratia que etiam virtus dici potest asserit fore defendendum. Secundo probat positio est hec. Quis absque libero arbitrio mereri non possumus: gratia tamen principale merendi erit principium. Hanc magis ponens sententialiter dicit: quod quis nullum meritum sit in homine quod non sit per liberum arbitrium: principale tamen causa merendi est ipsa gratia gratum faciens: si non gratis data quod est donum dei: qua sanatur et vivatur hominis voluntas ut sit bona: et producat bonas operationes: et sic ex gratia et libero arbitrio quod est anime potentia procedit primum boni: motus mentis cuius cor respiciat primum meritum hominis. An subdit quod gratia est quod virtutes mereri dicuntur in quantum per actus ipsa meretur. Et infert quod ex actibus virtutum boni sumus et iuste vivimus. Et quod beatus Augustinus in principio huius distinctionis dicit usum liberi arbitrii virtutem esse: sibi sumpsit virtutem per actus virtutis: quod alibi sibi ipsi contradicere. Tertio positio est hec. Fides et charitas non sunt motus seu affectus mentis: sed virtutes mentem mouentes. Hanc magis probat ex verbis Augustini. Quibus ut supra dictum est in prima propositione videtur dicere Augustinus quod usus liberi arbitrii sit virtus et usus virtutis: et dicit quod si opimatos fuisse quod virtutes essent proprie actus potentiarum naturalium: non tamen omnes sunt interiores in mente: quas licet deus faceret: nihilominus liberi arbitrii dicerent esse. Si actus exteriores puta quod per corpus gerunt dixerunt esse proprie actus virtutum et non virtutes: unde dixerunt quod dicit beatus Augustinus. quo dicit usum liberi arbitrii esse virtutem: intelligi deberet de motu siue de actu interiori quem ipsi virtutem dicebant. Quod affirmabat per hoc quod idem beatus Augustinus dicit super Iohannem. quod fides est credere quod non vides. Cui ergo credere sit motus mentis interior: videtur quod virtus si dei sit interior motus. Et sic dicebat de aliis virtutibus fore iudicandum. Sed magister illam opinionem reprobans dicit beatus Augustinus. auctoritates innuente quod fides et charitas sint motus anime seu mentis: non esse sic intelligendas ut sonant: sed cum dicit quod fides sit credere quod non vides. Hoc est ac si diceret. Fides est virtus mouens ad credendum quod non vides: et sic de singulis virtutibus conformiter est. Et tamen in speciali.

Predicta repetit ut alia addat distinctam assignationem ponens de gratia et libero arbitrio contra pelagianos. Ca. I a

Di. XXVIII et habet. c. cu. eoz. s. De prelate liberi arbitrii hominis lapsi quod habet gratia circumscripta. **I**ncunctate teneamus liberum arbitrium sine gratia pueniente et adiuvante non sufficere ad salutem et iusticiam obtinendam: nec meritis precedentibus gratiam dei aduocari: si

cut pelagiana heresis tradidit. Nam ut ait Augustinus in j. li. retracta. Noui heretici pelagiani liberum sic asserunt voluntatis arbitrium: ut gratie dei non relinquatur locus: quam secundum merita nostra dari asserunt. Pelagianorum heresis omnium recentissima a Pelagio monacho exorta est. Ibi dei gratie que predestinati sumus et que meruimus de peccatis tenebrarum erui intantum inimici sunt: ut sine hac credatur hominem posse facere opera diuina mandata. Denique pelagius a fratribus increpatus quod nihil tribueret adiutorio gratie dei ad eius mandata facienda: non eam libero arbitrio proponere: sed infideli calliditate supposebat dicens: ad hoc eam dari hominibus ut facere per liberum arbitrium iubentur facilius possint implere per gratiam. Dicendo utique facilius possint: voluit credi et si difficilius tamen posse homines sine gratia facere iussa diuina. Illa vero gratia dei sine qua nihil boni possumus facere non esse dicunt nisi in libero arbitrio: quod nullis suis precedentibus meritis ab illo accepit nostra natura: ipso ad hoc tamen iuuante nos per suam legem atque doctrinam: ut discamus que facere et que sperare debeamus. Non autem ad hoc per donum spiritus sancti: ut quod didicerimus esse faciendum faciamus. Ac per hoc diuinitus nobis dari sciamus et tamen quod ignoramus per charitatem autem negat diuinitus dari que per viuum: ut scilicet sit donum dei sciamus que sine charitate inflat: et non sit donum dei ipsa charitas: que ut sciamus non inflat: edificat. Destruit etiam orationes que faciunt ecclesiam: siue per infidelibus et doctrinam dei resistentes ut conuertantur ad deum: siue per fidelibus ut augeant eis fides et pseuerent in ea. Hec quippe non ab ipso accipere: sed a se ipsis homines habere pretendunt: gratiam dei que liberamur ab impietate dicentes secundum merita nostra dari. Paruulos etiam sine ulla peccati originalis vinculo asserunt nasci.

Aug. in li. de heresibus.

Que sit heresis pelagiana de gra et libero arbitrio.

Hic ponit ea quibus suum confirmant errorem verbis Augustini contra ipsum utentes. Ca. II b

Quod vero dicunt sine gratia hominem per liberum arbitrium opera iusta impleri hominibus inductionibus minus. Si inquit non potest ea facere homo que iubetur: non est ei imputandum ad mortem: sicut tu ipse Augustinus in libro de libero arbitrio asseris. Quis inquit peccat in eo quod nullo modo caueri potest. Peccat autem. Caueri ergo potest. Hoc testimonio Augustini. Pelagius usus est disputans aduersus eum: imo aduersus gratiam: sicut Augustinus in libro retractationum illud et alia hominibus retractans commemorat inquit. In his atque hominibus verbis meis: quod gratia dei commemorata non est: de qua tunc non agebat: putat pelagianam suam nos tenuisse

Testimonium Aug. inducit pelagius p se.

Retractatio Augustini

sententiā: sed frustra hoc putāt. Voluntas quippe est q̄ peccat̄ et recte uiuūt/ q̄d his verbis egimus: sed ipsa nisi dei gratia liberet: et vitia super et adiuuet: recte a mortalib⁹ uiuī nō pōt. Ecce apte determinat ex quo sensu illa dixerit inimicos gratiē refellens.

Aliud testimonium Aug⁹ ponit quo Pelagius pro se utebatur. c

Similit̄ et initebat̄ Pelagius verbis Aug. p̄ grām: q̄ in libro de duabus aiabus dicit. Pcti in q̄t reū tenere quē: q̄: q̄ nō fecit q̄d facere nō potuit: sūme iniquitatis et infantiē est. His auditis exiit Pelagius dicens: cur q̄ paruuli et illi q̄ nō hnt gratiā/sine q̄ nō pnt̄ facere mandata diuina rei tenent̄. Hoc aut̄ q̄ occasiōe dixerit in libro retractationū pelagio rīdēs apit. Id em̄ p̄ manicheos dixit: q̄ in homie duas naturas esse cōtendūt: vnā bonā ex deo: alterā malā ex gēte tenebrarū/que nunq̄ bona fuit: nec bonū uelle potest: q̄d si esset/non uideretur ei imputandū esse si bonū nō faceret.

Questio Pelagij

Determinatio Aug⁹.

Aliud quod uidetur contradicere gratiē dei addit. d

Alibi etiā August. dicit q̄ huic grē cōtradicere uidet̄ q̄ iustificamur. Aut em̄ in li. p̄ Adamantiū manichei discipulū. Nisi quisq̄ voluntatē suā mutauerit/ bonū opari non pōt: q̄d in nr̄a pt̄ate esse posītū dñs docet/ vbi ait: Aut facite arborem bonā: aut fructus eius bonos rē. Q̄d Aug. in retractatiōib⁹ nō esse p̄tra grām dei quā p̄dicamus ostendit. In pt̄ate q̄pe hoīs est mutare in melius volūtātē: sed ea potestas nulla est/ nisi a deo det: de q̄ dictū ē: Dedit eis potestates filios dei fieri. Cū em̄ hoc sit in pt̄ate q̄d cū volum⁹/ facim⁹: nihil tam in pt̄ate q̄ ipsa voluntas est: sed p̄parat̄ a dño voluntas: eo ergo modo dat potestatem.

Matth. 12. c Determinatio Aug⁹. in li. retractationum

Jos. 1. b.

Aliud testimoniū eiusdem quod uidetur aduersum. e

Sic etiā intelligēdum est q̄d in eodē ait. s. in nostra pt̄ate esse vt̄ in feri bonitate dei vel excidi ei⁹ seueritate mereamur: q̄ in pt̄ate nostra nō est nisi q̄d nostram sequit̄ voluntatem: que cum p̄parat̄ a dño/ facile sit opus pietatis: etiam q̄d impossibile et difficile fuit.

Aug⁹ in li. de duab⁹ aiabus

Aliud testimonium f

In expositione qqz quā- rundā p̄positionū epistolę ad Romanos q̄dā Aug. interfert/ q̄ uident̄ huic doctrine grē aduersari. Ait em̄. Q̄d credim⁹/ nostruz est: q̄d aut̄ bonū opamur/ illi⁹ est q̄ credenti

bus dat sp̄m̄ sc̄m̄. Et paulopost. Nostrū ē credere et uelle: illi⁹ aut̄ dare credētib⁹ et uolētib⁹ facultatē bñ opandi p̄ sp̄m̄ sc̄m̄. Que q̄liter intelligi debeat Aug. in li. retrac. apit dicens. Ulex est q̄dē a deo esse quod opamur bonū: sed eadē regula vtriusq̄ est: et uolēdi sc̄z et faciēdi: et vtrūq̄ ipsius est: q̄ ipse p̄parat uolūtatem: et vtrūq̄ nr̄m ē: q̄ nō sit nisi uolētibus nobis. Illa itaq̄ profecto nō dixissem/ si iam scirem etiā ipsam fidē inter spiritaliū sancti munera reperiri.

Adhuc addit aliud quod uidetur contrarium. g

Illud etiā diligenter ē in- spiciendū: q̄d Aug. in li. sniaz p̄speri ait: sc̄z q̄ posse h̄re fidē sicut posse h̄re charitatem natura est hoīm: h̄re aut̄ fidē sicut h̄re charitatē grā est fidelū. Q̄d nō ita dictū ē tāq̄ ex libero arbitrio ualeat h̄re fides uel charitas: s̄ q̄ aptitudinē naturalē h̄z mens hoīs ad credendū uel diligendū q̄ dei grā p̄ueniata credit et diligit/ q̄d sine gratia nō ualet.

Determinatio

Testimonio Hieronymi astruit/ quid tenendū sit de gratia et libero arbitrio: vbi triplex heresis indicatur. s. Iouiniani/ Manichei/ Pelagij. **Capitulū III** h

Ergo de gratia et li- bero arbitrio indubitanter teneam⁹: q̄d h̄iero. in explanatiōe fidei catholice ad Damasum papā: Iouiniani et Manichei et Pelagij errores collidēs docet. Libet̄ (in q̄t sic) p̄stitemur arbitriū: vt dicamus nos semp̄ indigere dei auxilio: et tā illos errare q̄ cū manicheo dicunt hoīem pctm̄ uirtare nō posse/ q̄ illos q̄ cum Iouiniano asserunt hoīem nō posse peccare. Uterq̄ tollit arbitrij libertatē. Nos x̄o dicimus hominē semp̄ et peccare et nō peccare posse: vt semp̄ nos liberi p̄stitemur esse arbitrij. Hęc est fides quā in catholica ecclesia didicimus: et quā semp̄ tenuimus.

Ista est distin. xvij. huius sc̄bi libri: in q̄ magister ostendit efficiētī grā in libero arbitrio: h̄c agit de sufficientia liberi arbitrij sine gratia. Et tria facit. Nam primo exprimit pelagianoz errores. Secundo subdit eoz obiectiones et obiectionū solutiones. Tertio subiungit ueritatis affirmatiōē. Primus facit vsq̄ ibi: Q̄d aut̄ dicunt. Secundū vsq̄ ibi: Illud etiā diligenter. Tertiu⁹ x̄o vsq̄ ad finē distinctionis. Et t̄m̄ in generali. In speciali sententiā magistri stat i tribus p̄positionibus: quarū prima est hec. Esti libet̄ arbitriū in merito habeat magnā uirtutē/ t̄m̄ sine gratia nō sufficit homini ad salutē. Hanc magister insinuās dicit q̄ liberū arbitriū nō sufficit homini sine gratia ad salutē: q̄nt̄ pelagiana heresis oppositū uideatur sentire. Nam pelagius monachus a quo talis heresis denominat̄/ intantū de libero arbitrio p̄sumebat/ q̄ asserbat gratiā dei dari fm̄ eius merita: et etiā hoīem posse implere mandata sine gratia. Unde increpat⁹ a cōmonachis suis dicentibus: ad quid gratia tunc necessaria

esse si sine gratia possemus adimplere mandata. Qui respodit ad hoc ut homo facilius cum gratia dei adimplere possit...

Utrum homo ante peccatum eguerit gratia operante et cooperante.

Capitulum I

Est hec considerandum est utrum homo ante peccatum eguerit gratia operante et cooperante...

ua non fuerat: sed ut pararet ad volendum efficaciter bonum quod per se non poterat. Non enim poterat bonum mereri sine gratia...

De homo ante lapsum virtutes habuerit. Capitulum II

Reterea queri solet: Utrum homo ante lapsum virtutes habuerit...

Utrum homo ante lapsum virtutes habuerit. Quibusdam videtur quod non habuerit...

De electione hominis de paradiso.

In illius quod peccati pena eiectus est de paradiso in istum miseriarum locum sicut in Genesi legitur...

et cooperante eguerit: sed operante non eguerit...

Scilicet testimonium affirmat hominem prius habuisse virtutes.

Ambrosius.

Augustinus super Genesim.

Terre de male dixit quod de furto per terram...

Di. XXIX et habet. 4. sa. cu. eoz. 6. Deptate li. beri arbitrij...

Liber II Capitulum III et III

Quo intelligendus sit illud: Ne sumat de ligno vite et comedat/ et uiuat in eternu. Caplm III d

Ed qz p peccatu iam mortuu corp habebat: illa xba ex tali intellectu accipi possunt. Deus mo irati loques de homie supbo ait: Elide te ne forte mittat manu sua zc. i. caute uos angeli ne comedat de ligno vite/ q indign est: de q si pstitisset/ comederet z uiueret in eternu. Sed mo ppter inobedientiam indign est comedere. Et sic xbo dixit/ ita opere exhibuit. Emisit em eu de paradiso uoluptatis in locu sibi congruu: sicut plerumqz malus cu inter bonos uiuere cepit/ si in melius mutari noluerit: de bonoz pgregatiõe pellit pondere prauz cõsuetudinis pressus.

De flammeo gladio ante paradisu posito.

Ne uero ad illud posset accedere/ collocauit deus ante paradisu cherubin: z flammeu gladiu atqz uersatilez ad custodiendã uia ligni uite. Qd iuxta lram potest hoc mo accipi: qz p ministeriu angeloz ignea custodia ibi constituta fuit. Hoc em p celestes ptates in paradiso uisibili factum esse credendu est: ut p angelicu ministeriu ibi esset quedã ignea custodia: nõ tam frustra/ sed qz aliqd significat de paradiso spuali. Cherubin em interpretat plenitud sciẽtie: hec est charitas: qz plenitudo legis est dilectio. Gladius aut flãmeus pemptales sunt q uersatiles sunt: qz tpa uolubilia sũt. Illa ergo ad custodiã ligni uite ido posita sunt ante paradisu: qz ad uitã non redit/ nisi p cherubin. s. plenitudinẽ sciẽtie id est charitatẽ: z p gladiu uersatile. i. tolerantia passionu temporalium.

Addi. henrici de uirgina

Cherubin positus fuit ad arcendu malum angelu: ignis ad arcendu hominẽ. Attingebat aut ignis a terra usqz ad lunare globu. Et dicit uersatilis/ qsi potens uersari ad tepus. Quando em delias z Enoch intrauerũt/ cõtiguit ipm uerti cedendo/ nõ remoueri. In utroqz extinctus e uirtute sanguinis christi in cruce effusi.

An homo ante peccatu comederit de ligno uite. Caplm III f

Potest aut queri: utru de ligno uite ante pctm comederit ho. De h Aug. in li. de bapf. par. sic ait. Recte pfecto intelligunt pmi hoies an malignã diaboli psuasionẽ abstinuissẽ a cibo uento/ atqz uisũ fuisse cõcessis. His xbis ostendit q de ligno uite ante pctm sumpserint: quibus pceptum erat/ ut de omni ligno paradisi comederent/ nisi de ligno sciẽtie boni z mali.

Quare nõ sunt facti immortales si comederunt de ligno uite.

Quare ergo ppetua soliditate z beata immortalitate uestiti nõ sunt: ut nulla infirmitate uel etate in deterius mutarent. Hac em uirtutẽ naturaliter illud lignu habuisse dicit. Sed forte hoc nõ conferebat/ nisi sepe de illo sumeret. Potuit q fieri ut de illo sumeret semel z nõ sepi: qz p aliquã morã in paradiso fuisse intelligat: cum scriptura dicat eu ibi soporatu fuisse: qñ cõsta de latere ei? assumpta est: z inde formata mulier: z animalia ante eum ducta/ qb nomina imposuit.

Ista est ^{distin. rxi. huius secũdi libri: in q magister ostensa sufficiẽtia liberi arbitrij sine gratia in oibus generaliter/ agit de eiusdẽ insufficiẽtia in pmiis parẽtibz specialiter. Et facit tria. Nam pmo agit de gratia quã adã in statu innocẽtie habuit. Secõdo de pena pcti p quã paradisu amisit. Tertio inquirit an etiã de ligno uite in statu illo comedit. Primum facit a pncipio distinctionis usqz ibi: In illius qz pcti. Secundu usqz ibi: Potest aut queri. Tertiu usqz ad finẽ distinctionis. In speciali em sentẽtia magi statitribus ppositionibz: quaz pma est hec. Pmũ homo in statu innocẽtie nõ indiguit gratia ad expellendu maliciã: sed z gratia z charitate induit ad exercendu iusticiã. Hanc em pponem magister ponens querit duas pñtiones: qz pma e hec. Utru pmũ ho indiguit gra in statu innocẽtie opante q cooperãte. Et rñdit q indiguit utraqz gra: nõ tñ indiguit gra operante fm oem opandiu eius modũ. Nam illa gratia operãt duobz modis. s. liberando libez arbitriu a malo z seruitute pcti: fm illũ modũ uidelicet opandi gratia opante pms homo in statu innocẽtie non indiguit eo q sine pctõ erat. Alio mo operãt illa gratia pparando hois uoluntã ad bonũ: fm illã eius operationẽ pms ho ipã indiguit: cũ eius uoluntas p se in bonũ efficaciter moueri nõ potest: qz pbat magister auctoritate beati Aug. Secũda pñtio est hec. Utru pms ho in statu innocẽtie habuit etiã uirtutes. Et respondet q aliquibz uidet q non habuerit eas/ qd hoc mo probant. Iusticiã nõ habuit: qz pceptũ dei cõtempserit: prudentiã nõ habuit: qz sibi nõ pũdebat: nec tẽperantiã habuit: qz aliena pctijt: nec fortitudinẽ: qz prauẽ suggestionẽ non resistit. Sed magi bũ in smodi psuasioni respondẽs dicit: q licet adam quando actualiter peccauit/ tunc illas uirtutes non habuit: nihilominus tñ habuit eas ante peccatu: quã diuersis sanctorz auctoritatibz cõfirmat. Ex cuius qñtionis solutione patet/ q cõstat primũ hominẽ in statu innocẽtie uirtutes habuisse/ quas peccando dicit abiicisse. Secũda pñtio est hec. Pmũ parens ppter peccatu in dignitatẽ fuit de paradiso expulsus z prohibitus de ligno uite edere: ppter qd poterat/ si pstitisset in eternũ uiuere. Hanc ppositionẽ magister insinuãt dicit: q pms ho in penã sui peccati exclusus est a loco uoluptatis/ z ab esu ligni uite: p cuius usum in eternũ poterat uiuere: nõ quidẽ post peccatu de ipso edendo/ sed ante. Ubi soluit auctoritate Beñ. qua uidet inui: q etiã post peccatu si de ligno uite comedisset/ in eternũ uixisset. Et q auctoritas dicit: Uidete ne forte manu suã mittat ad lignu uite z uiuat in eternũ: que sic glorianda est. Uidete uos angeli ne comedat de ligno uite/ quo indignus est: de quo si pstitisset z comedisset/ uiueret in eternũ. Et subdit q ad impediendu reditu hois in paradisu/ apposita est angelica z ignea custodia. s. cherubin z flãmeus gladius atqz uersatilis/ ne post peccatum pateat hominibus illuc accessus. Tertia pñtio est hec. Licet sit. pbabile adã in statu innocẽtie comedisse de ligno uite: tamẽ qz frequenter eius usum nõ habuit/ immortalitatẽ nõ obtinuit. Hanc magister pbans querit}

Et rñ ante pctm etiã de ligno vite comederit: rñ come-
derit: quare nõ fuit factus immortal. Et respondens di-
cit: q comedit de ipso ante peccatũ: eo q oia ligna pre-
ter vnũ sibi ad vsum fuerũt concessa: sed ex hoc ipse nõ
fuit effectus immortalis: qz nõ frequẽter de ipso gustauit:
cũ lignũ illud cõferre immortalitatẽ nõ poterat nisi per
frequẽtẽ eius vsum. Et tantũ in speciali.

¶ Per Adam peccatum et pena
transiit in posteros. ¶ Ca. I. a

Dist. XXX
habet. s. ca.
cũ eo. s.
Quid sit
pctm origi-
nale: qd a
pctõ pmo
parẽtũ fuit
causatum.
Rom. 5. d.

In superioribus

insinuatũ est: licet ex pre (nõ em per-
fecte sufficimus exponere) qualif p-
mus hõ deliquerit: r quã pfecto pe-
nã subierit: quibus adijciẽdũ est peccatum
simul ac penã p eũ transisse in posteros. Sic
apls ostendit iniquies. Sicut p vnũ hoiem
peccatũ in hunc mundũ intrauit: ita in oẽs
homines mors pertransiit.

¶ Utrum illud peccatũ fuerit ori-
ginale vel actuale. b

Hic primo videndũ ẽ: qd
fuit illud pctm/originale. s. an actuale: et si
de originali intelligat: cõseqnẽ qd sit origi-
nale pctm: r qre dicat originale: r quõ trãsi-
erit vel pãseat in oẽs/ diligẽter inuestigã-
dũ est. Quibusdam placuit de pctõ actuali
Adẽ illud accipere: asserẽtib hoc aplm sen-
sisse/ cũ inferi air. Sicut p inobediẽtiã vni
us hois pctõres constituti sũt multi: ita rẽ.
Euidenter (inquit) etiã ipso noie exprimit
apls peccatũ quod per vnũ hoiem intrauit
in mundũ. s. inobediẽtiã. Inobediẽtia nõ
peccatũ actuale est.

Quidã illis
accipiunt de
actuali.

¶ Quõ intrasse in mũdũ dicũt. c

Hoc autẽ dicũt intrasse in mũ-
dũ nõ traductiõẽ originis/ s. similitudine pã-
ricationis: omnesqz in illo vno peccasse di-
cunt: qz omĩibus ille vnus peccãdi exemplũ
extirrit. hoc male senserũt quidã heretici q
dicti sunt Pelagiani: de quibus Aug in li.
de baptis. par. comemorat dicẽs. Sciendũ ẽ
(inquit) hereticos quosdã (qui noiati sunt
Pelagiani) dixisse peccatũ primẽ transgres-
sionis in alios homines nõ ppagatiõẽ/ sed
imitatione transisse. Unde etiã paruul no-
lunt credere p baptismũ solui originale pec-
catũ: quod in nascẽtibus nullũ esse omĩno
contendunt. Sed eis dicif: qz si apls pecca-
tũ imitationis nõ ppagationis intelligivo
luisset: eius principẽ nõ Adã sed diabolũ di-
ceret. De quo in lib. Sap. dicif. Inuidia di-
aboli mors intrauit in orbem terrarũ. Et qz
nõ vult intelligi hoc esse factũ ppagatione
sed imitatione: continuo subiũxit sc̃ptura.
Imitantẽ autẽ eũ qui sũt ex parte ipsi. Imi-

Recitat he
reũm.

Sap. 2. d.

tant quidẽ Adã quotquot p inobediẽtiã
transgrediuntẽ mandatu dei. Sed aliud est
quod exemplũ est voluntate peccãtib: ali-
ud quod origo est cũ peccato nascentibus.
Nõ est igit accipiendũ peccatũ Adẽ trãsis-
se in omnes imitationis rñ exemplo/ sed p
pagationis r originis vitio.

¶ Hic apit illud eẽ peccatũ origina-
le quod transiit in posteros. d

Et ẽ illud pctm originale:

(vt aperte Aug testat) quod p Adã transi-
uit in omnes per eius carnẽ vitiãtam con-
cupiscencialiter generatos.

¶ Quid sit originale peccatum hic
inquiritur. ¶ Capitulum II e

Quod diligẽter inue-

stigandũ est qd sit. De hoc em san-
cti doctores sub obscuritate locu-
ti sunt: atqz scholastici doctores varia sen-
serunt. Quidã em putant originale pecca-
tũ esse reatũ penẽ p peccato primi hois. i.
debitũ vel obnoxietatẽ/ qua obnoxij et ad-
dicti sum p penẽ tãli r eterne p primi hois
actuali pctõ: qz p illo (vt aiũt) omnib debe-
tur pena eterna nisi p gratiã liberent. Jur-
ta hoꝝ sententiã oportet dici originale pec-
catũ nec culpã esse nec penã. Culpã non esse
ipsi fateamur: pena quoqz fm eos eẽ nõ po-
test: qz si debitũ penẽ originale peccatũ est:
cũ debitũ penẽ nõ sit pena: nec origiale pec-
catũ ẽ pena: qd etiã qdã eoz admittũt/ dicẽ-
tes in sc̃ptura originale pctm sepe noiari re-
atũ: r reatũ ibi intelligũt (vt dictũ ẽ) obno-
xietatẽ penẽ: r ea rõne asserũt pctm origina-
le dici esse in paruul: qz paruuli p illo pmo
pctõ rei sunt penẽ: sicut p pctõ iniquã parẽtis
aliquĩ exulant filij fm iusticiã fori.

Quosdã de
originali pctõ
opinio falsa.

¶ Quod originale peccatum sit culpa/
auctoritatibus probat. f

Sed q originale pctm cul-
pa sit/ plurib sc̃toꝝ testimonijs edocef. Su-
per Exo. vbi dicif. Primogenitũ asini mu-
tabis oue. Grego. ait. Oẽs in peccatis nati
sumus: r ex carnis delectatione cõcepti/ cul-
pã originale nobiscũ traximus: vñ r volun-
tate nostra peccatis implicamur. Ecce cul-
pã originale dixit nos trahere. Cũ constar
originale peccatũ culpã esse. Aug qz in lib.
de natura r gfa de hoc eodẽ sic ait. Omnes
(vt ait apls) peccauerũt: vtiqz vel in seipsis
vel in adã: qz sine pctõ nõ sunt: vel qd origi-
naliter cõtraxerũt: vel qd malis morib ad-
diderũt. Peccatũ em primi hois nõ solum
ipsũ/ sed omne necauit genũ humanũ: qz ex
eo dãnationẽ simul r culpã suscepim. Idẽ

Obiectis
iugum.

Exo. 34. c.
Gregorius.

Augustinus.
Rom. 3. c.

Liber II Capitulum III et IIII

sup ps. l. Qd de corpe mortuo seminat / cū vinculo peccati originalis nascit̄ r mortis. Ideo igit̄ se in iniquitatib⁹ conceptū dicit David: qz in oībus trahit̄ iniquitas ex adā r vinculū mortis. Nemo em̄ nascit̄ nisi trahens penā et meritū penę. Ab heritū autē penę peccatū est. Dis ḡ q nascit̄ p carnis concupiscētia peccatū trahit. Peccatū itaqz originale culpa est: quā oēs concupiscētia liter concepti trahunt. Cū in Ecclesiasticis dogmatibus scriptū est. Firmissime tene r nullaten⁹ dubites / oēm hoīem q p cōcubitū viri r mulieris cōcipit / cū originali pctō nasci: impietati subditū / mortiqz subiectū: r ob hoc natura ire nasci filiū: a qua nullus liberat̄ nisi p fidē mediatoris dei r hoīm. Hisz alijs auctoritatibus euidenter ostendit̄ pctm originale culpā esse: r in omnibus concupiscētia liter genitis trahi a parentibus.

Aug⁹ ad Petrū diaconū.

Quid sit quod dicitur peccatum originale / scz fomes peccati: id ē concupiscētia. Capitulum III

Nunc superest videre

qd sit ipm originale pctm: qd cum nō sit actuale: nō est actus siue motus aīe vel corpis. Si em̄ actus ē anime vel corpis actuale / vtiqz pctm est: sz actuale nō est: nō est ḡ actus vel motus. Quid ḡ originale peccatū dicit̄ fomes pcti. f. concupiscētia vel concupiscibilitas: q dicit̄ lex mēbroz siue lāguoz nature: siue tyrānus q est in mēbris nostris / siue lex carnis. Cū Aug⁹ in lib. de bap. paruuloz. Est in nobis concupiscētia que nō est pmittēda regnare. Sūt r eius desideria que sunt actualia concupiscētie: que sunt arma diaboli / que veniūt ex lāguore nature. Languoz autē iste tyrānus ē qui mouet mala desideria. Si ergo vis esse victor tyranni / atqz inermē inimicū inuenire: nō obedias concupiscētie male. His verbis satis ostēdit̄ fomitem peccati eē concupiscētia.

Alia opinio

Augustinus.

Quo nomine concupiscētie inteligitur fomes peccati: et que dicitur fomes.

Nomine autē concupiscētie nō actum concupiscendi / sed vitium primū significauit / cū eā dixit legē carnis. Cū idē in tractatu de verbis apli ait. Semp pugna est in corpe mortis huius: qz ipsa concupiscētia cū qua nati sumus / finiri nō pōt qz diu uiuimus: quotidie minui pōt: finiri nō potest.

Ad d. Henri. de vrimaria.

Tertia opinio s pctō originali que dicit̄ q originale nō est fomes / sed macula quedā annexa spermati. Prima opinio sine dubio falsa ē. De secunda et tertia questio est.

Que autē ē concupiscētia cū q nati sum⁹? Cū vtiqz est quod paruulū habilē cōcu-

piscere facit: adultū etiā concupiscētie reddidit. Sicut em̄ in oculo cęci in nocte vitium cęcitatis est / sed nō apparet: nec discernit̄ inter videntē r cęcū nisi luce veniēte: sic i puero vitium esse nō apparet / donec etatis puecti oris tps occurrat. Ex his dat̄ intelligi quid sit originale peccatū. f. vitium concupiscētie / qd in oēs concupiscētia liter natos p Adā intravit / eosqz vitiauit. Cū Aug⁹ in li. de bap. paruuloz. Adā pter imitationis exemplū / occulta etiā tabe carnal̄ concupiscētie sue tabificauit in se oēs de sua stirpe venturos. Cū apls recte ait: In quo oēs peccauerunt. Circūspecte et sine ambiguitate dicit hoc apls. Siue em̄ intelligat̄ in q hoīe siue in q peccato / sanū est. In Adā em̄ oēs peccauerunt vt in materia: nō solū ei⁹ exemplo vt dicunt Pelagiani. Oēs em̄ ille vnus hō fuerat. i. i eo materialiter erat. Abanifestū ē itaqz omēs in Adā peccasse quasi in massa. Ipse em̄ p pctm corrupt⁹: qz genuit oēs nati sunt sub pctō. Ex eo igit̄ sicut cūcti cōstituti sunt pctōres: ita r i illo vno pctō qd intravit in mundū recte oēs dicunt̄ peccasse: qz sicut ab illo vno hoīe / sic ab eodem vno pctō imunes esse nō possunt / nisi ab ei⁹ reatu p Christi baptismū absoluant̄. Alia ergo sunt ppria pctā in quibus tm̄ peccat̄ quozū pctā sūt. Aliud h vnu in q oēs peccauerūt: id est ex quo oēs peccatores pstituti sunt.

De p Adā pctm originale in oēs intravit. f. concupiscētia

Aug⁹ in li. de bap. paruuloz. qd intelligit̄ qd i oēs peccauerūt.

Quid sit peccatū in quo omnes peccauerūt. f. originale: quod ex inobediētia processit. Ca. IIII

Noc est originale peccatū

quo pctōres nascunt̄ oēs concupiscētia liter geniti: qd ex Adā siue ex ei⁹ inobediētia emanauit / r i posteros demigravit. Cū apls pseqnt̄ p inobediētia vni⁹ hoīs multos dicit̄ cōstitutos eē pctōres / q ē actuale pctm. Cū autē dixerit p vnu hoīem pctm intrasse in mundū et in eo oēs peccasse: de originali dictū esse oportet accipi.

Ex quo sensu dictum est: p inobediētia vnius multi constituti sunt peccatores.

Qd ergo ait: p inobediētia vni⁹ multi cōstituti sunt pctōres: eo sensu dictū esse intelligendū est: qz ex inobediētia Adē. f. ex peccato actuali adē pcessit originale peccatū quo oēs pctōres nascunt̄: vt r in illo esset / r in omnes transiret.

In Adā fuit pctm originale. f. fomes pcti siue pnt̄ r as peccādi ab eis actuali pctō traductū. In nobis autē est originale quod trahit̄ a carne.

Ad d. Henr. de vrimaria.

Peccatum originale in Adam fuit / et in nobis est.

Dñ Aug^o Juliano heretico nullū pctm̄ in puulis esse p̄cedēti: r̄ndēs apte asserit pctm̄ originale ex volūtate ade p̄cessisse: ac p̄ ei^o inobediētā in mūdū itra/se. Querit em̄ Julian^o p̄ qd̄ pctm̄ inuenit in puulo/ita inquis. Nō peccat iste q̄ nascit. Nō peccat ille q̄ genuit. Nō peccat ille q̄ cōdidit. Per q̄s igit rimas inf̄ tot p̄s̄dia inno cētie pctm̄ fingis ingressū. Et r̄ndet sc̄tā p̄gina. Per vñū hoīem pctm̄ intrauit in mūdū: p̄ vñius inobediētā ait apl̄s. Quid q̄ rit amplius: qd̄ q̄rit aptius? Itē inq̄t Julianus. Si p̄ hoīem pctm̄ intrauit in mūdū: pctm̄ vel ex volūtate est/vel ex natura ē. Si ex volūtate ē: mala volūtas ē q̄ pctm̄ facit. Si aut̄ ex natura ē: mala est natura. Cui r̄n̄ deo: ex volūtate pctm̄ ē. Querit forte. Utz originale pctm̄ ex voluntate sit. R̄ndeo p̄ sus z originale pctm̄ ex voluntate esse: qz h̄ ex voluntate p̄mi hominis seminatū est vt in illo esset/ z in omnes transfiret.

Obiectio quorundam contra id quod supra dictū est/omnes in adā fuisse homines. Capitulū V m

Hoc autē qd̄ diximus in Adā fuisse oēs hoīes: qd̄a verbor̄ sectatores sic obijciūt dicētes. Nō oīs caro q̄ ab Adā traducta ē in eo simul existere potuit: qz multo maioris q̄ntitatis ē q̄ fuerit corpus Ade. In q̄ nec tot etiā athomi fuerūt q̄t ab eo hoīes descendunt. Quocirca vey nō esse asserūt substantiā vñius cuiusq̄ in p̄mo fuisse parente.

Respōsio vbi aperitur qualif fuerunt in Adam secundū rationē seminalē: et quō ex eo descenderunt/ scz lege propagationis.

Quib^o r̄nderi pōt q̄ materialif atqz causaliter nō formalif d̄z fuisse in p̄mo hoīe om̄e qd̄ in hūanis corpib^o nāliter ē: descēditqz a p̄mo parēte lege ppagationis z in se auctū z multiplicatū ē nulla exteriori s̄ba in id trāseūtē: z ip̄m i futuro resurget. Fomētū qd̄ d̄bz a cibis/ s̄ nō cōuertunt cibi in hūanā s̄bam: q̄. s. p̄ ppagationē descendit ab Adā. Trāsmisit em̄ Adā modicū qd̄ de s̄ba sua in corpa filiorū q̄n eos p̄creauit. i. aliqd̄ modicū de massa substātie ei^o diuisū est: z inde formatū corpa filij: sui qz multiplicatiōe sine rei extrinsece adiectione auctū est: et d̄ illo ita augmentato aliquid inde se paraf vñ formant posteroz corpa: et ita p̄gredit̄ p̄creationis ordo lege ppagationis vsqz ad finē humani generis. Itaqz diligenter ac p̄spicue intelligentibus patet oēs fm̄

corpora in Adā fuisse p̄ seminalē rationē: et ex eo descendisse ppagationis lege.

Auctoritate et rōne probatur nihil extrinsecū cōverti in humanam substantiā que ab Adā est.

Qd veronihil extrinsecū in humani corporis naturā trāseat: veritas i euāgelio significat dicēs: Qd̄ qd̄ intrat i os: in vētrē vadit z in secessū emittit. Qd̄ etiā rōne ostēdi pōt h̄ mō. Puer q̄ statim post ortū morit: i illa statura resurget quā habiturus erat si viueret vsqz ad etatē triginta ānorū nullo vitio corporis impedit. Cū ḡ illa s̄ba q̄ adeo pua fuit mortua/ i resurrectōe tā magna erit/ nisi sui i se multiplicatiōe. Cū apparet q̄ etiā si viueret: nō aliūde/ s̄ in se atigimē taref illa s̄ba. Sicut costa de q̄ facta est mulier/ z sicut panes euāgelici. Nō inficiamur tñ qn̄ cibi z humores in carnē z sanguinem trāseunt: sed nō in veritate hūanę nature q̄ a p̄mis descēdit parētib^o q̄ sola in resurrectiōe erit: reliqua vō caro in quā cibi trāseūt tanqz supflua in resurrectione deponet: q̄ tñ ciboz aliarūqz rerū fomētis coalescit.

Ista est distinctio. xxx. hui^o sc̄d̄ lib̄: in q̄ mgr̄ postq̄ egit de pctō primo z parētū q̄ p̄sona corūpebat naturā: incipit agere de pctō puuloz q̄ natura corūpit p̄sonā. Et tria facit. Itā p̄mo ostēdit eē tale pctm̄ in genere. Sc̄do manifestat ip̄m i specie. Tertio r̄ndet q̄stioni ex dictis originale. P̄mū facit a p̄ncipio disti. vsqz ibi: Qd̄ diligēter inuestigādū ē. Sc̄dm vsqz ibi: Ad hoc aut̄. Tertiu vsqz ad finē disti. In sp̄ali sn̄a mgr̄ stat i trib^o p̄pōtib^o: q̄rū p̄ma ē hec. Pa rētū p̄mo z primū originale actuale pctm̄ fuit morale: z ab eis i posteros deriuatū. Itā mgr̄ intēdēs: p̄ponit q̄ pctm̄ z pena pcti i posteros trāseūt: z tale pctm̄ dixerūt quidā esse pctm̄ actuale ip̄s̄: ade: qd̄ pbat auctoritate apl̄i dicētis: q̄ pctm̄ qd̄ p̄ vñū hoīem in mūdū intrauit sit inobediētā: q̄ videt esse peccatū actuale: vt dixit opinio ista. Alij vō sicut pelagiani: dixerūt pctm̄ qd̄ in mūdū intrauit p̄ Adā etiā esse peccatū actuale: sed nō ip̄s̄: ade: sed pctm̄ cuiuslibet hoīs qd̄ dicebāt per Adā in mūdū introductū esse/ nō introductione originis s̄z similitudine p̄uaricationis: eo q̄ ille vnus omnibus exemplū reliquit. Sed illud nō videt h̄i consonū: qz dato q̄ peccatū originale diceret solū exēplū pcti p̄fici ad peccādū: tūc deberet etiā dici q̄ trāfiret a demone i hoīes: q̄ p̄mū exēplū peccādū reliq̄t. Et ipse tāqz p̄mū i posteris a peccatib^o imitat: qd̄ qz ē icōueniēs: ideo dicit mgr̄ esse tenendū pctm̄ ab Adā trāsiisse in posteros: nō solū imitationis exemplo/ sed ppagationis z originis vitio: quod pbat p̄ beatū Aug^o. apte dicentē: q̄ originale peccatū trāsiuit ab Adā in oēs p̄ eius carnē vitiatay concupiscēcialiter generatos. Sc̄da p̄positio est hec. Originalis culpa ē quedā habitualis z vitiosa z cupiscētia: exercitās in nobis s̄ rōnē desideria. Itā mgr̄ insinuas dicit: q̄ pctm̄ p̄mi hoīs est fm̄ veritatē culpa a p̄mis parētib^o p̄ originē in posteros traducta: q̄ culpa nō est actus hoīs/ sed quedā habitualis z vitiosa cōcupiscētia exercitās in hoīe mala desideria: q̄ q̄nqz in sacra sc̄ptura a sanctis doctorib^o noiāf lāguoz nature: q̄nqz lex mēbroz: q̄nqz fomes peccati: q̄nqz lex carnis: q̄nqz tyrannus: q̄nqz cupiscētia vel cupiscibilitas. Postea soluit duas difficultates cuiusdā heretici Juliani. s. querētis. P̄mo quō pctm̄ originale subintret puulos: cum nec ipse genit^o nec generās peccet/ nec cōdidit. Et r̄ndet fm̄ beatū Aug^o. sentēcialiter dicentē: q̄ odiosa p̄mi pa

Questio in liani.

Responsio Augustini

Questio in liani.

Responsio Augustini.

Magister hic nō tenetur.

Mat. 15. b.

Qd̄ cibi in carnē trāseūt: sed nō in eā q̄ de/ scēdit ab adā.

Quō per ppagationē descendit.

Libert II Capitulum I et II

rentis inobediencia e causa quare in nobis nata e fomes
 pcti concupiscencia. Secdo qstuit: an illud pctm sit a natura
 vel a voluntate. Et rndet snialiter dicēs: q licet pctm ori
 ginale sit i nobis necessariū: tñ in pmo parēte q ipm tra
 duxit fuit voluntariū. **Tertia** ppositio e hec. Oēs qui
 descēdūt ab adā pagationis lege: fuerūt in lūbis ei se
 minali seu materiali rōne. Hāc mgf. pbans qrit: quō in
 adā potuerūt oēs hoies fm carnē esse: cū nec tot arbo/
 mi i ipso esse potuerūt q hoies ab ipso pcesserūt. Et rñ/
 dēs dicit: q oēs hoies materialit̄ r causalit̄ in ipso fue/
 rūt: qz ali qd ab ipso decisū ēa quo sine alteri additōe
 p solā multiplicationē materie in seipsā corp⁹ filij ei⁹ ge/
 neratū r actū est: r sic p se p decisionē factā i posteros
 genus hūanū multiplicatū ē: ita qz nībil omnino exteri⁹
 adueniēs trāsīt in veritatē hūane nature: qd pbat pū/
 mo auctoritate euāgelij dicētis. Omne qd intrat in os in
 vētrē vadit. Secdo p hoc: q oēs i resurrectionē habebūt
 quātitatē pfectā sine alteri⁹ materie additōe. Ex ist̄ tñ
 nō negat magister qz alimentū trāseat in carnē: sed ne/
 gat qz trāseat in hūane nature veritatē. Et tñ i spēali.

**Quō peccatū originale a patrib⁹
 transeat in filios: an secūdu animā/
 an secūdu carnē.** **Ca. I a**

**Di. XXXI. ha
 bet. 3. ca. cum
 eorum. 6.
 Qualit̄ pctm
 originale a pa
 rente traducit̄
 in prolem.
 Opinio qrun
 dā male credē
 tiū aias esse ex
 traduce.**

Nunc superest
 inuestigare: qlit̄ illud pctm a
 patrib⁹ traducat̄ in filios. s. an
 fm solā animā/an fm carnē/si/
 ue fm vtrūqz. Putauerūt qdā fm aiam tra
 hi pctm origiale/nō solū fm carnē: qz nō so/
 lū carnē s r aiaz ex traduce eē arbitrati sūt.
 Sicut em̄ in generatiōe plis de carne pater
 nā saliter trahit̄ caro: ita etiā de gignentis
 anima animā geniti essentialiter deduci ab
 his existimabat̄. Ideoqz sicut de corrupta
 carne caro corrupta seminat̄: ita etiā de aia
 peccatrice anima peccatrix corruptione ori
 ginali infecta ab illis trahi dicitur.

Predictā opinionē dānat: et q
 p carnē traducatur peccatū dicit: et
 quomodo/ostendit. **b**

Hoc aut̄ fides catholica
 respuit: et tāqz veritati aduersū dānat: q nō
 aias s carnē solā (sic superi⁹ diximus) ex tra
 duce eē admittit. Nō q fm animā s fm car
 nē solā pctm originale trahit̄ a parētibus.
 Est em̄ pctm originale (vt sup̄ dixim⁹) p
 piscētia/nō quidē actus s vitū. **Uñ Aug⁹.**
 Ipsa concupiscētia est lex mēbroꝝ vel carnis:
 q est morbidus quidā affectus vel lāguoz:
 qui cōmouet illicitū desiderij. i. carnalē cō/
 cupiscētiā q lex peccati dicit̄. **Quē dicitur**
 manere in carne: nō qz in anima sit: sed qz p
 corruptionē carnis in anima sit.

**Aug⁹ ad Ga
 lerianum.
 Quare concu
 piscētia dicit̄ esse
 in carne.**

Causā corruptionis carnē ostēdit:
 ex qua in anima peccatū fit. **c**

Caro em̄ ppter pctm cor
 rupta fuit in Adā a deo: vt cū añ pctm vir r
 mulier sine incētiuo libidinis r concupiscētie

feruore possent cōuenire: essetqz thorus im/
 maculat⁹: iā post peccatū nō valet fieri car/
 nalis copula absqz libidinosa concupiscētia:
 q semp vitū ē r etiā culpa/nisi excusetur p
 bona cōiugij. In concupiscētia qz r libidine
 concipit̄ caro formāda in corpus plis. **Uñ ca**
 ro ipa q concipit̄ in vitiosa concupiscētia pollui
 tur r corrūpit̄: ex cui⁹ p̄tactu aia cū infundi
 tur maculā trahit qua polluit̄ et fit rea. i. vi/
 tiū concupiscētie: quod est originale pctm.

Humana natura duplici corruptiōe corru/
 ptā est p peccatū pmi hois. s. pas/
 sibilitatis: fm quā hō passibilis est a calore/ a frigore/ a
 siti/ ab estu/ a morte. Hec corruptio est a deo: nec ex hoc ē
 originale peccatū. **Alia** corruptio vitij siue feditas car/
 nis: fm quā homo pronus est ad peccatū. **Ex** hac con/
 trahit̄ peccatū originale in anima pueri. **Prima** in ba/
 ptismo nō tollit̄ nec minuit̄. **Secūda** remittitur/ sed nō
 tollit̄ concupiscētia: sed manet in corpore p causā: ma/
 net in anima p se/ actu et reatu: sed ante baptismū pena
 et culpa: post baptismū actu pena ad certamen. **Pecca**
 tum em̄ originale in carne est originaliter: in anima au/
 tē tanqz in substantia. i. formaliter.

**Ad d. Den
 rici de viti
 maria.**

Quod propter corruptionē carnis
 quē est causa peccati/ dicitur pecca/
 tum esse in carne **d**

Ideoqz ipsū pctm dicitur
 manere in carne. Caro ergo q in concupiscen
 tia libidinis seminat̄: nec culpaz habet nec
 actū culpe/ sed causā. In eo ergo q seminat̄
 corruptio est: in eo aut̄ q nascit̄ concupiscen
 tie vitū est. **Uñ Amb. de v̄bis apli sic ait.**
Quō habitat pctm in carne cū nō sit suba/
 s p̄uatio boni. **Ecce** pmi hois corpus corru
 ptū est p pctm: ipsaqz corruptio p p̄ditionē
 offensionis manet in corpe/ robur tenēs di
 uine sentētie date in Adā: cui⁹ cōsortio ani
 ma maculat̄ pctō. **Per** id ergo q facti cau
 sa manet: inhabitare dicitur pctm in carne:
 hec est lex carnis. **Idē.** Non habitat pecca
 tū in aia s in carne: qz peccati causa ex car
 ne ē/ nō ex anima: qz caro est ex origine car
 nis pcti: r p traduce ois caro fit causa pcti:
 anima v̄o nō traducit̄: et ideo in se causam
 pcti nō habet. **Aug⁹** qz ex carne pctm aiam
 p̄here in sermone quodā de verbis apli ostē
 dit dicēs. **Uñ** vitū concupiscētie est qd aia nō ex
 se s ex carne p̄trahit̄. **Natura** q̄pe humana
 nō ope dei cū vitio p̄mitus est instituta: sed
 ex voluntatis arbitrio p̄oz hoim veniētū vi
 tio est sauciata: ita vt nō sit in carne bonū/
 sed vitū quo inficit̄ anima.

Ambrosi⁹.

Augustin⁹.

De causa originalis peccati quē
 est in carne: vtrum sit culpa/ an pe
 na. **Capitulum II** **e**

Isc̄ari solet vtrū cau
 sa peccati originalis: quē dicta est
 esse in carne: culpa sit v̄l pena/ siue
 aliquid aliud. **Culpa** eē nō potest: qz culpa

**De nō sit cu
 pa. p̄na.**

nō est i re irrōnali. Si em̄ culpa eēt in carne aū infusione aie/actual eētyl original. Sed actual ibi nō ē/nec original culpa ē: qz ipsa cā ē original pcti. Si aut pena ē q̄ ē illa/pas/sibilitas vel mortalitas vel alia corruptio. hos em̄ defectus carni inesse constat.

Hic aperitur quid sit feditas tracta ex libidine coeuntiu: que vitium vel corruptio dici potest.

Ad qd̄ dici potest q̄ multiplex defectus carnis/et p̄cipue pollutio q̄dā quā ex seruoze coitus parētū et cupiscētia libidinosa p̄hit caro dū p̄cipit: causa ē originalis pcti: q̄ recte vitium siue corruptio carnis appellari potest. Que feditas maior videt esse in carne cupiscētia liter traducta q̄ in ea vñ traduct. Et q̄ vitium vel corruptio sit in carne aū p̄iunctionē aie: effectu p̄batur cū anima infundit q̄ ex corruptiōe carnis maculat: sicut in vase dinoscitur vitium esse cum vinū infusum acescit.

Inductu siliū ostendit nō absurde dici filios trahere peccatū a parentibus etiam mundis.

Ne aut miremur et intellectu turbemur audientes pctm̄ originale filios traducere a parētib' iā p̄ baptismū ab illo pctō mudatis: diuersaz similitudinū inductione id posse fieri insinuat Aug' in lib. de baptismo paruuloz in quib'. Quō p̄putiū p̄ circūcisionē auferit: manet tñ in eo quem genuerūt circūcis: quō etiā palea q̄ ope hūano tāta diligētia sepat: manet tñ i fructu q̄ de purgato nascit tritico: ita pctm̄ qd̄ in parētib' p̄ baptismū mudat manet in eis q̄s genuerūt. Ex h' em̄ gignūt qd̄ adhuc vetustū trahunt: nō ex h' q̄ lex in nouitate p̄mouit eos inter filios dei. Nō em̄ generat parētes filios s̄m illā generationem qua denuo nati sunt sed potius s̄m illā qua carnaliter et ipsi primū sunt generati.

Quare dicatur originale hic dicitur cum epilogo. **C**api. III h

Iam ostensū ē qd̄ sit originale pctm̄: et q̄liter a parētibus in filios/et p̄ carnē in animā trāseat. Ex q̄bus etiā innotescit quare dicat originale pctm̄/ideo. s. qz ex vitiosa lege originis n̄ ē in q̄ cōcipimur. s. carnis libidinosa cupiscētia traduct: vt sup̄ dictū ē. Nō em̄ qz ex carne tracta ab adā p̄cepti sum' iō pctm̄ traxim': qz et christi corp' ex eadē carne formatū ē q̄ ab adā descēdit: s̄ eius cōceptus ē celebrat' nō lege pcti. i. cupiscētia carnis: vñ et caro ei' peccatrix nō fuit/ immo opatione spiritus/

scti. **M**oster x̄o p̄cept' nō fit sine libidine: et ideo nō ē sine pctō. Qd̄ euidenter Aug' ostēdit in li. de fide ad Petrū/dicēs. Quia dū si b̄i nuicē vir mulierq̄ miscēt: sine libidine nō ē parētū p̄cubit': ob hoc filioz ex eorum carne nascētū nō pōt sine pctō esse p̄ceptus vbi pctm̄ in puulos nō trāsmittit p̄pagatio sed libido: nec fecūditas humane nature facit hoies cū pctō nasci/ sed feditas libidinis quā hoies habēt ex illi' iustissima p̄denatione pcti. **I**ō b̄tūs David p̄p̄ originale pctm̄ quo naturalit' obstricti sunt filij ire/dic. In iniqtatibus cōcept' sū: et in pctis p̄cepit me mat' mea. Ex h' itaq̄ apparet ex lege p̄ceptionis traduci originale pctm̄: qz nisi p̄ceptio sic fieret in carne: anima ex carnis p̄flictiōe cupiscētie vitium nō traheret.

Dicit cōmuniter q̄ quocūq̄ mō infunderet aia corpori: corruptio contraheret originale. Etia si deus de digito alicuius forma ret corpus humanū: aia infusa ei cōtraheret originale: licet illud corpus nō esset libidinose conceptū: qz caro illa corrupta esset. Unde libido nō transiit vt originale in posteros. Qd̄ autē dicit Aug'. Nō p̄pagatio sed libido rē. nō remouet quin alio modo posset fieri: sed ostendit qm̄ consuevit fieri. Quasi dicat: nō p̄pago sed libido. i. nō ex libidine consuevit transmitti originale.

Obiectio quorūdam nitētū probare peccatum non traduci ex lege coitus.

Sed ad hoc opponit' hoc

mō. In ipso p̄ceptu dicit' trāsmitti pctm̄ p̄pagat' caro: nec tñ tunc infundit' aia s̄m phisicos: s̄ iā effigiatō corpe: qd̄ etiā **M**oyses in Exo. apte significat: vbi ait de p̄cussura mulieris p̄gnantis. Si q̄s inquit p̄cussit mulierē p̄gnantē et abortū fecerit: si adhuc informe fuerit puerperū/mulctabitur pecunia: si autē formatū fuerit: reddat animā p̄ aia. Formatū x̄o intelligit' p̄pria aia aiatū et informe qd̄ nōdū h̄z animā. In ip̄o q̄ p̄ceptu cum caro p̄pagat' nondū infundit' anima. Quō ergo ibi pctm̄ trāsmittit': cū pctm̄ nō possit esse vbi aia nō est. Ad qd̄ dicit' pot: qz in illo p̄ceptu dicit' pctm̄ trāsmitti: nō qz pctm̄ originale ibi sit: sed qz caro ibi cōtrahit id ex quo pctm̄ fit in anima cū infundit' Et vtrūq̄ vocat' p̄cept'. s. cū et caro p̄pagatur: formāq̄ corporis humani recipit/ et cū anima infundit': quod aliquē etiā dicit' natiuitas. Vñ quod natū est in te. Proprie autē natiuitas dicit' in lucē editio.

Ista est distinctio. xxxj. huius secundū libri: in qua mag' post q̄ egit de q̄dditate peccati originalis: agit de ipsius traductiōe. Et tria facit. Nā p̄mo agit de mō quo trāsfundit'. Secūdo de causa q̄ re traduct. Tertio de ratione nois quod sortitur. P̄mū vsq̄ ibi: hic solet queri. Sedm vsq̄ ibi: hā ostēdū est. Tertiu vsq̄ ad finē distinctiōis. In speciali sententia magistri stat in trib' p̄positionib': quarū p̄ma est bec. p̄der carnē qua vitiosa cupiscētia cōcipit' et anime

Augustinus.

Ps. 50. a

Addi. Henri/ ci de vutima.

Exo. 21. c

Ratio cū solutione:

Liber II

Capitulum I

vult: et nō panimā peccatū originale traducit. Hanc magister insinuās querit: vtrū peccatū originale traducit a parētibus in filios sū solā carnē/ vel sū solā animā/ vel sū vtrūq;. Et respōdēs dicit quosdā fuisse opi- natos: qd peccatū originale traducit sū animā: ponentes animā ex traductione incipere. Exemplū: ita qd sicut in generatione plis caro filij substantiāliter de carne patris trahit: ita etiā anima filij de aīa patris essentialiter generatur. Sed istā opinionē magister respuit tāq; fidei catho- lice p̄trariā: eo qd peccatū nō sū animā/ sed sū carnē solū a parētibus trahit. Nā in seruoze libidinis concupiscentia caro in corpus formanda et incorrupta polluit. Ex hęc aīa cū infundit̄ trahit maculā qua et ipsa polluit: et sic rea est vitij cupiscētie qd dicit̄ peccatū originale: et dicit̄ manere in carne: nō qdē sicut i subiecto p̄prio: cum caro nō possit esse subiectū culpe: sed sicut in causa seu vna/ liter in carne p̄sentū. Istas sntas pbat m̄gr auctoritati bus beati Aug. et Ambrosij. **S**ecūda p̄positio ē hec. Peccatū originale quidē defectus et fomes peccati esse asserit: quo aīa carni vnita inficit. Hęc magister p̄bas querit: Vtrū talis carnis infectio sit culpa vel pena. Et qd non sit culpa: probat p hoc qd est in subiecto irrōnali in quo culpa esse nō p̄t. Ad etiā nō sit pena: probat ex hoc qd penalitatib; cōiter nō cōnumerat̄. Et r̄ndet dicens: qd sit quidā carnis defectus et pollutio: que recte vitij siue car- nis corruptio nūcupari potest: que quidē feditas i car- ne ante coniūctionē anime fore approbat: qd ex hoc pa- ter: qd aīa dū infundit̄/ ex corpis corruptiōe maculat̄. Et subdit nō mirū esse filios peccatū originale cōtrahere a parētibus tā mūdatis: sicut nō miramur qd ab hoīe cir- cūciso nascit̄ homo p̄putiatus: et ex grano depurato cre- scunt grana paleis circumseptā. **T**ertia p̄positio est hec. Igit̄ vocatur peccatū originale: qd contrahitur in ortu ex libidine. Hanc magister p̄bas dicit: qd illud pec- catum igit̄ dicitur originale: quia ex vitiosa lege origi- nis nostre quo p̄cipimur contrahit̄. s. ex carnis semina- li cōmitione cū seruoze libidinis. Et quia solus Chri- stus talē libidinē nō habuit: ideo solus peccatū origina- le nō contraxit. Et tantū in speciali.

Quō originale peccatū dimittitur in baptismo: cū et post sit illa cōcupiscētia: que dicitur originale peccatum. **Capitulum I**

Dist. XXXII.
habet. 8. ca. cū
eorum. 5.
Qualit̄ peccatū
originale dele-
atur seu curat̄

Aug. in li. de
nup. et cupi.

Quoniam supra dictū est originale peccatū esse vitij cupiscētie: assignatumq; quō a parētibus trahit et origi- nale dicit̄: sup̄est inuestigare quō in baptis- mo dimittat̄: cū etiā post baptismū remaneat cupiscētia q̄ an fuerat. Cū videtur vel peccatū originale nō esse cupiscētia/ vel nō remitti in baptismo. Adhuc q̄ppe vt ait Au- gust. in corpe mortis huius carnalis cupiscē- tia: cuius vitiosis desiderijs nō obedire p̄cipi- mur: q̄ tñ cupiscētia quotidie minuit̄ in p̄ficiētibus et p̄tinētibus: sed licet remaneat cupiscētia post baptismū: nō tñ dñat̄ et re- gnat sicut an: imo p gratiā baptismi mitiga- tur et minuitur: vt post dñari nō valeat nisi quis reddat vires hosti eundo post cupi- scētiā. Nec post baptismū remanet ad re- atū: qd nō imputatur in peccatū: sed tñ pe- na peccati est: an baptismū dō pena ē et culpa.

Quō originale peccatū duob; mo-

dis dimittitur. s. extenuatione sui et solutione reatus.

Duplici ergo ratione peccatū originale dicit̄ dimitti in baptismo: qd per gratiā baptismi vitij cupiscētie debilitat̄ atq; extenuatur: ita vt iā nō regnet nisi p̄ se- su reddatur ei vires: qd et reat; ipsi soluitur.

Cū Aug. in li. de baptismo puuloz. Sicut p baptismū id agitur/ vt vetus hō crucifigat̄: et corpus peccati destruat̄: nō ita vt in ipa vi- uente carne cupiscētia resperfa et innata re- p̄te absumatur et non sit: sed ne obsit mor- tuo q̄ inerat nato. Nā si post baptismū vice- rit: in carne h; cupiscētia cū qua pugnet: eāq; adiuuante deo super: si tñ non inuacū gratiā eius suscepit. Nō itaq; hoc p̄statur in baptismo/ nisi forte miraculo ineffabili cre- atoris: vt lex peccati que est in membris p̄sus extinguat̄ et nō sit: sed vt quicqd mali ab hoīe factū/ dictū/ cogitatūq; est: totū abole- atur: ac velut factū nō fuerit habeatur. Ipa dō cupiscētia soluto reat; vinculo q̄ illā diabolus aīaz retinebat: et a suo creatore su- perabat/ maneat in certamine. Ecce hic ap- te ostēdit ea rōne dimitti i baptismo: nō qd nō maneat post baptismū: sed qd reat; in ba- ptismo abolet. Deinde idē ipse ostēdit eo mō etiā dimitti in baptismo: qd baptismi gra cō- cupiscētia ipsa mitigatur et minuit̄: in eodē li. ita dicens. Lex carnis quam ap̄s appellat peccatū cū ait: Nō regnet peccatū in vestro mor- tali corpe: non sic manet in mēbris eoz qd ex aq; et sp̄sc̄to renati sunt: tanq; nō sit eius fa- cta remissio: vbi oīno plēa sit remissio peccati: sed manet i vetustate carnis tāq; supatū et pemptū: nisi illicito p̄sensu qdāmō reuui- scat: et in regnū p̄p̄riū dñationēq; reuocetur. Hic apte insinuat̄ in baptismo cupiscē- tiā debilitari/ ex qd et dicitur dimitti: nō solū ideo: qd reatus ibi soluitur. Quē remissiois modū alijs etiā pluribus testimonijs sc̄ptu- ra edocet. Ait em̄ Aug. p̄ Julianū. Lex q̄ in mēbris est/ vitij carnis ē: qd ex pena peccati ex traduce mortis puenit. Sed lex ista q̄ est in membris/ remissa ē regeneratione sp̄ali: et manet in carne mortali. Remissa ē: qd rea- tus solutus est sacramēto quo renascitur si- deles. Adhuc aut̄: qd opatur desideria q̄ dū dimicāt etiā fideles. Idē in sermone quodā de cupiscētia carnis. Per gratiam bap- tismatis et lauacri regenerationis solut; ē et ipse cupiscētie reatus cū quo eras nat;: et qd quid antea p̄sensisti male cupiscētie/ siue cogitatioe/ siue locutioe/ siue actioe. Idē i li. de nuptijs et cupiscētia. Concupiscētia car- nis licet i regeneratis iā nō deputetur i pec- catū: q̄ cūq; tñ ples nascit̄: obligata est ori-

Auctorita-
tes de vno
mō remissio-
nis.

Auctorita-
tes de altero
ro.
Bohm. 6. b.

ginali pctō. Itē. Dimittit ꝑcupiscētia car/ nis in baptismo: nō vt nō sit/ s̄ vt nō iputeē in pctm̄. Hoc est em̄ nō h̄re pctm̄/ nō esse reū pcti. Quō ḡ alia pctā p̄tereūt actu et rema/ nēt reatu: vt homicidiū z s̄ilia: ita ecōuerso fieri pōt vt ꝑcupiscētia p̄treat reatu z rema/ net actu. Ex p̄dictis euident̄er monstraē quō pctm̄ originale in baptismo remittat̄.

De feditate quā caro ex libidine coitus contrahit: vtrū in baptismo diluatur. Caplm II c

Solet aut̄ hic q̄ri: vtrū z ipsa caro i baptismo ab illa feditate purgeē quā in ꝑceptiōe ex ꝑcupiscētia libidinosa cōtrahit. Quibusdā videt̄ q̄ sic aīa a reatu purificat̄: ita et caro ab illa pollutiōe purgat̄: vt sic duob̄ cōplet̄ myste rīū baptisimī. s. aq̄ z spū: ita ibi duo purgent̄/ aīa. s. a reatu: z caro ab illa ꝑtagione: qd̄ qdē pbabile est. Alij vō putāt tantū animā ibi mūdari: carnē vō nō ab illa feditate purga/ ri. Si vō remanet illa feditas vsq̄ ad ꝑcrea tiōnē filioꝝ q̄ sit in ꝑcupiscētia carnis: videt̄ natura carnis magis ac maḡ corrupti: z ma gis corrupta videt̄ caro plis q̄ parētis: qz de carne pollutionē quā habuit a ꝑceptu re tinēte trahit̄ polluta: z in ꝑcupiscētia concipi/ vñ z polluit̄: z ita ex duplici causa cōta minat̄. Un̄ z maior videt̄ pollutio carnis in ple/ q̄ fuerit in parēte. Ad qd̄ illi dicūt: qz li cet caro plis ex carne feda seminet̄: z in cō/ cupiscētia ꝑcipiat̄: nō tñ feditatē maiorē tra hit/ q̄ caro vñ seminat̄ habuit. Quis etiā si fedior atq̄ imundior sit caro plis: z ideo magis corrupta q̄ caro parentis: nō tñ (vt aut̄) sit p̄iudiciū veritati: qz nec absurdū eē dicūt/ si carnis natura magis in posteriorib̄ corrupta trahat̄: neq̄ ex ipsa magis corru/ pta anima amplius inficiat̄.

Ex quo auctore sit illa cōcupiscē/ tia/ deo. s. vel alio. La. III d

Reterea q̄ri solet vtz ꝑcupiscētia q̄ post baptismū rema/ net z tñ penaltas est: ante baptis/ mū vero pena erat et culpa: ex deo auctore sit vel ex alio. Ad qd̄ breuiter r̄ndētes dici/ mus: qz in q̄tū pena est/ deū habet auctore: in q̄tū vero culpa est/ diabolu sive hominē habet auctorem.

Hoc dicit magister fm̄ illos qui dicūt/ qz omnis actio est a deo. Sedm̄ aut̄ illos qui dicūt/ qz non omnis actio sit a deo: dicendum/ qz illa concupiscē/ tia simpliciter non est a deo.

Qua iusticia anime mūde ex cre/ atione illud peccatū imputetur cuz nō possit vitare. La. III e

Solet etiā queri q̄ iusti scia teneat̄ illo pctō anima innocēs a deo creata/ cū nō sit in ptāte sua il/ lud vitare. Nō em̄ p̄ libez arbitriū illud cō/ mittit̄: qz nō prius est aīa q̄ illi pctō est ob/ noxia. Ad hoc qdā dicūt ideo animā reā es/ se illius pcti/ licet munda a deo sit creata: qz cū infundit̄ corpi/ ꝑdelectat̄ carni: ex q̄ pec/ catū cōtrahit. Qd̄ si esset/ iā non originale/ sed actuale diceret̄. Potius ergo ideo recte pōt dici imputari anime illud pctm̄ qd̄ ex corruptione corpis inuitabiliter trahit̄: qz vt ait Auḡ in li. de ciui. dei. Nō fuit corru/ ptio corpis/ q̄ aggrauat animā causa primi peccati/ sed pena: nec caro corruptibilis ani mā peccatrice fecit/ sed peccatrix anima car nem corruptibilem fecit.

Ideo iustu est vt anima maculet̄ a carne: quia ip/ sa carnē ꝑus maculauit. Sed hec solutio nul/ la videt̄: cū alta fuerit aīa q̄ maculauit carnē ꝑmo/ z alia que maculat̄: z nō est iustu vt vna puniat̄ ꝑ factū al/ terius. S̄ pōt dici/ qz aīa naturali appetitu cōiugit̄ corpi corrupto. Nō iustu ē fm̄ exigētā nature vt maculet̄.

Utrū illud peccatū sit voluntariū vel necessarium. La. V f

Illud etiā nō imerito queri pōt: vtrū pctm̄ originale debe/ at dici voluntariū vel necessariū. Et necessariū pōt dici: qz vitari nō pōt. Un̄ z ꝑ pheta dicit. De necessitatib̄ meis erue me. Et voluntariū nō incongrue appellat̄: qz ex voluntate primi hoīs ꝑcessit: vt Auḡ in. j. li. retracta. ostendit dicens. Istud qd̄ in puu/ lis dicit̄ originale pctm̄: cū adhuc nō vtant̄ libero arbitrio voluntatis/ non absurde vo/ cat̄ voluntariū: qz ex prima hominis mala voluntate contractum/ factum est quodā/ modo hereditarium.

Quare deus animā corpi iungit sciens eā inde maculari: et ideo dā/ nari. Caplm VI g

S̄ vero q̄ri cur deus qui fecit animā ipsam sine macula: et scit eam ex corporis coniunctio/ ne maculā peccati contrahere: et aliquādo ante baptismum seiungi ab isto corpore: et sic dānari/ eā corpi iungit. Respōdemus ex altitudine iudicioꝝ dei id prouenire: et nec iniuste id a deo fieri. Ipse em̄ non incō/ grue humane conditionis modum quem a principio instituit: licet pctā hominū inter/ cesserint/ sine imutatione continue seruat. Corpa de materia a ꝑncipio sine vitio facta fingēs/ animasq̄ de nihilo creās: eozūq̄ cō/ iunctiōe hominez ꝑficiēs. Cū ḡ vtraq̄ hoīs natura a deo sine vitio sit instituta/ licet a se pctō sit vitata: nō ideo imutabilis de/ hū/

Risio quorum dam falsa

Cōgrua risio z vera.

Addi. henric de vulturaria.

De voluntariū pōt dici et nec/ cessarium.

Ps. 24. d.

Quidā di/ cūt carnem mūdari ab illa polluti/ one: alij nō.

Inconueniē/ tiā adducit illos q̄ ne gāt carnem mundari a pollutione.

Risio illoꝝ

Addi. hēri/ ci de vuri/ maria.

chi. ambigue differit: vides eū approbare peccata parentū pcedentiū imputari paruulis: nō omniū tñ q fuerūt ab adā/ne impoztabili z numia sarcina in pena eterna graua/rent paruuli: sed tñ eoz parentum/ q eos a quarta generatione pcesserūt. Quod confir mat illis verbis qbus in Exo. dominus ait. Ego sum deus visitās iniqtates patrū vsqz in tertiā z quartā generationē: si q pctā parētū primoz tñ puulis iputenf: z nō alia: qd est p moderationē diuine miseratiōis.

Et eozum ponit documenta qui dicunt transire in paruulos parētum delicta. Caplm II

Et qnō illud solū pri mi hois delictū paruulos teneat/ sz etiā alia/ illa qbus ita vides/ eo pfirmat: q etiā puuli nō modo maiores dicunt baptizari in remissionē pctōz p pluralē nūerū: nō p singularē/ in remissionē pcti. Et dauid de legitimo matrimonio pcreat' dicit: In iniqtatib' cōceptus sum: z in pctis cōcepit me mat' mea. Hō dicit: iniqtate v' pctō. Uñ putāt nō tñ illud vnū pctm originale: sz etiā plura q in pctō ade reperiri possunt: z alia parentū pctā paruulis imputari.

Et in illo vno primo peccato plura reperiuntur.

Quōd vero in actuali peccato ade plura notari valeāt pctā: Aug' in enchi. insinuat. Pnt (in qt) intelligi plura pctā in vna trāsgressione ade/ si in sua qsi mēbra diuidat. Ita z superbia est illic: qz hō in sua potius esse qz dei ptāte dilexit. Et sacrilegium: qz deo nō credidit. Et homicidiū: qz se in mortem pcepitavit. Et fornicatio spiritalis: qz integritas mentis humane septina suasionē corrupta est. Et furtū: qz cibis phibitū vsurpatus est. Et auaricia: qz plus qz sufficere illi debuit/ appetiuit: z si qd aliud in hoc vno pctō inueniri pōt. Deinde de parentū pcedentiū pctis: vtrū puulis imputent/ magis opinādo qz asserēdo disceptat/ ita inquit. Parentū pctis puulos ita obligari: nō solū primoz hominū/ sed etiā suoz de qbus ipsi nati sunt/ nō improbabiler dicit. Illa qppe diuina sententia. Reddā peccata patrum in filios: tenet eos ante regenerationem vsqz adeo: vt etiā de legitimo matrimonio pcreatus dicat. In iniquitatibus cōceptus suz: z in peccatis concepit me mater mea. Hō dixit in iniqtate vel in peccato/ cum z hoc recte dici posset: sed iniqtates z peccata dicere maluit: qz et in illo vno qd in omnes homines ptransiit: atqz tā magnū est vt eo mutaret humana natura: reperiū/

tur (sicut supra disserui) plura peccata z alia parētū: q nō ita possunt mutare naturā: reatu obligāt filios/ nisi gratia dei subueniat. Sed de peccatis alioz parentū qbus ab ipso adā vsqz ad patrē suū p generationibus suis qsqz succedit/ nō imerito disceptari pōt vtrū omniū malis actibus et multiplicatis delictis originalibus q nascit/ implicet: vt tāto peius qsto posterius qsqz nascatur. An ppterea deus in tertiā et quartā generatiōne de peccatis parentū posteris eoz cōmiseret: qz irā suā qstuz ad pgeneratoz culpas nō extēdit vltierius moderatiōe miseratiōis sue: ne illi qbus regeneratiōis gratia nō cōferret: nimia sarcina in ipsa eterna damnatione pmerent/ si cogent ab ipso initio generis humani: omniū pcedentiū parentū suorum originaliter peccata cōtrahere: z penas p eis debitas pendere. An aliqd aliud de re tanta scripturis sanctis diligentius perscrutatis ac tractatis valeat vel non valeat reperiri: temere affirmare non audeo. Ecce pspicuum fit lectori Augustinum superiora dixisse: non asserendo/ sed diuersorum opinionones referendo.

Et ostendit Augustinum sibi fore contrarium/ si id sentiret.

Alioquin sibūpsi contradicere ostēderet: q in eodē libro omniū mitis/ simā dicit esse penā puuloz/ q originali tantū tenent pctō his verbis. Aditissima sane pena eoz erit: q ppter pctm qd originale contraxerūt nullū insup addiderūt: z in ceteris qui addiderūt/ tanto quisqz sibi tolerabilior rem habebit damnationē: qsto hic minoz habuit iniqtatem. Ecce hic aperte dicit paruuloz penā omniū aliaz penaz esse leuissimā. Qd si est/ nō ergo peccatis patrū pcedentiū obligant nisi ade. Si em p peccatis parentū actualibus eternaliter punirent z pro suo originali: nō iā minus/ sed forte magis qz ipsoz parētes punirent. Hō qz p peccatis parentū actualibus: nec etiā p actualibus primi parētis: sed p originali qd a parētib' trahit/ paruuli dānabunt: p eo nullā aliam ignis materialis vel psciētie vermīs penam sensuri: nisi qz dei visio carebūt in ppetuū. Uno ergo z nō pluribus pctis paruuli obligati sunt. Uñ etiā ea qbus illa opinio munitur vides. s. q peccata z iniqtates in paruulis aliqū scriptura esse significat/ vtens plurali numero: ita determinat Augustinus in eodē libro. Quia in scriptura p singularē nūmerū/ pluralis numerus sepe significari solet vt ibi. Ora ergo ad deū vt auferat a nobis serpētē: nō ait/ serpētes quos patiebat' pls. Et econuerso per pluraez significat singu/

Hic opinio nes varias

Exo. 20. a

Ps. 50. a

De parētū pctis: an p uulos teneant.

Determinatio eoz que illi op ponebant.

Numeri. 21. b.

Mat. 2. d laris numerus/ vt in euāgelio. Adortui sunt em̄ q̄ grebāt animā pueri. Nō ait: mortuus est/ cū loqueret̄ de herode. Et in Exo. fecerūt deos aureos: cū vnū fecerūt vitulū/ de q̄ dixerunt. Isti sunt dii tui israel. Ita et illud originale vnū plurali numero significat: cū dicimus puulos in pctōz remissionē bapti/ gari: et in pctis vel iniquitatibus cōcipi.

An actuale peccatum adē sit grauius ceteris. Ca. III

Quare abut/ dā grauius vi/ det esse ceter?

Nec queri solet vtrum pctm̄ adē trāsgressionis/ ex quo pro cessit originale: et in q̄ plura supius notata sunt pctā/ grauius fuerit ceteris pec/ catis? Quibusdā ita esse videt̄: qz illud pec/ catū totā humanā naturam mutauit/ sicut Aug^o dicit in Ench. Illud vnū pctm̄ in lo/ co et habitu tantē felicitatis admissum/ tam magnū est vt in vno hoīe originaliter: et (vt ita dixerim) radicaliter totū genus huma/ nū dānaret. Idē in li. de ciui. dei. Tāto ma/ iori iniusticia violatū est illud mandatum/ q̄to faciliore poterat obseruātia custodiri. Nondū em̄ ipsi voluntati cupiditas resiste/ bat/ qd de pena trāsgressionis postea secutū est. His alijsq̄ vtunt̄ auctoritatibus/ q̄ illud pctm̄ ceterū alioz hominū pctis grauius es/ se dicūt. Qd etiā rōne ostēdere laborāt hoc modo. Magis nocuit illud pctm̄ q̄ aliq̄ alioz: qz totū humanum genus vitiauit/ ac morti vtq̄ subdidit/ qd nullo alio pctō fa/ ctum est. Maiorē ergo effectum mali habu/ it illud pctm̄ q̄ aliq̄ aliud.

Post aucto/ ritates ponit ra/ tiones eoz.

Responsio contra illos vbi alia pctā ostēdūtur illo maiora.

Ad quod dici pōt: qz licet illud pctm̄ humanā naturā mutauerit in ne cessitatē mortis: et in totū gen^o humanū rea/ tū diffuderit: nō est tñ putandū grauius fu/ isse pctō in sp̄m̄ sc̄m̄ qd neq̄ hic neq̄ in futu/ ro (vt veritas ait) dimittit̄. Qz dō totā hu/ manā naturā corrumpit: nō ideo est/ qz graui/ us fuit cūctis alijs pctis: sed qz ab hoīe cō/ missum est/ qm̄ in vno hoīe tota humana na/ tura p̄sistebat: et ideo tota in eo corrupta ē: maiorēq̄ effectū mali intulit q̄tū ad multi/ plices defectus q̄ ex eo manauerūt: sed non q̄tū ad penā eternā/ quā grauiorē non me/ ruit: quā plures postea meruerūt p̄ alia pec/ cata: imo alios grauiorē p̄meruisse credim^o iram/ q̄ adam meruerit.

Matth. 12. c

In quo habu/ it maiorē effe/ ctuz mali in q̄ minozem

An illud peccatū sit primis dimis sum parētibus. Ca. III

Sed vero queritur: an il lud pctm̄ fuerit dimissuz primis pa/ rentibus? Dicimus eos per peniten

tiam veniam consecutos. Unde Augusti/ Augustin^o nus in libro de baptis. paruulo. ait. Sicut il/ li primi parentes postea iuste viuendo cre/ duntur per domini sanguinem ab extremo liberati supplicio: non tamen in illa vita me ruerūt ad paradisu reuocari: sic et caro pec/ cati etiā remissis peccatis/ si homo in ea iu/ ste vixerit/ non continuo meret̄ eā mortē nō ppeti: quā traxit de ppagine peccati.

Licet pctm̄ sit causa omniū penalitatū nostrarū: Addi. ben. tñ postq̄ pctm̄ dimittit̄/ remanēt p̄ octo rici de vuri causas. Unde verius. Terrēt/ efficiūt humiles et adā re/ maria. colentes. Erudunt/ stimulant/ exercent: sunt et amozis Signa dei/ nos a fouea quasi fune trahentes. Querent/ diq̄ mouent nos in baptisinate regni.

Peccata parentum visitantur in filios: et q̄ non sunt aduersa que deus dicit in Exodo et in Ezechie/ le. Capitulū V

Et licet pctis paren/ tum nisi adē paruuli non obligent/ non est tamen diffitendum peccata parentum in filios redundare/ sicut domi/ nus in Exodo ad Moysen ait. Ego suz de/ us fortis zelotes visitans iniquitates patrū in filios vsq̄ in tertiā et q̄rtā generationē/ his q̄ oderūt me. His verbis apte insinuat̄ qd reddidit peccata patrum sup filios tertios et quartos. Huic autē videt̄ aduersari qd do/ minus ait in Ezechiele. Quid est q̄ in vos parabolā vertitis in prouerbiū istud dicen/ tes. Patres comederunt vūā acerbā: et den/ tes filioz obstupescunt. Tū ego dicit do/ minus: si erit vobis vltra parabola hec in p/ uerbiū in israel. Ecce omnes anime meę sunt/ vt anima patris: ita et anima filij mea est: et anima que peccauerit/ ipsa morietur. Filius non portabit iniquitatē patris: et pa/ ter non portabit iniquitatem filij. Iusticia iu/ sti super eum erit: et impietas impij erit sup eum. His verbis videt̄ deus corrigere p̄ p/ phetā q̄ maledixerit in lege. Si em̄ peccata patrum reddit in tertiam et quartam gene/ rationem: iniusticia videtur dei esse/ vt ali/ us peccet et alius puniat̄. Quō em̄ iustū est aliū peccare: et aliū peccata lugere.

Exo. 20. a

Auctoita/ tē inducit q̄ legi aduer/ sari videt̄. Ezech. 18. a

Determinatio p̄missarū aucto ritatū cōuenientiā ostendens.

Sed vt ait Hieronymus. Ne lex et prophete. i. Exo. et Ezechiel/ imo ipse deus qui et hic et ibi locutus est in sen/ tentia/ discrepare videant̄: attendamus si/ nez illius auctoritatis Exo. Dicto em̄: red/ do iniquitates patrum in filios/ addit: his qui oderunt me: per quod euidenter osten/ dit: non ideo puniri filios: quia peccauerūt patres: sed quia eis similes quodam heredi/ tario malo deum oderunt.

Adi. ben. r. de vuri. maria. Dicitur comuniter qd nunq puniunt filij p peccis parentu pena eterna sensibili: temporalif vero sic: vt patet in paruulis sodomoz. Et dici pot/ q nulla pena punit deus filium tñi pro peccatis parentu. Paruuli em nō puniunt pro peccato ad/ sed pro origi/ nali puniunt proprie: quia originale nullū malū inferit paruulis: nec bonum aufert puius habitum.

Illud ergo quod in Exo. dñs dicit: sicut hiero. tradit: nō id sonat qd multi estimāt: nec est simile huic puerbio. Patres comedere rūt yuā acerbā rē. Illud em Exo. hiero. super Ezechielē: et Aug' sup ps. Deus laudem meam ne tacueris: de filijs peccata patru imitātibz accipiendū cēsant: sup quos dicit deus reddere peccata patru: qz punit eos/ eo q imitant peccata patru: non qz patres peccauerūt. Non itaqz corrigit deus in ppheta/ qd ante dixerat in lege: sed quō intelligendū sit/ aperit. Unde r illos qui praeue intelligebant/ arguit q dicebant. Patres comederunt rē.

Quare dixerat in tertiā et qrtam generationē: et qre patres tantū cōmemorauit.

Veruntū si de imitatorib' maloz illud accipit/ quare tertiā et quartā generationē tñi cōmemorauit: cū in qualibet generatione rei teneant/ qui peccata patru imitant: et quare patres cōmemorauit: cū r illi omnes mali sint/ q quozlibet malorum peccata imitant. Sed ideo patres specialit' nominauit: qz maxime patres filij imitari solent/ quos p'cipue diligūt. Et tertiā et quartā generationē ideo cōmemorauit: qz solent parentes interdū tādiu viuere donec filios tertios r quartos habeant: qui patru iniquitates videntes eoz impietatis heredes per imitationem efficiūtur. Scdm hūc modū recte intelligitur ad litteraz quod in Exodo dicitur.

Quō illud Exodi intelligi debeat secundū mysteriū. Ca. VI m

Quod etiā mystice intelligendū esse ostendit/ ex eo q parabola dicit. Si em parabola ē (vt ait hieronim' aliud verbis sonat: aliud sensu cōtinet. Unde aliq ita edisserūt. Patrem in nobis esse dicūt/ leuē punctū sensuū. s. p'mū motū suggestionis vel cogitatiois. Filiū vero si cogitatio cōceperit/ peccatū in quo notat' sensus r delectatio mulieris. Nepotē: si qd cogitaueris atqz cōceperis/ ope cōpleueris vel cōplere decreueris: in quo notatur sensus viri siue patratio peccati. Pronepotē autē si nō solū feceris/ sed in eo gloriaris: r hec est quarta generatio: nō qz tres p'cesserint/ sed quarta dicit: qz quarto loco a p'mo motu qui est quasi pater/ enumerat. Deus

ergo primos r secundos stimulos cogitatonum quos greci propatheis vocant/ sine quibus nullus hominū esse potest/ non puniet eternaliter. Sed si cogitata quis face/ re decreuerit: et que fecit/ corrigere noluerit: q sunt mortalia peccata/ et tertia r quarta generatio.

Der quid probatur q prim' motus nō puniatur eternalit'.

Ad pbandum vero vt ait hieronymus: q primus pulsus cogitatiois non puniatur eternaliter a deo: illud de Be ne. asserendum est. Cham em peccauit irridens nuditatem patris: et sententiam non ipse/ sed filius eius chanaan accepit. Aha/ ledictus chanaan: seruus erit fratrum suorum. Que em iusticia est: vt pater peccauerit/ et filius punitus fuit. Sed in mysterio illud dictum est.

Ista est distinctio. xxiiij. bulus scdi libi: in q magister postq egit de peccati origia/ lis qdditate/ traductioe r remissione: agit de eius in posteros augmentandē. Et tria facit. Nam p'mo inqrit/ an oia peccata parentu paruulis imputant. Secdo/ an peccatū qde fuerat grauius ceteris peccis. Tertio/ an peccata parentu etiā puniant in filijs. P'mū facit a principio distinctiois vsqz ibi: hic qri solet. Scdm vsqz ibi: Et licet peccis. Tertiu vsqz ad finem distinctiois. Et tñ in generalit'. In speciali em sentētia magistri stat in tribus ppositioibus: quaz p'ma ē hec. Quis p'mis parētibz plura p't peccā assignari: tñ paruulis p'cise vnū peccā imputat r nō plura originalia. Hāc magister p'bas qrit: Atrū actualia peccā alioz parentu imputent filijs/ sicut peccā p'mi parētis. Et arguit q sic. P'mo p auctoritate Exo. x. vbi dicit q deus visitat peccā patris in filios vsqz ad tertiā r quartā generationē: vbi etiā seq videt' q plura peccā cōtrahunt ab origine vnū. Qd p'firmat p illud ps. Ecce em in iniquitatibus conceptus sum: r in peccatis rē. Vbi peccā originale exprimit pluraliter. Dein/ de arguit in cōtrariū. Hāc si peccā parentu paruuli cōtraherēt ab origine: sequerēt q pena paruuloz in hmoi solū morientū nō esset mitissima. Cuius tñ oppositū dicit Aug'. Et magister ad questionē rñdens dicit peccata actualia alioz r etiā p'mozū parētū nō cōtrahere paruulos ab origine. Et q'uis qdā auctoritates beati Aug'. vident' hoc sonare/ tñ beatus Aug' nunq inuenit hoc determinatine posuisse. Nec obstat dictū ps. allegatū: qz fm moze sacre scripture aliqñ significare exprimit pluraliter/ r eōuerso: cuius exēpla patet in textu. An patet q nulla peccā parentu filijs imputant/ nisi q ab eis p origine cōtrahunt. Scda ppositio est hec. Peccatū in obedientie p'mozū parentu nō fuit grauissimū omnium peccatozū. Hāc magister p'bas qrit: Atrū peccatū ade fuit grauius ceteris peccis. Et rñdet: q q'uis qbusdā sic videat/ eo q totā naturā corrūpebat: r malus nocumētum q qdēq aliud peccatū inferat. Teneri tñ pot q ceteris oibus grauius nō fuit: eo q nō fuit grauius peccatis in sp'ncit' nō. Qd patet ex hoc q ade suū peccatū ē remissum: sed peccā in sp'ncit' nō remittit in hoc seculo neqz in futuro: r q peccā ade totā naturā corrūpebat hoc nō fuit rōne sue grauitatis: sed ideo: qz ab hōe cōmittebat in quo tota natura simul existebat: intulit etiā plura r maiora mala/ q alia peccā sequētia: nō q'ntuz ad penā eternā/ sed solū q'ntuz ad multiplices defectus ex ipso plusqz ab alijs peccis secutos. Tertia ppositio est hec. Peccata parentu minime in filijs puniunt/ nisi qz huc eos imitanda sequunt'. Hāc magister p'bas que/ rit: Quomodo peccata parentu in filios visitent. Cum tñ dicat in Ezechiale: Filius non portabit iniquitatem

Solutio

Hieronim'

Liber II

Capitulum I et II

patr. Et rñdet q̄ solū illa pctā parentū visitant. s. p̄nt
unf in filijs/in q̄bus filij suos parentes imitant. S3 in
Ezechiele solū loquit de his pctis in q̄bus filij paterne
malicie imitatores nō existūt. Et tñ in speciali.

¶ Que de peccato animaduerten/
da sint. **¶** Capitulum I a

Di. XXXIII
et habet. 3. ca.
cum eorum. 9.
De pctō actua
li fm eius cau
salitatem.

¶ Est predicta d

P pctō actuali diligēti indagine
quedā p̄siderāda sunt. s. q̄ fue
rit origo r causa primi peccati:
vtr̄ res bona an res mala/postea in qua re
sit pct̄m: deinde qd sit pct̄m: r q̄t modis fi
at: et de differētia ipsoꝝ pctōꝝ.

¶ Que fuit origo et causa peccati
prima. b

Causa et origo prima pec
cati res bona extitit: qz ante primū pct̄m nō
erat aliqd mali vnde oriret. Cū em̄ originē
r causam habuit/aut ex bono/aut ex malo
habuit. Sed malū ante nō erat: ex bono er
go ortū est. Prius em̄ in angelo ortū est pec
catū: et postea in hoie. Et qd erat angelus/
nisi bona natura dei? Nō ex deo ortū ē ma
lum qd fuit in angelo/nō ex alio q̄ ex ange
lo: ex bono ergo ortū est. Cū Aug^o in rñtio
nibus p̄ Julianū hereticū q̄ dixerat. Si ex
natura pct̄m ē/tūc mala ē natura ait: Que
so vt si pōt/rñdeat. Adanifestū est ex volun
tate mala tanq̄ ex arboze mala fieri oia ope
ra mala tanq̄ fructus malos: sed ipsam ma
lam voluntatē vnde dicit exortā/nisi ex bo
no? Si em̄ ex angelo: qd est angelus nisi bo
num opus dei. Si ex homie: qd erat ipse ho
mo/nisi bonū opus dei. Immo qd erāt hec
duo anteq̄ in eis oriret mala volūtas: nisi
bonū opus dei r bona r laudanda natura.
Ergo ex bono orit malū: nec fuit vnde ori
ri posset/nisi ex bono. Dico ergo qz volūta
tē malā nullū malū p̄cessit: sed ex bono ori
ginē habuit. Hic apte dicit primā causam r
originem malī bonam fuisse naturā. Et ni
hilominus ostēdit cuius peccati fuerit cau
sa. s. male voluntatis.

Augustinus

¶ Mala volūtas secundaria cau
sa fuit malozum. c

¶ Mala aut volūtas illa an
geli r hois causa est etiā maloz subsequen
tium. s. maloz opez et malaz voluntatum.

Adi. henrici
de virmaria.

¶ Libez arbitriū fuit causa p̄ma pcti: nō fm se/ s3
fm defectū quendā naturalit̄ sibi inherē
tem/ ex eo q̄ de nihilo ē. Sicut in ceco ambulāte/ cecitas
est causa sui casus: neutriū tñ p se est causa

¶ Unde Aug^o in Ench. Nequaq̄ dubita
re debemus rez bonaz q̄ ad nos p̄tinēt/ cau
sam nō esse nisi bonitatē dei. Malaz vō ab
imutabili bono deficientez boni mutabilis

voluntate: prius angeli postea homis: hoc
primū est creature rōnalis malū: id est p̄ma
p̄uatio boni. Ecce habes primā volūtatē
boni mutabilis: id est angeli r hois deficiē
tē ab imutabili bono: id est a deo causam ef
se malaz rez ad nos p̄tinentiū: qz causa est
tā pctōꝝ q̄ penaz q̄bus p̄miff̄ hūana natu
ra. Prima q̄ origo r causa pcti bonū fuit: et
scda/malū qd ortū est ex bono.

¶ In qua re sit peccatum: an in bo
na/an in mala: et dicitur quia in bo
na tantum. **¶** Caplm II d

¶ Stensa origine mali

Osupest videre in qua re sit maluz. s.
an in re bona/an in re mala. Qui re
cte acuteq̄ sapit non nisi in bono malū esse
intelligit: id est in natura bona. Malū em̄ ē
corruptio vel p̄uatio boni: vbi aut̄ bonū nō
est/nō pōt esse corruptio vel p̄uatio boni.
Pct̄m ergo nō pōt esse nisi i re bona. Sicut
em̄ morbis ac vulneribus corrupunt corpa
que (vt ait Aug^o in Ench.) sunt p̄uatiōes
boni qd dicit̄ sanitas: ita r animoz quecūq̄
sunt vitia/naturaliū sunt p̄uatiōes bono
rū. Quid est em̄ aliud qd malū dicit̄/nisi p̄
uatio boni: bonū em̄ minui malū est: q̄uis
q̄tūcūq̄ minuat/necesse ē vt aliqd remane
at/ si adhuc natura est. Nō em̄ p̄sumi pōt bo
num qd est natura/nisi r ipsa natura consu
mat. Cū vō corrupit̄/ideo malū est ei^o cor
ruptio: qz eā qualicūq̄ p̄uat bono. Itaz si
nullo bono p̄uat/nō nocet. Hocet aut̄/ad
mittit ergo bonū. Q̄diu itaq̄ natura corru
pit/ inest ei bonū quo p̄uuet. Ac p hoc nul
lum est qd dicit̄ malū/ si nullū sit bonū: sed
bonū oino malo carēs/integrū bonū est. Cū
vero inest malū/vitiatū vel vitiosum bonū
est: nec malū vnq̄ pōt esse vllū vbi est nullū
bonū. Unde res mira p̄ficif: vt qz ois natu
ra in q̄tū natura est/bonū est: nihil aliud di
ci videt̄/cū vitiosa natura est/mala natura
esse dicit̄: nisi malū esse qd bonū est: nec ma
lum esse nisi qd bonū est. Itac p̄tentione eu
denter insinuat̄ malū nō posse esse nisi in re
bona: vt etiā licet absurdū videat̄: manife
ste dicit̄ esse malū qd bonū est.

¶ Ex premissis sequitur. s. q̄ cū
dicitur malus homo: dicitur malū
bonum. e

¶ Ex quo colligit̄: nihil aliud
significari cū dicit̄ hō malus/nisi bonū ma
lum. Unde Aug^o in eodē subdit. Quid est
malus hō/nisi mala natura: qz hō natura ē.
Porro si hō aliqd bonū est/qz natura ē: qd
aliud ē malus hō/nisi malū bonū. Tñ cum
duo ista decernim̄s: inuenimus nec ideo

malū/qz hō est: nec ideo bonū/qz iniquū est: sed bonū/qz hō: malū/qz iniquū. Dis itaqz natura etiā si vitiosa sit: inquātū natura ē/ bona est: inquātū vitiosa est/mala est.

¶ Regula dialecticorū de cōtra- rīs fallit in his scz bono et malo.

Capitulū III

De oqz in his contra- rīs q mala z bona vocant/ illa diale- cticorū regula deficit: q dicunt nulli rei duo simul inesse cōtraria. Nullus em po- tus aut cibus sil' dulcis est z amarus. Mul- lum sil' vbi albū ibi z nigrū: z hoc in multis ac pene in oibus reperit cōtrarijs: vt in vna re sil' esse nō possint. Lū autem bona z mala nullus ambigat esse cōtraria: nō solū sil' eē pnt/ sz mala oino sine bonis z nisi in bonis esse nō possunt. Et hec duo contraria ita sil' sunt: vt si bonū nō esset in q esset: p'ius nec malū esse potuisset: qz nō mō vbi cōsisteret/ sed vnde oziret corruptio/ non haberet nisi esset qd corūperet: qm nihil est aliud cor- ruptio qz boni exterminatio. Ex bonis ergo mala orta sunt: z nisi in bonis non sunt: nec fuit p'ius vnde oziret vlla mali natura/ nisi ex angeli z hominis natura bona: vnde p' mitus orta est voluntas mala.

¶ Epilogū facit ad alia trāsitur. g Ex his apit' quod pmo et secūdo supra inuestigandū duximus: scz q fuerit origo mali: z i qua re sit. Ex bona em re ortum: z in re bona cōsistere p'missis te- stimonijs comprobatur.

¶ Sententiē illi qua dictum est bo- num esse malum opponitur de pro- phetia que ait: Ue his qui dicūt bo- num malum.

Ad hoc aut quod dictum est malū esse qd bonū est: qdā sic opponūt. Si bonū malū esse dicimus/ incidim' in il- la sententiā ppheticā/ vbi legit: Ue his q di- cunt bonū malū/ z malū bonū. Igit' si hanc maledictionē vitare volumus/ nullatenus dicere debemus bonū esse malū/ z econuer- so. Hoc aut Aug. in eodē lib. determinat di- cens. Id qd dictū est in pphetiā intelligen- dū esse de ipsis rebus quibus homines ma- li sunt/ nō de hominibus. Unde qui adulte- riū dicit bonū/ in eum cadit illa prophetica detestatio: z in ea qui dicit malū hominem vel bonū esse iniquū. Qui em dicit hominē inquantū hō est malū esse: z bonitatem esse iniquitatē: opus dei culpā/ qd est homo: et vitū hominis laudat/ qd est iniquitas.

Ista est

ru parentū/ q psona corrumpit naturā: z de pctō origi- nali/ q natura corrumpit psonā: incipit agere de pecca- to actuali aduoz/ q psona corrumpit seipsam. Et tria facit. Itā pmo inquit a quo sit malū. Secūdo in quo sit subiectatū. Tertio infert quoddā sequens corollariū. P'īmū facit vsqz ibi: Ostensa origine mali. Secūdū vsqz ibi: Ideoqz in his rīs. Tertiu vsqz ad finē disti. ¶ In speciali snia magistri stat in tribus positionib' quaz pma ē hec. Malū p'īmū q deturpat' fuit p'īm' hō nō p'cessit neqz originabat' nisi a bono. Hanc magister p'bens dicit sentēcialiter/ q creature rōnalis p'īmū pec- catū. p'rie nō habuit causam efficientē/ sed voluntatem obliquā cōtra regulā iusticie defectiue eligentē. Itā di- cit q origo z causa p'īmū pcti nō fuit malū/ sed tm natu- ra bona z incorrupta: sed alioz maloz. i. pctoz sequen- tiū exiit pmo voluntas mala. Itā iste fuit ordo ingres- sus mali in mundū: qz bona natura fuit causa p'ime vo- luntatis male: z prima voluntas mala causa fuit sequen- tiū prauaz voluntatū z maloz opez. Unde patet q ori- go z prima causa pcti fuit bonū: p'ima aut z secunda- ria causa fuit mala voluntas q ortum habuit a bono: z hanc pbat auctoritate beati Aug. in ench. ¶ Secūda p- positio est hec. Tam malū culpe q malū pene non pōt esse nisi subiectiue sit in re bona. Hanc magister p'bens dicit/ q subiectū mali nō nisi res bona esse pōt. Itā ma- lū nihil aliud est qz corruptio boni: cū ergo vbi non est bonū/ nō possit esse priuatio boni: cōsequens est malū/ nō nisi in bono subiectari: vnde sicut morbi et vulnera requirūt corpa in quo sunt vt in subiecto: sic malū est in re bona vt in subiecto. Unde cōcludit q cū dicit' homo malus/ idē est ac si diceret: bonū malū: z hoc confirmat auctoritate beati Aug. ¶ Tertia positio est hec. Ex quo fallit dialecticorū regula/ q dicit: q in eadem re nō pnt simul z semel existerē cōtraria. Hanc magister p'bens dicit: q bonū z malū sunt in eodē sil' eo q malū in bono subiectat' z malū a bono originat': qd non pōt dici de alijs cōtrarijs/ puta albo z nigro: dulci z amaro. Postea soluit quoddā dubiū: nā supius dicit' fuit/ q dicere hoīem malū/ est dicere bonū malū: z p hoc hō in- cident sniam ppheticā/ q dicit: Ue q dicitis bonū ma- lū/ z malū bonū. Ad soluit ex verbis Aug. dicentis q causa q bonus fit malus/ puta fornicationem vel aliud hōmōi dicere bonā. hoc est iudicare sniam pphete: sz ho- minē q natura ē bonus dicere malū p' vitū ppheticē nō cōtrariā. Et tm in speciali de snia hui' distinctiois.

¶ Quid sit peccatū. ¶ Ca. I a

Dist' XXXV habz. 7. capla cū eoz. §. De pctō actua- li fm et' qddi- tatē z diffiniti- onem Aug. ad Fau- stum

Dist' XXXV habz. 7. capla cū eoz. §. De pctō actua- li fm et' qddi- tatē z diffiniti- onem Aug. ad Fau- stum

Dist' XXXV habz. 7. capla cū eoz. §. De pctō actua- li fm et' qddi- tatē z diffiniti- onem Aug. ad Fau- stum

Hec diffinitio dat fm causam formale. Quarto mō diffinit Aug' pctm dicens. Peccatū est sp'eto in cōmutabili bono/ rebus mutabilibus adhere- re. Et hec datur fm causam finalem.

Disti. XXXV habz. 7. capla cū eoz. §. De pctō actua- li fm et' qddi- tatē z diffiniti- onem Aug. ad Fau- stum

Addi. henrici de vrimaria

Addi. henrici de vrimaria.

Ambrosius qz i li. d. paradiso ait. Quid ē pctm nisi leg' di- uie p'uaricatioz celestiu iobediētia p'ceptoz

Addi. henrici de vrimaria.

Esa. 5. c

Determina- no Aug.

Liber II Capitulū II III et IIII

Ergo in p̄uaricante pct̄m est / sed in man-
dāte culpa nō ē. Nō em̄ p̄sisteret pct̄m si in-
terdictio nō fuisset. Nō p̄sisteret aut̄ pct̄o / nō
solū malicia / s̄ etiā virtus fortasse non esset.
Que nisi aliqua malicie fuissent semina: v̄l
subsistere vel eminere nō posset. Ecce p̄uari-
cationē legis et inobedientiam diffinit Am-
brosius esse peccatum.

Diversorū sententias de pecca-
to ponit. **Capitulū II**

De circa diversitatis

Triplex opi-
nio de pct̄is

Quius v̄boꝝ occasiōe / de pct̄o plu-
rimi diversa senserūt. Alij em̄ dixē-
runt voluntatē malā tm̄ esse pct̄m / et nō act̄
exteriores. Alij voluntatē et act̄: alij neutrū
dicētes oēs act̄ esse bonos et a deo et ex deo
auctore esse: malū aut̄ nihil esse: vt ait Au-
gu. sup̄ Joā. Omnia p̄ ip̄m facta sunt: et sine
ip̄o factū est nihil. i. pct̄m q̄d nihil est: et ni-
hil sunt hoīes cū peccāt. Supra etiā dixit
Aug. q̄ malū est p̄uatio boni vel corruptio
boni: q̄ etiā in li. lxxiiij. q. ait. Summū ma-
lū nullū modū habet: caret em̄ oī bono. At
modus aliq̄d boni est / nō igit̄ est: quia nul-
la specie p̄tinet: totūq̄ h̄ nomē mali de spe-
ciei p̄uatione reptū est. Itē in dogmatibus
ecclesiasticis d̄r malū vel maliciā nō eē a deo
creatā / s̄ a diabolo inuētā: q̄ et ipse bon̄ cre-
atus est. Idē etiā in lib. 3̄ manicheos q̄d sit
pct̄m ostēdit dicens. Peccare q̄d aliud est /
nisi in veritatis p̄ceptis vel in ipsa veritate
errare. Q̄d si non voluntatē faciunt / pecca-
tores iniuste iudicant. Quid ḡ in hac tāta
varietate tenendū / quid ve dicendum?

Cetera sentētia de peccato propo-
nitur. **Capitulū III**

Sane dici p̄t̄ et libere
tradi debet / pct̄m esse actū malū in-
teriorē et exteriorē. s. malā cogitatio-
nē / locutionē et opationē: p̄cipue tm̄ in volū-
tate cōsistit pct̄m: ex q̄ tanq̄ arborē mala p̄-
cedunt opa mala tanq̄ fructus mali.

Traditio quorundam qui dicūt
voluntatē malā et actū inquantū sūt
esse naturas: et ideo bona: inquantū
vero mala sunt / esse peccata.

Quidā aut̄ diligēter attē-
dentes v̄ba Auḡ. q̄bus supra et in alijs scri-
pture locis v̄tis: non indocte tradūt volun-
tatē malā et actus malos inquantū sunt vel
inquantū actus sunt bona esse: inquantū v̄o
mala sunt pct̄a esse / q̄ voluntatē et actū / quē-
cūq̄ bonā dei naturā esse dicūt / inquantū
actus est vel voluntas: et ex deo auctore eē:
inquantū v̄o inordinate et p̄tra legē dei sit:

et sine debito caret / peccatū est: et ita inquantū
peccatum ē / nihil est. Nulla enim sub-
stantia est: nulla natura est.

Auctoritatib̄ probat volūta-
tes et act̄ oēs esse bona inquantū sūt. e

Quod aut̄ volūtas omnis

et actio bonū sit inquantū est: ex eo p̄bant q̄d
ait Augu. in li. de. lxxiiij. q. Deus boni tm̄
modo causa est / quocirca mali auctor nō ē:
q̄ oīm ḡ sunt auctor est: ḡ inquantū sūt / in-
tantū bona sunt. Idē p̄bans nihil casu fieri
in mūdo ait in eodē. Quicq̄d casu fit / te-
mere fit: quicq̄d temere fit / nō fit dei p̄uidē-
tia. Si ḡ casu aliq̄d fiunt in mūdo: nō p̄uidē-
tia vniuersus mundus administrat. Si nō
p̄uidētia vniuersus mūdo administrat: aliq̄
natura vel suba est ḡ ad opus p̄uiden-
tie non p̄tinet. Omne aut̄ q̄d est / inquantū
est / bonū est. Summū em̄ est illud bonū cuius
p̄ticipatione sunt cetera bona: et oē q̄d
mutabile est / nō p̄ se / sed boni illius p̄ticipa-
tione inquantū est / bonū est: q̄d diuinā etiā
p̄uidētia vocamus. Nihil ḡ casu fit in mū-
do. His testimonijs innitunt̄ ad ostenden-
dū oē q̄d est inquantū est / bonū esse. Unde
idē Aug. in. j. li. de doc. christia. ait. Ille sū-
me ac p̄mit̄ est / q̄ oīno incōmutabilis est: et
cetera ḡ sunt nisi ab illo esse nō p̄t̄: et intan-
tū bona sunt / inquantū acceperūt vt sint.

Quid ex p̄dictis sequatur?
Capitulū IIII

De p̄dictis colligē at-

Et inferē: q̄ si mala voluntas et ma-
la actio est / inquantū est / bona est.
Sed q̄s est q̄ diffit̄ malā voluntatē esse et
malā actionē. Mala ḡ voluntas siue actio
inquantū est / bonū est: et inquantū volūtas
est vel actio bonū sūt est: sed ex vitio mala
est: q̄d vitii a deo non est: neq̄ aliq̄d ē. Q̄d
Aug. notasse videt̄ in li. lxxiiij. q. dicēs. Vi-
tium est voluntas q̄ est hō deterior: q̄d vitii
longe abest a voluntate dei / vt rō docet. Et
hoc loco p̄bat volūtatē inquantū vitiosa est /
nō esse a deo: et inquantū vitiosa est / pct̄m est.
Et pct̄m est (vt aiūt) inquantū nō h̄z ordinē
nec finē debitū. Ita et actio inquantū ex malo
p̄cedit et ordinē nō habet: et ad malū tēdit.

Similit̄ distinguit̄ malū in se: et malū fm̄ se.
Et nota q̄ bonū in se / est q̄d p̄t̄ fieri
malū / p̄t̄ aliq̄d circūstātia. Sed bonū in se nulla cir-
cūstātia p̄t̄ fieri malū. Itē malū in se p̄t̄ fieri bonū: vt
occidere hoīes malū: malū aut̄ fm̄ se nūq̄ vt fornicari.

Alia probatio q̄ omnis actus in-
quantū est / bonus est.

Itē et aliter p̄bant omnē
actū interiorē vel exteriorē inquantū est esse

De vitio
volūtas

Ad d. ben-
rici de v̄ru-
maria

Distinctio XXXV Ca. V et VI Fol. 104

Aug. in ench.

bonū: qz nō esset actus malus / nisi esset res bona: qz nō est aliq̄ res mala / nisi eadez res bona sit. Un̄ Aug. in ench. Dis natura bonum est: nec res aliq̄ mala esset: si res ipsa q̄ mala est / natura nō esset. Non ḡ pōt esse malū / nisi esset aliq̄ bonū. Qd̄ cū dici videat̄ absurde: cōnexio tñ rōcinationis nos compellit hoc dicere. Ex pmissis testimonijs asserunt oēs act⁹ inq̄ntū sunt / esse res bonas: nec aliqd̄ esse malum. i. pctm̄ / nisi idē q̄ fm̄ aliqd̄ bonū sit: z oim̄ q̄ sunt / inq̄ntū sūt deū auctore p̄dicant: z eius volūrate oīa esse q̄ / cunq̄ sunt / q̄ inquantū sunt / nature sunt.

Summā p̄ dictorū per stringit

Obiectio contra illos qui dicūt omnes actus inquantū sunt eē bonos. **C**apitulū V

Ombus opponitur: si oīa q̄ sunt inq̄ntū sunt / bona sunt / z nature sunt: ḡ adulteriū z homicidiū z filia inq̄ntū sunt / bona sunt z nature sunt: z deo volente fiunt. Qd̄ si est: tūc illi q̄ faciunt illa / bona agunt: qd̄ penitus absurdū est. His vō sic illi rīdent. Dicunt eq̄ dē adulteriū / homicidiū z hmōi / nō simplr act⁹ denotare / s; actū vitia. Actusq̄ ipsos adulteriū z homicidiū inq̄ntū sunt vel inq̄ntū actus sunt a deo esse / z bonas naturas eē sed non inq̄ntum adulteriū z homicidium sunt. Et ideo nō sequi dicunt: si actus q̄ homicidia et adulteria sunt / a deo sunt: q̄ homicidia z adulteria a deo sunt.

Ratio illoz

Alia illozū oppositio ē eos dē. **I**tem aliter eis opponit̄.

Si aliqd̄ nō est malum qd̄ nō sit natura vel res bona: quō ḡ pctā sunt nō credere i deū: nō ire ad ecclesiā z hmōi: cū ista non sint nature / imo oīno nō sint. Nō est em̄ aliqd̄ vel res aliq̄ nō ire ad ecclesiā vel non credere z hmōi. Ad qd̄ dicunt his atq̄ hmōi dictionibus q̄ vident̄ puationes simplr notare z nihil ponere: qz p̄ negationē dicunt̄ vere aliq̄ poni: actusq̄ p̄ eas significari. Non credere em̄ in christū incredulitatē dicunt: z nomie incredulitatis malū mētis actū significari. Ita etiā cū d̄: nō ire ad ecclesiā malū est: et nō euntis p̄ceptus significat̄. i. volūtas mala vel p̄positum: hoc est em̄ declinare a bono: z ideo malū est: sicut econuerso declinare a malo bonū ē. Sicut ḡ declinatio a malo aliqd̄ ponit̄. s. volūtatē z p̄positum vitandi malū. Non em̄ pōt esse bonū qd̄ oīno nihil est: ita declinatio a bono qd̄ est significat̄. s. volūtatē z p̄positū mali. Et fm̄ h̄ d̄a est z generalis illa pcti mortalis descriptio quā sup̄ posuit Aug⁹ scz pctm̄ est dictū zc.

Ratio vbi tradit̄ q̄ dicunt per negationē aliqd̄ ponere: vt nō credere in deū et huiusmodi

Utrum malus actus inquantū

peccatum est sit priuatio vel corruptio boni. **C**apitulum VI

Potest etiā q̄ri ab eis. **D**e cum pctm̄ sit (vt sup̄ dictum ē) puatio vel corruptio boni: z om̄is actus malus sit pctm̄: vtrū sit puatio vel corruptio boni inq̄ntū pctm̄ est vel nō. Si enī inq̄ntum pctm̄ est / corruptio boni ē: cū corruptio v̄ puatio boni pena sit homini: inq̄ntum ḡ pctm̄ est / pena est. Qd̄ si est / tūc inq̄ntum pctm̄ est bonū esse videt̄ / et a deo esse. Si autē nō inq̄ntum pctm̄ ē / corruptio est. Querit̄ ḡ fm̄ qd̄ corruptio sit? Si enim corruptio est / z nō inq̄ntum pctm̄ est: cū nō sit nisi bonū / p̄terq̄ in eo qd̄ pctm̄ ē: ḡ inq̄ntū bonū est / corruptio vel puatio boni est.

Ratio q̄ act⁹ mal⁹ inq̄ntū pctm̄ est d̄ eē puatio boni / non tñ pena.

Ad qd̄ etiā ipsi dicūt actum malū nō inquantū est / neq̄ inq̄ntum bonū est esse puatio nē vel corruptionē boni / sed inq̄ntū pctm̄ ē. Nō tñ inq̄ntum pctm̄ est / pena est: vel aliqd̄ qd̄ a deo fit. Ut enī ex v̄bis pmissis Aug. colligit̄ / pctm̄ d̄ corruptio vel puatio actiue nō passiue. Nā iō malū vel pctm̄ dicit̄ corruptio boni: qz naturā bonā q̄licūq̄ puat bono. Nā si nō puat aliq̄ bono / nō nocet: vt sup̄ Aug. ait. Nocet autē / admittit ḡ bonū. Nō autē nocet nisi inq̄ntū pctm̄ ē: ḡ inq̄ntum peccatū est / puat bono. Itaq̄ inq̄ntū peccatū ē puatio ē v̄ corruptio boni.

Quō inquantū peccatū est possit corruppe bonū cum nihil sit. **S**ed cū nihil sit inquantū

peccatū est / quō pōt bonum corruppe vel admittere: Aug⁹ tēb̄ docet in lib. de natura boni / dicēs. Abstinerē a cibo nō est aliq̄ substantia: tñ substantia corpis si oīno abstineatur a cibo / lāguescit z frangit̄: sic nō ē suba peccatum: eo tñ natura anīe corrupitur.

Ratio Aug. p̄ similitudinē

Qz peccatum proprie corruptio est anime et quomodo.

Peccatū vero id ē culpa: pprie aīe corruptio est. Si autē q̄rit̄ in quo possit corruppi aīa? In parabola illi⁹ q̄ incidit in latrones q̄ eū vulnerauerunt z spolauerunt / clarescit. Incidit enī hō in latrones / qñ p̄ peccatū in ptātem diaboli tradit̄: z tunc p̄ peccatū expoliat̄ gratiā bonis. i. virtutib⁹: z in naturalib⁹ bonis vulnerat̄: q̄ sunt rō z intellect⁹ / memoria z ingeniū z huiusmodi: q̄ p̄ peccatum obtenebrant̄ z vitiānt̄. Per peccatum etiā puat̄ illo bono: cuius participatione cetera bona sunt: quo tanto maḡ puat̄ / quāto maḡ se ab eo elōgat.

Luce. 10. e.

Qualiter hō se elongat a deo / scz per dissimilitudinē quaz facit hoc ē

peccatum. Caplm VII II

Deo aut se elongat
ho p peccatu/ non loci distatia: qz
vbiq tot' z psens est oib': z oia in
ipso sunt: vt ait Aug. in li. de. lxxxij. q. z ipe
locus no est. Locus tñ dei abusiue dicitur: tēplū
dei: nō q' eo p'ineat/ sed q' ei psens sit et in/
habitās: id autē aīa munda intelligit. Per
peccatum q' nō fm locū aliq's lōge sit a deo/
z in eo longe sit q' ab ei' similitudine recedit:
z tāto longi' quāto sit dissimilioz. Illa autē
vt ait Aug. in li. de. lxxxij. q. q' p'icipatione
similia sunt deo/ recipiunt dissimilitudinē. At
ipsa similitudo nullo mō ex aliq' pte potest eē
dissimil. Un' sit vt cū similitudo p'is fili' sit/ ex
nulla pte p'ri possit eē dissimil' cuius p'icipa
tione filia sunt: q' cūq' deo filia sūt illa pnt
recipere dissimilitudinē. Nihil est autē quod
hoiem a deo deo dissimilē faciat quēadmo
dum peccatum. Cum autē pctm sit p'uatō
vel corruptio boni q' est in aīa: est etiā p'ua
tio vel corruptio boni corpis. Sicut corp'
hois p'uauit b'nficio illius immortalitatis et
impassibilitatis quā habuit ante peccatuz.

An pena sit p'uatō boni.
Queri aut solet: vtrū et pe
na sit p'uatō vel corruptio boni. Ad qd fa
cile rñderi pōt: si h' dicta ad memoriā reuo
cent. Dixim' em' sup' p'uatōnē vel corrupti
ōnē boni accipi actiue v' passiuē. i. fm effici
entiā v' effectū. P'uoq' p'uatō v' corruptio
boni dicitur z pctm z pena: s' pctm fm efficiētiā
qz p'uat vel corrupit bonū. Pena aut fm ef
fectū. i. fm passiōnē q' est effect' pcti. Aliud
est enī culpa: aliud pena. Altez est dei. i. pe
na: altez diaboli vel hois est. i. culpa.

Ista est
ostēsa causa mali seu pcti/ agit de ipsi'
pcti diffinitionē. Secōdo ostēdit diuersam de ipso opinio
nē. Tertio subdit multiplicē cōtra veritatē obiectionē.
Primū vsq' ibi: Quocirca diuersitat'. Secm vsq' ibi
Quidā aut. Tertiu' vsq' ad finē distinc. In specialī
snia magistri stat in tribus p'pōnibus: quaz p'ma ē hec
Peccatū diuersimode a diuersis doctoribus diffinitur
Hanc p'bas mag' ponit tres pcti diffinitōes. Prima
est beati Aug. in eplā ad Faustū dicitis: q' peccatū est
dictū vel factū vel cōcupitū h' legē dei. Secda est eiusdez
alibi dicitis: q' pctm est volūtas retinēdi vel cōsequē
di qd iusticia verat: quaz vtracq' solū cōuenit peccatis
actualib' mortalib' z nō venialib'. Sed p'ma h'az cōue
nit pctis pur tā in exteriori actu q' etiā in interiori ext'
stunt. Secda diffinitio pctis pur solū p' actū interiorē
cōmittunt. Tertia diffinitio est h' Ambro. in libro suo
de paradiso/ vbi dicit: q' pctm est p'uaricatio legis diuī
ne: z celestiu' inobediētia p'ceptoz. Et subdit q' p' primā
z tertiā pcti diffinitiones tā act' interior' q' exterior' ostē
dit esse pctm: sed p' scdm tñ actus interior' ostēdit esse
pctm. Secda p'pō est hec. Quāuis pctm sil' sit taz in
actu interiori q' exteriori: pncipalius tñ cōsistit z repit'
in actu interiori. Hāc mag' p'bas dicit: diuersas opi
nōes fore circa h'. Hāc aliq' dixerūt pctm esse in actu in
teriori tñ. Alij dixerūt q' nec in volūate interiori nec i

actu exteriori cōsistat: quoz rō fuit hec: nā volūtas et
actus eius habet entitatē: cū q' peccatū nihil sit fm bea
tū Aug. sup' Joannē. Vides q' nec volūtas nec act' ei'
possit p'prie dici peccatū. Sed mag' dicit: q' sane credē
dū sit/ q' peccatū cōsistit tā in actu exteriori q' interiori:
pncipalius tñ in actu interiori: eo q' sicut fructus ex ar
bore pcedūt/ sic mala exteriora pcedūt ex mala interio
ri volūate. Tertia p'pō est hec. Hūana volūtas z
eius act' inquantū sunt/ quedā bona sunt: inquantū hō
sunt h' legē dei/ nihil sunt. Hāc mag' p'bas dicit quos
dā beatū Aug. in hoc fuisse secutos: dicendo volūtatē
z eius actū inquantū sunt esse quedā bona: inquantū hō
sunt cōtra legē dei/ nihil esse. H' p'bat p' hoc: q' oē qd
a deo est/ bonū est: q' al' deus nō esset sūme bon' : cūz q'
volūtas z ei' act' a deo sunt: quia al' casualiter tāq' ad
dei puidētā nō p'ntētes cōtingerēt/ qd est incōueniēs:
q' oportet dicere q' tā volūtas q' act' ei' inquantū sūt/ bo
na sunt z a deo. Postea h' illā sniam obicit triplexiter z
soluit. Primo sic. Si oīs act' volūtatē esset a deo: seq'
ret' ex h' q' adulteriū/ homicidiū/ z sic de alijs/ essent a
deo: eo q' act' sunt volūtatē. Et rñdēs ad h' dicit: q' ad
ulteriū/ homicidiū/ z h'mōi nō nomināt p'ale act' q' dā:
sed etiā quozdā actus deformitates: z quātū ad h' nō
sunt a deo. Secdo obicit sic. P'ctā ommissionis importat
p'uatōes z negatiōes: sed p'uatōes z negatiōes nō
sunt a deo: q' tales act' nō sunt a deo. Et rñdet q' in omni
p'ctō ommissionis intelligit aliq's act' volūtatē postiu':
sicut declinare a bono: z nō velle credere in christū: z cō
similia p'ctā ommissionis/ q' sunt declinatiōes quedā a bo
nis ponūt aliquos reales act'. I. volūtatē et p'positum
malū: z p' cōsequēs nō sunt oīno nihil: vt obiectio p'edi
cta intēdit. Tertio sic. Pctm in q'ctū pctm/ est corruptio
penalis: sed oīs pena est a deo: q' pctm est a deo. Cui ob
iectiōi mag' rñdēs dicit: q' pctm inquantū pctm/ nō est
corruptio passiuā cuiusmodi ē pena: s' ē corruptio acti
ua q' nihil est/ z que nō est a deo: q' al' sequeret' deū esse
causā malī. Postea declarat: h' a simili: q' corruptio acti
ua nihil sit: q' abstinētia cibi nihil est/ z tñ corrupit cor
pus. Silr sic peccatū nihil est: tñ corrupit aīam spolian
do eā gratuitis: z vulnerat aīam i naturalib': z hoc tā
quo ad aīam quā a deo elōgat q' quo ad corp' qd imoz
talitate p'uar. Un' cludit corruptiōnē actiuā eē peccati
essētiā: passiuā aut pcti effectū z penā. Et tñ in specialī.

Quaedam sil' sūt pctā et pena pec
cati: quedam pctā et causa peccati:
alia vero peccata et causa et pena
peccati. Capitulum I

Sciendum est tñ
quedā sic esse pctā: vt sint etiā
pene peccatoz. Unde Aug. su
per illum locum psal. lviij. Su
percecidit ignis: z non viderunt solem/ ait.
Ignis superbiē z concupiscentiē z ire intel
ligitur. Istas penas pauci vident: ideo eas
maxime cōmemorat apostolus/ in epistola
ad Romanos: z enumerat multa que pec
cata sunt z pena peccati. Inter primū enim
peccatū apostasiē z vltimā penā ignis eter
ni/ media que sūt z peccata sunt z pena pec
cati. Gregorius quoq' super Ezech. ait. Cō
temnenti qui non vult penitere ponit deus
offendiculum: vbi scz grauius impingat.
Peccatum em' quod per penitentiaz citius
nō deletur/ aut peccatum est z causa pecca
ti: aut peccatū z pena peccati: aut peccatuz
simul z causa z pena peccati. Unde adoz/

Bl. XXXVI
habet. 5. ca.
cū eoz. 5.
Tñ pctm
sit pena pcti

Beh. 15. d. ses. Non dum sunt completa peccato amore
Rom. 1. d. 68. f. orum. Et David inquit: Appone iniquita-
tem super iniquitate eorum. Et alius propheta.
Sec. 4. a. Sanguis sanguine tetigit. i. peccatum pec-
Roma. 1. e. cato additum est. Paulus quoque ait. Pro-
pterea tradidit illos deus in passiones igno-
minie etc. Et item. Ut impleat peccata sua
semper. Joanni quoque per angelum dicitur:
1. Thes. 2. d. Qui in sordibus est/sordescat adhuc. Ex his
2. Apo. 2. 2. b testimoniis colligitur peccatum aliquod et
peccatum esse et penam peccati.

Ex predictis questio oritur. s. an
in quantum peccatum est sit pena pec-
cati. **Capitulum II**

Et ideo merito queri-
tur: vtrum in quantum peccatum est sit pena
peccati. Quid non videtur cum ois pena peccati
iusta sit. Unde Augustinus in li. retrac. Dis pena pec-
cati iusta est et supplicium noisat. Si ergo peccatum quod
est peccatum et pena peccati: in quantum peccatum est/ pena
peccati est: cum ois pena iusta de iusticia dei ve-
niat/ videtur in quantum peccatum est iustum esse et a
deo puenire. Ad quod illi respondet peccatum sic dici
penam peccati: quia pro peccatum in quod merito procedit
peccati homo labitur deserente deo corrumpitur bona
natura. Sicut ignis eternus dicitur pena ma-
lorum: quia ea cruciantur: nec tamen ipse cruciatus ma-
lorum ignis est: sed pro igne fit in homine.

Quidam dicunt quod peccatum sequens ideo dicitur pena
cedentis peccati: quia pena proveniens ex se-
quenti. s. corruptio naturalium: est inflata pro peccato pre-
cedenti. Alij dicunt quod peccatum ipsum essentialiter est pena
peccati passivum: id est puniatio pro peccato.

Ira pro peccatum corrumpit naturam et iminuit
bonum naturam: et est ipsa iminutio et corruptio
boni nature: et pena: et non est essentialiter ipsius
peccati pro quod fit: sed ideo peccatum dicitur/ ut premissum
est: quia pro peccatum illico ut peccatum homo fit in hoie
illa corruptio: quod tamen fit deo auctore. Illa enim
pena siue passio quod est boni corruptio a deo
est. Illius tamen (ut sic dicam) materia et causa est
peccatum: quod a deo non est. Quid videtur Augustinus no-
tasse et iuxta hunc sensum intellexisse: cum ait i
li. de predestinatione sanctorum. Predestinatione de-
us ea presciuit quod fuerat ipse facturum. Sed presci-
vit deus etiam quod non est ipse facturum. i. oia ma-
la: quia et si sunt quodammodo ita peccata sunt/ ut etiam pe-
ne sint peccati: secundum illud apostoli. Tradidit illos de-
us in passiones etc. non tamen peccatum dei est: sed iudi-
cium. s. pena. In scriptura enim sepe noie iudi-
cium pena intelligitur. Hic diligenter intendenti-
bus insinuare videtur ea quod peccata sunt et pene pec-
cati: non in quantum peccata sunt/ sed in quantum pene dei
esse. Nam cum dixisset deum non esse facturum mala
aliqua. i. peccata: quia posset ei obijci quodammodo peccata esse
etiam penas peccati: et pena peccati ois iusta est: et
ideo a deo est: quasi determinando secundum quod faci-
at ea: vel secundum quod non faciat/ addidit reliqua.

Juxta vero predictam intelligentiam peccata sane di-
cuntur pene: unde apostolus appellat ea passiones
ignominie: quia ut ait auctoritas: licet quodam
peccata sint quod delectant/ sunt tamen passiones natu-
re non nominande: quia pro ea corrumpitur natura.

Quod cum omne peccatum possit di-
ci pena: non tamen omne est pena pec-
cati. **Capitulum III**

Et licet ex hoc sensu
omne peccatum mortale possit dici pe-
na: non tamen omne potest dici pena peccati. Pe-
na enim peccati (ut predictum est) est illud cuius cau-
sa est aliud procedens peccatum. Nam peccatum sic dici-
tur pena peccati respectu precedentis: sicut dicitur
causa peccati respectu sequentis. Quo fit ut idem
peccatum et causa sit et pena peccati: sed alterius peccati
pena/ et alterius causa: ut enim Gregorius in mo-
ral. ait. Peccatum quod penitentia non diluit/ suo po-
dere mox ad aliud trahit. Unde fit ut non solum
peccatum sit/ sed et causa peccati. Ex illa quippe cul-
pa subsequens oritur. Peccatum vero quod ex peccato
oritur/ non solum peccatum/ sed et pena peccati est: quia
iusto iudicio deus cor peccatis obnubilat:
ut precedentis peccati merito etiam in alia cadat.
Quod enim liberare noluit/ deserendo percussit.
Proinde ut Augustinus ait. Precedentis est hec pe-
na peccati: et tamen etiam ipsa peccatum est. Iudicio
enim iustissimi dei traditi sunt: ut ait apostolus de
quibusdam/ siue deserendo/ siue alio modo expli-
cabili/ siue inexplicabili in passiones igno-
minie: ut crimina criminibus vindicarentur: et
supplicia peccantium non tamen sint tormenta: sed et
vitioz incrementa. Illa ergo peccata quod enumerat
apostolus: quia de superbia sunt non solum peccata/ sed etiam
supplicia sunt. Ecce ex his iam fit perspicuum quoddam
peccata etiam penas et causas peccati esse: et illud pec-
catum esse penam peccati: quod causam precedentem ha-
bet peccatum: atque illud peccatum esse causam
peccati: quod est meritum sequentis culpe.

Ex predictis videtur significari
ipsa eadem que peccata sunt esse et
penas peccati.

Sed cum ait crimina cri-
minibus vindicari: videtur insinuare eam
quod peccata sunt essentialiter esse penas peccati. i. puni-
tiones peccati. Ad hoc autem in quantum illi: hec et silia
dicta esse secundum rationem predictam: et ideo intellige-
da fore secundum premissam expositionem. Intelligere
enim dictorum ex causis est assumenda dicendi.

Quod non obuiat veritati/ si quis di-
cat ipsa peccata esse penas peccati
essentialiter. **Capitulum IIII**

In nullo tamen preiudi-
cium factum veritati putatur: si quis di-
cat ipsa eadem quod peccata sunt essentiali-

Ad illud illoz
vbi docent
ex quo sen-
su peccatum
peccati dicitur
pena.

Ad illud henri
ad iurima.

Augustinus

Rom. 1. d.

Gregorius

Aug. contra
Julianum

Thom. 1. d. 15.

Libert II Capitulum V

ter (vt ita dicā) esse penas. i. punitiōes pctō
rū pcedentiū: q̄ iuste sunt/a deo sunt: nec tñ
inquantū pctā a deo sunt: nec inq̄ntū pecca
ta sunt/penę pcti sunt: z tñ inquantum pctā
sunt/puationes boni sunt: sed vt sup̄ dictū
est/causaliter z actiue dicunt̄ puuationes.

CAperte ostendit peccata quedaz
esse penā peccati: et penā ipsam iu
stam esse a deo.

Quod aut̄ quedā pctā pene
sunt: z ipsa pena iusta sitz a deo sit: euidēter
tradit Aug. in li. retrac. s. dicēs q̄dā necessi
tate fieri ab hoīe q̄ mala sunt: et eadez iusta
pena pcti sunt. Sunt inq̄t q̄dā necessita
te facta improbāda/vbi hō vult recte face
re z nō potest. Unde z illud apli. Nō q̄d vo
lo facio bonū: sed q̄d odi malum hoc ago.

Rom. 7. c.

Gal. 5. c.

Sen. 2. c.
In quibus die
comederit ex
tē.

Et illud. Caro cupiscit aduersus spiritū: z
spūs aduersus carnem. Hęc em̄ inuicem si
bi aduersant̄: vt nō ea q̄ vultis faciatis: sed
hec oīa ex illa mortis dānatione sunt. Nam
si non est ista pena hominis/z natura: nulla
ista pctā sunt. Si em̄ nō receditur ab eo mō
quo naturaliter factū est hō/cū hec facit: ea
vtiqz facit q̄ debet. Si aut̄ hō: qz ita est non
est bonus: neqz habet in p̄tate vt sit bona:
siue nō vidēdo qualis esse debeat: siue vidē
do z nō valendo esse qualē se esse debere vi
det/penā istā esse q̄s dubitet. Dis aut̄ pena
si pcti pena est/iusta est: z suppliciu nomiat̄.
Si aut̄ iniusta est/pena: qm̄ penā eē nemo
ambigit: iniusto aliq̄ domināte/homini im
posita est. Porro qz de oīpotētia dei z iusti
cia dubitare demēt̄ ē/iusta ē hec pena: z p
pctō aliquo impēdit̄. Non em̄ quisqz inu
ste dominās aut surripere hoīem potuit ve
lut ignorāti deo: aut extorquere inuito tan
q̄ inualidiori: vt hominē iniusta pena cru
ciaret. Relinquit̄ q̄ vt hec pena iusta de dā
natione hominis veniat. His atqz alijs plu
ribus testimonijs doceat̄ quedaz esse pctā et
penas peccati essentialiter.

De quibusdam que sine dubio
pctā sunt et penę: vt ira/inuidia.

Preterea nullatenus am
bigendū est q̄dā pctā absqz villo scrupulo
penas esse: vt inuidia q̄ est dolor alieni bo
ni: z ira que ē etiā nō inq̄ntū penę sunt/pec
cata sunt: ita etiā de cupiditate z timore et
alijs hmōi sentiendū est. Unde Aug. in lib.
lxxxij. q. ait. Omnis pturbatio/passio: oīs
cupiditas/pturbatio. Omnis q̄ cupiditas
passio. Omnis vō passio cū est in nob/ ipsa
passione patimur. Dis q̄ cupiditas cum est
in nobis/ipsa cupiditate patimur: z inq̄ntū
cupiditas est/patimur ea. Dis autez passio

inquantū ipsa patimur/non est peccatū: ita
z de timore. Non enim psequēs est vt si pa
timur timorē/ideo non sit peccatū: qz mul
ta sunt peccata que patimur: sed nō inq̄n
tum patimur eis.

Co verbis Augustini p̄missis
quedā sententia Hieronymi obuia
re videtur. Capitulum V b

Illud aut̄ diligenter est
annotādū: q̄ supra positis v̄bis Aug.
dicentis/q̄dā necessitate facta eē im
probanda: z mala videt̄ obuiare q̄d h̄iero.
ait in explanatiōe fidei: q̄d licet supra sit po
situm: tñ vt p̄fectius sciatur/iterare non pi
get. Execramus inquit̄ eoz blasphemiaz q̄
dicunt impossibile aliquid homini a deo eē
p̄ceptū z mandata dei nō a singulis/s ab
oib⁹ in cōmune posse seruari: et paulopost.
Et tam illos errare dicimus qui cum mani
cheo dicunt hominē peccatū vitare nō pos
se: q̄ illos qui cum Ioviniano asserunt ho
minē nō posse peccare. Ecce Hieronym⁹ di
cit ergo errorem esse: si quis dicat hominē
vitare peccatū non posse. Qui aut̄ dicit q̄
dam necessitate fieri: quedam dicit nō pos
se vitari. Lū ergo id Augu. dicat: videt̄ aut
erroris esse quod tradit: aut non esse veruz
quod Hieronymus ait.

Determinatio cōtrarietate sub
mouens de sanctorum medio.

Ad q̄d dici pōt qz Augu.
fm statū hui⁹ miserie (ad quam ptinet igno
rantia z difficultas: vt idem ait in libro d li
bero arbitrio: que ex iusta damnatione de
scenderūt) illud tradidit: vbi z venialia pec
cata inclusit. Hiero. vō tñ de mortalib⁹ pec
cati loquit̄: q̄ vnusquisqz gratia illuminat⁹
vitare valet: vel de homine fm statū liberi
arbitrii ante pctm̄ illud ait.

Epilogū facit ad alia trāsitur.

Satis diligēter eoz posu
imus sententiā qui dicunt omnes actus na
turas esse: z inquantum sunt bonos esse: in
quo tractatu quedā interseruim⁹: que nō ex
eoz tñ persona accipiēda sunt: quia ab oī
bus catholice sapientibus absqz hesitatio
ne tenentur: atqz auctoritatū testimonijs z
rationibus eozundem traditiōem munui
mus: qui dicunt omnes actus essentia sui.
inquantum sunt esse bonos: quosdā vō in
quantū inordinate fiūt peccata eē. Addūt
quoqz quosdam nō tñ essentia/sed etiā ge
nere bonos esse: vt reficere esurientē: q̄ act⁹
est de genere operuz misericordie: q̄sdā vō
act⁹ absolute ac p̄fecte bonos dicūt: q̄s nō

solu essentia vel genus: s etia causa et finis comendat: vt sunt illi q ex bona voluntate p ueniunt: et bonum sine metiunt.

Ista est distinctio. xxxvii. huiusmodi libri: in q dicitur de magis recitatis opinionibus diuersis circa peccati aditatem: ostendit quada peccati diuersitate. Et in q dicitur vnus peccati sit pena alteri. Et tria facit. Prima pmo tractat opinionem. Secundo annectit pna intentionem. Tertio remouet quada dubitationem. Primum facit a principio distinctionis vsqz ibi: In nullo tm iudicium. Secdm vsqz ibi: Illud aut diligenter. Tertiu xpo vsqz ad finem distincti onis. In speciali xpo snia magistri stat in tribus ppositi onibus: qz pma e hec. Scriptura vnus peccati fore penam alteri pcedit in qtm ab alia causalit pcedit. Hac em p positione magister ponens dicit: qda pcta esse alioz pcto rum penas: qd pbat vtriusqz testameti auctoritatibus diuer sis: inter qs ponit auctoritate beati Grego. q dicit peccati q cito p pnam no delect: aut peccati aut pena peccati est: aut peccati et causa peccati: aut peccati et causa et pena peccati est si mul. Postea mouet circa materia hac quada dubitati onem qredo: Atqz peccati in qtm peccati sit pena peccati. Et arguit q no. Ha fm btm Aug. ois pena peccati iusta e et iuste fit. si q peccati in qtm peccati esset pena peccati iuste fi eret: qd no e ver. Et rhdēs dicit: q effect peccati culumino di e corruptio peccati sequens e pena peccati: s no peccati in qtm tu peccati. Et subdit. Licet oē peccati fm istu sensum: eo q qda corruptio sit sit pena: tm non oē peccati pot dici pena peccati: s illud solu dicit pena alteri peccati qd causat ab alio cu solus effect peccati fm pmissa sit pena peccati. Secda ppositio e hec. Veritati in nullo iudicat qda pcta no so lu causalit: s etia essentialit esse alioz penas. Hac em p positione magister ponens finalit ei assentit rone: qz qda pcta essentialit anima puniunt. i. actiue corrupunt pena in stigedo. Qd pbat p beati Aug. dicit: q rebellio car nis ad spm q est peccati sit pena. Et confirmat hoc idem p hoc: q qda spualia pcta pena dicunt: et q penalē passio nē hnt eis annexa: sicut ira/inuidia/supbia et similia. Atqz dicit q passio illa eis annexa non debet dici peccatum. Tertia ppositio est hec. Ex scripture trahit veritate aliq pcta fieri necessitate. Hac em ppositione pbans di cit notandū esse: q licet btm Aug. dicat qda pcta fieri ex necessitate. Btm tm Hiero. dicit semp esse in hois po testate posse peccare et no posse peccare: no tm sibijnnicē eōtradictū: qz btm Aug. loquit de peccatis venialibus: Hiero. xpo s peccatis mortalibus: supposito tm gratie adiutorio. Tm btm Aug. loquit fm statu hois post peccati: beat xpo Hiero. loquit de peccatis hois fm statu ei ante peccati. Et subdit recapitulādo pdeimnata: dices qda act esse ex suo genere bonos: vt reficere esuriente et similes: qda aut ex sua causa vel ex fine: vt q pcedit ex bona et ordi nata voluntate hominis: et illi pfecte boni iudicant. Et tantum in speciali.

Aliozū ponit sententiā qui dicunt malos act? nullo mō esse a deo/nec esse bonos: siue in eo q sūt siue alio modo. Caplm I a

Sunt autem et alij plurimi loqe alij de pcto et actu sentientes: asserūt em volū tatē malā et actū malū pcta esse et nulla rōne bona nec fm aliquā rōnē ex dō auctore esse: qz sine deo fiunt. Sine eo nāqz (vt ait euāgelista) factū ē nihil. i. peccati qd di cit esse nihil: no qz no sit actio vel voluntas mata q aliqd ē: s qz a vero esse sepat hoies: et ad malum trahit: et sic ad non esse dedu cit. Qui em a summi boni picipatiōe rece

dūt qd solū vere ac pprie merito nō esse di cunt. Ideoqz Aug. dicit sup Joā. Peccati ni hil esse nihilqz fieri cū peccant hoies. Hac g rōne astruunt peccati nihil esse: qz a vero esse hoiez elogat. Voluntatēqz malā atqz actio nē siue locutionē malā peccati esse dicit: qz pvaricatio et inobediētia hec sunt: et p lege dei fiunt q tm sunt: sed ab hoie vel diabolo/ nō a deo. Nullatenus enī hec a deo esse di cunt: siue in qtm sunt siue alio modo.

Qualitē defmnet verba Augusti ni pmissa quib? ait: omne quod ē in qtm est bonum est.

Illa qz Aug. verba quibus dicit oē qd est in qtm ē bonū eē: et deū habere auctore: de naturā siue d substātis tm accipiēda fore tradunt. Substātie xpo noie atqz nature dicunt significari substātiā ip sas et ea q naturalit hnt. s. q pcreata sunt eis sic aia naturalit habet intellectū et ingeniū et volūtatē et hmōi: qd ex vobis Aug. pmissis colligit: vbi bonū hoiem appellat bonā natura et malū hoiez malā naturā. Scdm hac ergo assertionē vel acceptionē mali act? nō sunt nature vel substātie/nec etiā boni act?: qd vtiqz videt Aug. innuere in li. retractati onū: distinguēs inf substātiā siue naturas et bonas actiōes siue malas. Aprens enī quō intelligedū sit qdā in lib. de vera religione ab eo traditū ait. Hoc de substātis atqz natura dictū est. Inde enī disputabat: non de bonis actionibus atqz peccatis. Apre h videt di uidere inf naturas siue substātiā et actiōes siue pcta. Ideoqz asserūt pfati doctores/acti ones interiores vel exteriores nō esse natu ras vel substātiā: q si male sunt/peccati sunt: neqz a deo sunt. Qd xpo mali act? nō sint nature/ Aug. videt notare in pma rōsione p Pelagianos ita dices. Opa diaboli q vitiā dicunt act? sunt/nō res. Idē in qrtā rōsione. Omne malū natura nō est: s act? accidens alicui ex defectu boni. Nobrem qd natura nō est/deus non fecit: qz natura est omne qd fecit. Itē. Omne qd natura bonuz est: deus ex nihilo fecit/non diabolus.

Secundum hos res aliquę sunt que a deo non sunt: quibus homines mali sunt. Caplm II c

Ex q colligitur res ali qz esse q a deo non sunt: eisq hoies mali sunt. Qd nihilomin? et ipsi pcedunt: innitentes verbis Aug. supius positū qui in Ench. determinās illa verba pphete. De his q dicit bonū malū: dicit de ipsis re bus qbus homies mali sunt: nō de hoibus

Scdm qd act? mali nō sūt nature vel substā tie. Augustinus

Dist. XXXVII et habet. 7. c. in eo. 7. s. Stru actio subtrata. i. q peccati co mitit sit a deo rē. 301. a Quare pec catū dicitur esse nihil.

LibeR II Capitulū III

Assertioe suq
Aug. testimo-
nis manunt.

esse intelligendū. Sunt & aliq̄ res qb̄ ho-
mines mali sunt. Id autē q̄ hō sit deterior a
deo nō est: qz vt ait Aug. in li. de. lxxxij. q.
deo auctore nō sit hō deterior. Nō est & de-
auctor rex qb̄ homo deterior sit. At sūt ali-
que res vt dictū est / qb̄ homines mali sunt.
Sunt & aliq̄ res q̄ a deo nō sunt: qz pctā ipse
sunt. Ideo qz scriptura in pluribus cōtestat̄
locis deum non esse auctorem maloz. i. eo-
rum que peccata sunt.

Ex parte eoruz premisse opponi-
tur sententię in illo verbo: deus au-
ctor maloz nō est. Ca. III. D

In hoc aut verbo supio
rum snie recte opponit: q̄ dicunt deū nō
esse auctore eoz q̄ mala sunt / in q̄ntum
mala sunt: sed in q̄ntum sunt / r̄ in q̄ntum ma-
la sunt / dicunt ea nihil esse. Quid & mirū si
deus d̄ nō esse auctor eoz in q̄ntū nihil sūt:
cū nihili nullus auctor existere queat. Idē
cū d̄ deus esse auctor oim̄ q̄ sunt / bonozum
isti subintelligi volunt. Bona aut illa eē di-
cunt q̄ naturaliter sunt. Ea d̄o naturaliter
esse dicunt / nō solū q̄ sube sunt vel cōcreata
substātis q̄liter supra accepunt: sed r̄ oia q̄
naturā non puant bono. Et ita fm̄ eosdem
multiplex in scripturis fit intelligentia: vbi
de natura siue de suba vel de his q̄ natura-
liter sunt / sermo occurrit. Sed sup̄ illū locū
psal. Nō est suba / ita Aug. de suba differuit
vt p̄misse snie videat̄ p̄terire / dicēs. Substā-
tia intelligit̄ illud qd̄ sumus q̄cqd̄ sumus:
hō / pec̄ / terra / sol: oia ista sube sunt: eo ipso
quo sunt nature ipse sube dicunt̄. Nam qd̄
nulla est suba / nihil oino est suba: & est ali-
qd̄ esse. Deus fecit hoim̄ subam: sed p̄ ini-
quitate lapsus est hō a suba in q̄ factus est /
iniqtas q̄pe ipsa nō est suba. Non enī iniq̄-
tas est natura quā formauit deus: sed iniq̄-
tas est puerio quā fecit hō. Nature oēs per
ipm̄ factę sunt: iniqtas p̄ ipm̄ facta non est:
qz iniqtas nō est suba. In illo hymno triuz
pueroz vniuersa creatura laudans deū cō-
memorat. Laudat enī oia deum: sed q̄ fecit
deus. Laudat ibi serpens deū: sed non auari-
cia. Dia reptilia ibi noiata sunt: sed nō ali-
qua vitia. Ciria enī ex nobis r̄ ex n̄ra volū-
tate habemus: r̄ vitia nō sunt substātia. In-
tendat diligenter his verbis p̄missaz asser-
tores sententiay: r̄ pcipere poterūt rōnem r̄
causam dictoz: vbi scriptura de natura vel
suba mētionē facit. Illaz d̄o sententiay iu-
diciū prudentis lectoris (cui vtriusq̄ sentē-
tię noticiā plenarie dedim̄) arbitrio relin-
quimus: ad ea q̄ adhuc nobis sup̄sunt tra-
ctanda festinantes.

De pctō nō de pena intelligit̄ /

cū dicitur: de nō est auctor mali. e

Lū igit̄ in hoc oēs cōsenti-
ant catholici tractatores. s. q̄ de nō est au-
ctor maloz. Cauendū est tñ ne maloz noie
penas sicut pctā generalr̄ includas. Pena-
rū enī de auctor est: sicut ipse p̄ p̄phetā ait
Nō est malū in ciuitate qd̄ dñs non fecerit.
Itē alibi ex p̄sona sua ait. Ego sum de cre-
ans malū r̄ faciēs bonū. Ecce hic d̄ creasse
r̄ fecisse malū: sed mali noie pena intelligit̄
non peccatū: sicut ecouerso cū d̄ deus non
esse auctor maloz: noie mali pctā intelligit̄
tur. Ideo qz Aug. q̄ dixerat in li. de. lxxxij.
q. q̄ de auctor mali nō sit: in p̄mo li. retrac-
quō intelligēdū sit / apit dicēs. Videndū est
ne male intelligat̄ qd̄ dixi: de auctor mali
nō est: q̄ r̄ oim̄ q̄ sunt auctor est: qz inquātū
sunt / intātū bona sunt: r̄ ne hinc puteē non
ab illo esse penā maloz: q̄ vtiq̄ malū ē his
q̄ puniunt̄: sed hec ita dixi sicut dictū ē: de
mortē nō fecit: cū alibi scriptū sit: mors r̄ vi-
ta a dño est. Maloz q̄ pena q̄ a deo est / ma-
lū est qd̄ malis / s̄ in bonis dei opib̄ ē: qm̄
iustū est vt mali puniant̄: r̄ vtiq̄ bonum ē
oē qd̄ iustū est. Sic & dicit̄ deus non fecisse
mortē: qz nō fecit illud p̄ q̄ mors infligit̄. i.
peccatū. Audisti lector causam dictoz ex q̄
sana intelligētia format̄ cū dicit̄: deus non
est auctor mali: r̄ deus mortē non fecit.

Ista est dist. xxxvij. hui⁹ scđi libri: in q̄ qd̄ dem
pctm̄ sit pena alterius: in q̄rit hic cōsequenter q̄liter au-
ctor maloz sit deus. Et circa hoc tria facit. Nā p̄mo po-
nit quandā opinionē. Scđo eiusdē opinionis cōfirma-
tionē. Tertio redit ad sue intētionis oppressionē. P̄-
mā facit vsq̄ ibi: Ex quo colligit̄. Scđm vsq̄ ibi: Sum-
igit̄ in hoc cēs. Tertū vsq̄ ad finē dist. ¶ In specialē
snia maḡi stat in trib⁹ positionib⁹: quaz p̄ma est hec
Aliq̄ volūt asserere volūtātē malā r̄ actū eius malum
nullaten⁹ a deo p̄cedere. Nāc maḡi ponens dicit vt sit
pra dictū fuit quosdā opinari: q̄ volūtās malā r̄ actus
eius nec bona sunt / nec a deo sunt: etiā q̄cūq̄ rōne: p̄ter
mātes dictū suū sup̄ illud Joā. i. Sine ipso factū est ni-
hil. i. pctm̄. Nō aut̄ cōtrariū opinātū. s. Aug. fuit ista
vt supra dictū est / q̄ scz talia a deo essent inquantū sunt
eo q̄ inquantū sunt / bona sunt. Hoc soluentes dicit̄: q̄
ista p̄positio: oia que sunt inquantū sunt / bona sunt: so-
lū habet veritatē in his q̄ naturale r̄ substātiale esse ha-
bent / q̄le esse pctā nō habent. ¶ Scđa p̄positio est hec
Nihil cuiusmodi sunt pctā de⁹ indēbite ponit esse cau-
sa. Hanc maḡi probat duabus rōnibus: quaz p̄ma
est hec. Illud p̄ qd̄ hō sit deterior nō est a deo: sed p̄ pec-
cata hō sit deterior. ergo rē. Itē sic. Nihil deus non est
auctor: cū ergo pctm̄ sit nihil: vt dicit̄ Joā. i. ergo ipm̄
nō est a deo: vt dicit opinio. Et maḡi vtrāq̄ opinio-
nē. s. illam que dicit pctm̄ esse a deo inquantū est act⁹ q̄
dā: r̄ illā que dicit pctm̄ nullo mō esse a deo: relinqt̄ in-
determinatā: cōmittēs ipas diligētē lector. ¶ Tertia
p̄positio est hec. Scđm cōcordē sancto r̄ docto p̄ senten-
tiā hereticū est dicere / deum p̄ se esse causam altcu⁹ ma-
li culpe. Hanc maḡi ponens dicit deum tñ posse eē
causam mali pene. Unde Amos. iij. dicit̄. Non est ma-
lum in ciuitate qd̄ non fecit dominus. Et Esa. xlvi. Ego
sum dominus creans malum / r̄ faciēs bonum: que p̄
positiones veritatē non haberent: nisi deus eilet auctor

Ps. 68. a.

Ps. 5. e.

Amos. 3. b.
Esa. 45. b

Sap. 7. b
Ecc. 11. b

De pena ma-
loz a deo est

Quō dicit̄
sit: de⁹ mor-
tē nō fecit

mali pene. Contra quā sniaz magr arguit p illud Sap. 1. Deus morte nō fecit q tñ est qdā malū pene. Ad qd re spōdens dicit illā scripture auctoritatē esse intelligendā q deus peccatū illud nō fecit. s. malū culpe qd est causa mortis: ita q nomine effectus significetur ibi causa. Et tantum in speciali.

De voluntate et fine ex quo et ip sa iudicatur. Caplm I a

Di XXX/ VIII
ab. 4. ca.
Qualit in
generali p
actu volūta
tis pñm in
roducitur.
Quid sit fi
nis bonus.
Finis mal

Ps. 118. m

1. Tim. 1. a

Distincta d
volūtatē eiusq; sine differendū est. Sciendū g est q ex fine suo (vt ait Aug^o) volūtas cogno/ scit vtz recta an praua sit. Finis autē bone volūtatē beatitudo ē: vita ēna ipse deus. Male vō finis ē aliud. s. mala delectatio v/ aliqd aliud in q nō debet volūtas qescere. Finē bonū insinuat ppba dices: Dis psum matiōis vidi finē rē. Charitas g cuius latū mādatū est: finis oīs psummatiōis est. i. om nis bone volūtatē et actiōis ad quā omne pceptū referendum est. Cū Aug^o in Ench. Dia pcepta diuina referunt ad charitatem. de q dicit apls: Finis pcepti est charitas de corde puro r sciētia bona r fide non ficta. Dis itaq; pcepti finis charitas est. i. ad cha ritatē refert omne pceptū. Qd vero ita sit v/ timore pene vel aliq intētiōe carnali vt nō referat ad charitatē q est dilectio dei r pri mi: nondū sit: quēadmodū oportet fieri: q; uis fieri videat. Tūc em recte sūt q mādat deus: r que pssio monet cū referunt ad di lectionē dei r pximi. His verbis aperte in sinuat quis sit rectus finis voluntatis siue actionis bone. s. charitas que r deus est: vt supra ostendimus.

De^o est finis omnis bone acti/ onis: q; charitas est: nec tantū spūs sanct^o s; etiā christus et pater: nec hi sunt tres fines s; vnus. b

Roma. 10. b

Qui ergo charitatem sibi ponit finē: deū sibi ponit finē: vñ r christū si nē legis ad iusticiā dicit apls esse omni cre/ denti. Et recte dicit christus finis legis ad iusticiā: q; vt ait Aug^o in libro sententiarū pspert: in christo lex iusticie nō psumit sed implet. Omnis em pfectio ex ipso et in ipso est: et vltra quē nō est quo spes se extendat. Finis fidelii christus est: ad quem cuz pue/ nerit currentis intentio: non habet quo am plius possit venire: sed habet id in quo de/ beat pmanere. Finis g rectus atq; suprem^o deus pater est r filius et spūs sanctus: nec hi tres sunt tres fines sed vnus finis: quia non tres dñj sed vnus deus.

De oēs bone volūtatē vnū ha/ bēt finē: et tamē quēdā bone diuer/

fos fines sortiūtur. Ca. II c

Sed queritur vtrū oēs bone volūtatē vnū tm habeant fi/ nes: De hoc Aug^o in. xi. lib. de tri. ita ait. Alię atq; alię volūtatē suos pprios fi/ nes habēt: q tñ referunt ad finē illi volūta/ tis q volumus beate viuere: r ad eā pueni/ re vitā q nō referat ad aliud s; amati p se ip/ sam sufficiat: quēadmodū volūtas vidēdi finē habet visionē: r voluntas vidēdi fene/ strā: finē habet fenestre visionē. Altera vō ē volūtas p fenestrā vidēdi trāseūtes: cui^o itē finis est visio trāseūtiū. Ad qd etiā p dicitē referunt volūtatē. Itē recte sunt volunta/ tes r oēs sibi met religate: si bona est illa ad quā cūcta referunt. Si autē pua ē: pue sunt oēs: r ideo rectay volūtatū pnerio iter qd/ dā est ascēdentiū ad beatitudinē: qd certis velut passib^o agit. Prauay aut et distortay volūtatū implicatio vinculū ē q alligabit q hoc ait vt projiciat in tenebras exteriores. His auctoritatū testimonijs euident mon/ strā plures in fidelib^o rectas esse volūtatē pprias ac diuersos fines habētes: r tñ vnū eundēq; q; oēs referunt ad vnū q est finis finū: de q paulo ante diximus: ita r ecouer so forte est r in malis.

Augustinus

Quedam huic sentētie videntur aduersari.

Veruntū huic sentētie q dictū est fidelii qsdā rectas voluntates di/ uersos fines sorti: r tñ ad vnū referri: vide tur obuiare qd alibi Aug^o amonet: ne. s. no/ bis duos fines pstituamus ita inueniens in li. deser. dñi in mōte. Nō debem^o ideo euāge licare vt māducemus: s; ideo māducare vt euāgelizemus: vt cib^o nō sit bonū qd appeti tur s; necessariū qd adijciat: vt illd impleat: Querite pmū regnū dei: r hec oia adijcien/ tur vobis. Nō dixit. Primū qrite regnū dei: r deinde qrite ista: q; quis sint necessaria: sed ait hec oia adijcienē vobis. i. hec psequetur si illa qritis: ne cū ista qritis: illinc auerta/ mini: aut ne duos fines constituatis: vt r re gnū ppter se appetatis: r ista necessaria ppf illud: g ppter regnū dei tm debemus opari oia: nō solā vel cū regno dei mercedē cor/ poralē meditari. Ecce hic apte dicit: ne duos fines nobis constituamus: sed vnū tm. i. re/ gnū dei: cū sup dixerit bonas volūtatē alias r alias pprios habere fines.

Augustinus

Matth. 6. d

Hic ostēditur quō licet videātur nō repugnēt p dicitā.

Hec aut sibi nō repugna/ re animaduertit q verbis pmissis simplici

Liber II Capitulum III et IIII

oculo diligēter intēdit: q̄ em̄ dixit: ne duos fines nobis p̄stituamus: sed oīa p̄p̄ regnū dei faciamus: ipse p̄misit q̄ debemus manducare vt euāgelicem. Lū aut̄ hoc ita facimus: actionis illius finē euāgeliiū constitui mus: sed z hūc finē ad regnū dei referimus. Adūcamus em̄ p̄pter euāgeliiū: z mādu camus z euāgelicamus p̄pter regnum dei. Duos igit̄ fines nobis in māducādo cōsti tuim⁹. Sed ista facientes nunq̄d peccam⁹: absit. Mā z ipse sic facere suadet si diligēter eius x̄ba inspiciamus. Lū ḡ ait: ne duos fi nes nobis p̄stituamus: fines in diuersa ten dētes intelligi voluit: scz quoz alter ad alte rū nō referat̄: ita z cū dicit p̄pter regnū dei tm̄ oīa agenda: nec cū ipso mercedē tpalez meditando ita intelligendū est: vt nō appe tēdo meditemur cū regno mercedē tpalez: ita q̄ nō p̄p̄ regnū: s̄ p̄pter se: vt scz regnū p̄pter se appetam⁹: z ista p̄pter illud: sicut ipse docet. Si em̄ petimus vitā eternā: peti musq̄ etiā tpalia a deo: si ea petim⁹ p̄p̄ vi tā eternā: nō offendimus: neq̄ sinistra tunc scit qd̄ faciat dextera: qz mercedē tpalez nō p̄pter se meditamus: s̄ p̄pter regnū dei: vt sit leua sub capite z dextera i amplexu. Alioquin si hęc tpalia p̄pter se ḡrim⁹ sicut eter na: miscet̄ dextre sinistra. Ideoq̄ cū dñs di xerit. Attēdite ne iusticiā vestrā faciatis corā homibus: vt videamini ab eis. Alibi ait. Sic luceant opera vestra bona corā hoibus vt glorificēt patrē vestrū q̄ in celis est. Pro pter deū ergo oīa facienda sunt: vt oīa q̄ fa cimus omniūq̄ fines ad eum referamus.

De differentia volūtatis/intenti onis et finis. Caplm III f

Solet etiā queri quid distet inter volūtate z intētionē ac finē. Ad qd̄ dici pōt: inter volūtate z finem certo atq̄ euidentē mō distingui: qz volūtatis est q̄ volumus aliqd̄. Finis x̄o vo luntatis est vel illud qd̄ volumus: p̄ qd̄ im plet̄ ipsa voluntas: vel poti⁹ aliud propter qd̄ illud volum⁹. Intētio x̄o interdū p vo luntate/interdū p fine volūtatis accipit̄: q̄ diligens ac pius lector in scriptura vbi hęc occurrunt discernere studeat. Finis x̄o vo lūtatis est delectatio bona vl̄ mala: ad quā nitit̄ quisq̄ puenire. Cū Aug. sup illū locū ps̄. Scrutās corda z renes: sic ait. De⁹ sol⁹ scrutat̄ corda. i. qd̄ quisq̄ cogitet: z renes. i. quid quēq̄ delectet. Quia finis curę z cogi tationis est delectatio: ad quā cura z cogi tatione nitit̄ quisq̄ puenire: z paulopost opa nra q̄ sunt in dictis z factis pnt̄ hoies videre: s̄ q̄ anio fiāt: et q̄ venire cupiāt: sol⁹ de⁹ videt: q̄ cū videt cor esse in celo: z nō de

lectari nos in carne: s̄ in dño. i. cū bone sunt cogitatiōes z eaz fines: dirigit iustū. Idem sup alteri⁹ ps̄. locū illū. s̄. In laqueo isto quē absōderūt comprehendus est pes eoz: dicit. Pes aīe amor est: q̄ si prau⁹ ē: s̄ cupiditas vel libido: si rect⁹: s̄ charitas. Eo mouetur aīa q̄si ad locū q̄ tendit. i. ad delectationem bonā vel malā q̄ se puenisse p̄ amorē letat̄. Finis ḡ voluntatis (vt p̄missum est) dicit̄ z illud qd̄ volum⁹ z illud p̄pter qd̄ volum⁹: z intētio ad illud respicit p̄pter qd̄ volum⁹ z voluntas ad illud qd̄ volumus: vt verbi gratia. Si velim esurientē reficere vt habeā vitā eternā: voluntas est q̄ volo reficere esu rientē: cui⁹ finis est refectio esuriētis. Intē tio x̄o est qua sic ad vitam puenire volo. Si nis x̄o sup̄remus est ipsa vita: ad quā et ali us finis refertur.

An illa intentio sit voluntas? Capulum III g

Sed querit̄ vtrū inten tio talis sit voluntas: z si voluntas est/an in hoc opere sit vna eademq̄ volūtatis/qua volo reficere esurientē: et qua volo habere vitā eternā. Videt̄ nēpe talis intentio voluntas esse: vt enī voluntas ē q̄ volo reficere pauperē: ita z voluntas ē qua p̄ illud volo habere vitā. Et alia qd̄ videt̄ voluntas esse qua volo habere vitā: et alia q̄ pauperi subuenire volo: sed ista ad illam referit̄. Mā z si hoc ita placeat/ vt in eo cum aliq̄ delectatione voluntas acquiescat: nō dum est tm̄ illud quo tēdit̄: sed hoc ad illud referit̄: vt illud deputeť tanq̄ patria cuius: istud x̄o tanq̄ refectio vel mātio viatoris. Et sunt iste voluntates affectus siue mor̄ mētis q̄bus q̄si gressibus vel passibus tēdi tur ad patriā. Si cur ḡ altera est volūtatis vi dendī fenestras: vt supra docente Augu. di dicimus: altera q̄ ex ista neccit̄ voluntas. s̄ p fenestras videndī transeuntēs. Ita non nullis alia videt̄ esse voluntas elemosynas dan di pauperi/ alia voluntas habēdi vitā. Alij autē putant q̄ vna sit voluntas z hic z ibi: sed p̄pter subiectozū multiplicitatē di uersitas memorat̄ voluntatum. Letex qd̄ libet hoz vey sit: illud nulli in ambiguū ve nit: quin voluntas ex suo fine penset̄ vtruz recta sit an praua: peccatum an ḡfa: z quin nomine intentionis aliquando finis/ aliq̄ voluntas intelligatur.

Ista est distin. xxviii. hui⁹ scđi libri: in q̄ ma gister postq̄ egit de pctō actuali s̄m se incipit agere de pcti radice. s̄ de voluntate q̄ ē radix pec cati. Et tria circa hoc facit. Mā p̄mo agit de voluntatis rectitudine z pueritate. Scđo de volūtatis z intētiōis diuersitate. Tertio de volūtate finis/ z eoz q̄ sunt ad fi nē idēitate. P̄mū vsq̄ ibi: Solet etiā queri. Scđū vsq̄ ibi: Sed q̄rit̄ vtrū. Tertii vsq̄ ad finē distinctioz

Quo itelligē dū sit illud: ne duos fines cōstituam⁹ nob.

Luce. 12. b.

Matth. 6. a.

Can. 2. b.

Matth. 6. a.

Matth. 5. b.

Quid sit volūtas.

Intētio quō accipitur

Aug. sup psal. 7. c.

Aug. in ep̄ positioe ps̄ 9. c.

Repetit̄ s̄ et̄ sub dēs exemplum.

Distin. xxviii. hui⁹ scđi libri: in q̄ ma gister postq̄ egit de pctō actuali s̄m se incipit agere de pcti radice. s̄ de voluntate q̄ ē radix pec cati. Et tria circa hoc facit. Mā p̄mo agit de voluntatis rectitudine z pueritate. Scđo de volūtatis z intētiōis diuersitate. Tertio de volūtate finis/ z eoz q̄ sunt ad fi nē idēitate. P̄mū vsq̄ ibi: Solet etiā queri. Scđū vsq̄ ibi: Sed q̄rit̄ vtrū. Tertii vsq̄ ad finē distinctioz

nis. In speciali sententia magis stat in tribus apertis: quia prima est hec. Ex bono vel malo sine peccato rectitudo vel perversitas voluntatis humane. Hanc magis ponens dicit quod voluntas humana rectitudinem vel perversitatem habet a fine bono vel malo. Et bonus finis voluntatis est charitas: beatitudo ipsa vita eterna vel deus ipse. Et secundum Augustinum quod propter charitatem non fit recte non fit. Qui quidem voluntatis finis. scilicet charitas ad finem ultimum ordinat. scilicet ad deum. Malus vero voluntatis finis est mala delectatio in actu vitioso. Et subdit quod si bene est male voluntates potest habere plures fines in intermediis: quod sunt quasi iter quoddam et via ad ultimum finem perveniendum. Contra quod magis obicit auctoritate beati Augustini. qui dicit quod non possumus duos fines ostendere simul. Et respondens dicit quod hoc verum sit: ubi fines sic se habent quod unus non sit sub alio potest: vel quod unus non sit ad alium ordinatus et non ubi unus ad alium referat: sicut est in proposito. Secunda propositio est hec. Voluntas et intentione oino fore idem cogere negat: eo quod voluntas et non per intentionem potentia affectiva non notat. Hanc magis probat quod: Atque voluntas et intentio sunt idem. Et respondet quod non oino sunt idem: quia voluntas notat potentiam voluntariam: intentio autem non: quod ex verbis beati Augustini declaratis dicitur: quod voluntas est potentia quod volumus. Finis vero est illud quod volumus. Intentio vero est illa interior motio quod per voluntatem in finem tendit: sicut ubi gratia: si velim esurire et reficere ut habeam vitam eternam: tunc voluntas est potentia quod volo reficere esuriente: cuius finis mediis est refectio esurientis. Ultimus vero finis est vita eterna. Intentio vero est motus quod ad finem pervenire volo. Et patet ista tria non esse oino idem. Tertia propositio est hec. Satis constat probabile quod aliquis eodem velle velit finem: et illud quod ad deum est referibile. Hanc magis probat quod: Atque sit idem actus voluntatis quod vult finem et ea quod sunt ad finem. Et respondens dicit quod aliquis videt quod non sit idem actus sed plures: sicut non est idem actus videre fenestram et videre per fenestram transeuntes in via. Aliquis vero placet quod sit idem actus voluntatis quod solus finem diversitate voluntatis sit diversificatus: et que istarum opinionum sit verior magis relinquitur indeterminatum. Et tamen in speciali.

Quia voluntas sit de his que homo naturaliter habet que peccatum fore dicitur cum nullum aliud naturale peccatum sit. Capitulum I

Nec autem oritur questio satis necessaria ex superioribus causis trahens. Dicitur enim super voluntatem inesse naturaliter homini sic intellectus et memoria. Que autem homini naturalia sunt: quantum ad vitium bonitatem esse non desinunt: quod non valet vitium bonitatem in quo deus eam fecit penitus presumere: ut ubi gratia intellectus vel relatio et ingenium ac memoria et si vitium ac peccatis obnubilent et corrumpant: bona tamen sunt: nec peccata noiant: sicut Augustinus de ratione que est imago dei in qua facti sumus: evidenter ostendit in xv. li. de tri. hec est in qua imago in qua homines sunt creati: que ceteris animalibus presunt: que creatura in rebus creatis excellentissima est: cum a deo iustificata: a deformi forma in formosam mutat formam. Erat enim etiam in vitia naturalia bona: hec autem imago ratio est vel intellectus. Cum ergo voluntas de naturalibus sit: que ipsa non semper bona est: si aliqui vitium subiaceat. Ad hoc facile respondet quod dicitur omnia que sunt in quantum sunt bona esse: quod et ipsam voluntatem in quantum est vel in quantum voluntas est ut super posuimus bonum esse asserunt: sed in quantum inordinata est: mala est et peccatum.

Dist. XXXIX et habet. 3. c. cum eo. 6. Quare voluntas magis depravit in suo actu quam aliqua alia potentia

Respondeo secundum quosdam

catu. Ubi potest ab eis rationabiliter queri. Si voluntas in quantum inordinata est peccatum est: que ergo intellectus ratio et ingenium et homo: cum inordinata sunt peccata non sunt. Inordinata vero sunt sic voluntas cum ad rectum finem non tendit: eorumque actus provaricationes existunt. Ad quod illi dicunt voluntatis nomine aliquam vim. scilicet naturalem potentiam volendi: aliquam actum ipsius vis significari. His autem ipsa naturalis anime insita natura peccatum est: sic nec vis memorandi vel intelligendi: sed actus huius vis que et voluntas dicitur: tunc peccatum est quod inordinatum est.

Quare actus voluntatis sit peccatum: si actus aliarum potentiarum non sunt peccata. Capitulum II

Sed adhuc queritur que huius naturalis potentie actus peccatum sit si aliarum potentiarum actus peccata non sunt. scilicet potentie memorandi: cuius actus est memorare: et potentie intelligendi cuius actus est intelligere. Ad quod et ipsi dicunt: quod alterius generis est actus ille voluntatis que actus memorie vel intellectus. Hic enim actus est ad aliquid adipiscendum vel non admittendum: quod non potest esse de malis quod sit malus. Velle enim mala malum est: sed intelligere vel memorari mala malum non est. Quis eorum quod dicitur etiam hos actus malos esse interdum non improbe asserat. Adhorat enim interdum quod malum ut faciat: et querit intelligere verum ut sciat impugnarere. Ecce aliter soluit premissa questio ab his que tradunt omnia esse bona in quantum sunt. Qui vero dicunt voluntates malas peccata esse et nullo modo bona: breviter respondet dicentes actum voluntatis non esse de naturalibus: sed vim ipsarum et potentiam volendi que semper bonum est: et in omnibus: etiam in puulis in quibus nondum est eius actus.

Respondeo secundum quosdam alios

Quomodo intelligendum sit illud et homo etiam qui servus est peccati naturaliter vult bonum. Capitulum III

Respondeo que queritur solet quomodo intelligendum sit quod ait Ambrosius ex ponens illud verbum apostoli. Non quod volo illud ago: sed quod nolo illud facio. Dicit enim quod homo subiectus peccato facit quod non vult: quod naturaliter vult bonum. Sed voluntas hec semper caret effectu: nisi gratia dei adiuvet et liberet. Si homo subiectus peccato est: vult quidem malum et operatur: quod servus est peccati: et eius voluntatem (sic supra dixit Augustinus) libenter facit: quod ergo naturaliter vult bonum? An est eadem voluntas. id est motus quod liber ter peccato servit: et que naturaliter vult bonum? Si non est eadem voluntas: que ergo ista est: que cum homo iustificatus a servitute peccati liberatur? Ut enim disseruimus superius: gratia dei voluntatem hominis liberat et adiuvat que voluntatem hominis preparat ad iuvandam et adiuvat preparatam. Sed que est illa voluntas an illa que naturaliter vult bonum. An illa

Roma. 7. c.

An eadem voluntate velit homo naturaliter bonum et libenter peccato serviat.

Questionē p
positā exequit
p^r fm illos q
dicūt duos eē
motus

Signadus

q̄ libēter seruit pctō: si tñ duę sunt volunta/
tes: Proposita est q̄stio pfūda q̄ varia a di
uersis expositiōe determinat. Alij em̄ dicunt
duos esse mot⁹: vnū q̄ vult bonū naturalr:
q̄re naturalr z q̄re naturalis dz. Quia talis
fuit mot⁹ nature hūane in p̄ma p̄ditiōe in q̄
creati sine vitio sum⁹ q̄ p̄pe natura dz. Fu
it em̄ hō creat⁹ in volūtate rectus. Tñ in ec
de. dogma. scriptū est. Firmissime tene p̄/
mos hoies bonos z rectos esse creatos cū li
bero arbitrio: q̄ possent si vellēt p̄pavolun
tate peccare: eosq; nō necessitate/ s̄ p̄pavol
ūtate peccasse. Recte ḡ dz hō uaturalr vel
le bonū: q; in recta z bona volūtate cōdit⁹
est. Supior em̄ scintilla rōnis q̄ etiā (vt ait
lhiero.) in Chain nō potuit extingui: bonū
semp vult/ z malū sp̄ odit. Aliū autē dicunt
motū esse q̄ mēs relicta supior lege subijcit
se pctis: eisq; oblectat: iste motus (vt aiūt)
anteq; assit alicui gr̄a dñat/ z regnat in ho
mine/ alterūq; dep̄mit motū: vterq; tñ ex li
bero arbitrio est. Veniēte autē gr̄a ille mal⁹
mot⁹ elidit: z alter naturalr bon⁹ liberat et
adiuuat vt efficacit bonū velit. Ante gr̄am
x̄o lz naturalr hō velit bonū: non tñ absolu
te p̄cedi oportet bonā h̄fe volūtate/ s̄ poti⁹
malā. Alij autē dicunt vnā esse volūtate. i.
vnū motū quo naturaliter vult hō bonū: z
ex vitio vult homo malum/ eosq; delectat: z
inquantū vult bonū naturaliter/ bonus est:
inquantum malum vult/ malus est.

Ista est dist. xxxij. bul⁹ scđi li. in q̄ mag⁹ osten
ditur in volūtate: in q̄rit q̄liter in volūtate sit peccatū.
Secdo q̄re act⁹ volūtatis poti⁹ dz pctm̄ q̄ actus aliaruz
potētiaz. Tertio an idē act⁹ volūtatis sit q̄ vult natura
liter bonū/ z q̄ respuit malū. P̄amū facit vsq; ibi: Sed
adhuc q̄rit. Scđm vsq; ibi: P̄terea q̄ri solet. Tertius
vsq; ad finē distin. ¶ In speciali sn̄ia mag⁹ stat in tr/
bus p̄pōnib⁹: quaz p̄ma est hec. Quāuis voluntas hu
mana de sua natura sit bona z recta creata: tñ dz deno
minatiue mala/ in q̄ntū est mala z inordinata. Hāc ma
gister p̄b̄as q̄rit: vtrū volūtatis possit esse mala: cum tñ
habeat naturalē bonitātē: sicut z cetera potentie natura
les/ q̄ quātūcunq; deprauent hōne manēt: sicut rō/ inge
niū z cōsimilia: q̄ q̄ntūcunq; vitijs deprauent/ nūq; tñ
p̄pter hoc dicunt mala: sicut voluntas mala pctm̄ ap
pellat: z dicit fm̄ opinionē illoz q̄ oīa que sūt bona di
cunt esse. Ad qd̄ r̄hderi possit/ q̄ volūtatis nō dicit ma
la seu pctm̄ inquantū est qd̄a naturalis potētia: sed in
quantū p̄ actū suū deordinat dicit pctm̄. Sed tūc dicit
mag⁹: q̄ adhuc queri pōt/ quare cetera vires/ vtpote rō
z memoria/ ingenū/ etiā nō dicunt pctā: cum tñ z ip̄e in
actibus suis q̄nq; deordinent sicut volūtatis. Et respon
det q̄ illa deordinatio nō est in volūtate/ sed in actibus
eius/ q̄liter nō est in actibus aliaruz potentiaz. ¶ Scđa
p̄positio est hec. Nullus act⁹ aliaruz virium nisi act⁹ vo
lūtatis malus iudicat: licet tñ hō q̄nq; ip̄is abutatur.
Hāc mag⁹ p̄b̄as querit q̄re h̄mōi actuum deordinatio
nō sit ita h̄ in actib⁹ aliaruz potētiaz/ sicut in actib⁹ vo
lūtatis. Et r̄hdes dicit q̄ hoc ideo: q; nō sunt eiusdem
generis cū actib⁹ volūtatis: eo q̄ non ordinant ad ali
quid cōcupiscendū/ adipiscendū/ vel nō admittendū: sicut
actus volūtatis. Aliq̄ tñ actib⁹ aliaruz potētiaz vitiose
hō abutit. ¶ Tertia p̄pō est hec. Nō est idē actus quo
volūtatis bonū eligit/ z malū respuit. Hāc mag⁹ p̄b̄as

querit: vtrū eadē sit volūtatis q̄ naturalr vult bonū z re
pugnat malo. Et r̄hdes dicit duas circa hoc esse opini
ones: quaz vna dicit nō esse eandē volūtate vtrubiq;
q; vtrolibet nō est idē mot⁹ volūtatis. An⁹ em̄ ē na
turalis quo naturalr vult bonū: z ille cōpetit homini a
natura seu a sui cōditiōe. Ali⁹ x̄o quo repugnat malo ē
volūtarius nō pure naturalis: sed cōpetēs homi in quā
tū est p̄ gratiā a seruitute pcti liberatus. Alia ē opinio
q̄ dicit q̄ sit idē motus volūtatis vtrubiq;: sed magister
nullā h̄az opinionū p̄ alia determinat. Et tñ ī speciali.

**¶ An ex fine omnes actus pensari
debeāt: vt simpliciter boni vel ma
li dicantur.** ¶ Caplm̄ I

Dist hec de a
ctibus adijciendū videt: vtrū
z ipsi ex fine sicut volūtatis pen
sari debeant boni vel mali. Vi
cet em̄ fm̄ quosdā oēs boni sūt in quātū na
turaliter sunt: nō tñ absolute dicēdi sūt oēs
boni: nec oēs remunerabiles: sed qd̄am sim
pliciter mali dicunt/ sicut z alij boni. Nam
simpliciter ac vere sint boni illi actus q̄ bonam
habēt causam z intētiōē. i. q̄ volūtate bo
nā comitant: z ad bonū finē tendūt. Mal
x̄o simpliciter dici debēt/ q̄ p̄uersam habēt
causam z intētiōē. Unde Ambro. ait: Af
fectus tu⁹ operi tuo nomē imponit. Et Au
gu. sup̄ ps. xxxj. Nemo cōputet bona ope
ra sua ante finē. Ita em̄ vident mibi esse vt
magne vires z cursus celerrimus p̄ter vias:
vbi ipsa fides nō erat/ bonū op⁹ nō erat. Bo
nū em̄ opus intētiō facit: intētiōē fides di
rigit. Nō valde attēdas qd̄ hō faciat: s; qd̄
cū facit attendat q̄ lacertos optime guber
nationis dirigat. H̄is testimonijs insinuari
videt ex affectu z fine opa bona esse vel ma
la. Quib⁹ p̄sonat qd̄ x̄itas in euāgelio ait.
Nō pōt arbor bona fruct⁹ malos facere: ne
q; arbor mala fruct⁹ bonos facere. Romie
arboris nō natura hūane mētis/ sed volun
tas intelligit: q̄ si mala fuerit/ non bona sed
mala opa facit. Si x̄o bona fuerit/ bona nō
mala opera facit.

**¶ Utruz omnia opera hominis ex
affectu et fine sint bona vel mala.**

¶ Capitulū II

Sed querit vtrum oīa
opa hois ex affectu z fine sint bona
vel mala. Quibusdā ita videt esse
q̄ dicūt oēs act⁹ esse indifferentes: vt nec bo
ni nec mali p̄ se sint: s̄ ex intētiōe bona bon⁹
z ex mala mal⁹ sit oīs act⁹. Scđm q̄s q̄libet
act⁹ pōt esse bon⁹/ si bona intētiōe geratur.
Alijs autē videt q̄ qd̄a actus in se mali sint:
ita vt nō possint esse nisi pctā: etiā si bonam
habeāt causā. Et qd̄ i se boni ita vt z si ma
lā habeāt causaz: nō tñ boni eē desināt. Qd̄
testimōio Aug. p̄firmat: q̄ dicit bonū aliq̄

Distin. XL
haber. 3. ca.
cum eoz. 6.
Qualit̄ ex
p̄auitate vo
lūtatis fiat
deprauatio
in actu exte
rioris: oīdes
ex opposito
quō ex recti
tudine intē
tiōis habe
at fieri op⁹
bonū
Qui actus
simpliciter
dicēdi sunt.
Qui simplici
mali.

Matth. 7. c

Opti. quo/
rūdā q̄ oī
cūt oēs act⁹
indifferentes

Alioz opti.
q̄ tripliciter
cūt differen
tiam actū

nō bñ fieri. Qd em̄ q̄s inuitus vel necessita-
te facit: nō bñ facit: qz nō bona facit intētio-
ne: vt ait Aug^o sup Jo. Seruiliis inqt timor
nō est in charitate: in q̄ q̄uis credat deo/ nō
tñ in deū: z si bonū fiat/ nō tñ bñ. Ne em̄ in-
uitus bñ facit/ etiā si bonū est qd facit. Ecce
habes q̄ aliq̄s nō bñ facit illud qd bonū est.
Facit q̄ qd bonū est intētiōe nō bona. Ideo
asserūt illi qdā opa esse talia: q̄ sic bona sūt
q̄ mala esse nō pnt q̄cūq̄ mō fiāt: sic ecōuer-
so qdā sic sunt mala vt nō possint esse bona
quacūq̄ ex causa fiāt. Alia autē esse opa q̄ ex
fine vel causa bona sunt vt mala: z ad illa re-
ferūt sanctorū testimonia/ q̄bus ex affectu vt
intētiōe iudiciū opey p̄fari dicūt. Tripti-
tā edūt isti differentiā actū.

Aliter Aug^o sentire videtur qui
dicit opa hominis esse bona vel ma-
la ex intentione et causa: p̄ter que-
dam que p se pctā sunt.

Aug^o **Sz Aug^o euidentissime do-**
cet in libro 5 mendaciū oēs actus fm̄ inten-
tionē z causam iudicādos bonos vt malos:
p̄ter quosdā q̄ ita sunt mali vt nunq̄ possint
esse boni: etiā si bonā videant̄ habere cau-
sam. Interest inqt plurimū: q̄ causa/ q̄ fine/
qua intētiōe qd fiat. Sz ea que constat es-
se pctā nō bonę cause obtētū: nullo quasi
bono fine: nulla velut bona intētiōe faciē-
da sunt. Ea q̄ppe opa hominū si causas ha-
buerit bonas vel malas: nūc sunt bona/ nūc
mala: q̄ nō sunt p seipsa pctā: sicut victū p̄be-
re paupibus/ bonū est si sit causa misericor-
dię cū recta fide: z p̄cubitus p̄iugalis q̄ sit
causa generādi: si ea fide fiat vt gignant̄ re-
generādi. Hęc rursus mala sunt si malas ha-
beāt causas: velut si iactarię causa pascitur
paup̄/ aut lasciuie causa cū vxore p̄cumbit:
aut filij generent̄ nō vt deo/ sed vt diabolo
nutriant̄: cū vero opa ipsa p se pctā sunt: vt
furta/ stupra/ blasphemie: q̄s dicat causis bo-
nis esse faciēda: vel pctā nō esse: vel qd ē ab-
surdus iusta pctā esse. Quis dicat: furemur
diuitibus vt habeamus qd demus pauperi-
bus: aut falsa testimonia p̄feramus: non vt
inde innocētes ledant̄/ sed potius saluent̄.
Duo em̄ bona hic sunt: vt inops aliat̄: z in-
nocēs nō puniat̄. At q̄s dicat adulteriū esse
faciendū: vt p illā cū qua sit homo de morte
liberet̄. Testamēta etiā vera cur nō suppri-
mimus z falsa supponimus: ne hereditates
habeāt q̄ nihil boni agūt: sed hi potius q̄ in-
digētes adiuuāt. Cur nō fiant illa mala p̄-
pter hęc bona: si p̄pter hęc bona nec illa sūt
mala. Cur nō ac imūdis meretricibus quas
ditāt stupratores: rapiat diuitias vir bonus
vt indigētibus eas largiat̄: cū nullū malum

malū sit si p bono fiat. Quis hoc dicat nisi
qui res hūanas moresq̄ conat̄ z leges sub-
uertere. Sz em̄ facinus non dicat̄ recte fieri
posse nec ipone tñ/ verū etiā gloriose: vt in
eo nō timeat supplicii/ sed speret z p̄mūz: si
semel p̄senserimus in malis actibus: nō qd si
at/ sed q̄re fiat esse q̄rendū: vt q̄cūq̄ pro bo-
nis sunt causas: nec ipsa mala esse iudicent̄.
At iusticia merito punit eū qui dicit se sub-
traxisse supflua diuiti vt p̄beret paup̄: z fal-
sariū qui alienū corrūpit testamentū: vt is
esset heres qui faceret elemosynas largas:
tñ illi qui nullas: z eū qui se fecisse adulteri-
um ostēdit: vt p illā cū qua fecit hominē de
morte liberet. Sz diceret aliq̄s: ergo equan-
dus ē fur q̄libet furi q̄ voluntate misericor-
dię furat: quis hoc dixerit? Sed hoz duoz
nō ideo quisq̄ est bonus q̄ peior est vnus?
Peior em̄ ē q̄ p̄cupiscēdo q̄ q̄ miserādo fur-
rat. Sz si furtū omne pctm̄ est: ab omni fur-
to abstinendū est. Quis em̄ dicat esse peccā-
dū/ etiā si aliud sit grauius aliud leuius pec-
catū. Nūc autē q̄rimus q̄s actus pctm̄ sit vel
nō: nō qd grauius sit vel leuius. Intēde le-
ctor p̄positis verbis tota mētis p̄sideratio-
ne: q̄ nō inutilem habēt exercitationē: z di-
nosces q̄s actus sit pctm̄: q̄. s. malaz habeat
causam: nec ille tñ: qz sunt nōnulli actus q̄
z si bonā habeāt causam: tñ pctā sunt vt su-
pra positū est. Ex quo p̄sequi videt̄: qz non
semp ex fine iudicat̄ volūtas siue actio ma-
la: sicut in illis q̄ p se pctā sunt. Illa em̄ cum
quis gesserit p aliq̄ bona causa bonū videt̄
habere finē: nec ex fine volūtas est mala: nec
ex volūtas actio sit mala: sed ex actione vo-
lūtas sit praua. In q̄bus aliq̄ ponūt actum
iudeoz q̄ crucifigēdo christū arbitrabāt se
obsequiū p̄stare deo: qz bonū finē dicūt eos
sibi posuisse. s. dei obsequiū: z tñ volūtatē
eoz z actionē pueriam fore asserunt. De bo-
nis autē nulla sit exceptio in p̄missis verbis
Aug^o. qn̄ ois volūtas bona ex fine sit bona:
z ex fine z volūtas ois actio bona/ bona ē.
Sz nō ois mala volūtas ex fine mala ē: nec
ois mala actio ex fine z volūtas mala ē: et
ois q̄ habet malā causam mala ē: s. nō ois q̄
bonā causam habet bona ē. Ideo qz cū ex af-
fectu dicūt nomē sponi operi: in bonis opi-
bus generaliter vera est hęc regula: s. in ma-
lis excipiunt̄ illa q̄ p se mala sunt. Dia ergo
hois opa fm̄ intētiōe z causaz iudicant̄ bo-
na vel mala: exceptis his q̄ p se mala sunt. i.
q̄ sine p̄uaricatiōe fieri nequeūt.

Quidā dicūt p̄dicta non posse
fieri bono fine. Ca. III d

Que tñ quidā conten-
dūt nunq̄ habere bonam cāz. Qui

Itō tñ q̄re sed
etiā qd fiat at-
tendendū est.

Peior q̄ p̄cu-
piscēdo q̄ q̄
miserando fur-
rat.

Intra ea que
act^o mali sūt q̄
dā ponūt actū
iudeoz.

Libert II

Capitulum I

em aliena furat vt paupibus tribuat: non p bono (vt aiut) furat. Non em bona e aliena paupibus erogare. Qui em de rapina sacri- ficium deo offert: id e facit vt ait auctoritas ac si filium in pfectu patris victimet: vel sacri- cium carnis deo offerat. Abominabilis nem- pe deo est impioy oblatio. Ita etiã z homi- ne p adulteriu a morte liberare malu esse di- cit. Et si em bonu sit homine a morte libe- rare: tñ sic homine liberare: malum fore asse- runt. Ideoq; Aug. in superioribus dicit tēpe- rasse sermonē cauteq; locutus vbi ait: Ea q; pstat esse pctā: nullo qsi bono fine: nulla ve- lut bona intētiōe faciēda. Nō em simplr dixit bono fine z bona intētiōe: sed addi- dit quasi z velut: qz talia nō sūt bono fine z bona intētiōe: sed intētiōe q; videt bona: z fine q; putat bonus: sed nō ē. Nec ideo ac- cepit Aug. ista vt aiut quin causas habeat malas. Sz qz causas habet q; videt bonē: sunt tamen male.

Ista est distinctio. xl. hui⁹ scđi libri: in q; magi postq; egit de pctō actuali in se z quō sit in voluntate sicut in sua radice: incipit agere de vitio ramoy ex radice. pcedēte: id est de vitio opoz existentiu a voluntate. Et tria circa hoc facit. Primo em inquit an actus iudicādi sint boni ex fine. Secō an oēs actus iudicādi sint boni ex fine. Tertio an mali excusant p hoc q; sūt boni finis intētiōe. Primum facit a pncipio vsq; ibi: Sed querit vtrū. Scđm vsq; ibi: Que tñ quidam. Tertium vsq; ad finē distinctionis. Et tñ in generali. In speciali snia magistri stat in tribus pōnibus: q; rum pma est hec. Licet exteriores actus in q; sūt boni ni reputent: tamen moraliter boni vl mali iudicant fin q; ex recta voluntate vel inordinata oriunt. Hāc ppositi- onē magister ponēs dicit: q; licet oēs actus exteriores sint boni in q; sūt: tamen iudicant moraliter boni vl mali fm q; ex bona vel mala intētiōe. pcedūt: ita q; il- li simplr boni vel mali dici debēt q; bonā z rectā habēt causam seu intētiōe. i. ad bonū finē tendūt. Mali vero simplr dici debēt: q; ex puerfa intētiōe. pcedūt: q; pro- bat auctoritate beati Ambro. z p illud euāgelij. Nō pōt arbor bona malos fructus facere: nec econuerso arbor mala bonos fructus facere. Scđa ppositio ē hec. Nō oēs actus humani p bonā voluntatē sunt rectificabiles. Hāc magister pphans querit: Etrū vnūsaliter sit vez q; oēs actus habēt exteriorē maliciam vel bonitatē a vol- untate. Et rñ dēns dicit de hoc esse varias opiniones. Nam quidā contendunt q; oēs actus exteriores sint de se indifferentes: z ergo generaliter capiūt suā bonitatem vel maliciam a voluntate ex qua producunt. Alij vero di- cunt nō omnes fore indifferentes sed aliquos esse de se bo- nos: z illos dicunt nō recipere absolute suam bonitatē a voluntate: z dicūt etiā tales absolute nō posse recipere maliciam suam a voluntate. Aliquos vero ecōuerso in se esse malos dicūt: qui etiā suam maliciam nō habe- ant a voluntate: z tales etiā dicunt suam bonitatē nō posse recipere a voluntate. Aliquos dicunt esse indiffe- rentes: z tales solum sunt qui recipiunt suam maliciam seu bonitatem a voluntate. Tertij aut quibus magister videt consentire: dicūt omnes actus exteriores a volun- tate posse recipere bonitatem vel maliciam: solum illis exceptis qui de se sunt mali: quia tales p voluntatem fieri boni non possunt. Tertia ppositio est hec. Malum pia intētiōe productum nequaq; iudicaf bonum. Hāc ponēs magister dicit actus de se malos nunq; posse ha- bere bonā causā. Ad qd adducit plura exēpla: q; b⁹ con- cludit q; furtū factū vt paupi subueniā: vel rapia facta vt deo offerat: adulteriu ppetratū vt bō a morte liberet:

z alia hmoi: hi acc⁹ licet causas habeat q; videt esse bo- ne: sunt tñ mali. Et tñ in speciali.

An omnis intētiō vel actio eozū qui carēt fide sit mala. Ca. I a

Omneq; inten- **Q**uomodo opus faciat: z fides intētiōe dirigat: nō imerito qri pōt vtrū ois intētiō/ omneq; illoz opus malū sit q; fidē nō habet. Si em fides intētiōe dirigat: z in tētiō bonū opus facit vbi non est fides: nec intētiō bona nec op⁹ bonū esse videt. Qd a quibusdā nō irrōnabiliter astruit: q; dicūt oēs actiōes z volūtates hoīs sine fide malas es- se q; fide habita bonē existunt. Tñ apls ait: Qd qd nō est ex fide pctm est. Qd exponens Aug⁹ ait. Ois infidelū vita pctm est: z ni- hil bonum est sine summo bono: vbi deest agnitio eterne veritatis: falsa virtus est eti- am in optimis morib⁹. Et Iacobus in epla cano. ait: Qui offendit in vno. s. in charita- te: factus ē omnū reus. Qui q; fidē z chari- tatē nō habet: ois eius actio pctm est: qz ad charitatē nō referet. Qd em ad charitatē nō referet (vt sup meminit Aug⁹) nō sit quēad- modū fieri oportet: ideoq; malū ē. Nō q; mā data custodit q; charitate caret: qz sine cha- ritate nullū mandatoz custodit. Tñ Aug⁹ sup eplaz ad Gal. ait. Custoditionē legis di- cit apls: nō inebriari: nō occidere: nō mechari z alia hmoi ad bonos mores ptinetia q; si ne charitate fide z spe impleri nō pōt. Nullū ergo mandatum implet: nullū bonū opus facit: qui fidē z charitatē nō habet. Impossi- bile est em: vt ait apls sine fide aliqd place- re dō. Que ergo sine fide sūt bona nō sunt: qz omne bonū placet deo.

Que pmissē sentētiē obijciūtur ex verbis Augustini.

His autē obijcit qd supra dixit Aug⁹. s. q; in seruili timore: z si bonū si- at nō tñ bñ. Nemo em inuit⁹ bñ facit: etiā si bonū ē qd facit. Hic em dicit bonū fieri: s; nō bñ ab illo q; charitatē nō habet. Qui em ser- uiliter timet: charitate vacu⁹ ē: de q; tñ h dicit: qz bonū facit/ s; nō bñ. Qui etiā sup illū locū ps. Turtur iuuenit sibi niduz vbi reponat pullos suos: dicit q; iudei heretici z pagani opa bona faciūt: qz vestiūt nudos z pascūt paupes z hmoi: s; nō in nido ecclie. i. in fide: z ideo pculcant pulli eoz. Quib⁹ illi rñ dēnt dicētes bona opa appellari hmoi q; sine cha- ritate sūt: nō qz bona sint qñ sic sūt: qd eui- denter sup Aug⁹ docuit: s; qz bona essent si aliter fierent/ q; in suo genere sunt boua: s; ex affectu sūt mala.

Q; nō fiat bo- no sine notat ex verbis Au- gustini

Dist. XLI. r habet. s. c. cum eoz. s. Qualit ex obligare in tētiōis ha- beat fieri op⁹ malū. Quidā di- cunt oēs acti- ones hoīs sine fide ee malas q; in fide bōe sūt Rom. 1. 4. d. Aug⁹ in li. sententiarū prosperi.

Jaco. 2. b. Auctoritas/ rib⁹ munite suā opinio- nem

Q; sine cha- ritate nō cu- stodiantur mā data.

De b. 1. a

Ps. 8. a.

Qualit ad hec illi re- spondent.

Aliozū sentētia de premissa que-
stione q̄ querebatur: si omnis actio
eorū mala ē qui fidē nō habēt.

Determinat
dicta vba
Augustini.

Alij vero q̄ triphariā disti-
ctionē actuū faciūt: opa cūcta q̄ ad nature
subsidiū fiūt/ semp bona esse astruūt. Sed q̄
Aug^o mala eē dicit: si malas habeāt causas
nō ita accipiēdū ē q̄ si ipsa mala sint: s̄ q̄ pec-
cāt z mali sunt q̄ ea malo sine agūt. Itē z il-
lud aliud. s. bonū op^o intētio facit: z intētio/
nē fides dirigit: defminat dicētes ibi bonuz
vocatū qd̄ remūerabile ē ad vitā: nō q̄ illō
sit solū bonū opus: imo etiā alia plura: licet
nō ea rōne q̄ illud/ sint bona. Bonū em̄ mul-
tiplicif accipiūt. s. p̄ vtili: p̄ remūerabili: p̄ si-
gno boni: p̄ specie boni: p̄ licito z alijs for-
te modis. Solaq̄ illa intētio remūerabilis
est ad vitā quā fides dirigit: sed nō illa sola
bona ē vt aiunt. Itā si q̄s iudeus vel malus
christian^o necessitatē primi releuauerit na-
turali pietate ductus/ bonū fecit: z bona fu-
it voluntas qua illud fecit.

Quib^o mo-
dis dicatur
bonum.

Nic pōit quedā Aug^o capla que
retractauit: non q̄si p̄aue dicta: sed
quo sēsu dixerit insinuās. Ca. II. D

Dist hec inuestigari op-
ret qualif intelligendū sit qd̄ Aug^o
ait in li. de vera religioe. Elq̄s adeo
inqt pctm̄ voluntarium malū est vt nullo mō
sit pctm̄ si nō sit voluntariū. hui^o dicti rōnē
Aug^o apiens in lib. retrac. dicit. p̄ōt videri
falsa hec diffinitio: s̄ si diligēter/ discutiat in-
uenit esse verissima: pctm̄ q̄ppe illud cogitā-
dū est qd̄ tātmōdo pctm̄ ē/ nō qd̄ ē etiā pe-
na pcti. s. pctm̄ p̄mi hois qd̄ fuit pctm̄ z cau-
sa pcti: s̄ nō pena. Quis z illa q̄ nō volunta-
ria pctā nō imerito dicunt: q̄ vel a nesciēti-
bus vel a coactis p̄petrant: nō oī mō p̄nt si-
ne voluntate cōmitti: q̄m̄ z ille q̄ peccat igno-
rās/ voluntate vtiq̄ facit: qd̄ cū faciēdum nō
sit: putat esse faciēdū: z ille q̄ p̄cupiscēte ad-
uersus sp̄m̄ carne: nō ea q̄ vult facit: p̄cupi-
scit qd̄ nōlēs: z in eo nō facit qd̄ vult: sed si
vincit p̄cupiscētie p̄sentit volēs: et in eo nō
facit nisi qd̄ vult: z illud qd̄ in puulis est ori-
ginale pctm̄: ex prima hois voluntate mala
cōtractū est. Itā itaq̄ falsum ē qd̄ dixi: vsq̄
adeo pctm̄ voluntariū est zē. Ecce qualiter
accipiendum sit illud. s. vel de primo pecca-
to hominis: vl̄ de omnibus generaliter pec-
catis mortiferis: quoz licet quedam dican-
tur non voluntaria: que scilicet per ignoran-
tiam vel per infirmitates fiunt: eadem tamē
ea rōne possunt dici voluntaria: q̄ sine vo-
luntate non cōmittunt.

Caplm̄
primū.

Retracta-
tio Augul.
geminā cō-
tinēs deter-
minationē.

Aliud caplm̄. Ca. III e

Lij etiā intelligentia

p̄rēda ē qd̄ in li. de duab^o aiab^o edi-
dit inq̄ns. Nusq̄ nisi in voluntate
pctm̄ ē. Qd̄ etiā in li. retrac. plane defminat
dicēs: p̄ōt putari ista falsa esse snia q̄ dixi-
mus. Nusq̄ nisi in voluntate esse pctm̄: cum
apls dicat. Qd̄ nolo h̄ facio zē. S̄z pctm̄ qd̄
nusq̄ ē nisi in voluntate: illud p̄cipue intelli-
gēdū ē: q̄ iusta dānatio cōsecuta est. i. p̄mū
hois pctm̄. In eodē q̄ li. de duab^o aiab^o ali-
ud tradidit cōsideratiōe dignū: ait em̄: Itā
nisi voluntate peccat: ipsamq̄ voluntatē diffi-
nit dicēs: Volūtas ē animi mor^o cogēte nul-
lo ad aliqd̄/ vel nō admittēdū vel adipiscē-
dū. hui^o dicti cāz apiens z intelligētā pan-
dēs in li. retrac. ait. hoc p̄p̄ea dictū est: vt
hac diffinitioe volēs a nolēte discerneret: z
sic ad illos referret intētio: q̄ in paradiso fece-
rūt originē mali nullo cogente peccādo. i. li-
bera voluntate: q̄ z sciētes p̄ p̄ceptū fecerūt:
z ille tētator suavit vt hoc fieret: non coegit.
Itā q̄ nesciēs peccauit: nō incongruēter no-
lēs peccasse dici pōt: q̄uis z ip̄e qd̄ nesciēs
fecit: volēs tñ fec. Ita nec tale pctm̄ sine vo-
luntate esse potuit: s̄ volūtas facti ibi fuit: nō
pcti volūtas: qd̄ tñ factū fuit pctm̄: h̄ em̄ fa-
ctū ē qd̄ fieri nō debuit. Quisquis aut̄ sciēs
peccat: si pōt cogenti ad pctm̄ sine pctō resi-
stere: nec tñ facit/ vtiq̄ volēs peccat: quia q̄
pōt resistere non cogit cedere: q̄ p̄opt̄ pctm̄
sine voluntate esse nō posse verissimū est. Ex
his liquet q̄lit supiora accipiēda sint.

Retractatio
Augustini.

Roma. 7. c

Aliud caplm̄.

Retractatio
Augustini.

Mala voluntas est voluntari-
um peccatum.

Si aut̄ om̄e pctm̄ mortale
voluntariū ē: cū volūtas mala pctm̄ sit mor-
tale: p̄stat ipsam esse voluntariū pctm̄. Quid
em̄ (vt ait Aug^o) tā in voluntate q̄ ipsa volū-
tas sita ē. Volūtas itaq̄ mala recte volūta-
riū dicit̄ pctm̄: q̄ in voluntate p̄sistit. Volū-
tas q̄ppe (vt ait Aug^o) in eodē ē p̄ma causa
peccādi: aut nullū pctm̄ ē p̄ma causa peccā-
di: nec est cui recte iputet̄ pctm̄ nisi peccāti.
Itā q̄ est cui recte iputet̄ nisi voluntati: h̄ aut̄
de pctō actuali z mortali itelligēdū ē. Itēq̄
his v̄bis aliō voluit ostēdere Aug^o vt ip̄e ait
in retracta. nisi quia voluntas est qua pec-
catur z qua recte viuunt.

Aug^o in li. de
libero arbi.

Ista est distinctio. s. hui^o scđi libri: in q̄ maḡ
ōnīa rectitudine z vitio hūanoz actuū
ex p̄te finis ordinātis: facit idē ex p̄te p̄ncipij mouentis.
Et tria facit. Primo inq̄rit an oīs act^o nō recta intētiōe
fact^o sit pctm̄. Scđo an oē pctm̄ debeat dici voluntariū.
Tertio ex p̄dictis: p̄cludit qd̄dā corollariū. Primū vsq̄
ibi: Post hec inuestigari oportet. Scđm vsq̄ ibi: Si aut̄
oē pctm̄. Tertiu vsq̄ ad finē distinctiōis. ¶ In specialē
snia maḡi stat in trib^o p̄pōnib^o: q̄z p̄ma ē hec. Et si nisi
deles q̄nq̄ faciāt bona opa exteriora: nō tñ agunt bñ: z
ideo nō sunt meritoria. Itā maḡi ponēs q̄rit. Cū fides
intētiōne dirigat z act^o tā interior q̄ exterior ab intētiōe

malicia aut bonitate habeat. Atq; q̄ ois act' infidelium q̄ fide nō dirigunt pctm̄ existat. Et arguit pmo q̄ sic. Lū q̄ ap̄ls dicit. De q̄ nō ex fide ē pctm̄ ē. Lū q̄ act' infidelium ad finē q̄ est charitas dei r. primi nō referit. In op̄ positū dō arguit auctoritate bti Aug'. dicitur. Infideles multa bona opa opari. Quā viā magi sequēs dicit infideles multa bona opa opari. f. bona de suo genere licet p̄ talia nō p̄t mereri. Addēs bonū dici multipliciter. Nā aliq̄ bonū dicit illud q̄ ē licitū: r. aliq̄ illud q̄ ē vtile. Aliq̄ dicit illud q̄ ē signū boni: v. q̄ habet specie boni. Aliq̄ dicit illud q̄ ē remunerabile: vel illud q̄ ē remuneratiōe dignū. Primis trib' modis p̄t infideles bonū opari: s̄ q̄to nō nō: eo q̄ carēt fide. Se cūda p̄positio ē hec. Nullū pctm̄ ē demeritorū q̄ nō sit q̄damodo volūtariū. Nāc magi ponēs q̄rit. Atq; q̄ peccatū sit volūtariū. Et dicit q̄ sic. Nā in pctō originali et in pctis ex ignorantia factis: r. in oī pctō actuali seu veniali seu mortali aliq̄ nō volūtas cōcurrit: q̄ affirmat auctoritate bti Aug'. Tertia p̄positio ē hec. Inratū libere r. volūtarie q̄s opat: q̄ etiā ipsa mala volūtas qua peccat pctm̄ noīat. Nāc magi ponens dicit pctm̄ adeo esse volūtariū: q̄ nō solū actus pcti pctm̄ dicit: sed ipsa volūtas etiā qua actualit' peccat pctm̄ appellat: q̄ probat p̄ bti Aug'. Et t̄m in speciali.

Sic d' p̄to omissio. Atq; q̄ nō fuit ad amantissim' 20 q̄ volūtariū p̄batur.

¶ An volūtas et actio mala in eodē homine et circa eandē rē sint vnum peccatum an plura. **Ca. I a**

Distin. XLII et habet. 7. ca. cum eorum. 6. Descendit ad speciales differtias peccati in cōmuni.

Quomodo autem volūtas mala et operatio sint peccatum: quod si solet utrum in eodē homine et circa eandē rē hec duo vnum sint peccatum vel diuersa: ut si quis voluntate furat/ volūtate habuit malā q̄ pctm̄ est r. actū malū q̄ itē pctm̄ ē. hec autē duo diuersa sunt. s. volūtas r. actio. S̄ nunqd̄ diuisa sunt pctā an vnū? Quidā dicūt vnum esse pctm̄: aliq̄ dō dicūt diuersa esse pctā: q̄ cum p̄ter hec duo esse diuersa: aut diuersa duo pctā dicūt: aut duo diuersa nō pctā? Quib' aliq̄ r̄ dēt: hec duo diuersa esse pctā nō plura. Nō em̄ plura pctā sunt: s̄ pctm̄ vnū: q̄ vna p̄uaricatio vel inobediētia in vtroq; admittit/ siue qm̄ vult siue qm̄ agit: r. vn' ē ibi p̄ceptus: s̄ minor cū in volūtate solum peccatum p̄tinēt: maior dō cum voluntati etiā operatio addit: r. ideo maius sit pctm̄: s̄ non plura: cum voluntas operi mancipat.

Opinio cōtra illos q̄ dicunt vnū esse pctm̄.

Responsio

¶ Alia cōtra eosdē oppositio. **b** S̄ adhuc eis dē obicitur. Si vnū t̄m illa duo pctā sunt: cū q̄s voluntate mala p̄cepta deinde opus patrauerit: nō p̄ aliq̄ reus ē nisi p̄ q̄ ante op' rē erat cū adhuc in sola voluntate pctm̄ p̄sistebat. Nullus em̄ reus ē efnē mortis: nisi p̄ pctō: s̄ pctm̄ aliud nō ē admissū actiōe q̄ p̄us admissum erat volūtate. Nō q̄ p̄ aliq̄ alio iste sit dānabil' actu peccādo: q̄ ante fuerat cū sola volūtate delinq̄bat. Ad h̄ etiā r. illi r̄ dēt dicētes: p̄p̄ pctm̄ q̄dē t̄m illū furē reus p̄stitui: q̄uis ei' voluntas r. actio vnum sint pctm̄: p̄ alio t̄m rē fact' est actu peccādo q̄

Responsio

p̄us erat sola volūtate delinq̄ndo: q̄ p̄ actu q̄ est aliud q̄ volūtas: licet nō aliud pctm̄.

¶ Alia aduersus eosdē obiectio. **c** Itē r. adhuc q̄stioni instāt dicētes: hec duo ideo diuersa eē pctā: q̄ diuersoz legis mādatoz p̄uaricatiōe sūt. Alio em̄ mādato legis p̄hibet actio furti. s. nō furaberis: alio furādī volūtas. s. nō occupes rē primi tui. Lū autē hec duo diuisa mādāta sint q̄b' illa duo p̄hibent: patet illa duo diuersas esse p̄uaricatiōes: diuisa igit' pctā. Ad q̄ etiā illi dicūt diuisa q̄dē esse mādāta q̄b' illa duo distinctim p̄hibent: vt Aug' dō cet sup̄ Exodū. Uerū in illo nō obseruat' vna tantuz p̄uaricatio incurrit vnūq; p̄hibet pctm̄: licet duo diuersa illis p̄hibeant'. Sic ecōuerso duo sunt mādāta charitat': q̄bus duo p̄cipiunt diligi: vna t̄m in eis nobis cōmendat' charitas.

Responso

¶ Si peccatū ab aliquo admissum in eo sit quousq; peniteat. **Ca. II d**

Quod reuera solet quiri: cū ab aliq̄ p̄petrato volūtate pctō volūtas id agēdi r. actio trāsierit: non dū t̄m vera habita p̄nia: ut illud pctm̄ vsq; quo peniteat sit in eo? Qd̄ nō esse videt': q̄ volūtas illa q̄ p̄us fuit nō ē neq; actio: q̄ ne q̄ vult illud vel agit qd̄ an voluit r. egit. S̄ nō ē ignorādū pctm̄ duob' modis dici eē in aliq̄ r. trāsire. s. actu et reatu. Actu est in aliq̄ dū ipm̄ qd̄ pctm̄ ē vt actio vel voluntas in peccāte ē. Reatu dō cū p̄ eo siue trāsierit siue assit m̄ēs hoīs polluta ē r. corrupta: tot' q̄ hō supplicijs obligat' p̄petus: nec vnq; ē in aliq̄ pctm̄ actu p̄ter origiale qm̄ sit etiā reat': s̄ ē reatu intelligēdū postq̄ trāsijt actu.

Responso q̄stio nis de certis natia

¶ Quib' modis dicitur in scriptura reatus. **Capitulum III e**

Reatus in scriptura multipliciter accipit'. s. p̄ culpa/ p̄ pena/ p̄ obligatiōe p̄ne t̄p̄alis vel efnē. Si em̄ mortale ē/ obligat nos p̄ne efnē: si veniale/ obligat nos p̄ne t̄p̄ali. Duo em̄ sunt genera pctōz: mortaliū. s. r. venialium. Mortale est p̄ qd̄ hō mortē efnā meret'. Crimen em̄ vt ait Aug' ē qd̄ ē dignū accusatio ne r. dānatiōe. Veniale autē qd̄ hoīez vsq; in reatum p̄petue mortis nō grauat: verū t̄m p̄nam meret' sed facile indulget'.

Quid sit mortale pctm̄ Quid sit veniale pctm̄

¶ De modis peccatorū qui multipliciter assignantur. **Ca. III f**

Quod di autem peccatorum vari- as in scriptura habet distinctiōes in q̄ dicit' pctm̄ duob' modis cō-

Posta dist.

Distinctio XLII Ca. V VI et VII Fol. III

mitti. s. cupiditate et timore: vt Aug^o tradit sup illu locum psal. Incensa igni et suffossa. His em duob^o modis dicit oia pctā mortalia includi. Et incensa ea dicit q̄ ex cupiditate male incendēte oriunt^r. Suffossa x̄o q̄ ex timore male humiliāte pueniūt: qd̄ ē qn̄ qd̄ cupit nō cupiēda/ v^l timet nō timēda. Alibi vero dicit pctm̄ fieri trib^o modis. s. cogitatu verbo et ope. Tū Hiero. sup Ezech. Tria generalia delicta sunt q̄bus humanū subiacet gen^o. Aut em cogitatione/ aut sermone/ aut ope peccam^o. His aliqñ etiā addit q̄rt^o modus. s. consuetudinis: qd̄ in q̄driduano Laçaro significatū ē. Dicit q̄ hō peccare in deū: in se et in primū. In deū cū de deo male sentit vt hereticus: vel q̄ dei sunt vsurpare p̄sumit: indigne p̄cipādo facis: vel qñ nomē dei peierādo p̄ceptibile facit. In primū peccat: cum primū iniuste ledit. In se vero cum sibi et non alij nocet.

Secda distinctio Hiero.

Tertia distinctio

Quomodo differant delictus et peccatum. Caplm V

Uria q̄ appellatio nē habet. Dicit em pctm̄ etiā delictum. Et delictū fortasse est: vt ait Aug^o in q̄stionib^o leuitici: declinare a bono: pctm̄ ē facere malū. Aliud ē em declinare a bono: aliud est facere malū. Pctm̄ ē est p̄p̄ratio mali: delictū desertio boni: qd̄ et ipm ostēdit nomē. Quid eni aliud sonat delictū nisi derelictū: et q̄ delinqt: qd̄ derelinqt nisi bonū. Vel delictū est qd̄ ignorāter fit: pctm̄ qd̄ sciēter cōmittit. Indifferenter tñ et pctm̄ noie delicti: et delictū noie pcti appellat.

De septem principalibus vitis. Capitulū VI

Retea sciēdū ē septē esse vitia capitalia vel p̄ncipalia: vt Grego. sup Exo. ait. s. inanē gloriā/ irā/ inuidiā/ accidiā vel tristitiā/ auariciā/ castimargiā/ luxuriā: q̄ vt ait Joā. Lxxv. significata sunt in septē pplis q̄ terrā p̄missio nis israeli p̄missam tenebāt. De his q̄si septē fontibus cuncte animarū mortifere corruptele emanāt. Et dicunt hec capitalia: qz ex eis oriunt^r oia mala. Nullū eni malum ē qd̄ etiā nō ab aliq̄ hoz originē trahat.

De supbia que est radix omnis mali. Capitulū VII

Supbia tñ oia mala oriunt^r et hec et alia: qz vt ait Grego. Radix cuncti mali ē supbia. De qua dicit. Initium ois pcti est supbia: q̄ est amor p̄p̄ excellētie. Quatuor sunt spēs: vt Grego. ait. Prima ē cū bonum qd̄ habet

Ecc. 10. b De q̄ttuor spēs supbie

quis sibi attribuit. Secda cū credit a deo esse datū: s. tñ p̄ suis meritis. Tertia cū se iactat habere qd̄ nō habet. Quarta cū ceteris despectis singularit̄ vult videri. Merito ḡ radix ois mali dicit^r supbia. huic aut videt^r obuiare qd̄ apls ait. Radix omnium maloz ē cupiditas: qz si radix omnium maloz est cupiditas: ergo supbie. Quō ergo supbia radix est et initium omnis peccati.

De cupiditas est radix omnium maloz. i. Timo. vlt. b

Quo sensu vtrūqz radix dicatur omnium malorum. s. et superbia et cupiditas.

S vtrūqz recte dictū esse intelligit^r: si genera pctoz singuloz nō singulari generē vtrāqz locutiōe includi intelligant^r. Nullū q̄ppe gen^o pcti est qd̄ interdū ex supbia nō pueniat. Nullū etiā qd̄ ex cupiditate aliqñ nō descēdat. Sūt eni nōnulli hominū q̄ ex cupiditate sūt supbi: et aliq̄ ex superbia sūt cupidi. Est eni vt ait Aug^o. hō qui nō esset amator pecunię: nisi p̄b putaret se excellētiorē esse: ideo q̄ vt excellat/ diuitias cupit: tali hōi ex superbia oboriet^r cupiditas. Et ē aliq̄s q̄ nō amaret excellere nisi putaret p̄b diuitias maiores habere. Ideo ḡ excellere laborat qz diuitias h̄e amat. huic i nascit^r supbia. i. amor excellētie ex cupiditate. Patet ḡ qz ex supbia aliqñ cupiditas: et ex cupiditate aliqñ supbia orit^r: et ideo de vtraqz recte dicit^r q̄ sit radix ois mali.

Augustinus

Ista est distinctio. s. hui^o scdi libri: in q̄ adem distinctiōe mag^o ostēso q̄lit^r ex simplici inētitiōe vel volūtate act^o exterior^o habet maliciā vel bonitātē: determinat q̄stiones q̄sdam circa p̄dicta. Et tria circa hoc facit. Primo em inuestigat act^o exterioris cuz pctō cōueniētiā. Secdo ostēdit qualis act^o pcti trāsies relinqt post se quandā reat^o obligationē. Tertio assignat varioz pctoz distinctiōne. Primū facit a p̄ncipio distinctiōis vsqz ibi: p̄terea q̄ri solet. Scdm vsqz ibi: Modū aut pctoz. Tertiu vsqz ad finē distinctiōis. In speciali snia mag^o stat in trib^o p̄p̄nibus: qz p̄ma est hec. Quis volūtas et act^o exterior^o sunt duo act^o distincti realiter: vno tñ nūero s̄formitate v^l disc̄formitate boni v^l mali dicunt^r moralit̄. Hāc em p̄p̄ositionē mag^o ponēs q̄rit. Atz volūtas mala interior^o et operatio mala exterior^o sint duo pctā vel vñū. Et rñdēs dicit: qz qdā dixerunt qz sint n̄st vñū pctm̄. Alij dicūt qz sint diuersa pctā: qz suam opinionē s̄ p̄mā trib^o rōnib^o p̄bat. Primo sic. Volūtas interior^o et act^o exterior^o sunt diuersa: aut ḡ sunt diuersa pctā: aut diuersa nō pctā s̄z nō sunt nō pctā: qz vtrūqz est pctm̄: ḡ diuersa sunt pctā. Et rñdet mag^o p̄mā opinionē saluās dicēs: qz licet sint duo actus: sunt tñ vñū peccatū: qz abo vñū p̄ceptū faciūt. Secdo sic. Si illi duo act^o sint tñ vñū peccatū et nō diuersa: igit nō magis debent puniri q̄ peccat^r actu exteriori et interiori simul q̄ q̄ peccat^r int̄iori tñ: qd̄ ē incōueniēs. Abi mag^o rñdēs dicit qz q̄ peccat^r abo actib^o simul: plus puni^t q̄ q̄ peccat^r int̄iori tñ: nō ideo qz illi duo actus sint pctā diuersa: sed ideo: qz ex plurib^o factū est peccatū. Tertio sic. Diuersis mādatis p̄hibet^r act^o et volūtas interior^o et act^o exterior^o: ergo sunt diuersa pctā. Et rñdens mag^o dicit ex diuersitate mādatorū qd̄ illi duo act^o p̄hibent non posse argui qz sint diuersa pctā: qz sicut vna charitas dei et p̄mi diuersis mādatis p̄cipit: sic etiā diuersi act^o vñū pctm̄ faciētēs diuersis mādatis p̄hiberi p̄s̄: abiqz hoc qz sint diuersa pctā. Secda p̄positio est hec. Nā p̄ pctm̄ sua

Liber II Capitulum I II et III

pulchritudine destituta: post transitu interiorum et exteriorum actuum manet corrupta et polluta. Hanc enim positionem magister perbas dicit. Utrum expleto et transiente actu tam interiori quam exteriori remaneat peccatum. i. reat' culpe in homine. Et arguit quod non: quia voluntas illa mala pacto actu viciofo non est: neque act' exterior: neque homo vult postea quod ante voluit: neque agit quod antea egit. Et r'ndet mag' quod non sit dubitandum quoniam peccatum transiat actu: licet tamen maneat reat'. i. obliget homines ad penam sive eternam sive temporalem. Tertio positione est hec. Peccatum secundum quod copatione ad diuersa varie accipitur diuersimode distinguitur. Hanc positionem magister ponens dicit: quod peccatum diuiditur secundum ad eius radicem in duo: quod per beatum Augustinum dicitur super illud psalmi. Inmensa igni et suffossa terra. quod ex duobus peccatis. scilicet ex cupiditate male incedere: et ex timore male humiliare: ad quod duo omnia peccata mortalia reducuntur. Hanc omnia peccata aut appetit non appetenda: aut timet non timenda. Alio modo diuiditur peccatum secundum ad eius actum: sic per beatum Hieronymum super Ezechiel dicitur: quod triplex est peccatum: aut cogitatio: aut locutio: aut ope. Et tribus his modis addit beatus Hieronymus. quod tunc. scilicet aut consuetudine. Tertio diuiditur peccatum quod ad eius obiecta: secundum quod dicitur consuevit quod peccat quicquid in deum: ut cum aliquis male sentit de deo per heresim vel in alijs que deus sunt: quicquid in proximum: ut cum in se vel in suis iniuste ledit: quicquid tamen in seipsum: ut cum sebi et non alteri nocet. Quarto diuiditur peccatum quod ad nomen quo nominatur: quod dicitur peccatum secundum beatum Augustinum. ratione male actionis: vel quod sciens committit. Delictum vero dicitur ratione de relictionis boni: quod in quolibet peccato bonum deserit et malum operatur: vel etiam quod ignorans committit. Istis enim premissis magister enumerat septem peccata mortalia capitalia: ideo sic dicitur: quod omnia alia cetera peccata ex istis septem peccatis mortalibus oriuntur: que significant per septem genes que deus expulit per filios israel de terra promissionis. Et tamen in speciali.

De peccato in spiritu sancto quod dicitur etiam peccatum ad mortem.

Capitulum I

Super preterea quod dicitur

Quidam peccati genus ceteris grauius et abominabilius quod dicitur peccatum in spiritu sancto: de quo in euangelio veritas ait: Qui peccauerit in spiritu sancto: non remittetur ei neque in futuro. Et Iohannes in epistola canonica. Est peccatum ad mortem: non pro eo dico ut quis oret. Qui enim peccat in patre remittetur ei: et quod peccat in filium remittetur ei: quod autem blasphemauerit in spiritu sancto: non remittetur ei: neque hic neque in futuro. Sed quare quod dicitur illud peccatum in spiritu sancto vel ad mortem. Quidam dicunt illud peccatum esse desperationis vel obstinationis. Obstinatione est indurata mentis in malicia pertinacia per quam homo fit impenitens. Desperatio est quod quis diffidit penitentiam de bonitate dei: estimans suam maliciam diuine bonitatem magnitudinem excedere: sic cayn qui dixit. Maior est iniustitia mea quam ut veniam merear. Utrumque vero dicitur peccatum in spiritu sancto: quia spiritus sanctus est amor patris et filii: et benignitas que se inuicem et nos diligunt: que tanta est cuius finis non est. Recte ergo in spiritu sancto delinquere dicitur: quod sua malicia dei bonitatem superare putat: et ideo penitentiam non assumunt: et que iniustitiam tantam pertinaciter in mente haberet: ut eam nunquam relinquere propo-natur: et ad bonitatem spiritus sancti nunquam redire: patientia dei abuteretur: et de misericordia dei nimis presumeret: quod placet malicia propter se: sic peris bonitas.

Distin. XLIII et habet. 4. ca. cum eorum. 6. De vno peccato speciali quod est magis graue et abominabile quod est peccatum in spiritu sancto. Luce. 12. b. 1. Jo. 5. d

Quid sit illud peccatum.

Sec. 4. b

nitias. Isti nimia pertinacia et presumptio peccat: autumantes deum non esse iustum. Illi desperatione deum non bonum existimant: tollentes in h turbulentiissimo iniquitatum mari portum diuine iusticie: que se recipiant fluctuantes. Atque ipsa desperatione addunt peccata peccatis: dicentes misericordiam nullam esse: et quod super peccatores necessaria damnatio debet.

Utrum omnis obstinatio sit peccatum in spiritu sancto. La. II b

Ad quare utrumque omnis obstinatio mentis in malicia obdurata: Quisq; desperatio sit peccatum in spiritu sancto.

Quisq; desperatio sit peccatum in spiritu sancto. Quidam dicunt omnes obstinatione et omnes desperatione esse peccatum in spiritu sancto. Sed si est: aliquando illud peccatum remittitur: quia multi etiam obstinatissimi et desperatissimi conuertuntur: ut Augustinus ait super illud locum psalmi. Conuertam in profundum maris. i. eos qui erant desperatissimi. Et ibi: Abittit crystallum suum sicut buccellas. i. obstinatos facit aliorum doctores. Taliu conuersio ibi etiam euidenter ostendit ubi ait. Qui educit vincos in fortitudine: sicut et eos qui exasperat: qui habitant in sepulchris. Secundum istos illud peccatum dicitur irremissibile: non quoniam aliquando remittatur: sed quia vix et raro et difficulte dimittitur. Non enim soluit crystallus nisi vehementi spiritus impetu. Alij vero tradunt non qualibet obstinatione vel desperatione appellari peccatum in spiritu sancto: sed illam tamen quam comitatur impenitentia: que etiam impenitentia dicitur esse peccatum in spiritu sancto. Sed quia Augustinus dicit impenitentia esse peccatum in spiritu sancto: cum sic obstinat' est aliquid ut non peniteat: discuti oportet an aliud sit obstinatio/aliud impenitentia sit in eo peccatum an idem sit diuisis modis commissum. Secundum istos peccatum illud dicitur irremissibile: eo quod nunquam dimittatur. Ubi Augustinus etiam dicit: quod si solus peccatum venia mereri non potest. Et Hieronymus quod talis peccans digne penitere non potest. Et ideo recte ideo dicitur ut non pro eo oret quis: quia sic peccat: orationibus ecclesie huius vel in futuro iuari non potest/his cor induratum tanquam lapis: sicut dicitur diabolo legitur. Post hanc vitam que valde mali sunt: meritum ecclesie iuari non possunt.

Qualiter accipitur peccatum in spiritu sancto. Cap. III c

Super etiam alia huius peccati assignatio.

Hoc enim peccatum Augustinus assignat in libro de sermone domini in monasterio. Peccatum ad mortem est cum post agnitionem dei per gratiam christi oppugnat aliquis fratritatem: et aduersus ipsam gratiam que reconciliat' est deo iudicium facit agitatur: quod fortasse est peccare in spiritu sancto: quod peccatum dicitur non remitti: non quia non sit ignoscendum peccatum si peniteat: sed quia tanta est labels peccati illius ut de-

Aug. de serm. domini.

Opinio de runda.

Ps. 67. c.

Ps. 147. b.

Ps. 67. b.

Alloq. in la.

Hiero. sup. Dan. 11.

Augustinus.

precādi hūilitatē subire nō possit: etiā si pec-
 catū suū mala p̄scia agnoscere ⁊ renunciare
 cogat: vt Judas cū dixit/peccauit:facili⁹ de
 sperās cucurrit ad laqueū q̄s humilitate ve-
 niā peteret: qd̄ p̄pter magnitudinē pcti iam
 ex damnatione pcti tales habere credendū
 est. Ecce q̄dā assignatio pcti in sp̄m̄sctū vt
 ad mortē hic posita ē: qua illud pctm̄ eē tra-
 dit opugnatio fraternitatē post agnitionē
 et inuidētia gr̄e post recōciliationē: qd̄ sp̄s
 q̄dā obstinationis intelligi pōt. Illā tñ dif-
 finitionē Aug⁹ i li. retrac. rememorās/aliqd̄
 adūciendū ibi fore: nec asserendo se dixisse:
 aperit ita dicēs. Qd̄ quidē nō p̄firmat: qm̄
 h̄ putare me dixi. Sed tñ addēdū fuit: si in
 hac scelerata mētē pueritate finierit hāc vi-
 tā: qm̄ de q̄cūq̄ pessimo i hac vita p̄stituto
 nō est desperandū: nec p̄ illo ip̄rudētē orat̄
 de quo nō desperat. Ihs verbis insinuatur
 pctm̄ p̄missa diffinitioe desc̄ptū: tūc solū de
 bere dici ad mortē vel in sp̄m̄sanctū: cū nō
 h̄z comitē p̄niaz: nec de aliq̄ pctōre despan-
 dū ē i hac vita: ⁊ iō p̄ oi esse orādū: vñ illud
 1. Jo. 5. d. Jo. Nō p̄ eo dico vt q̄s orat: sic accipiendū
 videt̄: vt p̄ aliq̄ peccāte ad mortē vel i sp̄m̄
 sanctū postq̄ finierit hanc vitā nō oremus.
 Dū aut̄ in hac vita est: nec pctm̄ illi iudica-
 re/ nec de illo despare: s̄ p̄ illo orare debem⁹
 Cū Aug⁹ de verbis dñi de impenitētia q̄ ē
 blasphemā in sp̄m̄sanctū sic ait. Ista ipe-
 nitētia vel cor impenitēs/ q̄s diu q̄s in hac
 carne viuūt nō pōt iudicari. De nullo em̄ de
 sperādū ē q̄s diu ad p̄niaz patiētia dei addu-
 cit. Pagan⁹ ē hodie: iude⁹ infidel⁹ est hodie:
 hereticus ē hodie: schismatic⁹ ē hodie: qd̄ si
 cras amplectat̄ catholicā fidē: ⁊ sequat̄ ca-
 tholicā veritatē. Quid si isti q̄s in quocūq̄
 genere erroris notas: ⁊ tanq̄ desperatissimos
 dānas: anq̄s finiat̄ istā vitā agāt penitētia: ⁊
 inueniunt verā requiē ⁊ vitā in futuro. No-
 lite ergo an̄ t̄ps iudicare quēq̄. Ex his ostē-
 dit̄ singulis pctōribus in hac vita esse oran-
 dū: nec de aliquo esse diffidendū: qz p̄uerti
 pōt dū in hac vita est: qz nō pōt sciri de aliq̄
 vtrū peccauerit ad mortē vel in sp̄m̄sctm̄/
 nisi ab hac vita discesserit: nisi forte alicui p̄
 sp̄m̄sanctū mirabiliter reuelatū fuerit. Ex
 p̄dictis aliquatenus capi potest/ quō accipi-
 atur peccatū in sp̄m̄sanctū. s. inuidētia gra-
 tiē fraternitatē impenitētē opugnās: que
 vtiq̄ obstinatio esse videt̄: ⁊ om̄is impeni-
 tētis obstinatio atq̄ desperatio. Morandū
 vō est/ qz nō ois qui nō penitet impenitēs di-
 ci pōt: qz impenitētia p̄prie obstinati est: vt
 quidā volunt etiā desperati.

Alia assignatio peccati in spiritū
 sanctum. Capitulū III

DE hoc quoqz pctō in

sp̄m̄sctm̄ Amb. i li. de sp̄sctō disse
 rēs/ diffinitā assignationē tradit di-
 cēs: Cur dñs dixerit: Qui blasphemauerit i
 filiū hoīs remittet̄ ei: Qui aut̄ blasphema-
 uerit i sp̄m̄sctm̄: neq̄ hic neq̄ i futuro remit-
 tet̄ ei: diligētē aduerte: nūquid alia ē offen-
 sio filij/ alia sp̄scti. Sicut vna dignitas sic
 vna iuria. Sed si q̄s corp̄is specie decept⁹:
 hūani remissi⁹ aliqd̄ sentit de Christi carne
 q̄s dignū est/ habet culpā: nō ē tñ exclusus a
 venia. Si q̄s vō sc̄tisp̄s dignitatē/ maiesta-
 tē ⁊ ptatē abneget sempiternā: ⁊ putet nō in
 sp̄u dei ei⁹i demonia sed in Beelzebub: nō
 pōt ibi esse exhortatio veniē/ vbi sacrilegij
 plenitudo ē. Satis hic apte explicat̄/ qd̄ sit
 pctm̄ i sp̄m̄sctū. Qd̄ illi Aug. desc̄ptioni
 p̄gruere videt̄ q̄ illud pctm̄ dicit̄ eē inuidē-
 tia gr̄e opugnās fraternitatē. Qui em̄ post
 cognitionē veritatē sc̄tisp̄s veritatē negat
 eiusq̄ opa dicit̄ esse Beelzebub: ptati/ boni-
 tati ⁊ gr̄e dei inuidere nō dubitat̄. Nō itaqz
 distinctio illa verborū sic accipiēda ē quasi
 triū p̄sonaz diuise sint offense: s̄ ibi pctōrū
 genera distincta sūt. Pctm̄ em̄ i patrē id in-
 telligit̄ qd̄ sit p̄ infirmitatē: qz patri sc̄ptura
 frequētē attribuit potentā. Pctm̄ in filiū
 quod sit p̄ ignorantia: qz sapia filio attribui-
 tur. Tertiu⁹ expo sitū ē. Qui q̄ peccat p̄ infir-
 mitatē vel p̄ ignorantia/ facile veniā adipi-
 sci: s̄ nō ille q̄ peccat in sp̄m̄sanctū. Cū aut̄
 vna sit potētia/ sapia/ bonitas triū: q̄re p̄ri-
 potētia/ filio sapia/ sp̄m̄sancto bonitas sepi-
 us assignet: superius dictum est.

Ista est
 quodā pctō ceteris grauior in sp̄ali. s. i sp̄m̄sanctū. Et
 tria facit. Nā p̄mo p̄ponit grauitatē ⁊ illi remissionem.
 Secdo asserit variā ip̄si desc̄ptionē. Tertio remouet q̄n-
 dā dubitationē incidentē. Primū facit a p̄nci. vsq̄ ibi:
 Sed querit̄ qd̄ sit. Secm̄ vsq̄ ibi: Diligētē aduerten-
 dū. Tertiu⁹ vsq̄ ad finē distm̄. Et tñ in generali. In
 sp̄ali vō sn̄a magistri stat in trib⁹ p̄pōnib⁹: quaz p̄ri-
 ma ē hec. Peccatū in sp̄m̄sctm̄ oim̄ pctōz grauiissimū
 dicit̄: qz neq̄ hic neq̄ in futuro seculo remittit̄. Hāc ma-
 gister probat p̄mo p̄ dictū christi i euāgelio. s. Qui pec-
 cat in sp̄m̄sctm̄: nō remittet̄ ei neq̄ hic neq̄ in futuro.
 Secdo p̄ illud Jo. iij. dicit̄: qd̄ peccat in patrē vel in fi-
 liū remissionē pene recipiet: sed nō q̄ blasphemauerit in
 sp̄m̄sctm̄: qz illud pctm̄ est ad mortē: ⁊ p̄ illo nō est oran-
 dū. Secda p̄pō est. In sp̄m̄sctm̄ peccare est ex p̄posito
 vilia ad salutē refutare/ vel supernā gratā oppugnare
 vel sciētē sp̄m̄sctm̄ blasphemare. Hāc maḡ insinuat̄ q̄
 rit: qd̄ sit pctm̄ in sp̄m̄sctm̄/ ponēs triplicē ei⁹ desc̄ptionē
 Prima est qz pctm̄ in sp̄m̄sctm̄ sit obstinatio. i. obdura-
 tio in malicia: p̄ quā p̄tēnēt diuina iusticia. Despatio est
 diffidentia bonitatis diuine: p̄ quā spernēt dei bonitas
 ⁊ misericōdia. Unde querit̄ incidentaliter. Vtrū ois obstina-
 tio ⁊ despatio sit pctm̄ in sp̄m̄sanctū. Et r̄s dēs dicit̄ ali-
 quas fuisse op̄inidēs qz sic. Sed qz multi obstinati ⁊ de-
 sperati p̄uertunt̄: ideo illi cōter dicit̄: qz pctm̄ in sp̄m̄sctū
 nō sit simplr̄ irremissibile: sed ideo qz difficulē remit-
 tit̄. Alios vō dicit̄ fuisse op̄inatos: qz nō ois obstinatio
 vel despatio sit pctm̄ in sp̄m̄sanctū: sed tñ illa quā p̄co-

Liber II Capitulum I et II

mitat finalis impenitentia. Et illi etiā dicit tale peccatū simplr esse irremissibile. Secda descriptio pcti in spūsan- ctū est: q̄ sit inuidētia seu oppugnātia fraterne r supne gr̄e: q̄ iō nō dicit remitti: qz talit̄ delinquentes: humilita- tē pctēdi veniā subire nō p̄t. Et subdit: q̄ talis inuidē- tia seu oppugnātia nō est pctū in spūsanctū nisi cū finali impenitentia. Et videt̄ mgr̄ hic accipe finalē impenitentia nō solū. put negat actū penitēdi: s̄ etiā p̄positū. Tertia assignatio pcti i spūsanctū ē: q̄ sit pctū i bonitatē et x̄- tate spūsancti cōmissū: quā ponit mgr̄ ex x̄bis Ambro. Tertia p̄pō est hec. Pctū qd̄ i spūsanctū cōmittit̄ d̄- sic: nō q̄ abiq̄ offēsiōe aliaz diuinaz psonaz. s̄ p̄tis r filij cōmittit̄. Hāc mgr̄ ponēs dicit diligēter eē aduertē- dū: q̄ cū d̄r aliq̄ pctū i spūsanctū cōmittit̄: nō eē sic itel- ligēdū q̄ sit aliq̄ offēsiō qua offēdit̄ spūsanctū: et alia qua offēdunt̄ alie p̄sone: imo offēsiō vni⁹ ē offēsiō oim̄. Sed qz i sacra sc̄ptura p̄i attribuit̄ potētia: iō pctū qd̄ cōmittit̄ ex infirmitate dicit̄ fieri i patrē. Filio x̄o sapi- entia: iō pctā q̄ cōmittunt̄ ex ignorātia dicit̄ fieri i fili- um. Spūsanctō bonitas seu clementia: iō pctā cōmissa ex malicia dicit̄ fieri i spūsanctū: attamē p̄sone simul quolibet hoz offēdunt̄. Et tantū in speciali.

De potētia peccādi ansit homini a diabolo vel a deo. Ca. I a

Est predicta

Dist. XLIII habet. 2. cap. cum. s. Si habeat or- tū potētia pec- candi. Opt. q̄rundā q̄ sit a deo: s̄ falsa p̄ simile. Hō ad probā- dū q̄ bonavo- luntas nō sit hōi nisi ex dō. Aug⁹ in li. de fide ad Petr⁹

Dōs consideratione dignū occurrit: vtrū peccādi potētia sit nobis a deo vel a nobis: Putat̄ qdā potētia recte agēdi nobis esse a deo: poten- tia x̄o peccādi nō a deo: sed a nob vel a dia- bolo esse: sicut mala voluntas nō a deo no- bis est: sed a nobis r a diabolo: bona autē a deo tm̄ nobis est. Bone nāq̄ volūtat̄ r co- gitationis inuitū nō homini ex seip̄o nasci- sed diuinit̄ parari r tribui in eo de⁹ euiden- ter ostēdit̄: qz nec diabolus nec aliq̄s ange- loz eius (ex quo in hāc caliginē sunt detru- si) bonā potuit vel poterit resumere volūta- tē: qz si possibile foret vt hūana natura post q̄ a deo diuersa bonitatē pdidit volūtat̄is ex seipsa rursus eā habere potuisset: multo possibilis hoc natura haberet angelica: que quātomin⁹ grauaf̄ terreni corpis p̄dere: tā- to magis hac esset p̄dita facultate. Nō ḡ hō vel angel⁹ a se volūtatē bonā habere p̄t sed malā. Sitr̄ r de potētia inquit̄ p̄ simili tudinē voluntatis boni vel mali: differētes q̄ illa sit a deo: nō ista.

Auctoritatib⁹ astruit potētia pec- candi esse a deo. b

Sz plurib⁹ sc̄toz testimo- nijs idubitāter mōstrat̄: q̄ ptās mali a deo

Ro. 13. a. ē a q̄ ē ois ptās. Ait em̄ apls. Nō ē ptās nisi a deo. Qd̄ nō de ptāte boni tm̄ s̄ r mali in- telligi op̄o: tet. Lū pilato etiā veritas dicat. Jo. 19. b. Nō haberes i me ptāte nisi datū eēt tibi de/ Aug⁹ sup sup. Malicia nēpe hoim̄ (vt ait Aug⁹) cupi- p̄s. 85. ditatē nocēdi p̄ se h̄z: ptāte aut̄ si ille nō dat nō h̄z. Ideo qz diabolus anteq̄ aliq̄d tolle- Job. 1. b. ret iob dicebat dño. Abitte manū tuā. i. da

ē a q̄ ē ois ptās. Ait em̄ apls. Nō ē ptās nisi a deo. Qd̄ nō de ptāte boni tm̄ s̄ r mali in- telligi op̄o: tet. Lū pilato etiā veritas dicat. Jo. 19. b. Nō haberes i me ptāte nisi datū eēt tibi de/ Aug⁹ sup sup. Malicia nēpe hoim̄ (vt ait Aug⁹) cupi- p̄s. 85. ditatē nocēdi p̄ se h̄z: ptāte aut̄ si ille nō dat nō h̄z. Ideo qz diabolus anteq̄ aliq̄d tolle- Job. 1. b. ret iob dicebat dño. Abitte manū tuā. i. da

potestati: qz etiā nocentiū potestas nō ē ni- si a deo: sicut sapiētia ait. Per me reges re- gnāt: r tyrāni p̄ me terrā tenēt. Cū Job de dño ait. Qui facit regnare hypo critā ppter pctā populi. Et de p̄lo Isrl̄ dicit deus. De- di eis regē in ira mea. Hoc ēd̄ em̄ volūtas p̄t esse ab hoie oino: ptās aut̄ non est nisi a deo: et h̄ abdita aptaq̄ iusticia. Nā p̄ ptāte diabolo datā iustos de⁹ facit suos. De h̄ eti- am Grego. i moral. ait. Tumoris elatio: nō ptātis ordo in crimine est. Potētia deus tri- buit: elationē x̄o potētie malicia nostrē mē- tis inuenit. Tollam⁹ ergo qd̄ de nostro ē: qz nō potentia iusta: sed actio praua damna. His auctoritatib⁹ alijsq̄ pluribus euidenter ostēdit̄: q̄ nō ē ptās boni vl̄ mali cuiq̄q̄ ni- si a deo equo: et si te lateat equitas.

Aug. sup. Sen. p̄ci. 8. b. Job. 34. d. De. 13. c.

Gregorius

An aliquando resistendū sit po- testati. Capitulum II

Incipitur questio nō

Detrāsilienda silentio. Dicit̄ em̄ su- pra: q̄ potestas peccādi vel nocen- di nō est homi vel diabolo nisi a deo. Apl̄s aut̄ dicit: q̄ qui potestati resistit dei ordina- tioni resistit. Lū ergo diabolo sit ptās mali dei ordinatione: et potestati nō esse resistē- dū videt̄. Sed sciendū est Apl̄m ibi loq̄ de seculari ptāte. s̄ rege r principe: r hmōi: qui- bus nō est resistendū in his que iubet deus eis exhiberi: sc̄z in tributis et hmōi. Si vero princeps aliquis vel diabolus aliq̄d iusse- rit vel suaserit cōtra deū: tūc resistendū est. Cū Aug⁹ determinās qualiter resistēdū sit potestati: in lib. de natura boni ait. Si ali- qd̄ iubeat ptās quod nō debeas facere: hic sane cōtemne ptāte timēdo maiorē potesta- tē. Ipsos humanarū reruz gradus aduerte. Si quid iusserit p̄curator: nūquid faciēdū est: si contra p̄consulē iubeat. Rursus si qd̄ ipse p̄consul iubeat: r aliud iubeat impera- tor: nūquid dubitat̄ illo contempto illi esse seruiendū. Ergo si aliud impator: aliud iu- beat deus: cōtempto illo obtēperandū est deo. Potestati ergo diaboli vel hois tunc resistimus: cū aliquid cōtra deū suggestent in quo dei ordinationi nō resistimus: s̄ ob- temperamus. Sic em̄ deus p̄cepit: vt in ma- lis nulli potestati obediamus. Jā nunc his intelligendis atq̄ pertractādis que ad ver- bi incarnati mysteriū pertinēt: integra mē- tis cōsideratione intendamus: vt de ines- fabilibus vel modicū aliquid fari deo reue- lante valeamus.

Ro. 13. a.

De aliq̄i res- stēdū ē ptāti

Ista ē dist. plūij. r vltia bul⁹ sc̄di li. in q̄ mgr̄ post q̄ d̄m̄iauit̄ d̄ pctō q̄tm̄ ad ip̄i actū agit de potētia peccādi. Et tria facit. Nā p̄mo recitat opinio nē falsā q̄rudā. Secdo d̄m̄iat̄ x̄itatē. Tertio remouet

Incidentē dubitationē. Prīmū facit a pnci. dist. vsqz ibi: Sz plib' scōz. Scdm vsqz ibi: dicit oris qd. Tertū vsqz ad finē dicit. In spūli inia mgti stat i trib' ppōnib'. Qz pma ē hec. Quāuis fm antiq̄s a deo sit ois ptās in q̄tū ē potētia opandi: nō tū ē ab eo in q̄tū potētia peccādi. Hāc mgti ponēs qrit. Atz potētia peccādi sit a deo Et rñ det q̄sdā opinatos fuisse: q potētia peccādi nō sit a deo: sz q bona r recta volūtas tū iest' nob a deo: ma la ar volūtas a nobismetipsi sz a diabolo: sic peccādi potētia nō iest' nob a deo: sz a nobismetipsi r diabolo. Ande mgti tenēs oppositū dicit: q ois ptās iest' peccādi sit a deo. Et h' pfirmat auctib' scōz. ¶ Scda ppō est hec. Verisiml' ē oēm potētia ē a deo: nō solū bñ opandi: sed etiā potētia peccādi. Hec ppō patet p auctes q̄s mgti al' legat p sua opinioe. ¶ Tertia ppō ē hec. Quāuis ptāti bñ admistrāte sit sp fm regulā sacre sc̄pture obediēdū: abusui tū ei' fm rectā rōnē ē q̄qz resistēdū. Hāc em ppōnē mgti ponēs qrit. Atz q̄libet resistēs ptāti sp peccet: cū ois ptās sit a deo. Et rñ dēs dicit: q sp obediēdū ē ptāti: nisi h' deū aliqd p̄cipiat: ita tū q̄si diuerse ptātes diuerfa p̄ciperēt: supiori obediēdū ē: et iō null' inferior deo: debet p̄cipere aliqd qd sit h' deū: qd si fecerit subditus nō tenet sibi obedire. Ultimo. s. cōtinuādo dicta dicit: dicit: q in sequenti libro: videlicet tertio: dicitū sit de his q quidē ad xbi inxarnati spectāt mysteriū rē.

Explicit liber secūd' de rerū creatiōe et formatiōe/ corporaliū et spūaliū / et alijs plurib' ad eam pertinētibus.

Incipiunt Rubricę Tertij libri Sententiarum.

- Distinctio. 1.** Quare filius carnē assumpsit/ non pater vel spiritus sanctus.
Utrū pater v' spū sanctus potuerit incarnari.
An fili' qui tū carnē accepit: aliqd fecerit quod non pater vel spū sanctus.
- Di. 2.** Quare totā humanā naturam accepit: r quid nomine nature intelligitur.
De vnione verbi et carnis mediāte anima.
Q simul assūpsit animā et carnē verbum: neqz caro prius est concepta q̄ assumpta.
- Di. 3.** De carne assumpta qualis ante fuerit.
Q nullus ē sine pctō hic/ excepta virgine.
Quare christus nō fuit decimat' i Abraā si/ Quare caro Christi non dicta (cut Leui. est peccatrix/ sed similis.
- Di. 4.** Quare spū sancto tribuat' incarnatio: cū sit Quare dicatur Christus (opus trinitatis. pceptus r natus de spiritu sancto.
Quare ap'ls dic' christū factū: quē nos fate
- Di. 5.** Si psona v' natura psonā v' (mur natū. naturā assūpsit: r si natura dei sit icarnata
An diuina natura debeat dici caro facta.
Quare nō accepit psonā hois cū assumpsit rit hominē: quod quidā pbare nituntur.
- Di. 6.** De itelligētia hāz locutionū: de' ē hō: de us factus ē hō rē. vbi tres sentētiās ponit.
Prima ē eorū q dicūt i incarnatiōe hominē quēdā ex aia r carne pstitūtū: et illū hoiez esse factū deū/ r deū illū hominē: r auctozitates quibus ita esse asserunt/ ponit.

Scda ē eorū q dicūt hoiez illū ex tribus sub/ stātijs vel duab' naturis p̄stare: r hunc fa/ tentur vnā esse psonā an incarnationē sim/ plicē tū/ s in incarnatione cōpositā: et au/ ctoritates quibus se muniunt/ pponit.

Tertia ē eorū q nō solū psonā ex natur' cō/ positā negāt/ s etiā aliquē hoiez v' aliquā s̄bam ibi ex aia r carne cōpositā diffitēt: et sic duo illa. s. carnē r aiaz x̄bo vnita dicūt: vt nō ex illis aliq̄ s̄ba vel psona cōponerēt: sed illis duob' velut indumēto de' vestire tur: vt mortalib' oculis appareret/ qui rati onē incarnationis fm habitū accipiunt.

Deinde auctes iducit qd' hec s̄ba roborat

Quattuor species habitus distinguunt. Di. 7.

Deinde q singul' sentētijs aduersari vident

Ex q sensu dicit' christ' p̄destinat'. (ponit.

Q non debet dici homo dominicus.

An diuina natura debeat dici nata d' x̄gie. Di. 8.

De gemina natuitate christi qbus nat' est.

De adoratiōe exhibēda hūanitati christi Di. 9.

An christus fm q hō sit adoptiu' filius. Di. 10.

An psona vel natura p̄destinata sit.

Utrum Christus sit creatus vel factus. Di. 11.

De perfidia r pena Arrij.

An homo ille semp fuerit. (genere Adē. Di. 12.

An de' aliū sumere potuerit v' aliūde q̄ de

Si hō ille potuerit peccare/ v' nō esse deus.

Si de' potuerit assumē hoiez i sexu mliebri

De sapiētia r ḡa christi hois: an i eis p̄si Di. 13.

Si anima christi habuit (cere potuerit. Di. 14.

sapiētiā parē cū deo: r si oia scit que deus.

Quare de' nō dedit illi aie potētiā oim vt

De hois defectib' q̄s assūpsit ch̄s (sciaz Di. 15.

De ppassiōe r passiōe timoris vel tristitię.

De qbusdā caplis hylarij obscur': qd' a car

ne christi dolores passiōis s̄bmoueri vidēt

De tristitia Christi r ei' cā fm eundē. Di. 16.

An in Christo fuerit necessitas patiēdi et

moriēdi: que est defectus generalis.

De statib' hois qd' christ' d' singul' accepit

Si ois christi oīo v' volūtas ipleta sit. Di. 17.

De volūtatibus christi fm duas naturas.

De capitulis quibusdā Ambrosij r hylarij

vbi de dubitatione et timore christi agit.

Si christus meruit sibi r nobis: et qd' sibi Di. 18.

r quid nobis.

Q a cōceptu meruit sibi idē qd' p passiōē.

De eo qd' sc̄ptū ē: Donauit illi nomen/ qd' ē

Si christ' sine oīi merito (sup oīe nomē

habere valuit quod merito obtinuit.

De causa passiōis r mortis christi.

Qualis a diabolo et a pctō redemit nos Di. 19.

Lur deus hō r mortuus. (christ' p mortē.

Quomodo a pena nos redemit christus.

Quomodo penā nostrā portauit.

Si solus christ' redēptoz et mediator debet

De mediatore. (dici;